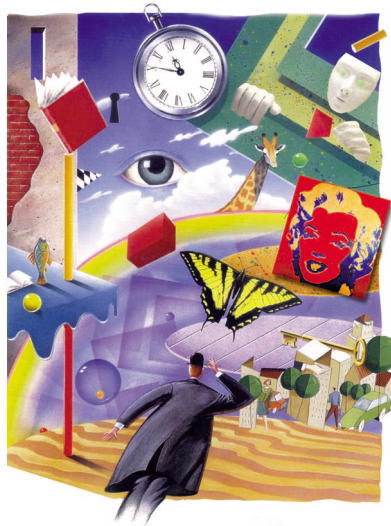

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

I. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	140
1. Μεθόδευση της περιγραφής	142
α) Η επιλογή και η παράθεση/οργάνωση των λεπτομερειών	142
β) Η ακρίβεια και η σαφήνεια στην περιγραφή	148
2. Η γλώσσα της περιγραφής	152
α) Η επιλογή των κατάλληλων λέξεων/φράσεων	152
β) Κυριολεκτική (δηλωτική) και μεταφορική (συνυποδηλωτική) χρήση της γλώσσας	153
3. Το σχόλιο και η οπτική γωνία στην περιγραφή	154
II. ΔΙΑΦΟΡΑ ΘΕΜΑΤΑ / ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ	160
1. Περιγραφή ενός χώρου / κτιρίου	160
Λεξιλόγιο	162
2. Περιγραφή προσώπου / ατόμου	168
α) Τα τυπικά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός προσώπου/ατόμου	168
β) Το σχόλιο στην περιγραφή ενός ατόμου	171
Λεξιλόγιο σχετικό με την περιγραφή προσώπου / ατόμου.	175
3. Περιγραφή ζωγραφικού πίνακα ή άλλου έργου τέχνης	176
4. Ειδικά θέματα.	179
α. Περιγραφή της λειτουργίας ενός αντικειμένου ...	179
β. Περιγραφή της διαδικασίας για την κατασκευή ή τη χρήση ενός αντικειμένου	182
III. ΕΚΦΡΑΣΗ - ΕΚΘΕΣΗ	184
Θέματα σχετικά με την ενδυμασία και τη μόδα	184
IV. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ	200

I. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

■ Σύμφωνα με τα λεξικά, **περιγράφω** σημαίνει παριστάνω με λόγο προφορικό ή γραπτό (ή και με κινήσεις) ένα πρόσωπο, ένα πράγμα, ένα γεγονός, μια ενέργεια, μια κατάσταση πραγματική ή φανταστική. Το αντικείμενο μπορεί να είναι στατικό, π.χ. ένα τοπίο, ένα κτίριο, ένα μνημείο, ένας ζωγραφικός πίνακας ή ένα γλυπτό· μπορεί όμως να είναι και δυναμικό, π.χ. συμβαίνει με μια πράξη ή ένα φυσικό φαινόμενο (π.χ. μια έκρηξη). Γενικά τα αντικείμενα της περιγραφής είναι οι περιπτώσεις κατά τις οποίες θέλουμε να μεταδώσουμε στην εικόνα του σε κάποιον άλλον.

Η περιγραφή, πέρα από το γενικό στόχο της, μπορεί να έχει έναν ειδικότερο σκοπό. Άλλοτε, όπως στη λογοτεχνία, η περιγραφή, ξεκινάει από την ανάγκη του επικοινωνία, άλλοτε βοηθάει τον επιστήμονα να μεταδώσει με μεγαλύτερη σαφήνεια, όπως συμβαίνει με τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων των πειράματός του ή με τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων της έρευνάς του. Πολύ συχνά, επίσης η περιγραφή εξυπηρετεί τις ανάγκες της καθημερινής ζωής. Τέτοια περιγραφές βρίσκουμε σε ποικίλα έντυπα και έγγραφα:

- στις εφημερίδες (μικρές αγγελίες, ανακοινώσεις, κ.λπ.)
- σε διάφορα ενημερωτικά φυλλάδια (π.χ. ο φυλλάδιος του καρκίνου)
- σε διαφημιστικά φυλλάδια για την αγορά προϊόντων
- σε έντυπα με οδηγίες για την κατασκευή ή τη χρήση μιας συσκευής, ενός παιχνιδιού, κτλ.
- σε καταλόγους μουσείων
- σε επίσημα έγγραφα, δικόγραφα, συμβολαιογραφικά κ.λπ.

Η γλωσσική ποικιλία που χρησιμοποιείται σε αυτές τις περιγραφές είναι ανάλογη με το σκοπό και το πρόσωπο απευθύνεται η περιγραφή· ποικίλλει, δηλαδή, από απλό και καθημερινό ύφος έως το πιο επίσημο και τεχνικό.

1. Μεθόδευση της περιγραφής

α) Η επιλογή και η παράθεση / οργάνωση των λεπτομερειών

Για να περιγράψει κανείς κάτι, πρέπει να επιλέξει ορισμένα βασικά, κατά τη γνώμη του, γνωρίσματα / λεπτομέρειες, αφού είναι μάλλον αδύνατο να τα αναφέρει όλα. Εξάλλου και οι λεπτομέρειες που επιλέγονται ιεραρχούνται και οργανώνονται ανάλογα: άλλες μεγεθύνονται και προβάλλονται, ενώ άλλες υποτονίζονται· ορισμένες επίσης λεπτομέρειες αποσιωπούνται τελείως. Επομένως, μπορούμε να πούμε ότι κάθε περιγραφή αποτελεί μια επιλογή λεπτομερειών και συγχρόνως μια επιλογή της οργάνωσής τους. Οι επιλογές αυτές ευθυγραμμίζονται πάντα με το σκοπό που επιδιώκει η περιγραφή.

- ▶ Να παρατηρήσετε στο νομικό κείμενο που ακολουθεί τις λεπτομέρειες και τον τρόπο με τον οποίο αυτές οργανώνονται. Ποιο σκοπό νομίζετε ότι εξυπηρετούν οι λεπτομέρειες που επιλέχθηκαν για τη συγκεκριμένη περίπτωση; Σε ποιες άλλες περιπτώσεις νομίζετε ότι θα μπορούσαν να έχουν παραλειφτεί ορισμένες από αυτές;

Διεκδίκηση κυριότητας εμπορικού σήματος σε Μονομελές Πρωτοδικείο.

[...] Για να διακρίνονται τα προερχόμενα από την επιχείρησή μας εμπορεύματα, χρησιμοποιούμε το σήμα που περιγράφεται παρακάτω. Το σήμα αυτό κατατέθηκε στην Ελλάδα το 1952 και έγινε αμετάκλητα δεκτό από δευτεροβάθμιο διοικητικό δικαστήριο σημάτων και εξακολουθεί να προστατεύεται έως σήμερα.

Το σήμα αποτελείται από απεικόνιση με έγχρωμη σύνθεση σχήματος ορθογωνίου παραλλογράμμου, η οποία διαχωρίζεται σε δύο ανισομεγέθη τμήματα: το επάνω τμήμα έχει χρώμα μπλε και πλαισιώνεται από μια γραμμή σε χρώμα χρυσαφί. Στο εσωτερικό του πλαισίου, διαστάσεων 2,5 X 10,5 εκ., αναγράφεται με κεφαλαία λατινικά γράμματα η λέξη IRIS, η οποία αποτελεί το όνομα και τα στοιχεία της επωνυμίας της επιχείρησής μας, καθώς και την ηχητική έκφραση του σήματος. Η λέξη IRIS αναγράφεται με γράμματα λευκού χρώματος, των οποίων το περίγραμμα είναι επίσης μια γραμμή σε χρώμα χρυσαφί.

Το υπόλοιπο τμήμα του ορθογωνίου, που αποτελεί και το κάτω τμήμα της ετικέτας, έχει διαστάσεις 9 εκ. X 10,5 εκ. και χρώμα ανοιχτό πράσινο. Στο κέντρο αυτού αναγράφεται η λέξη Rosé με χρυσά γράμματα καλλιγραφικά μεγάλου σχήματος.

Πριν από λίγο πληροφορήθηκα και διαπίστωσα ότι ο αντίδικος παρασκευάζει και διαθέτει στην αγορά αντίστοιχα προϊόντα με τα δικά μας, στην εξωτερική επιφάνεια των οποίων επικολλά ετικέτες που έχουν την ίδια ακριβώς απεικόνιση και έγχρωμη σύνθεση του προαναφερόμενου σήματός μου...

(Απόσπασμα από αίτηση προς το Μονομελές Πρωτοδικείο. Διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων.)

Αντικείμενο της περιγραφής: Το σήμα του εμπορεύματος

Σκοπός της περιγραφής: Η διεκδίκηση της κυριότητας του εμπορικού σήματος, το οποίο για το λόγο αυτό περιγράφεται λεπτομερώς

Η θέση του στο $\left\{ \begin{array}{l} \text{χώρο: πάνω στο εμπόρευμα} \\ \text{χρόνο: ισχύει από το 1952} \end{array} \right.$

Οι ιδιότητές του:

σχήμα: ορθογώνιο παραλληλόγραμμο

τμήματα: δύο ανισομεγέθη

Τα συστατικά του στοιχεία / λεπτομέρειες

(1) στοιχείο / λεπτομέρεια: το επάνω τμήμα

θέση: επάνω

ιδιότητες: **χρώμα:** μπλε, πλαίσιο χρυσαφί

διαστάσεις: 2,5 εκ. X 10,5 εκ.

(1a) στοιχείο / λεπτομέρεια: η λέξη IRIS

θέση: στο εσωτερικό του πλαισίου

ιδιότητες: **γραφή:** κεφαλαιογράμματα λατινική

χρώμα: λευκό με περίγραμμα χρυσαφί.

(2) στοιχείο / λεπτομέρεια: το υπόλοιπο τμήμα

θέση: κάτω

ιδιότητες: **χρώμα:** ανοιχτό πράσινο

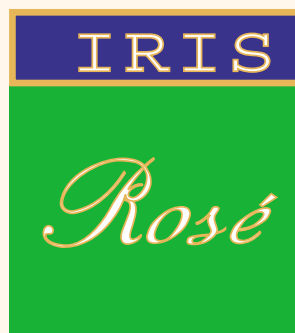
διαστάσεις: 9 εκ. X 10,5 εκ.

(2a) στοιχείο / λεπτομέρεια: η λέξη Rosé

θέση: στο κέντρο του τμήματος

ιδιότητες: **γραφή:** καλλιγραφική, μεγάλου σχήματος

χρώμα: χρυσαφί.

R Rosé

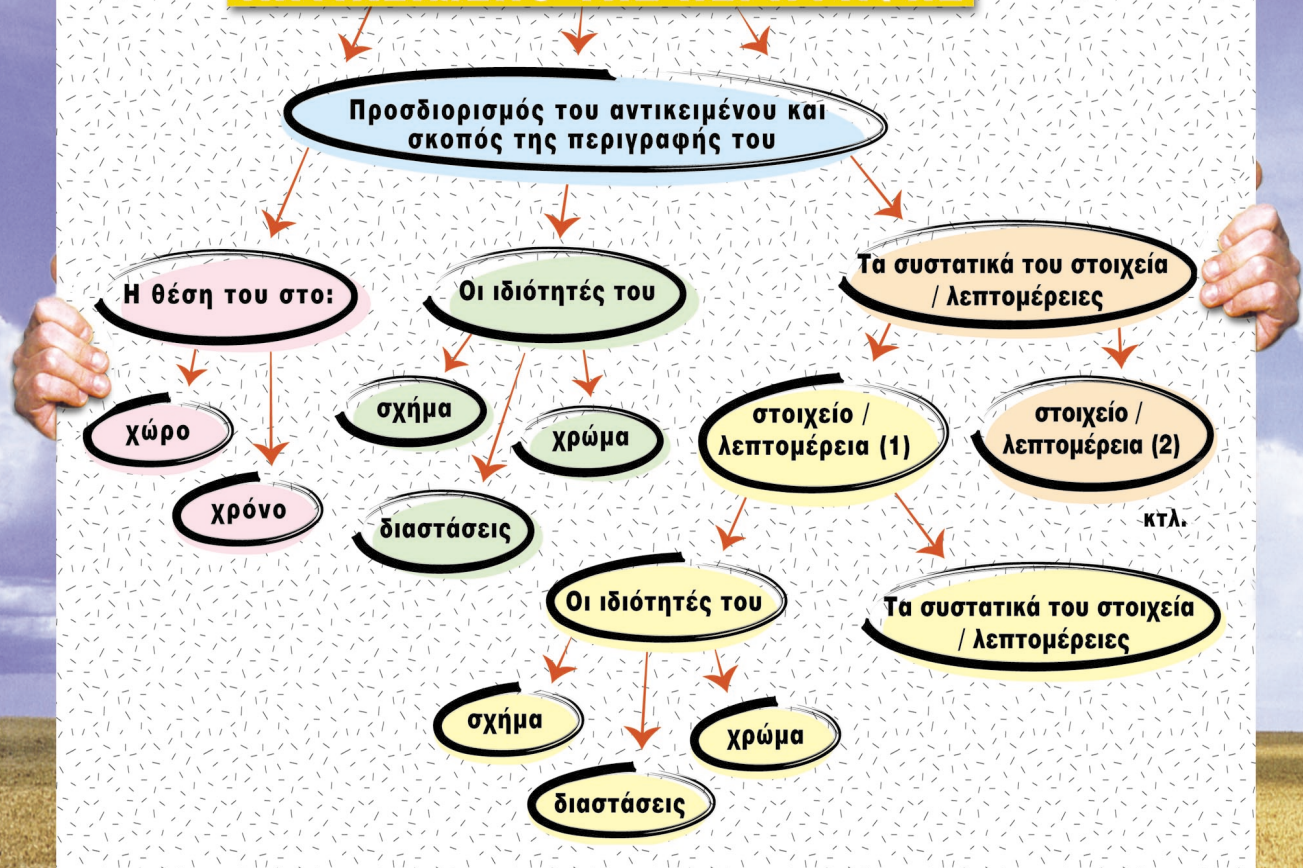
*Rose
Rose
Rose
Rose*

Παρατηρούμε ότι η περιγραφή προχωρεί **παραγωγικά**, δηλαδή από μια γενική εικόνα του αντικειμένου και των ιδιοτήτων του στα επιμέρους στοιχεία/ λεπτομέρειες που το απαρτίζουν. Διαπιστώνουμε ακόμη ότι η παρουσίαση των στοιχείων προχωρεί κι αυτή από το γενικότερο στο μερικότερο, και μάλιστα από πάνω προς τα κάτω (επάνω τμήμα → κάτω τμήμα) και από έξω προς τα μέσα (το πλαίσιο → εσωτερικό του πλαισίου). Από την παραγωγική οργάνωση της παρουσίασης των στοιχείων προκύπτει εξάλλου και η ανάγκη να συνοδεύονται τα μερικότερα στοιχεία από ολοένα περισσότερους προσδιορισμούς (το ορθογώνιο → το κάτω τμήμα του ορθογωνίου → το κέντρο του κάτω τμήματος του ορθογωνίου).

Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία μπορούμε να καταλήξουμε στο γενικό σχήμα, που ακολουθεί. Πρέπει όμως να τονιστεί ότι το σχήμα αυτό δεν μπορεί να εφαρμοστεί αυτούσιο σε όλες τις περιγραφές· για παράδειγμα, η περιγραφή ενός ζώου σ' ένα βιβλίο ζωολογίας δεν περιλαμβάνει οπωσδήποτε τον προσδιορισμό του αντικειμένου στο χώρο και στο χρόνο, αφού η αναφορά δε γίνεται σ' ένα συγκεκριμένο ζώο, αλλά στο γένος/ είδος του.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ

ΑΤΤΙΚΗ Νύφη Μεσογείων

Η φορεσιά της Αττικής, γνωστή με τ' όνομα «**τ' αρβανίτικα**», συνηθιζόταν άλλοτε σ' όλα τα χωριά των Μεσογείων, γι' αυτό και λέγεται επίσης **μεσογείτικη**. Η εικονιζόμενη φορεσιά είναι νυφική. Φοριόταν στο γάμο και σ' όλες τις γιορτές έως τη γέννηση του δεύτερου παιδιού.

Το **πουκάμισο** έχει πολύχρωμο ή χρυσό κέντημα από το γόνατο έως τον ποδόγυρο. Το πουκάμισο με το χρυσαφί κεντιόταν με τα χρυσά από τη μαϊστρα, κεντίστρα επαγγελματία.

Πάνω από το πουκάμισο μπαίνει ο **τζάκος**, είδος μπούστου με μανίκια, ένα **κόκκινο ζωνάρι**, και τα **γρίζα με τα χρυσά**. Τα γρίζα είναι δύο σιγκούνια φορεμένα το ένα πάνω στο άλλο.

Ο στολισμός του κεφαλιού αποτελείται από τα **πεσκούλια**, δηλαδή χρυσές φούντες πλεγμένες στις κοτσίδες, και από το **φέσι** που σκεπάζεται όλο από τη **χρυσή μπόλια**.

Τα κοσμήματα είναι πολλά. Το **χρυσό επιμετώπιο** κόσμημα και τρία **επιστήθια** κοσμήματα: το γιορντάνι, δηλ. δικτυωτό πλέγμα από χρυσές χάντρες που καλύπτει όλο το στήθος, το **περιλαίμιο κόσμημα** και το κορδόνι, που φοριέται πάνω από το γιορντάνι και αποτελείται από δέκα σειρές αλυσίδες με φλουριά.

Τη φορεσιά τη συμπληρώνουν η **πόρπη** στη μέση και οι διάφορες **καρφίτσες**, δώρα όλα του γαμπρού και των συγγενών.

Στην παλαιότερή της μορφή η νυφική αυτή φορεσιά δεν είχε ποδιά. Αργότερα όμως καθιερώθηκε μια **ποδιά λευκή θαμβακερή** με κοφτό κέντημα, που έφτανε ως το κέντημα του ποδόγυρου του πουκαμίσου...

Ι. Παπαντωνίου, Ελληνικές φορεσιές, 1973, σ. 7-8

- Με βάση τα στοιχεία που εντοπίσατε προηγουμένως για την περιγραφή της ελληνικής φορεσιάς να πείτε:
- Ποια λογική σειρά ακολουθεί η περιγραφή των στοιχείων της ενδυμασίας και των κοσμημάτων;
 - Μπορείτε να προτείνετε μια διαφορετική οργάνωση των λεπτομερειών σε όλη την περιγραφή της φορεσιάς;

- Υποθέστε ότι επισκεφτήκατε ένα λαογραφικό μουσείο και θαυμάσατε την παραπάνω φορεσιά. Πώς θα την περιγράφατε αργότερα σε φίλους-ες σας; (ποιες λεπτομέρειες θα συγκατατούσατε και ποιες θα παραλείπατε);
- ▶ Προσπαθήστε να περιγράψετε μια λαϊκή φορεσιά του τόπου σας, που είτε αποτελεί οικογενειακό κειμήλιο είτε απεικονίζεται σε κάποια παλιά φωτογραφία ή βρίσκεται σε λαογραφικό μουσείο της περιοχής σας. Υποθέστε ότι το κείμενό σας θα δημοσιευτεί σε έναν οδηγό λαογραφικού μουσείου.
- ▶ **Εναλλακτική άσκηση**
Μπορείτε, αντί για μια λαϊκή φορεσιά, να περιγράψετε και να σχεδιάσετε ένα σύγχρονο ρούχο. Υποθέστε αυτή τη φορά ότι το κείμενό σας θα δημοσιευτεί σε περιοδικό μόδας. Φροντίστε, σε κάθε περίπτωση, η επιλογή των λεπτομερειών και η οργάνωσή τους να εναρμονίζονται με το σκοπό της περιγραφής σας.

6) Η ακρίβεια και η σαφήνεια στην περιγραφή

Η ακρίβεια και η σαφήνεια είναι βασικά χαρακτηριστικά της περιγραφής και δεν εξαρτώνται οπωσδήποτε από το πλήθος των λεπτομερειών που παρατίθενται. Οι λεπτομέρειες πάντως πρέπει να είναι επαρκείς, για να εξυπηρετούν τον επιδιωκόμενο σκοπό.

- ▶ Να επισημάνετε στο παρακάτω απόσπασμα συμβολαιογραφικής πράξης τους προσδιορισμούς / στοιχεία που παρατίθενται, για να περιγράψουν με ακρίβεια εκείνα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του διαμερίσματος που είναι απαραίτητα για το πωλητήριο συμβόλαιο.

Η εργολαβική εταιρεία «Ακμή» πωλεί σήμερα, παραχωρεί, μεταβιβάζει και παραδίδει κατά πλήρη κυριότητα, νομή και κατοχή, σύμφωνα με τις διατάξεις των νόμων τις σχετικές με την οριζόντια και κάθετη ιδιοκτησία, στον αγοραστή Θεόδωρο Αλεξόπουλο, ένα διαιρεμένο και αυτοτελές διαμέρισμα του πρώτου ορόφου, που καταλαμβάνει τη νοτιοανατολική γωνία της οικοδομής, έχει εμβαδόν μεικτό, με τα κοινόχρηστα 80 τ.μ., αποτελείται από τρία δωμάτια, χολ (προθάλαμο), κουζίνα, αποχωρητήριο, και εμφανίζεται με τα στοιχεία ΑΒΓΔΕΖΗΘΑ στο σχεδιάγραμμα του πρώτου ορόφου, που είναι προσαρτημένο στο παρόν συμβόλαιο.

- Προσέξτε ακόμη τη χρήση της ειδικής (νομικής) ορολογίας που διασαφηνίζει την περιγραφή των όρων του συμβολαίου π.χ. **(πλήρης) κυριότητα** = το δικαίωμα να χρησιμοποιείς αποκλειστικά, να καρπώνεσαι και να διαθέτεις ένα αντικείμενο· **νομή** = το δικαίωμα να μεταχειρίζεσαι και να καρπώνεσαι ένα αντικείμενο που δε σου ανήκει (ξένο)· **κατοχή** = το δικαίωμα να κατέχεις ένα αντικείμενο, χωρίς να έχεις αναγκαστικά και την κυριότητά του.

- Τι συνέπειες θα είχε για τον αγοραστή η παράλειψη έστω και μιας από τις παραπάνω λέξεις;

- Η ακρίβεια και η σαφήνεια μιας περιγραφής, προφορικής ή γραπτής, σ' ένα κείμενο που εξυπηρετεί έναν πρακτικό σκοπό μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες για την ατομική ή τη συλλογική/ κοινωνική ζωή. Μπορείτε να αναφέρετε μερικές τέτοιες περιπτώσεις;
- ▶ Διαβάστε προσεκτικά τις παρακάτω αγγελίες και συζητήστε ποιες από αυτές θεωρείτε ελλιπείς και πώς θα μπορούσαν να συμπληρωθούν. Πώς π.χ. νομίζετε ότι θα μπορούσε να συμπληρωθεί η αγγελία: «Πωλείται ΦΙΑΤ κουπέ:.....»;
- ▶ Να γράψετε μια μικρή αγγελία για τις εφημερίδες (πωλήσεις ακινήτων), στην οποία να φαίνεται ότι πωλείται το διαμέρισμα που αναφέρεται στο προηγούμενο πωλητήριο συμβόλαιο. Ποια στοιχεία/λεπτομέρειες του πωλητηρίου συμβολαίου θα παραλείπονταν και ποια άλλα θα χρειαζόνταν να προστεθούν συμπληρωματικά;

ΕΡΓΑΣΙΑ

ΖΗΤΕΙΤΑΙ υπάλληλος για καθήκοντα γραμματείας, λήψη και εκτέλεση παραγγελιών. Απαραίτητες γνώσεις αγγλικά, χρήση Η/Υ στο πακέτο Microsoft Office και προγράμματα παραγγελιών. Απόφοιτος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Επιθυμητή ανάλογη εμπειρία. Πληροφορίες: Τηλ.

ΖΗΤΕΙΤΑΙ γραμματέας για εκτελωνιστικό γραφείο, να γνωρίζει Η/Υ άριστα και αγγλικά. Κατά προτίμηση με προμηθευσία. Τηλ.

ΖΗΤΟΥΝΤΑΙ ειδικευμένοι εργάτες – εργάτριες σε κεντητικές μηχανές για συνεχή εργασία με βάρδιες από βιοτεχνία κεντημάτων. Τηλ.

ΑΚΙΝΗΤΑ

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ημιυπόγειο ετοιμοπαράδοτο 70 τ.μ., για κάθε χρήση. Πληροφορίες 8.00 - 12.00. Τηλ.

ΠΩΛΕΙΤΑΙ στην Περαιά Θεσσαλονίκης διαμέτρους διαμέρισμα 40 τ.μ περίπου επί της οδού Αμπελοκήτων. Δωμάτιο, χολ, κουζίνα, λουτρό-καμινιέ πλήρες, χωνευτή ντουλάπα, δύο μπαλκόνια. Τιμή 30.000 Ευρώ. Πληροφορίες Τηλ.

ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ - ΜΟΤΟ

ΠΩΛΕΙΤΑΙ Φιάτ 128 κουπέ σε άριστη κατάσταση. Τιμή 3.000 Ευρώ
1.00 – 4.00 μ.μ.

ΠΩΛΕΙΤΑΙ Φιάτ 128 κουπέ εντός τελωνείου για εμπόρους, Τηλ. 10 – 18. μ.μ.
ΦΙΑΤ, σπορ κουπέ, Τηλ.

ΠΟΥΛΩ Εντούρο Χόντα, μοντ. 86, μίζα, διπλά φώτα, 10.000 χλμ., χωρίς πινακίδα, μοναδική, Τηλ.

VW Polo, μοντέλο 1997, 1.000 cc, 5πορτο, χρώμα μπλε εργοστασίου, ηλεκτρικά παράθυρα, ηλεκτρικές κλειδαριές, πωλείται από ιδιώτη, τιμή 6.456 ευρώ. Τηλ.

ΧΑΘΗΚΕ - ΒΡΕΘΗΚΕ

ΕΚΛΑΠΗ Σίμκα Α 1100 μοδ. 85 πράσινο μεταλλικό ΚΕ 5451. Θετική πληροφορία θα αμειφθεί. Τηλ.

ΧΑΣΑΜΕ την αγαπημένη μας Τσιτσινα, στη Νίκαια. Είναι λευκή και φουντωτή, 11 ετών, τύπου γκριφόν, με μαύρο λουράκι. Έχει πρόβλημα υγείας. Παρακαλείται θερμά όποιος την έχει δει να επικοινωνήσει στο τηλ.

ΧΑΣΑΜΕ στη Γλυφάδα, τα δύο πολυαγαπημένα μας σκυλιά. Ο Τζακ, πεκινούα, με λευκό-μπεζ τρίχωμα, 2,5 κιλά και ο Τομ, ένα αρσενικό γερμανικό ποιμενικό, καφέ-μαύρο, με καφέ κολάρο. Είναι απόλυτη ανάγκη να βρεθούν. Δίνεται αμοιβή. Τηλ.

ΒΡΗΚΑΜΕ, στο Ν.Ψυχικό, ημίαιμο θηλυκό λαμπραντόρ, πραγματική κούκλα, με υπέροχα ματάκια. Όποιος την έχασε ή όποιος θα ήθελε να την υιοθετήσει μπορεί να επικοινωνήσει με τον αριθμό

ΒΡΗΚΑΜΕ, στα Σεπόλια στο μετρό, καθαρό-αιμο αρσενικό ροτβάιλερ, 1,5 έτους, απίστευτα φιλικό και φιλήσυχο, πολύ υπάκουο. Φορούσε κόκκινο λουράκι. Όποιος το έχασε ή όποιος θα ήθελε να το υιοθετήσει να επικοινωνήσει στους αριθμούς

«Η ΔΙΛΙΚΑ» ... είμαι μια φουντωτή γατούλα τρυφερή και παιχνιδιάρη, από μαμά Αγκύρα! Είμαι μεγαλωμένη σε διαμέρισμα και έχω απκτήσει καλούς τρόπους. Αν είστε γατόφιλο και θέλετε να με υιοθετήσετε, επικοινωνήστε με το

ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Πιάνα. Ποικιλία μοντέλων, τιμές χαμηλές, ευκολίες πληρωμής, 10ετής εγγύηση. Τηλ.

ΤΑΞΙΔΙΑ

ΜΑΛΤΑ μεταφορές – ξενάγηση πόλης, 4 ημέρες – 3 νύχτες, 320 ευρώ. Κρατήσεις στο Internet. Θεσσαλονίκη, Τηλ.

- ▶ Προσπάθησε να βρεις από τις εφημερίδες μερικές χαρακτηριστικές μικρές αγγελίες για αγορές/πωλήσεις ακινήτων, αυτοκινήτων ή άλλων αντικειμένων.
- ▶ Προσπάθησε να συντάξεις μια «μικρή αγγελία» για ένα αυτοκίνητο, διαμέρισμα, μουσικό όργανο ή οτιδήποτε άλλο, που υποτίθεται ότι θέλεις να πουλήσεις ή ενδιαφέρεσαι να αγοράσεις. Φρόντισε να δώσεις με ακρίβεια και σαφήνεια τις αναγκαίες και επαρκείς πληροφορίες για τους ενδιαφερομένους. Αν πραγματικά θέλεις να αγοράσεις ή να πουλήσεις κάτι, τοποθέτησε την αγγελία σου στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης.

Άσκηση προαιρετική: «Μικρή αγγελία» για το Διαδίκτυο (Internet)

- ▶ Να συντάξεις μια «μικρή αγγελία» με θέμα που εσύ θα επιλέξεις. Προσπάθησε να προσελκύσεις το ενδιαφέρον των αναγνωστών με την πρωτοτυπία του κειμένου σου, χρησιμοποιώντας και χιούμορ, αν νομίζεις ότι χρειάζεται.

Ενεργητική και παθητική σύνταξη

- Να εντοπίσετε τις περιπτώσεις παθητικής σύνταξης στις προηγούμενες αγγελίες. Με ποιον τρόπο η παθητική σύνταξη επηρεάζει το ύφος του κειμένου;

■ **Βοηθητικά στοιχεία.** Χρησιμοποιούμε την ενεργητική σύνταξη, για να προβάλουμε το πρόσωπο ή το πράγμα που ενεργεί (υποκείμενο του μεταβατικού ρήματος), ενώ επιλέγουμε την παθητική σύνταξη για να προβάλουμε το υποκείμενο του ρήματος και να εξάρουμε το ποιητικό αίτιο (όταν αναφέρεται).

- ▶ Να διαβάσετε το παρακάτω απόσπασμα από διαφημιστικό φυλλάδιο του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού και να ελέγξετε αν το πλήθος των λεπτομερειών βοηθάει τον αναγνώστη να σχηματίσει μια σαφή εικόνα για το Πυργί της Χίου.

ΠΥΡΓΙ: Το ζωγραφιστό χωριό

Εδώ τα χρώματα φιλάνε τα σπίτια.

Φιλιά παράξενα σε κύκλους, ρόμβους, σε καμπύλες.

Φιλιά που καθρεφτίζουν τον ήλιο καταμεσήμερο.

Πυργί, το ζωγραφισμένο χωριό, όπου άντρες, γυναίκες, ζώα, πουλιά μοιάζουν με πινελιές από αόρατο χέρι.

Σπίτια διώροφα ή τριώροφα στεγασμένα με θόλους.

Καμάρες που σκιάζουν στενά δρομάκια.

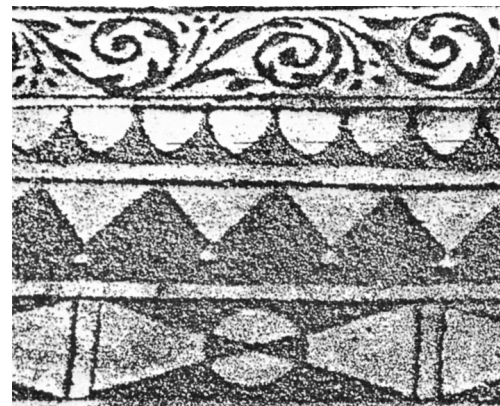
Σπίτια μεσαιωνικά με τοξωτά ανοίγματα.

Μπαλκόνια όπου ξεραίνονται ντοματούλες κατακόκκινες,

καστανόχρωμα κρεμμύδια. Παράδεισος ευωδίας και χρωμάτων.

[...] Μια στενή καμαρασκέπαστη στοά με φέρνει στην εκκλησιά των Αγίων Αποστόλων.

Η ροή απ' το Βυζάντιο, γραφική ή αλλόκοτη, έφτανε μέσα μου.

- Για ποιους λόγους νομίζετε ότι έχουμε μεταφορική χρήση της γλώσσας και «λογοτεχνικό» ύφος στην παραπάνω περιγραφή; Πιστεύετε ότι θα μπορούσε να ελκύσει τους τουρίστες μια διαφορετική περιγραφή του τόπου, που θα χαρακτηριζόταν από την κυριολεκτική χρήση της γλώσσας και την ακρίβειά της στην απόδοση των λεπτομερειών;

Δραστηριότητα

- ▶ Να εργαστείτε ομαδικά για να ετοιμάσετε κι εσείς ένα διαφημιστικό φυλλάδιο για τον τόπο σας με περιγραφές, φωτογραφίες, σχεδιαγράμματα, χάρτες κτλ. Στόχος σας θα είναι να προσελκύσετε τους επισκέπτες, παρουσιάζοντας τα αξιοθέατα του τόπου σας είτε με ακριβείς και σαφείς περιγραφές είτε υιοθετώντας στην περιγραφή σας το «λογοτεχνικό» ύφος του φυλλαδίου για το Πυργί.

2. Η γλώσσα της περιγραφής

α) Η επιλογή των κατάλληλων λέξεων / φράσεων

Είδαμε ότι η περιγραφή, για να είναι ακριβής και σαφής, πρέπει να περιλαμβάνει τις κατάλληλες λεπτομέρειες, ώστε να παρέχει επαρκείς πληροφορίες για το αντικείμενο. Η ακρίβεια και η σαφήνεια της περιγραφής εξυπηρετούνται και από την επιλογή των κατάλληλων κάθε φορά λέξεων / φράσεων που αποδίδουν με τη μεγαλύτερη πιστότητα τα γνωρίσματα του αντικειμένου.

- Πόσο ακριβή είναι τα επίθετα «μεγάλος» και «ολοφώτεινος» στις παρακάτω αγγελίες; Για ποιο λόγο νομίζετε ότι χρησιμοποιήθηκαν;

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ. Μεγάλο διαμέρισμα 3 δωματίων, 4ος όροφος, αποθήκη στο υπόγειο, τηλ.

ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΙ. Ολοφώτεινο ημιυπόγειο δυάρι με κήπο εσωτερικό, ευκαιρία, τηλ. ...

Είδαμε ότι στην περιγραφή που γίνεται για έναν πρακτικό σκοπό τα επίθετα χρησιμοποιούνται, για να αποδώσουν τη θέση του αντικειμένου στο χώρο – χρόνο, καθώς και τις άλλες ιδιότητές του, χωρίς συνήθως να εκφράζουν τα συναισθήματα και τις κρίσεις του προσώπου που κάνει την περιγραφή. Σε μερικές περιπτώσεις όμως, -όταν ο σκοπός της περιγραφής το απαιτεί, τα επίθετα χρησιμοποιούνται είτε για να υπερτονίσουν κάποιες ιδιότητες του αντικειμένου είτε για να καλύψουν και να υποβαθμίσουν κάποιες άλλες, οπότε επιλέγονται έτσι, ώστε η περιγραφή να είναι σκόπιμα ασαφής.

6) Κυριολεκτική (δηλωτική) και μεταφορική (συνυποδηλωτική) χρήση της γλώσσας

▶ Να υπογραμμίσετε τις φράσεις που φανερώνουν την προσπάθεια του συντάκτη για ακριβολογία στο παρακάτω μετεωρολογικό δελτίο.

■ Χρήσιμη πληροφορία.

Τα επίθετα που χαρακτηρίζουν τον καιρό, τους ανέμους, τη θάλασσα είναι γνωστό ότι αντιστοιχούν σε μια ορισμένη κλίμακα, π.χ. ζεστός καιρός = 34° - 41° , ασθενείς άνεμοι = 2-3 μποφόρ κτλ.

Το μετεωρολογικό δελτίο της τηλεόρασης ανακοινώνει:

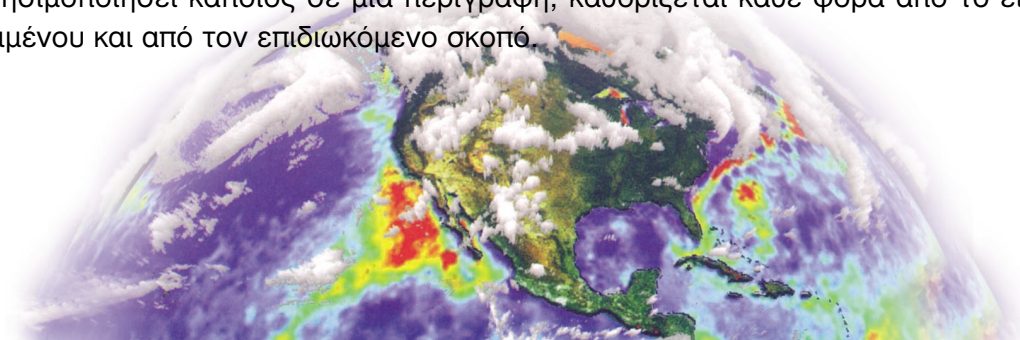
Στην Αττική προβλέπεται για σήμερα αίθριος και ζεστός καιρός. Οι άνεμοι θα πνέουν μεταβλητοί ασθενείς. Η θάλασσα στο Σαρωνικό και Νότιο Ευβοϊκό θα είναι σχεδόν ήρεμη. Η θερμοκρασία θα σημειώσει μικρή άνοδο και θα κυμανθεί στην Αθήνα από 34° ως 41° βαθμούς, ενώ στα παράκτια η μέγιστη θερμοκρασία θα είναι χαμηλότερη.

▶ Διαβάστε τώρα ένα απόσπασμα από μια δημοσιογραφική είδηση που αναφέρεται στις ίδιες καιρικές συνθήκες και εντοπίστε τις μεταφορές που χρησιμοποιούνται για την περιγραφή του.

Καμίνι η Αθήνα με 41° βαθμούς σήμερα και αύριο. Ψηθήκαμε! Έσφιξαν οι ζέστες και η Ομόνοια έγινε πλαζ! Μπορούσες να τηγανίσεις αυγό σε πεζοδρόμιο, να φτιάξεις κανονική ψαρόσουπα στις λιμνούλες των πάρκων και ακόμα -χωρίς υπερβολές- να αναπολήσεις το χειμώνα.

▶ Να συγκρίνετε τα δύο παραπάνω κείμενα και να αιτιολογήσετε τη διαφορετική χρήση της γλώσσας (κυριολεκτική – μεταφορική).

Είναι φανερό, λοιπόν, ότι η επιλογή της γλώσσας (κυριολεκτική ή μεταφορική) που θα χρησιμοποιήσει κάποιος σε μια περιγραφή, καθορίζεται κάθε φορά από το είδος του κειμένου και από τον επιδιωκόμενο σκοπό.

3. Το σχόλιο και η οπτική γωνία στην περιγραφή

- ▶ Οι δύο παρακάτω αγγελίες αναφέρονται, όπως βλέπεις, στην πώληση ενός αντικειμένου (διαμερίσματος, οικοπέδου), το οποίο και περιγράφουν με συντομία, για να πληροφορήσουν σχετικά τον ενδιαφερόμενο αναγνώστη.

(1)

- *ΑΝΩ ΓΛΥΦΑΔΑ. Διαμερίσματα 105-111-122 τ.μ. τριών όψεων, 3 μεγάλες βεράντες, πατώματα με πλακάκια δρύινα, κουζίνες πλήρεις, 2 τζάκια, αποθήκη, πάρκιγκ, ακάλυπτος χώρος 1000 τ.μ., τηλ.....*

(2)

- *ΜΟΝΑΔΙΚΗ ευκαιρία να αγοράσετε ένα κομμάτι χρυσής γης στη μαγευτική Ανάβυσσο. Βίλες, θέα, θάλασσα, πράσινο, φως, νερό, τηλέφωνο. Εξόφληση σε 35 μήνες· προλάβετε! τηλ...*

- Ποια από τις δύο αγγελίες δεν καταγράφει απλώς τα στοιχεία του περιγραφόμενου αντικειμένου, αλλά συγχρόνως περιέχει και μια γνώμη/εκτίμηση, ένα επιδοκιμαστικό σχόλιο για το αντικείμενο; Ποιος είναι ο σκοπός του σχολίου;

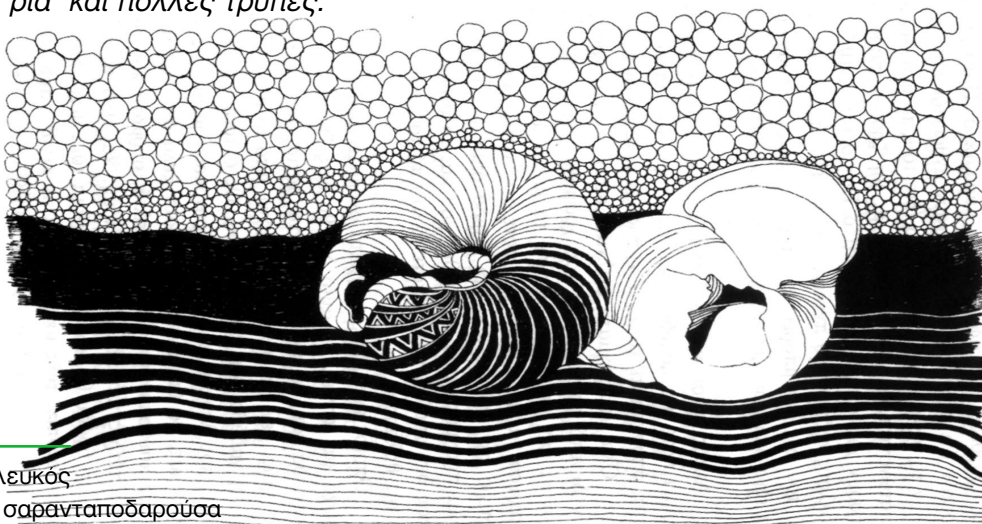
- Ποια από τις δύο αγγελίες μάς δίνει σαφέστερες πληροφορίες; Με ποια μέσα το πετυχαίνει;

Είδαμε ότι συχνά η περιγραφή περιέχει ένα σχόλιο/γνώμη που εξυπηρετεί το σκοπό του κειμένου. Πρέπει να προσθέσουμε ότι πολλές φορές το σχόλιο αυτό δεν είναι εμφανές στον αναγνώστη. Ας ξαναγυρίσουμε π.χ. στην αγγελία (1). Στην περιγραφή των διαμερισμάτων δε δηλώνεται ρητά κάποια γνώμη, ένα επιδοκιμαστικό σχόλιο για το αντικείμενο. Ωστόσο, παρατηρούμε ότι επιλέγονται και προβάλλονται εκείνες οι λεπτομέρειες που θα εντυπωσίαζαν τον αναγνώστη/αγοραστή, και θα τον έπειθαν ότι πρόκειται για ένα διαμέρισμα προνομιούχο. Η επιλογή, δηλαδή, των λεπτομερειών καθορίζεται από το σκοπό και την οπτική γωνία του πωλητή, ο οποίος θέλει να προσελκύσει τον αγοραστή. Αν υποθέσουμε ότι περιέγραφε κάποιο από τα διαμερίσματα ένας παλιός του δυσαρεστημένος ενοικιαστής, πιθανότατα θα διάλεγε διαφορετικές λεπτομέρειες, τις αρνητικές, για να το περιγράψει (κακή υδραυλική εγκατάσταση, ανεπαρκής θέρμανση, απομονωμένη περιοχή κτλ.). Σε ένα πωλητήριο συμβόλαιο όμως, θα δίνονταν κάποιες άλλες λεπτομέρειες ειδικές για την περίπτωση.

Κάθε περιγραφή, λοιπόν, γίνεται από μια ορισμένη οπτική γωνία, δηλαδή επιλέγει κανείς τις κατάλληλες λεπτομέρειες και περιγράφει το αντικείμενο ανάλογα με τη συναισθηματική φόρτιση που έχει απέναντί του, τον τρόπο που σκέφτεται και το αποτέλεσμα που επιδιώκει. Από αυτή την άποψη μπορούμε να πούμε ότι κάθε περιγραφή περιέχει ένα έμμεσο σχόλιο.

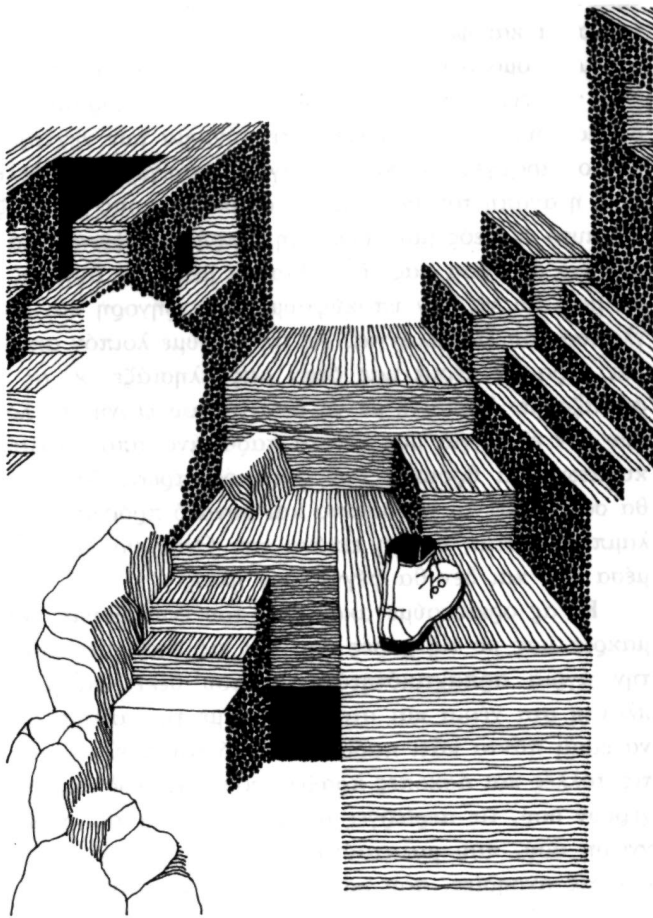
Δείτε τώρα πώς περιγράφει τις σύγχρονες πολυκατοικίες ένας φύλαρχος από το νησί Τιαβέα του Ν. Ειρηνικού. Εντοπίστε τις λέξεις και φράσεις που επιλέγει ο φύλαρχος Τουιάβι, για να περιγράψει τις κατοικίες των «πολιτισμένων» λευκών στους άλλους ιθαγενείς. Συζητήστε πώς οι λέξεις / φράσεις αυτές σχολιάζουν (άμεσα ή έμμεσα) τον πολιτισμό μας και αποδίδουν την οπτική γωνία του Τουιάβι.

Ο Παπαλάνγκι ¹ κατοικεί σαν το μύδι σ' ένα σκληρό καβούκι. Ζει ανάμεσα σε πέτρες, όπως η σκολόπεντρα ² μέσα στις ρωγμές της πετρωμένης λάβας. Πέτρες είναι γύρω του, δίπλα του και πάνω του. Η καλύβα του μοιάζει μ' ένα όρθιο μπαούλο από πέτρα. Ένα μπαούλο με πολλά συρτάρια και πολλές τρύπες.

1 Ο Παπαλάνγκι = ο λευκός

2 η σκολόπεντρα = η σαρανταποδαρούσα

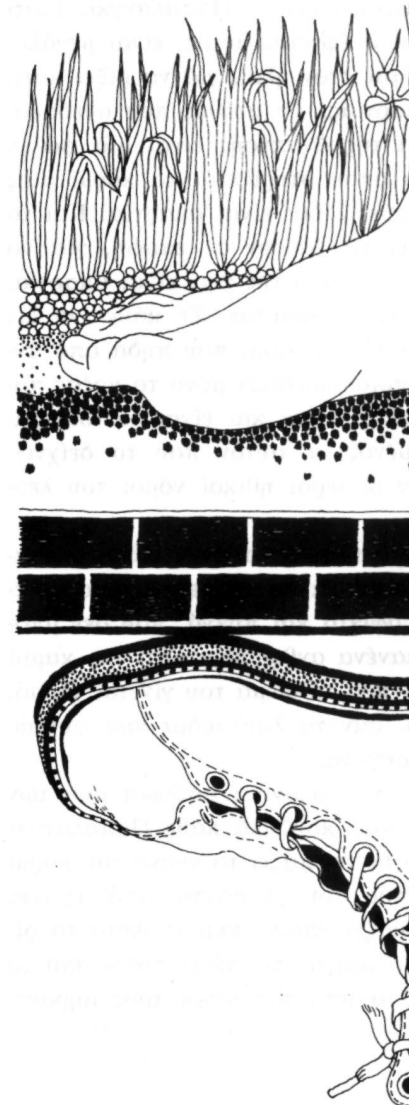

Από ένα μόνο σημείο μπορεί κανείς να μπει και να βγει στο πέτρινο καβούκι. Το σημείο αυτό ο Παπαλάνγκι το ονομάζει είσοδο, όταν μπαίνει στην καλύβα, και έξοδο όταν βγαίνει· παρόλο που και τα δύο είναι ένα και το ίδιο πράγμα. Στο σημείο αυτό, λοιπόν, υπάρχει μια μεγάλη σανίδα που πρέπει κανείς να τη σπρώξει με δύναμη για να μπορέσει να μπει στην καλύβα. Ακόμη όμως βρίσκεται στην αρχή και θα πρέπει να σπρώξει πολλές ακόμη σανίδες, ώσπου να βρεθεί πραγματικά μέσα στην καλύβα.

Στις καλύβες τώρα συμβαίνει να κατοικούν περισσότεροι άνθρωποι απ' όσους ζουν σ' ένα μόνο χωριό της Σαμόας και γι' αυτό πρέπει κανείς να ξέρει ακριβώς το όνομά της Άιγκα³ που θέλει να επισκεφτεί. Γιατί κάθε Άιγκα έχει για τον εαυτό της ένα ιδιαίτερο μέρος του πέτρινου μπαούλου ή επάνω ή κάτω ή στο κέντρο, αριστερά ή δεξιά ή στη μέση. Και μία Άιγκα συχνά δεν ξέρει τίποτα απολύτως

για τις άλλες, λες και δεν τους χωρίζει μόνο ένας πέτρινος τοίχος, αλλά είναι σαν να βρίσκονται ανάμεσά τους η Μανόνο, η Απολίμα και η Σαβάι⁴ και πολλές θάλασσες. Συχνά δεν ξέρουν τα ονόματά τους, κι αν συναντηθούν στην τρύπα της εισόδου, χαιρετιούνται μόλις και μετά βίας ή μουρμουρίζουν μέσα από τα δόντια τους κάτι στον άλλον σαν κάτι εχθρικά έντομα. Σαν να τους εξοργίζει το ότι είναι υποχρεωμένοι να ζουν τόσο κοντά ο ένας στον άλλον.

Αν τώρα η Άιγκα μένει επάνω, κάτω ακριβώς από τη στέγη της καλύβας, θα πρέπει κανείς να σκαρφαλώσει σε πολλά κλαδιά, ζιγκ-ζαγκ ή στριφογουριστά, μέχρι να φτάσει στο σημείο όπου είναι γραμμένο στον τοίχο το όνομα της Άιγκα. [...]. Αυτή κοιτάζει μέσα από μια μικρή, στρογγυλή τρύπα μήπως είναι κανένας εχθρός, κι αν είναι δεν ανοίγει. Αν όμως αναγνωρίσει το φίλο, ξεσφαλίζει αμέσως τη μεγάλη σανίδα, που είναι καλά σφαιλισμένη με αλυσίδα, και την τραβά προς το μέρος της, έτσι ώστε να μπορεί ο ξένος να μπει μέσα από τη σχισμάδα στην πραγματική καλύβα.

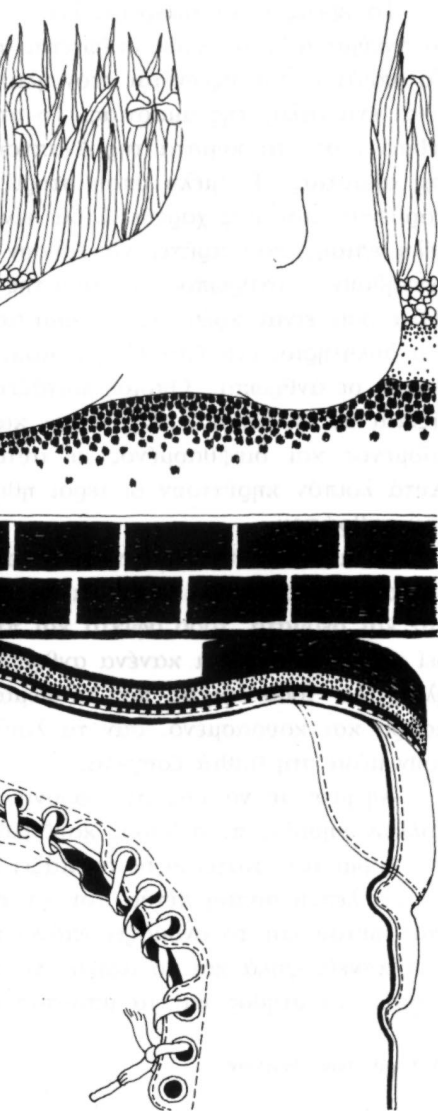
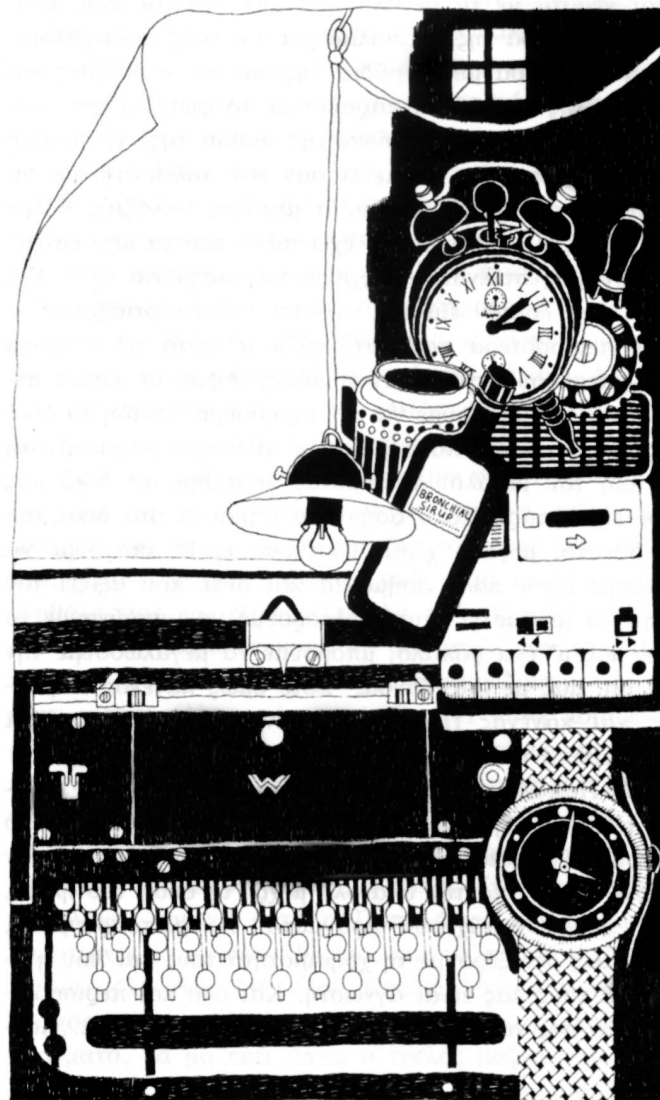
3 Η οικογένεια

4 Τρία νησιά που ανήκουν στην ομάδα των νησιών της Σαμόα.

Η πραγματική καλύβα τώρα είναι χωρισμένη με πολλούς πέτρινους όρθιους τοίχους, και σπρώχνοντας πολλές σανίδες, προχωρά κανείς από μπαούλο σε μπαούλο, ενώ αυτά γίνονται όλο και μικρότερα. Κάθε μπαούλο – που ο Παπαλάνγκι το ονομάζει δωμάτιο – έχει μια τρύπα, αν είναι μεγαλύτερο, έχει δύο ή περισσότερες, απ' όπου μπαίνει φως. Οι τρύπες αυτές είναι σκεπασμένες με γυαλί, που μπορεί κανείς να το απομακρύνει, όταν θέλει να μπει στα μπαούλα φρέσκο αέρας, πράγμα που είναι απαραίτητο. Υπάρχουν όμως και πολλά μπαούλα χωρίς τρύπα για το φως και τον αέρα.

Ένας Σαμοανός σύντομα θα έσκαγε μέσα σ' ένα τέτοιο μπαούλο, γιατί από πουθενά δεν μπαίνει φρέσκο αεράκι, όπως συμβαίνει σε κάθε καλύβα της Σαμόας. Επίσης και οι μυρωδιές του μαγειρείου ζητούν διέξοδο. Συνήθως όμως ο αέρας που μπαίνει απέξω δεν είναι πολύ καλύτερος και δύσκολα καταλαβαίνει κανείς πώς ένας άνθρωπος καταφέρνει εδώ να επιζήσει και πώς δε γίνεται από τη νοσταλγία πουλί, πώς δεν του φυτρώνουν φτερούγες, ώστε να μπορέσει να πετάξει μακριά, εκεί όπου είναι ο αέρας και ο ήλιος. Ο Παπαλάνγκι όμως αγαπά τα πέτρινα μπαούλα του και δεν αντιλαμβάνεται πια την καταστροφικότητά τους.

Κάθε μπαούλο τώρα έχει έναν ιδιαίτερο σκοπό. Το μεγαλύτερο και το φωτεινότερο είναι για τις Φόνο⁵ της οικογένειας ή για να δέχεται επισκέψεις, ένα άλλο είναι για τον ύπνο. Εδώ έχει απλωμένα τα στρώματα, δηλαδή αυτά είναι πάνω σ' ένα ξύλινο πλαίσιο με μακριά πόδια για να μπορεί να περνά ο αέρας από κάτω τους. Ένα τρίτο μπαούλο

⁵ Φόνο: συναντήσεις, δεξιώσεις

είναι για τα γεύματα και για να κάνουν σύννεφα καπνού, ένα τέταρτο για τις προμήθειες τροφίμων, στο πέμπτο μαγειρεύουν και στο τελευταίο και το μικρότερο πλένονται. Αυτό είναι και το πιο ωραίο. Οι τοίχοι είναι σκεπασμένοι με μεγάλους καθρέφτες, το πάτωμα είναι στρωμένο με χρωματιστές πέτρες και μες στη μέση βρίσκεται μια μεγάλη πιατέλα από μέταλλο ή πέτρα, μέσα στην οποία τρέχει λιασμένο και άλιαστο νερό. Σ' αυτή την πιατέλα, που είναι τόσο μεγάλη, μεγαλύτερη ακόμη και από τον τάφο ενός φυλάρχου, μπαίνει κανείς για να καθαριστεί και να ξεπλύνει από τη σώμα του την πολλή σκόνη των πέτρινων μπαούλων. Φυσικά υπάρχουν και καλύβες με περισσότερα μπαούλα. Υπάρχουν μάλιστα καλύβες

όπου το κάθε παιδί έχει το δικό του μπαούλο, καθώς και κάθε υπηρέτης του Παπαλάνγκι, ακόμη και τα σκυλιά του και τ' άλογά του.[...]

Με αυτό τον τρόπο ζουν στην Ευρώπη τόσοι άνθρωποι, όσα είναι τα φοινικόδεντρα που φυτρώνουν στη Σαμόα και ακόμη περισσότεροι μάλιστα. Μερικοί θα νοσταλούν ίσως πολύ το δάσος και τον ήλιο και το άφθονο φως· αυτό ωστόσο θεωρείται γενικά αρρώστια, που θα πρέπει κανείς να καταπολεμήσει μέσα του. Αν κάποιος δεν είναι ευχαριστημένος μ' αυτή την πετροζωή, οι άλλοι λένε ότι πρόκειται για έναν αφύσικο άνθρωπο, που θα πει αυτός δεν ξέρει τι έχει ορίσει ο θεός για τον άνθρωπο».

Ο Παπαλάνγκι, Οι λόγοι του φυλάρχου απ' το νησί Τιαβέα του Νότιου Ειρηνικού, εκδ. Ύψιλον/βιβλία. σελ. 30-33

II. ΔΙΑΦΟΡΑ ΘΕΜΑΤΑ / ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ

1. Περιγραφή ενός χώρου/κτιρίου

- Στα παρακάτω κείμενα έχουμε (1) την περιγραφή (του εξωτερικού) ενός σπιτιού με σκοπό να παρουσιαστεί η αρχιτεκτονική του δομή και (2) τη λογοτεχνική περιγραφή ενός καφενείου.

Να συγκρίνετε τα δύο κείμενα και να εντοπίσετε τις διαφορές στο ύφος τους, καθώς και τους λόγους που προκαλούν τις διαφορές αυτές.

(1) ... Είναι (ένα σπίτι) διώροφο, όπως τα περισσότερα στην παλιά Αθήνα, με τη διαφορά ότι ο κάτω όροφος είναι χαμηλότερος στο ύψος του και τις περισσότερες φορές χωμένος λίγο στο έδαφος. Γι' αυτό και λέγεται κατώγι. Η εξωτερική όψη προς το δρόμο είναι ένας τοίχος κατάκλειστος ή έχει μερικά μικρά παράθυρα σιδερόφρακτα. Μόνο στο ανώγι υπάρχουν παράθυρα, κλεισμένα όμως κι αυτά, σε άλλα σπίτια με πλεκτά καφάσια και σε άλλα με σιδεριές. Η μπασιά του σπιτιού είναι στο πλάι ασκέπαστη, σαν συνέχεια της αυλής. Ο ψηλός τοίχος, που την ορίζει προς τη μεριά του δρόμου, σχηματίζει στη μέση του την εξώπορτα. Όταν όμως το οικοπέδο είναι πολύ στενό και το κτίριο πιάνει πέρα ως πέρα την πρόσοψη, η εξώπορτα ανοίγεται στο κατώγι [...]. Αυτή είναι η γενική έκφραση του λαϊκού σπιτιού της Τουρκοκρατίας: απλή, κλειστή και σιωπηλή [...]. Η αυλή με τα λουλούδια της, με τη σκάλα και την άλλη αρχιτεκτονική διάταξη γύρω της, με την κίνηση της καθημερινής ζωής που συγκεντρώνει, χαρίζει το φως και τη χαρά σ' όλο το σπίτι...

A. Κωνσταντινίδης,
Τα παλιά Αθηναϊκά Σπίτια, 1983, σ. 36

(2) ... Το πρώτο που ένιωθες, σε κείνο το καφενείο με τους καθρέφτες, ήταν πως μπήκες άξαφνα σε διαφορετική γειτονιά, [...] ίσως και σ' άλλη εποχή. Μια ησυχία: ένα φως, ένα πρασινωπό ημίφως, ήρεμο, αιώνιο. Οι λίγοι του πελάτες κάθονταν ανάρια, σιωπηλοί κι αθόρυβοι, ακόμα κι οι δύο συνταξιούχοι που παίζανε τάβλι. Ένας σπουδαστής από το γειτονικό Άζχαρ*, έσκυβε πάνω σε μια περγαμηνή από προβιά· την ακουμπούσε

* Άζχαρ: Μεσαιωνική συνοικία του Καΐρου

στα γόνατα και ξεσήκωνε με καλλιγραφικό κελέμι ένα κατεβατό από χρυσόδετο βιβλίο. Ένας εφένδης με μυωπικά γυαλιά διανοούμενου, ξεκούκιζε κάποιο αόρατο κομπολόι με βλέμμα γυρισμένο στο μέσα του κόσμο. Τα τρίποδα σιδερένια τραπεζάκια, που κάποτε θα ήταν πράσινα, ισορροπούσαν στο πατημένο χώμα του δρομάκου με τις μαντεμένιες¹ αποχρώσεις. Γιατί, καρέκλες και τραπέζια ξεχειλίζουν από το μαγαζί και πιάνανε το σταυροδρόμι. Δεν περνούσαν άμαξες ή καροτσάκια. Ζητιάνοι,

αλήτες, νεραϊδοπαρμένοι, συλλέκτες αποτοσίγαρων και πλανόδιοι πουλητές, μόλις μπαίνουν κάτω από τις τέντες που σκεπάζαν τη διασταύρωση, χαμηλώνανε τη φωνή και περπατούσαν αθόρυβα. Ο χρόνος εδώ κυλούσε αλλιώς, η ταραχή του κόσμου εκόπαζε, όλα παίρνανε τη δική τους αξία, την αναπαλλοτρίωτη ²: ο στοχασμός, η νοσταλγία, η ρέμβη· το πράσινο τσάι που ήτανε βρασμένος δυόσμος, σερβιρισμένος μέσα σε ποτηράκια απ' το πιο φθηνό γυαλί, αλλά και με τα πιο γλυκά χρώματα· ο κισσός που είχε βρει τρόπο να ρίξει ρίζες και να σκαρφαλώσει πάνω

από τις πόρτες· [...] Κι όλα μαζί να τα τυλίγει σα μια ύλη, κάτι το φιλντισένιο, το φεγγαρίσιο. Φυσικά, ήταν οι καθρέφτες. Πολλοί και μεγάλοι, από τους μεγαλύτερους που έγιναν ποτέ, κρεμασμένοι μόνιμα έξω και μέσα στο καφενείο, σκεπάζοντας τους λεπρούς τοίχους των χαμόσπιτων, μέσα στο δρόμο. Καθρέφτες με νερά καθάρια κι αστραφτερά σαν όνειρο,

1 μαντεμένιος: από χυτοσίδηρο

2 αναπαλλοτρίωτη: που δεν μπορεί κανείς να την πουλήσει, να την εκχωρήσει

με χρυσωμένες, σκαλιστές κορνίζες όλων των ρυθμών, φερμένοι από τη Βενετία, τα Γιάννενα, τη Λόντρα, το Παρίσι, τη Βιέννη [...] Κι ήταν κι άλλοι με χαλασμένα νερά, ή με κορνίζες ξεφτισμένες, κι αυτοί, θα 'λεγες, πως σε μαγνητίζανε περισσότερο, γιατί από τις τρύπες και τις χαρακιές τους έβλεπες πίσω από το σήμερα και το χτες, πίσω από το χρόνο, τη λάσπη που σουβάντιζε τους τοίχους, τη ματαιότητα...

Στρ. Τσίρκας, Ακυβέρνητες πολιτείες, Αριάγνη, εκδ. Κέδρος, σ. 169

Λεξιλόγιο – Λεξιλογικές και γλωσσικές ασκήσεις

Στις ασκήσεις που ακολουθούν, οι οποίες έχουν σχέση με την περιγραφή ενός χώρου / κτιρίου, μπορείτε να αξιοποιήσετε το παρακάτω λεξιλόγιο:

Ουσιαστικά

κτίριο, κτίσμα, οίκημα: αρχοντικό, νεόκτιστο, νεοκλασικό, πατροπαράδοτο, διατηρητέο· περίτεχνο, καλαίσθητο· ερείπιο, ετοιμόρροπο.

θέση: περίοπτη, πλεονεκτική.

χώρος: ευρύχωρος, ακάλυπτος, κλειστός, περιφραγμένος, καγκελόφρακτος.

περίβολος, περιτοίχισμα, κιγκλίδωμα.

στέγη, σκεπή, ταράτσα: επίπεδη, επικλινή.

πόρτα μονόφυλλη, δίφυλλη, συρταρωτή· κανάτια, παντζούρια, γρίλιες, φεγγίτης

αυλή: πλακόστρωτη, πρασιά, βραγιά, παρτέρι

ανοικοδόμηση, ανακαίνιση, αναπαλαίωση, συντήρηση, αναστήλωση

Ρήματα

(το κτίριο) **εκτείνεται,** δεσπόζει, κατέχει έκταση, συνορεύει, γειτνιάζει

(το κτίριο) **ερειπώνεται,** μεταβάλλεται σε ερείπια, διαβρώνεται, καταστρέφεται, καταρρέει, υφίσταται φθορά, ερειπώνεται, κατεδαφίζεται,

(το κτίριο) **κατασκευάζεται,** αναπαλαιώνεται, μεταμορφώνεται ριζικά

Λεξιλογικές ασκήσεις

- Επειδή σημαντικό ρόλο στην περιγραφή παίζει ο τοπικός άξονας, ιδίως στην περιγραφή τοπίου, μνημείου, κτιρίου, να συγκεντρώσετε όσο το δυνατόν περισσότερα επίθετα που συνδυάζονται με τα ουσιαστικά **τόπος** και **χώρος**, π.χ. χώρος άνετος, τόπος ορεινός.

- ▶ Με τις παρακάτω συνώνυμες λέξεις να σχηματίσετε προτάσεις, ώστε να διακρίνεται η ιδιαίτερη σημασία της κάθε λέξης.

προσπέλαση, προσέγγιση, προσχώρηση, πρόσβαση

- ▶ Να συμπληρώσετε τα κενά με μια από τις λέξεις που δηλώνουν αλλαγή θέσης ή μετακίνηση: (μεταφορά, μετάθεση, μετακίνηση, εκτοπισμός, εξορία, απόσπαση, μετάταξη, αναγραμματισμός, μεταφορά, μετανάστευση, μετατόπιση).

- Τα Σαββατοκύριακα είναι δύσκολη η
- Η αλλαγή σειρά των γραμμάτων σε μια λέξη λέγεται
- Έγινε 20 αξιωματικών των όπλων στην αεροπορία.
- Η εκούσια απομάκρυνση ενός ατόμου από τον τόπο διαμονής του ονομάζεται, ενώ η ακούσια
- Η μετακίνηση ενός υπαλλήλου σε μια άλλη οργανική θέση λέγεται Αντίθετα η προσωρινή μετακίνηση υπαλλήλου σε μια οργανική θέση λέγεται
- Προσοχή στη του αντικειμένου! Είναι εύθραυστο.
- Σε εμπόλεμη κατάσταση παρατηρείται συχνά βίαιη πληθυσμών.

- ▶ Να χρησιμοποιήσετε σε φράσεις τις παρακάτω λέξεις με την κυριολεκτική (δηλωτική) και τη μεταφορική (συνυποδηλωτική) τους σημασία

πολιορκώ, έρεισμα, απρόσιτος, εκτροχιασμός, διάβρωση

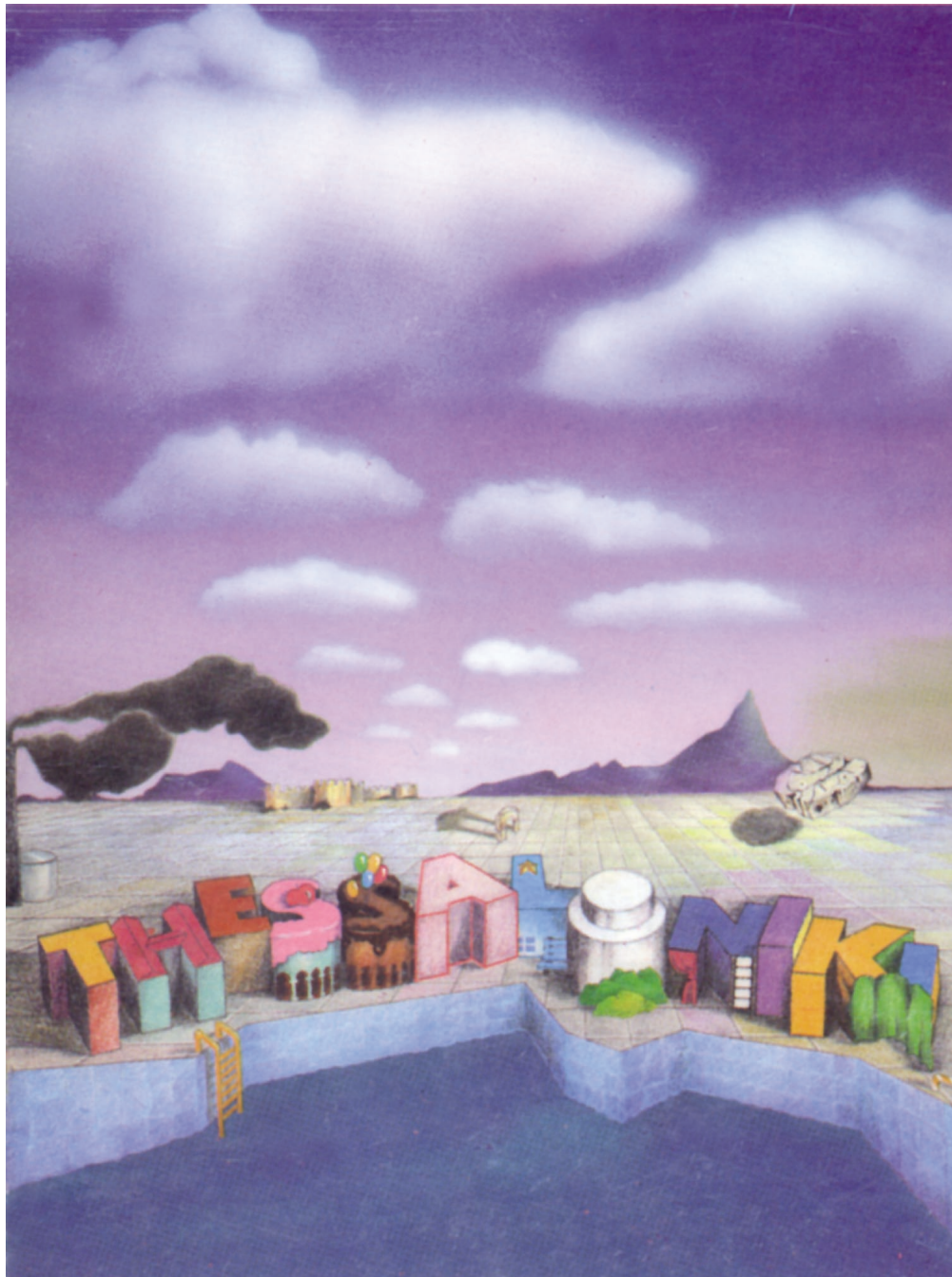
- ▶ Παρατηρήστε τις παρακάτω στήλες των λέξεων. Να συμπληρώσετε τα κενά έχοντας υπόψη ότι η στήλη Β περιλαμβάνει λέξεις που ταιριάζουν με ένα ύφος ανεπίσημο και οικείο, ενώ η στήλη Α περιλαμβάνει συνώνυμες λέξεις που συνδυάζονται σε ένα ύφος πιο επίσημο. Αν χρειαστεί, μπορείτε να συμβουλευτείτε και ένα λεξικό της νέας ελληνικής.

A	B
κατεδαφίζω
.....	ζυγώνω
έρεισμα
.....	πάτωμα
κλιμακοστάσιο
εξώστης
.....	κρεμώ
ικρίωμα
υποσκελίζω
παρεισφρέω / διεισδύω

- ▶ Να χρησιμοποιήσετε σε φράσεις τις παρακάτω λέξεις με την κυριολεκτική και τη μεταφορική τους σημασία, όπου υπάρχει:

αναπαλαιώνω / αναπαλαιώση, ανακαινίζω / ανακαίνιση, αναπολώ / αναπόληση, φθείρομαι / φθορά, επισκευάζω / επισκευή, καταρρέω / κατάρρευση, ανοικοδομώ / ανοικοδόμηση, ανεγείρω / ανέγερση, συντηρώ / συντήρηση, διαβρώνομαι / διάβρωση, εκποιώ / εκποίηση.

- ▶ Υποθέστε ότι στην πόλη/χωριό σας υπάρχει ένα κτίσμα που έχει κριθεί διατηρητέο, χωρίς όμως να έχει γίνει καμιά επισκευή σ' αυτό. Προσπαθήστε να «δείτε» και να περιγράψετε το κτίσμα αυτό από την οπτική γωνία του ιδιοκτήτη που επιθυμεί την κατεδάφισή του και ενός εκπροσώπου της δημοτικής αρχής που πιστεύει ότι το κτίριο αυτό πρέπει να διατηρηθεί, αφού αναπαλαιωθεί.

- ▶ Υποθέστε ότι επισκεφτήκατε ένα μνημείο (ναό, αρχαιολογικό κτίσμα κτλ.) και το βρήκατε σε κακή κατάσταση: α) Να περιγράψετε σ' ένα φίλο σας την εικόνα του μνημείου και β) να απευθύνετε μια επιστολή σε αρμόδια υπηρεσία, στην οποία θα περιγράψετε την κατάσταση του μνημείου και θα υποβάλλετε κάποιες προτάσεις για την αποκατάστασή του.

Στην κάθε περίπτωση να χρησιμοποιήσετε το κατάλληλο ύφος. Μπορείτε να αξιοποιήσετε, εκτός από το λεξιλόγιο των προηγούμενων ασκήσεων, και τις παρακάτω λέξεις/φράσεις ή άλλες ισοδύναμες:

*φθοροποιός επίδραση, παρωχημένη εποχή, περίοπτη θέση,
όψιμο ενδιαφέρον, επικλινή θέση, ανεγείρω οικοδομή, ερμητικά
κλειστός, αναδρομή στο παρελθόν, εκμοντερνισμός*

Δραματοποίηση

- ▶ Υποθέστε πως ένας τουρίστας σας ζητάει πληροφορίες για να επισκεφτεί ένα μνημείο της πόλης σας ή του χωριού. Προσπαθήστε να του δώσετε προφορικά σαφείς οδηγίες για την πορεία που πρέπει να ακολουθήσει, περιγράφοντάς του ορισμένα χαρακτηριστικά σημεία της διαδρομής και κάνοντας ένα πρόχειρο σχεδιάγραμμα.

Ομαδική εργασία

- ▶ Να χωριστείτε σε ομάδες δυο τριών ατόμων. Κάθε ομάδα να επιλέξει για να περιγράψει έναν ιδιαίτερο χώρο ή κτίσμα (την τάξη, το σχολείο, κάποιο συγκεκριμένο τμήμα της πόλης), αλλά κάθε μέλος της ομάδας να εργαστεί χωριστά, επιλέγοντας μια συγκεκριμένη οπτική γωνία και έναν ορισμένο σκοπό. Ύστερα τα μέλη κάθε ομάδας να συγκρίνουν τις περιγραφές τους, για να εντοπίσουν τα κοινά στοιχεία / λεπτομέρειες και τις διαφορές στην περιγραφή.
- ▶ Να κάνετε την περιγραφή του σχολείου σας και να τη στείλετε (αν υπάρχει η δυνατότητα) με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο σε ένα άλλο σχολείο. Ζητήστε από τους μαθητές του άλλου σχολείου να περιγράψουν το δικό τους σχολείο. Αν οι περιγραφές συνοδεύονται από φωτογραφίες, συζητήστε αν η γραπτή περιγραφή των μαθητών του σχολείου, με το οποίο επικοινωνήσατε, ανταποκρίνεται με τις φωτογραφίες που σας έστειλαν.

Για την εργασία σας αυτή μπορείτε να επισκεφτείτε τις παρακάτω ηλεκτρονικές διευθύνσεις:

<http://www.sch.gr> Πανελλήνιο Σχολικό δίκτυο
<http://filologia.gr> ή <http://odysseia.cti.gr>
(Ελληνικά σχολεία στην Κοινωνία της Πληροφορίας).

- ▶ Η αντιπαράθεση των παρακάτω φωτογραφιών δείχνει καθαρά τη διαφορά του «παλιού» από το «καινούριο». Αφού περιγράψετε ένα παλιό και ένα καινούριο κτίριο, με βάση τη σύγκριση των φωτογραφιών να συζητήσετε στην τάξη τις μεταβολές που έχει υποστεί το δομημένο περιβάλλον και γενικότερα ο τρόπος της ζωής στη διάρκεια του εικοστού αιώνα.

Η παραλία της Θεσσαλονίκης, η παλιά και η σημερινή πόλη.

Το ετοιμόρροπο σπίτι με τις Καρυάτιδες, σήμερα ανακαινισμένο, φιλοξενεί το Σύλλογο Ελλήνων Ολυμπιονικών.

Μόλυβος στην Λέσβο, το 1950, και όπως είναι στην εποχή μας (δεξιά εικόνα)

Στην αριστερή εικόνα η Οία στην Σαντορίνη, στο παρελθόν, και στην δεξιά όπως είναι στις μέρες μας.

Συγκρότημα αλευρόμυλων που μετατράπηκαν σε καλλιτεχνικό κέντρο, κυλικείο κ.ά., με την ονομασία «ΜΥΛΟΣ»

2. Περιγραφή προσώπου/ατόμου

(α) Τα τυπικά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός προσώπου/ατόμου

Όταν θέλουμε να περιγράψουμε έναν άνθρωπο, συνήθως αναφέρουμε τα τυπικά (αναλλοίωτα) χαρακτηριστικά του (ύψος, χρώμα ματιών, σχήμα προσώπου) – είναι αυτά που αναγράφονται στην αστυνομική ταυτότητα ή το διαβατήριο - καθώς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τον διαφοροποιούν από άλλα άτομα. Δεν είναι άλλωστε λίγες οι περιπτώσεις της καθημερινής ζωής, που είτε χρειάζεται να δώσουμε μια ακριβή περιγραφή ενός προσώπου - κυρίως όταν είμαστε μάρτυρες ενός επεισοδίου - είτε χρειάζεται να αναγνωρίσουμε κάποιο πρόσωπο του οποίου μας έκαναν την περιγραφή.

Αναφέρετε περιπτώσεις της καθημερινής ζωής, κατά τις οποίες νομίζετε ότι ίσως χρειαστεί να δώσετε την ακριβή περιγραφή ενός προσώπου.

- ▶ Σας βοηθούν τα στοιχεία που δίνονται στην παρακάτω περιγραφή για να σχηματίσετε μια σαφή εικόνα μιας γυναίκας που εξαφανίστηκε; Ποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της τονίζεται στην περιγραφή και πόσο νομίζετε ότι μπορεί να συμβάλει στην αναγνώρισή της;

Εξαφανίστηκε την περασμένη Δευτέρα, 18-9-1986, η Δ. Α., 69 χρόνων. Η Δ. Α. έχει γκρίζα κοντά μαλλιά, καστανά μάτια, είναι αδύνατη και έχει μέτριο ανάστημα. Πάνω από το δεξί φρύδι έχει μια κρεατοελιά. Την ημέρα που εξαφανίστηκε φορούσε μπλε φούστα, γκρι μπλούζα και καμηλό παλτό.

Η Δ. Α. έχασε πρόσφατα το σύζυγό της και παρουσιάζει συμπτώματα μελαγχολίας. Το πρωί της περασμένης Δευτέρας ξεκίνησε να επισκεφτεί τη φίλη της Ι. Κ. την οποία όμως δε συνάντησε τελικά. Από τότε αγνοείται η τύχη της. Παρακαλείται όποιος είδε τη Δ. Α. ή γνωρίζει κάτι σχετικό με την υπόθεση να τηλεφωνήσει στο...

(Ανακοίνωση από το ραδιόφωνο)

- Να συγκεντρώσετε από εφημερίδες και περιοδικά διάφορα γελοιογραφικά σκίτσα επώνυμων ανδρών και να παρατηρήσετε ποιο είναι σε κάθε περίπτωση το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του γελοιογραφημένου προσώπου που προβάλλεται από το σκίτσο. Στη συνέχεια, μπορείτε να διαλέξετε ένα γελοιογραφικό σκίτσο και να το περιγράψετε.

- ▶ Το παρακάτω κείμενο και οι φωτογραφίες αναφέρονται σε κάποιο από τα σημαντικά ευρήματα της Βεργίνας. Ποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Μ. Αλεξάνδρου, οδήγησαν το Μανόλη Ανδρόνικο να αναγνωρίσει στο κεφάλι από τη Βεργίνα τη μορφή του Μ. Αλεξάνδρου;

Από τα κεφάλια αυτά ξεχωρίζουν δύο, τα οποία μπορούν, νομίζω, να ταυτιστούν με γνωστά ιστορικά πρόσωπα. Το πρώτο έχει ύψος 0.034 μ. και εικονίζει ένα πολύ νέο άτομο, που δεν έχει ξεπεράσει την εφηβική του

*ηλικία. Είναι χαρακτηριστικός ο υψηλός λαιμός που γέρνει ελαφρά προς τα αριστερά του, ενώ το κεφάλι στρέφει προς την αντίθετη κατεύθυνση· το ίδιο χαρακτηριστική είναι και η απόδοση των ματιών που υψώνουν το βλέμμα τους προς τα πάνω με δύναμη, γεμάτη όμως μιαν αδιόρατη τρυφερότητα. Η απόδοση της σάρκας του προσώπου γίνεται με πολλή δεξιότητα και κατορθώνει να πλάσει το νεανικό μάγουλο με την απαλή και μαζί στέρεα σύσταση. Η μύτη είναι λεπτή, αλλά ελαφρότατα γαμψή. Πιστεύω πως θα μπορούσαμε να αναγνωρίσουμε χωρίς δυσκολία στο μικρό αυτό κεφαλάκι τη μορφή του Αλεξάνδρου, έχοντας στον νου μας και μόνο τη γνωστή περιγραφή του Πλουτάρχου: «Ὑκό ὕ' ἀόζῦ·ὕεὸ ὑὸῦ ·έ-αὐὸ~ Ἀᾶ~ Ἀεὸδ~ἰὸὸ ἰῦ~φἔ ἰᾶἰἰἰἰἰαὸὸ~ ἰ·» Ὑκό ἡᾶύἰὑἔὑ· Ὑᾶὸ ςἰἰζῦ~ὕ~ὸ» (Ἰᾶἰ. 4 1-666b) [...] «ὀί %' ἰἰἰὸἔ Ὑκό ἂ ὀὑὑὸἔ·ὀ ἰἔἰᾶὐἰ·ἔ 1αἰὸὐᾶ~ ὀέ %ἔᾶἔ+ἰ·ὕὑὸὸ ·έὑὸῦ ὕἰἰ ἂῦῦᾶὀ^ ἰὸ ἰ·» ἰᾶὸὐᾶ%ᾶ~» (Πλουτάρχου *Ἡθικά*, 335 B).*

Σχεδιαστική απόδοση της κεφαλής του Αλεξάνδρου (πλάγια και εμπρόσθια όψη) με συμπλήρωση της κόμης. Η προσθήκη των μαλλιών κάνει ευκολότερη και πειστικότερη τη σύγκριση της κεφαλής της Βεργίνας με άλλα γνωστά πορτραίτα του Αλεξάνδρου.

6) Το σχόλιο στην περιγραφή ενός ατόμου

Η περιγραφή ενός ατόμου, όπως εξάλλου και οποιαδήποτε περιγραφή, γίνεται από μια ορισμένη οπτική γωνία και επομένως περιέχει και το ανάλογο σχόλιο.

Διαβάστε πώς περιγράφουν τον ποιητή Κ. Π. Καβάφη διάφορα επώνυμα πρόσωπα (οι περιγραφές γίνονται μέσα στην ίδια δεκαετία, 1916-1926, όταν δηλαδή, ο ποιητής ήταν στα 53-63 χρόνια του).

Το 1926 ο Ξενόπουλος, αποδίδοντας για μια ακόμη φορά το παλιό αυτό πορτρέτο του Καβάφη, γράφει στον Τίμο Μαλάνο για τον Καβάφη.

«Πολύ νέος δεν ήταν, μα στιλπνός. Μ' αυτή τη στίλβη τον φέρνω στη θύμησή μου. Έστιλβαν τα κατάμαυρα μαλλιά του, η κάτασπρη χωρίστρα του, τα μάτια του πίσω από τα ματογυάλια, το μελαχρινό πετσί του, τα στολίδια του, τα ρούχα του όλα. Η ομιλία του πολύ αλλιώςτικη απ' τη δική μας εδώ, μου φάνηκε λιγάκι επιτηδευμένη. Δε μιλούσε ελεύθερα. Στεκόταν, θα 'λεγες, να βρίσκει ή να διαλέγει τις λέξεις. Σύνολο ωστόσο πολύ

ιδιόρρυθμο, πολύ συμπαθητικό και πολύ επιβλητικό. Τέτοιος ήταν εκείνο τον καιρό ο Καβάφης».

Ο ίδιος ο Τίμος Μαλάνος, ο οποίος, βέβαια, γνώριζε καλά τον Καβάφη, παραθέτει στο βιβλίο του «Ο Καβάφης απαραμόρφωτος» την προσωπική του περιγραφή:

«Σε προσεκτικότερο κοίταγμα, μοιάζει με βυζαντινή μορφή. Είναι μελαχρινός, με μια γυαλάδα λιπαρή στο πεσμένο του δέρμα και με πυκνά μαύρα μαλλιά, εξαιρετικώς μαύρα για την ηλικία του. Τα γυαλιά που φορά σε μια μύτη γρυπή τού προφυλάγουν ένα βλέμμα αδικαιολόγητα φοβισμένο, αλλά και χαρακτηριστικά χαμηλωμένο, ένα βλέμμα που αποφεύγει αινιγματικά τις ματιές των άλλων, ενώ, ταυτόχρονα, κοιτάζει με περιέργεια τους γύρω του. Τα μάτια του είναι μεγάλα και τα φρύδια του πυκνά και μαύρα. Στα μάτια του βρίσκεται ολόκληρος. Μέσα απ' αυτά μαντεύει κανείς όλο τον άνθρωπο, όλο το βίο, την πείρα του όλη. Αποφεύγουν ν' αντικρίσουν τον απέναντί τους. Κι όμως με τα λαθραία τους κοιτάγματα, μ' εκείνες τις μισοματιές τους, ζυγίζουν, υπολογίζουν και εννοούν.

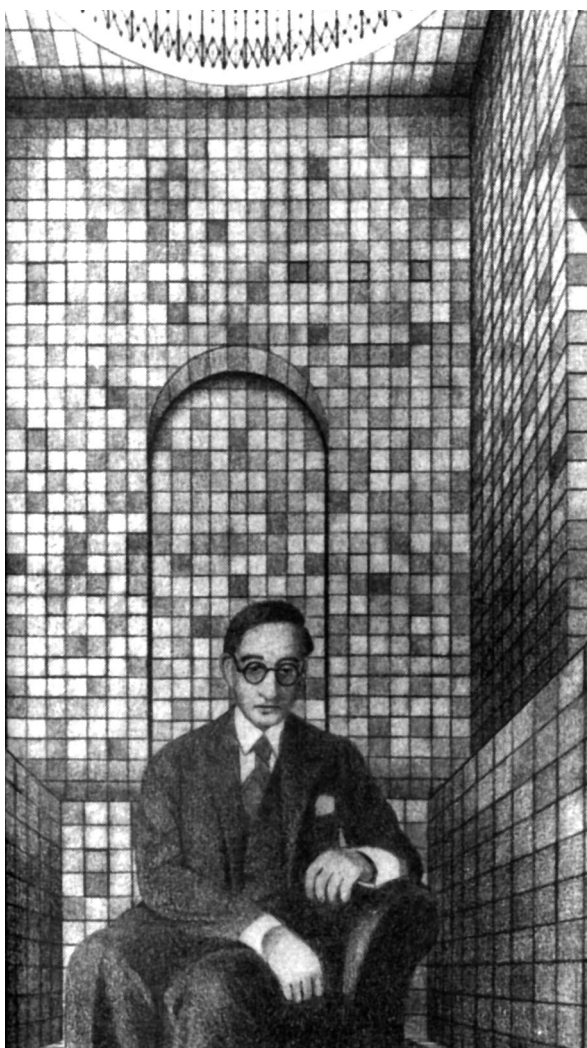
Το σώμα του, μέτριου αναστήματος, ξερακιανό και κάποτε σαν κουρασμένο. Στο όλο του διακρίνει κανείς έναν ακοίμητο υπολογισμό, που του παραμορφώνει σταθερά κάθε του χειρονομία, κάθε του κίνηση, και που τον απομακρύνει από τη φυσικότητα, δημιουργώντας του έτσι μια τεχνητή, θα έλεγα, φυσικότητα. Γενικά, στους τρόπους του έχει κάτι το

προσποιημένο, ένα δικό του τρόπο να φέρεται, να περπατά, να χαιρετά, να δίνει το χέρι, κάτι τέλος από τη γοητεία του ηθοποιού, που επιδιώκει μιλώντας ν' αποσπάσει την

προσοχή, να προκαλέσει το θαυμασμό».

Η ποιήτρια Μυρτιώτισσα, που γνώρισε τον Καβάφη το 1923 στην Αλεξάνδρεια, τον περιγράφει ως εξής στο σχετικό αφιέρωμα του περιοδικού «Νέα Τέχνη»:

Είναι αδύνατος, χλωμός, με μαλλιά γκρίζα και πυκνά, πολύ πυκνά. Μα εκείνο που σου κρατά την προσοχή σου όλη, είναι τα μάτια του τα δύο παμμέγιστα, παράξενα αινιγματικά του μάτια. Δύο τέτοια μάτια κανείς μας ποτέ δε θα τα ιδεί σ' άλλον άνθρωπο, απλούστατα γιατί δεν είναι μάτια σημερινού ανθρώπου. Είναι μάτια που έρχονται από πολύ μακριά, από τα βάθη των αιώνων και κρατούνε μέσα τους το μυστικό μιας άλλης ζωής, άγνωστης σ' εμάς. Η φωνή του, όσο την άκουγα, μου φαινόταν κι αυτή σαν να ερχόταν από μακριά και ο ίδιος, καθώς είχε τώρα αποτραβηχτεί σε μια σκοτεινή γωνιά και μιλούσε για τέχνη – σε μας ή στον εαυτό του; -

έμοιαζε πλάσμα εξωτικό, που ζούσε σ' άλλη από μας ατμόσφαιρα, που έπρεπε να τ' ακούς και να το βλέπεις από μακριά και να μην παραξενευτείς καθόλου, αν άξαφνα το

δεις να χαθεί ολότελα από μπροστά σου και να σωπάσει...».

Ο Γ. Δ. Κορομηλάς, ο οποίος, όταν επισκέφθηκε το 1925 την Αλεξάνδρεια, δεν παρέλειψε να γνωρίσει τον Καβάφη, τον περιγράφει με τα εξής:

«... Μέτριος το ανάστημα, απροσδιόριστος την ηλικία, αδύνατος, με τραβηγμένα τα χαρακτηριστικά, αλλά με ζωηρότητα και μεγαλότατα μάτια πίσω από τα ματογυάλια, τ' αεικίνητα οσάκις δε βοηθούν το βλέμμα να καρφωθεί ως περόνη ατσάλινη. Όταν ομιλεί, ο κορμός πηγαινοέρχεται εις μεγάλα σκαμπανεβάσματα, ενώ τα χέρια, ως αυτόματα, πότε σηκώνονται μαζί, πότε το ένα την ώρα που κατεβαίνει το άλλο και πάντοτε διά να τονίσουν το φθεγγόμενον δόγμα. Οπότε ο Καβάφης δεν ομιλεί, δογματίζει. Ακόμη και όταν υποχρεωτικότετος συνιστά εις τον

▶ ξένο του: Τσίμπα μιαν ελγάν...»

Αποσπάσματα, από την εισαγωγή του Γιώργου Ιωάννου

στο βιβλίο της Ασπασίας Παπαδοπεράκη, Η μορφή του Κ. Π. Καβάφη, Αθήνα 1987, εκδ. Μακέδος

Ποια σχόλια για τον Κ. Π. Καβάφη συμπίπτουν στις παραπάνω περιγραφές;

Προσπαθήστε να κάνετε τη «ζωγραφιά σας» σατιρίζοντας τον εαυτό σας, όπως ο

Γ. Σουρής στο ποίημα που ακολουθεί:

Η ΖΩΓΡΑΦΙΑ ΜΟΥ

Μπόι δυο πήχες,
κόψη κακή,
γένια με τρίχες
εδώ κι εκεί.

Πηγάδι στόμα,
μαλλιά χυτά,
γεμίξεις στρώμα,
μόνο μ' αυτά.

Κούτελο θείο,
λίγο πλατύ,
τρανό σημείο
του ποιητή.

Μούρη αγρία
και ζαρωμένη,
χλωμή και κρύα
σαν πεθαμένη.

Δύο μαύρα μάτια
χωρίς κακία
γεμάτα λαύρα

Κανένα χρώμα
δεν της ταιριάζει
και τώρα ακόμα

μα και βλακεία.

βαφές αλλάζει.

Μακρύ ρουθούνι,
πολύ σχιστό

Δόντια φαφούτη
όλο σχισμάδες,

κι ένα πηγούνι
σαν το Χριστό.

ύφος τσιφούτη
για μαστραπάδες.

Προσπαθήστε να διακρίνετε τα σχόλια του αφηγητή για την εξωτερική εμφάνιση και το χαρακτήρα της Φανής στην παρακάτω λογοτεχνική περιγραφή.

- Μπορείτε με βάση τα σχόλια αυτά να ανιχνεύσετε τα συναισθήματα του αφηγητή για

το περιγραφόμενο πρόσωπο;

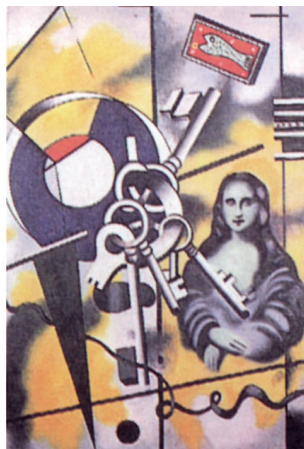
... Ήταν ένα κορίτσι λιγνό, μέτριο σ' ανάστημα, με πλούσια μαλλιά ξανθοκόκκινα, φτενή μυτούλα, που στράβωνε κωμικά κατά το ένα μάγουλο. Το πρόσωπό της ήταν γεμάτο φακίδες, τα στρογγυλά ματάκια της παιχνιδιάζαν έξυπνα και χαρούμενα. Δεν ήταν όμορφη, καθόλου. Όμως είχε μια κάποια γλύκα αισιόδοξη, που την έκανε με το πρώτο συμπαθητική. Μεγαλύτερη από το Ντόντο ένα χρόνο – είχε σφαλιστά τα δεκαεφτά της – δεν έμοιαζε ακόμα κοπέλα δεμένη. Κάτι το αδιόρατα καχεκτικό είχε στην ασυ-

νήθιστη αδυναμία του κορμιού της, την κρυμμένη επιτήδεια από μια κομψότητα στο ντύσιμο σοφή, μιαν αφέλεια πολιτισμένη...

Έδωσε το στενό ανάλαφρο χεράκι της στο Γλαύκο, που ήτανε θερμό στην αφή κι είχε ξερό δέρμα. Το πρόσωπό της, σ' αντίθεση με το περιποιημένο ντύσιμό της, το είχε αδέξια πουδράρει. Η στραβή μυτούλα έμοιαζε σαν αλευρωμένη, κι αυτό την έκανε κωμική.

A. Τερζάκης, Ταξίδι με τον Έσπερο

Η περιγραφή ενός ατόμου εξαρτάται κατά πολύ από το άτομο που κάνει την περιγραφή (την

ηλικία του, τη μόρφωσή του, τις αντιλήψεις του για τη ζωή κ.τ.λ.) Η οπτική γωνία διαφοροποιείται ανάλογα με τον πομπό.

Σκεφτείτε πώς θα περιέγραφαν / θα χαρακτήριζαν ένα νέο με ξυρισμένο κεφάλι, μακριά γένια και ατημέλητη εμφάνιση.

- ένας ηλικιωμένος κύριος
- ένας συνομήλικός του
- ένας άλλος νέος με την ίδια εμφάνιση

Λεξιλόγιο σχετικό με την περιγραφή ατόμου – Λεξιλογικές ασκήσεις

σχήμα προσώπου: ωσειδές, τριγωνικό, στρογγυλό, οστεώδες

μάτια: αμυγδαλωτά, σχιστά, βαθουλωτά, γουρλωτά, γλαρά, τσακίρικα

βλέμμα: βλοσυρό, άγριο, απλανές, θολό, αμήχανο, ανήσυχο, εκφραστικό

μύτη: κυρτή, πλακουτσωτή, κλασική, σουβλερή, στραβή

χείλη: λεπτά, σαρκώδη, γραμμένα, σφικτά, ζαχαρένια, υγρά

δόντια: αστραφτερά, μαργαριταρένια, αραιά, γερά

χαμόγελο: αβίαστο, βεβιασμένο, ψεύτικο, ελαφρό, ειρωνικό, αδιόρατο, γοητευτικό, σαρκαστικό, σατανικό· χαμογελαστός, αγέλαστος, σκυθρωπός

πιγούνι: αγένειο, άτριχο, γενάτο, μεγάλο, μικρό, μυτερό, σουβλερό, στρογγυλό

αυτιά: πεταχτά, πλακωτά, τσιτωμένα, μυτερά

μαλλιά: ίσια, σγουρά, λυτά, χυτά, κυματιστά, στρωτά, μεταξένια, πυκνά, φουσκωτά, μπούκλες, κοτσίδα.

χέρια: δυνατά, επιδέξια, κοκαλιάρικα, περιποιημένα, ροζιάρικα, τεράστια, τριχωτά

πόδια: μακριά, κοντά, χοντρά, λεπτά, καλαμένια, στραβά, τεράστια

σώμα: αθλητικό, γερό, ευκίνητο, καλοδεμένο, σκληραγωγημένο, λιπόσαρκο, μυώδες, στητό, ατροφικό, ασουλούπωτο, ασθενικό, ντελικάτο, πλαδαρό· μεγάλος, μικρός, κοντοπίθαρος, λιλιπούτειος, βεργολυγερός, νευρώδης, ευκίνητος, στητός· (κορμί)

▶ λαμπάδα, κυπαρίσσι, άγαλμα· σιλουέτα, φιγούρα, σκαρί, μπόι, σωματική διάπλαση

● **βάδισμα:** ταχύ, γοργό, ζωηρό, αργό, λικνιστό, αποφασιστικό, ελαφρό, περήφανο, σταθερό, χαριτωμένο

ντύσιμο – εμφάνιση: απλό, απέριττο, κομψό, πολυτελές, επίσημο, ανεπίσημο· ντυμένος στην τρίχα, του κουτιού, κακοντυμένος, ατημέλητος, ρακένδυτος· κομψός, άκομψος, χαριτωμένος· (εμφάνιση) θεία, αιθέρια, εκλεπτυσμένη, αποκρουστική· Άδωνις, Κουασιμόδος, καρικατούρα, σκιάχτρο.

- ▶ Διαβάστε το παραπάνω λεξιλόγιο και υπογραμμίστε τις λέξεις εκείνες που δεν περιγράφουν απλώς ένα πρόσωπο, αλλά αποτελούν συγχρόνως και ένα σχόλιο, θετικό ή αρνητικό.

Χρησιμοποιώντας λέξεις του παραπάνω λεξιλογίου και μερικές από τις λέξεις που ανα-

γράφονται παρακάτω, να γράψετε ένα χιουμοριστικό κείμενο (πεζό ή έμμετρο), στο οποίο να περιγράφετε ένα άτομο που βρίσκεται στην πλατεία / στον εξώστη του θεάτρου και το οποίο σας κάνει ιδιαίτερη εντύπωση: (ντυμένος) στην τρίχα, του κουτιού, στην πένα· εξεζητημένος, φίνος, εκκεντρικός, κομψευόμενος, εκλεπτυσμένος, φιλάρεσκος· απέριττος, ανεπιτήδευτος, με ρούχα του συρμού· ατημέλητος, ακαλαισθητος, ρακένδυτος.

Εξηγήστε το νόημα των παρακάτω υπογραμμισμένων λέξεων / φράσεων και προσπαθήστε να τις αντικαταστήσετε, όπου είναι δυνατόν, με άλλες ισοδύναμες. Για τη σημασία ορισμένων λέξεων μπορείτε να συμβουλευτείτε και ένα έγκυρο παλαιότερο ερμηνευτικό λεξικό.

- *Μολονότι ήταν μυώδης, δε θα μπορούσε να χαρακτηριστεί παχύς και*

- ▶ *βαρύς· ήταν **ευσταλής** και κομψός.*
 - **Μικρός το δέμας**, αλλά μεγάλος στην ψυχή.
 - Μόλις πήγαν στο στρατό, στερήθηκαν τα πλούσια μαλλιά τους. Τους είδαμε όλους **εν χρω κεκαρμένους**.
 - Ήταν **εκπάγλου καλλονής**. Η φήμη για την ομορφιά της είχε απλωθεί παντού.
 - Παρόλο που η πρόσκληση όριζε ότι ήταν υποχρεωτική η επίσημη **περιβολή**, αυτός ήρθε με **ένδυμα περιπάτου**.
 - Σύμφωνα με τους κανονισμούς του σχολείου, **η αμφίεσή σας** πρέπει να είναι **ευπρεπής**.
- ▶ - Το κεφάλι του αγάλματος στεφάνωναν **επιμελημένοι βόστρυχοι**.

Διαλέξτε κάποια περιγραφή προσώπου/ατόμου που εντοπίσατε σ' ένα από τα κείμενα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας που διδαχτήκατε ή διαβάσατε σε κάποιο άλλο βιβλίο· χαρακτηρίστε την, δικαιολογώντας την άποψή σας. Μερικοί τέτοιοι χαρακτηρισμοί μπορούν να είναι οι εξής:

ρεαλιστική, παραστατική, πιστή, ολοζώντανη, σπαρταριστή, διεξοδική, εκτενής, σύντομη, ανιαρή, χιουμοριστική.

Δραματοποίηση

Φανταστείτε ένα υποθετικό περιστατικό (ατύχημα, σύγκρουση αυτοκινήτων κτλ.) κατά το οποίο ένας από τους αιτίους του επεισοδίου θεώρησε καλό να απομακρυνθεί αδικαιολόγητα. Αφηγηθείτε το επεισόδιο και υποθέστε ότι στη θέση του υπαιτίου τού περιστατικού ήταν ένας συμμαθητής σας. Περιγράψτε τον και αφήστε την τάξη να υποθέσει

ποιος ήταν.

3. Περιγραφή ζωγραφικού πίνακα ή άλλου έργου τέχνης

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από την περιγραφή της τοιχογραφίας του Ραφαήλ, **Η Σχολή των Αθηνών**.

Στο μέσο ακριβώς όλης της παράστασης, το κέντρο προς το οποίο φέρνουν όλες οι κινήσεις και οργανώνεται όλη η σύνθεση, το σημείο με το οποίο τονίζεται και με τη μεγάλη καμάρα της οροφής, βρίσκονται οι κορυφές της φιλοσοφίας, ο Πλάτων και ο Αριστοτέλης, πλαισιωμένοι από κατασκευαστικούς οπαδούς των. Αριστερά ο Πλάτων, μια θαυμάσια γεροντική φυσιογνωμία, με το δάκτυλο να δείχνει τον ουρανό, την κατοικία των ιδεών, φαίνεται να συζητεί έντονα με τον Αριστοτέλη, που είναι δεξιά του σε ώριμη ανδρική ηλικία και που με το χέρι του αναφέρεται στον κόσμο των φαινομένων, και ζητά να τον ξαναφέρει στη γη. Με τον Τίμαιο, το βιβλίο που κρατά στο αριστερό του χέρι και κάτω από το βραχίονα, ο Πλάτων φαίνεται να υποδεικνύει πάλι τον ουρανό, ενώ με τα

- Ηθικά, το βιβλίο που έχει ο Αριστοτέλης, επιμένει στην ανάγκη του συγκεκριμένου. Η εικόνα μάς δίνει θαυμάσια την ουσία της διαφοράς των δύο συστημάτων. Ο καλλιτέχνης με ένα πραγματικά ανυπέβλητο τρόπο μορφοποιεί το περιεχόμενο της κοσμοθεωρητικής σύγκρουσης ... Τα πρόσωπα που παρακολουθούν τη συζήτηση από τις δυο πλευρές παρουσιάζονται κυριολεκτικά απορροφημένα απ' αυτή, δίνουν την εντύπωση ότι έχουν χάσει τον εαυτό τους, σ' αυτή τη γιγαντομαχία στην οποία παρευρίσκονται...

Απόσπασμα από την περιγραφή της τοιχογραφίας του Ραφαήλ, Η Σχολή των Αθηνών. (1511)
Χρυσάνθος Χρήστου, Η Ιταλική ζωγραφική κατά τον 16ο αιώνα,
τ. Α' Εκδόσεις Νέας Πορείας, Θεσσαλονίκη, 1971

Διαλέξτε ένα ζωγραφικό πίνακα ή κάποιο από τα εκθέματα ενός Μουσείου και προσπαθήστε να το περιγράψετε μ' ένα γράμμα σε κάποιον φίλο σας που ενδιαφέρεται για την Τέχνη. Μπορείτε να συμβουλευτείτε και την ηλεκτρονική διεύθυνση www.culture.gr

Διαβάστε και την παρακάτω σχετική περιγραφή του **Αγγείου των Θεριστών**, που βρίσκεται στο Μουσείο Ηρακλείου.

Αναμφισβήτητα το πιο σημαντικό λίθινο αγγείο του Μουσείου είναι το περίφημο ρυτό των θεριστών (Προθήκη 94, 184). Σε χαμηλό ανάγλυφο έχει αποδοθεί μια πομπή ανδρών σε ομάδες ανά δύο, που επιστρέφουν αναμφίβολα από τις γεωργικές τους εργασίες, με τα εργαλεία στον ώμο, θρινάκια για το λίχνισμα των σιτηρών. Ίσως είναι μια

www.culture.gr

πομπή λατρευτική, ακόμη, γιατί ο πρώτος της πομπής με τα μακριά μαλλιά, που κρατάει ένα ραβδί, φορεί ένα περίεργο ιερατικό φόρεμα με φολίδες και κρόσσια. Μια ομάδα τραγουδάει, ενώ ένας από τους μουσικούς κρατάει ένα σείστρο, γνωστό αιγυπτιακό μουσικό όργανο. Η ζωντανία στην απόδοση της σκηνής φτάνει στο κατακόρυφο σε μια λεπτομέρεια. Ένας από τους ανθρώπους χάνει το ρυθμό του βηματισμού και κλονίζεται, ενώ ο συνάδελφός του, που προπορεύεται, στρέφει το κεφάλι περιπαικτικά. Το αγγείο είχε κατασκευαστεί σε τρία κομμάτια, από τα οποία σώθηκαν το ανώτερο και ο ξεχωριστός, ένθετος λαιμός.

Εικονογραφημένος Οδηγός Μουσείου Ηρακλείου,
Ι. Α.Σακελλαράκης, (Εκδοτική Αθηνών)

4. Ειδικά θέματα

Εκτός από την εξωτερική περιγραφή ενός αντικειμένου, μπορεί επίσης να περιγραφεί και η λειτουργία του, καθώς και η διαδικασία για την κατασκευή ή τη χρήση του.

α) Περιγραφή της λειτουργίας ενός αντικειμένου

Να διαβάσετε το παρακάτω κείμενο και να δώσετε έναν πλαγιότιτλο σε κάθε παράγραφο, για να παρατηρήσετε την οργάνωση της περιγραφής.

Η ανατομία της φωτογραφικής μηχανής

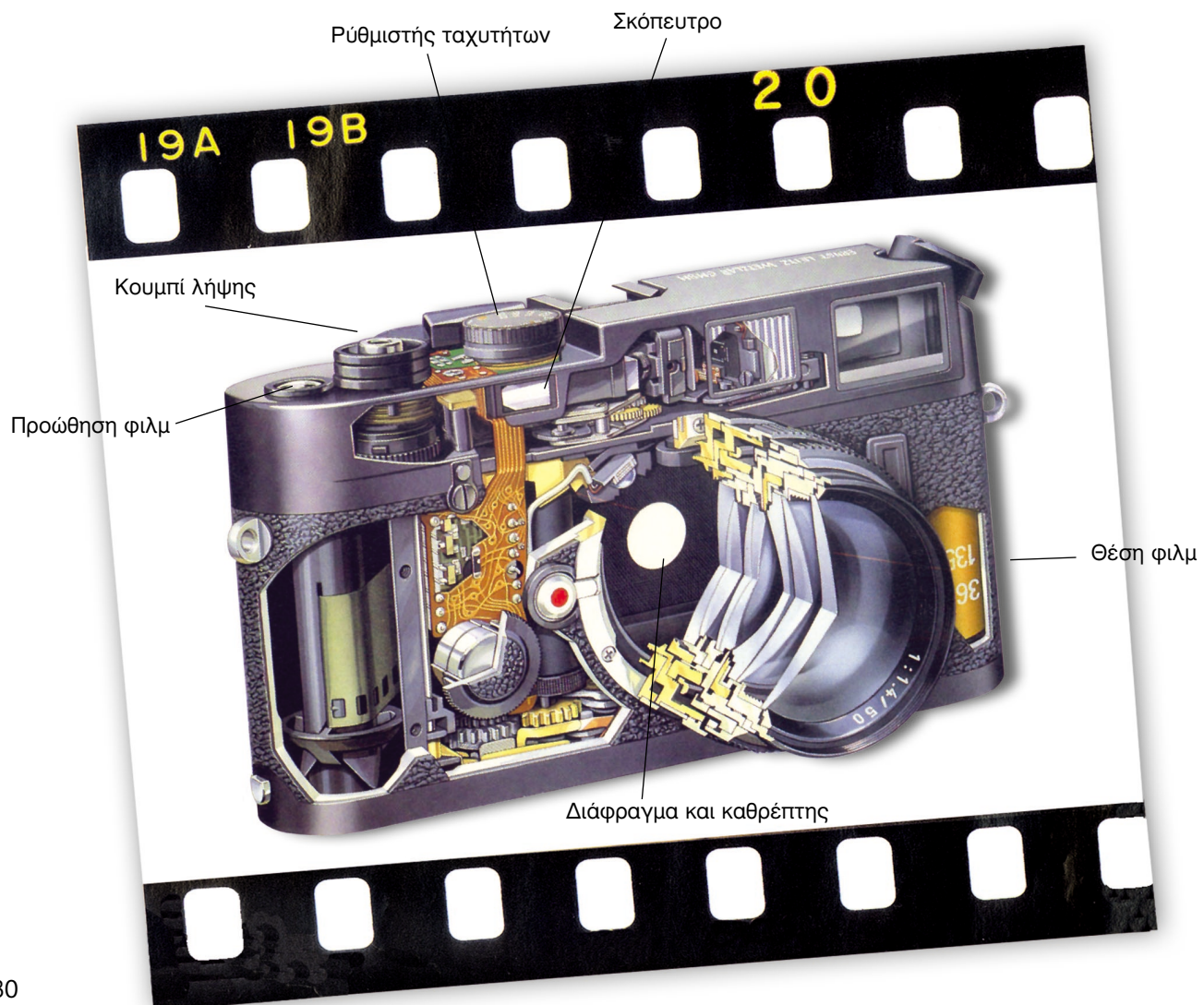
Όλες οι φωτογραφικές μηχανές είναι βασικά όμοιες: αποτελούνται από ένα απλό κουτί με ένα φιλμ στη μια του πλευρά και μια τρύπα στην αντίθετη. Η τρύπα χρησιμεύει για να περνά το φως που θα πέσει πάνω στη χημικά φωτοευαίσθητη επιφάνεια του φιλμ, που θα σχηματίσει έτσι το είδωλο. Όλες οι μηχανές, από την πρωτόγονη ως την πιο πολύπλοκη, λειτουργούν με τον ίδιο τρόπο: αφήνουν το φως να αποτυπώσει το είδωλο στο φιλμ. Διαφέρουν μόνο στο πόσο εύκολη και επιτυχημένη θα είναι η φωτογράφιση.

Για μια σωστή λειτουργία χρειάζονται ορισμένα μέσα, που απεικονίζονται στο σχέδιο μιας φωτογραφικής μηχανής. Βασικά, υπάρχει ένα

σύστημα για τη σκόπευση, ένας οπτικός μηχανισμός, που επιτρέπει στο φως να μπαίνει στο θάλαμο, δηλαδή το διάφραγμα που ρυθμίζεται για να ελέγχει την ποσότητα του φωτός που περνά· ένας φακός που συγκεντρώνει το φως και προβάλλει το είδωλο πάνω στο φιλμ· ένα κινητό προπέτασμα, το κλείστρο, που αποκλείει εντελώς την είσοδο του φωτός στη μηχανή ως τη στιγμή της φωτογράφισης. Όταν πιέσουμε το κουμπί, τότε το κλείστρο ανοίγει για μια στιγμή μόνο, για να επιτρέψει να περάσει τόσο φως, όσο είναι αρκετό για να σχηματίσει ικανοποιητικό είδωλο στο φιλμ. Η μηχανή έχει ακόμα ένα σύστημα για την κίνηση του φιλμ, ώστε έπειτα από κάθε λήψη να υπάρχει ένα νέο τμήμα του απέναντι από το φακό, καθώς και ένα μηχανισμό για την εστίαση, ο οποίος κινεί το φακό μπροστά ή πίσω, ως τη στιγμή που το είδωλο θα είναι εντελώς καθαρό.

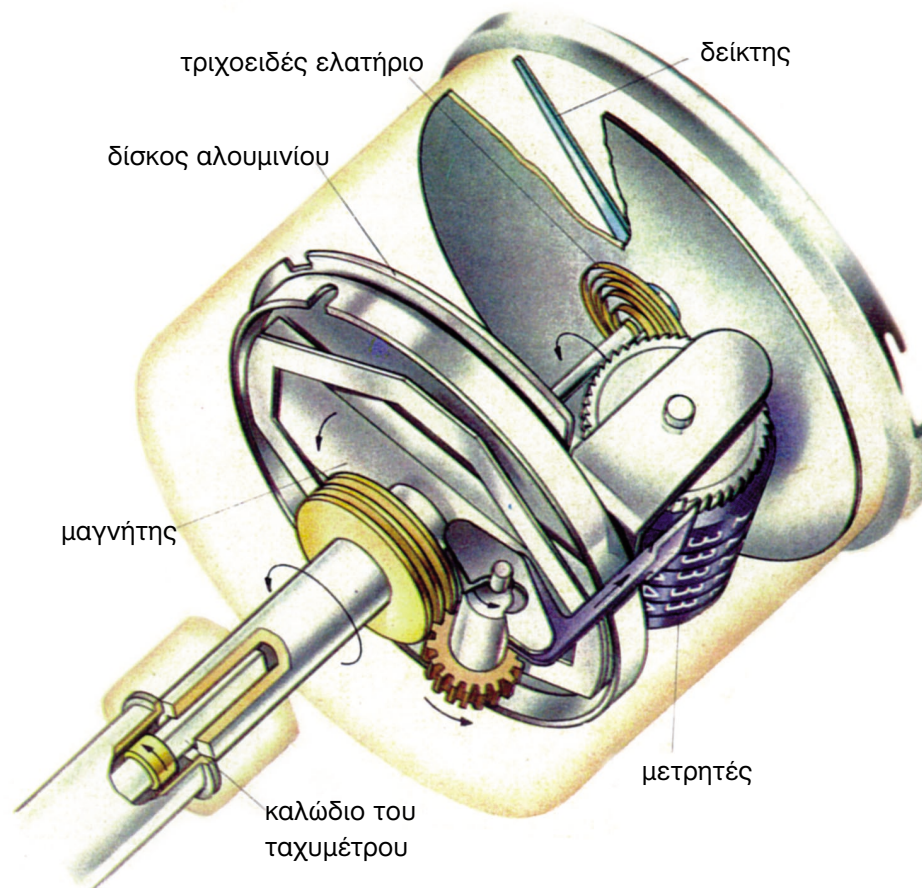
Όλες οι μηχανές, εκτός από τις πιο φτηνές, είναι εφοδιασμένες με τα συστήματα που αναφέραμε. Υπάρχει μεγάλη ποικιλία από μηχανές. Κι αυτό γιατί η καθεμιά τους ανταποκρίνεται σε ειδικές απαιτήσεις. Έτσι η

- ▶ ογκώδης μηχανή – στούντιο είναι μοναδική για αρχιτεκτονικά σχέδια, μια μικρότερη είναι ιδανική για απλές φωτογραφίες ανθρώπων σ' ένα δρόμο με μεγάλη κίνηση. Εκατοντάδες είναι τα είδη των μηχανών, βασικά όμως κατατάσσονται σε τέσσερις κατηγορίες, ανάλογα με το σύστημα που έχουν για τη σκόπευση. Οι μηχανές με σκόπευ-

τρο και οι μικρές μονοοπτικές ρεφλέξ μηχανές φωτογραφίζουν από το ύψος του ματιού και σκοπεύουν το θέμα σαν να ήταν η προέκτασή του. Όταν φωτογραφίζουμε με διοπτικές ρεφλέξ μηχανές, κοιτάζουμε το θέμα μέσα στο θαμπόγυαλο. Οι μηχανές – στούντιο έχουν τη μεγαλύτερη ακρίβεια στο σύστημα για τη σκόπευση και για τη σύνθεση της φωτογραφίας...

Η φωτογραφία και η τεχνική της (Άρθρο στο περιοδικό «Life») Προσπάθησε να περιγράψεις τη λειτουργία μιας μηχανής ή ενός οργάνου που ξέρεις να χειρίζεσαι. Προσδιόρισε σε ποιους απευθύνεται η περιγραφή σου, για να προσαρμόσεις ανάλογα και το ύφος του κειμένου. Η παρακάτω περιγραφή του ταχύμετρου μπορεί να χρησιμεύσει ως παράδειγμα.

Το ταχύμετρο

Το ταχύμετρο (ή κοντέρ) είναι όργανο που μετράει την ταχύτητα των αυτοκινήτων . Αποτελείται από ένα δίσκο αλουμινίου, πάνω στον οποίο είναι στερεωμένος ο δείκτης ταχυτήτων, και από ένα μαγνήτη που παίρνει κίνηση από τον άξονα των τροχών του αυτοκινήτου. Καθώς περιστρέφεται ο μαγνήτης, δημιουργούνται επαγωγικά ρεύματα στο δίσκο, τα οποία αναγκάζουν το δίσκο να στραφεί. Όσο πιο γρήγορα περιστρέφεται ο μα-

γνήτης, τόσο ισχυρότερα ρεύματα αναπτύσσονται και τόσο περισσότερο στρέφεται ο δίσκος. Ένα ελατήριο κατάλληλα στερεωμένο, συγκρατεί το δίσκο και τον επαναφέρει στην αρχική του θέση. Με τον τρόπο αυτό μετράει την ταχύτητα των αυτοκινήτων...

Φυσική Γ΄ Γυμνασίου, εκδ. ΟΕΔΒ 1984 σελ. 143-144

β) Περιγραφή της διαδικασίας για την κατασκευή ή τη χρήση ενός αντικειμένου

Η περιγραφή μιας ορισμένης διαδικασίας (οδηγίες για κάποιο συγκεκριμένο σκοπό, πρώτες βοήθειες κτλ.) μπορεί να αρχίζει με μια συνοπτική παρουσίαση της διαδικασίας αυτής ή να ορίζει κατά κάποιο τρόπο το σκοπό και τη σημασία της. Στο παρακάτω κείμενο δίνονται οδηγίες για την κατασκευή μιας μάσκας.

Πώς να φτιάξετε μια απλή μάσκα.

Θα χρειαστείτε: βαζελίνη, γυψόγαζα (την οποία μπορείτε να τη βρείτε στα περισσότερα φαρμακεία), δοχείο και νερό.

- 1) Κόψτε αρκετά τετράγωνα κομμάτια γάζας, επιφάνειας 3 τετραγωνικών εκατοστών.
- 2) Καλύψτε εντελώς το πρόσωπο / πρότυπο για την εκτύπωση της μάσκας με άφθονη βαζελίνη· μην την τρίβετε, αλλά αφήστε τη στην

επιφάνεια του δέρματος. Βάλτε ένα παχύ στρώμα πάνω στα φρύδια, αλλά αφήστε ανέπαφα τα μάτια, τα ρουθούνια και το στόμα.

- 3) Βυθίστε ένα κομμάτι γάζας στο νερό για μερικά δευτερόλεπτα μόνο·

θα μαλακώσει.

- 4) Απλώστε τα κομμάτια της γάζας, αρχίζοντας από το πάνω μέρος του μετώπου.
- 5) Συνεχίστε να καλύπτετε το πρόσωπο, προχωρώντας προς τα κάτω, αφήνοντας με μεγάλη προσοχή ανέπαφα τα μάτια, τα ρουθούνια και τα χείλη.
- 6) Ύστερα από 10-15 λεπτά η μάσκα θα έχει σχηματιστεί.
Με μερικές μικρές κινήσεις του προσώπου θα αρχίσει να ξεχωρίζει από το δέρμα. Τραβήξτε την απαλά από τις άκρες και θα βγει μονοκόμματη.

Με αυτό τον τρόπο έχετε μια απλή αλλά εντυπωσιακή μάσκα. Μπορείτε να την κρεμάσετε στον τοίχο, άσπρη ή βαμμένη / ζωγραφισμένη, αλλά δεν πρέπει να τη φορέσετε, γιατί είναι πολύ εύθραυστη.

Πώς θα φτιάξετε μια περισσότερο συμπαγή / ανθεκτική μάσκα που να φοριέται.

- 1) Καλύψτε τη γύψινη μάσκα με βαζελίνη.
- 2) Σε μια μικρή λεκάνη κάνετε ένα μίγμα: 1:1 από νερό και ATLACOLL.
- 3) Κόψτε μικρά τετράγωνα κομμάτια από εφημερίδα (2 εκ. X 3 εκ.), βυθίστε τα στο μείγμα της κόλλας, και απλώστε τα πάνω στη γύψινη μάσκα. Καλύψτε την τουλάχιστον με 3 στρώματα από χαρτιά.
- 4) Ύστερα από 12-16 λεπτά σε θερμή ατμόσφαιρα, η χάρτινη μάσκα θα είναι σκληρή, ξερή και θα ξεχωρίζει από τη γύψινη.

Αυτή τη μάσκα μπορείτε να τη φορέσετε στερεώνοντάς τη στο πρόσωπό σας με κάποια ελαστική ταινία, κορδόνι, κτλ.

Παρατηρήστε τη χρήση της προστακτικής στις παραπάνω οδηγίες. Τι νομίζετε πως εκφράζει η προστακτική στην περίπτωση αυτή (προσταγή, προτροπή, ευχή, παράκληση);

- Προσπαθήστε να αντικαταστήσετε την προστακτική του β' πληθυντικού προσώπου των ρημάτων με την υποτακτική του β' πληθυντικού ή με την οριστική του α' πληθυντικού προσώπου. Πώς διαφοροποιείται το ύφος του κειμένου;

▶ - Σε ποιο πρόσωπο και σε ποια έγκλιση προτιμάτε να δίνονται οι οδηγίες για τη χρήση ή την κατασκευή κάποιου αντικειμένου;

Να δώσεις γραπτές οδηγίες για τους κανόνες ενός ομαδικού παιχνιδιού σε κάποιον που δεν ξέρει τίποτε γι' αυτό. Χρησιμοποίησε την έγκλιση και το πρόσωπο που νομίζεις ότι ταιριάζουν στο ύφος του κειμένου σου. Πιστεύεις ότι οι οδηγίες θα γίνονταν καλύτερα κατανοητές, αν τις παρουσίαζες προφορικά;

III ΕΚΦΡΑΣΗ – ΕΚΘΕΣΗ

κά με την ενδυμασία και τη

η άποψη ότι η ενδυμασία και το 'αι ένα είδος γλώσσας και ομιλίας. «Μιλούμε» και με τον τρόπο με τον οποίο ντυνόμαστε. Διαβάστε σχετικά τα παρακάτω κείμενα και σχολιάστε τα.

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΕΝΟΣ ΠΕΡΙΖΩΜΑΤΟΣ: Ο ΓΚΑΝΤΙ, Η ΕΝΔΥΣΗ ΚΑΙ Ο ΙΝΔΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ

Η εικόνα του Μαχάτμα Γκάντι να φοράει ένα απλό βαμβακερό περιζώμα είναι σή-*

* περιζώμα, το: κομμάτι από ύφασμα ή δέρμα που καλύπτει την περιοχή από τη μέση ως τα γόνατα.

μερα τόσο οικεία ώστε είναι πολύ εύκολο να ξεχάσουμε ότι τρεις δεκαετίες νωρίτερα τον συναντούσαμε να φοράει κοστούμια ραμμένα επί παραγγελία και γραβάτες. Η αντίθεση αυτή μας υπενθυμίζει ότι δεν ήταν καθόλου φυσικό μια από τις ηγετικές φυσιογνωμίες της Ινδίας να φοράει ένα απλό περιζώμα από χειροποίητο νήμα και ύφασμα. Πράγματι, η υιοθέτηση από πλευράς του τέτοιας ένδυσης, η οποία προκάλεσε αρκετή αμηχανία μεταξύ προσκείμενων σε αυτόν Ινδών εθνικιστών εκείνη την εποχή, ήταν η αποκορύφωση χρόνων πειραματισμού με τον πολιτικό συμβολισμό των ρούχων. Αλλά εάν ο Γκάντι αναγνώρισε τη δυνατότητα της ένδυσης ως μέσου επικοινωνίας σε μια χώρα όπου η πλειονότητα του πληθυσμού της ήταν αναλφάβητοι, έπεσε επίσης θύμα των επικοινωνιακών της περιορισμών, όπως αποδεικνύουν τελικά οι παρερμηνείες του περιζώματός του.

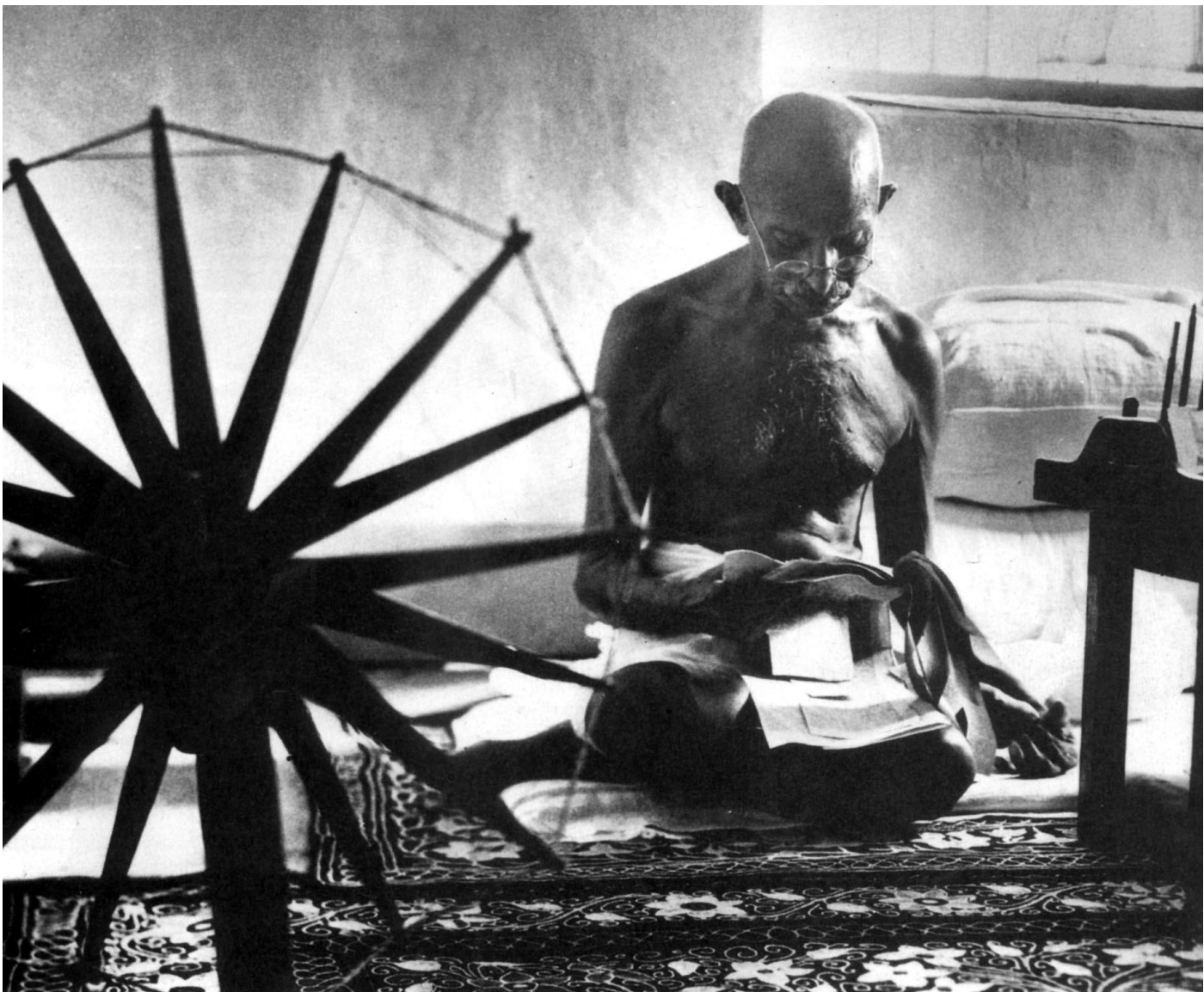
Για να κατανοήσουμε το νόημα του περιζώματος του Γκάντι, πρέπει πρώτα να αποδεχτούμε το ενδυματολογικό δίλημμα που έθεσε η αποικιοκρατία στην ινδική ελίτ εκείνης της περιόδου. Στα τέλη του 19ου αιώνα η υιοθέτηση του ευρωπαϊκού τρόπου ένδυσης, στο σύνολό της ή εν μέρει, είχε γίνει η αποδεκτή νόρμα** για τους μορφωμένους άνδρες της ινδικής αστικής ελίτ. Τέτοιου είδους ενδύματα αποτελούσαν βασικό μέρος του αποικιακού συνόλου, που ήταν γνωστό ως δυτικός πολιτισμός. Σήμαιναν όχι μόνο εγγύτητα στα ευρωπαϊκά πρότυπα προόδου, αλλά ταυτόχρονα και πνευματική και σωματική αποστασιοποίηση από τους ινδικούς τρόπους ένδυσης, που θεωρούνταν πρωτόγονοι και ιδιαίτερα χαρακτηριστικοί των παραδόσεων όσον αφορά την κάστα,*** τη θρησκεία και την περιοχή. Ωστόσο, την υιοθέτηση των ευρωπαϊκών ενδυμάτων συνόδευσε ένας αριθμός ανησυχητικών ερωτημάτων. Αποτελούσε ο δυτικός τρόπος ένδυσης πραγματικά ένα δείγμα της χειραφέτησης από την υποτέλεια στην παράδοση ή αντιπροσώπευε μια νέα μορφή υποτέλειας στη Δύση; Ήταν πράγματι ένα αναπόφευκτο βήμα προς την πρόοδο ή η τελική απόδειξη της αυτο-αλλοτρίωσης;

Το 1919 ο Γκάντι καλούσε όλους τους Ινδούς να φορούν ενδύματα φτιαγμένα από αυτό που ο ίδιος αποκαλούσε «αγνό khadi», δηλαδή χειροποίητο ύφασμα από νή-

** νόρμα: κανόνας, πρότυπο

*** κάστα: κοινωνική τάξη των Ινδών

μα αποκλειστικά κλωσμένο στο χέρι. Εκμεταλλευόμενος τις ανησυχίες σχετικά με τις πιθανές αποξενωτικές επιδράσεις του ευρωπαϊκού τρόπου ένδυσης, κάλεσε τους ανθρώπους σε όλη τη χώρα να κάψουν τα ξένα υφάσματα και ρούχα τους, που, όπως υποστήριζε, αποτελούσαν «ρύπους», «μείασμα», σύμβολα της υποτέλειας της Ινδίας στη Δύση. Ο λόγος του είχε κύρος, επειδή μιλούσε όχι ως συντηρητικός υπέρμαχος της παράδοσης ο οποίος επιτίθετο στην αλλαγή, αλλά ως νεωτεριστής που φορούσε ευρωπαϊκά ρούχα για πάνω από είκοσι χρόνια προτού επιλέξει να τα απορρίψει. ▶ Κάλεσε το λαό να «εξαγνιστεί» φορώντας khadí, το οποίο ισχυριζόταν ότι αντιπροσώπευε την καθαρότητα, την εθνική ακεραιότητα, την οικονομική αυτάρκεια, την πνευ-

ματική αναγέννηση και την κοινωνία μεταξύ πλούσιων και φτωχών, αλλά και μεταξύ ανδρών, γυναικών και παιδιών. Ενώ το κλώσιμο θα βοηθούσε, όπως έλεγε, τους Ινδούς να ανακτήσουν την αυτονομία τους, η ένδυση με *khadi* θα συμβόλιζε όχι μόνο τον αγώνα για ανεξαρτησία αλλά επίσης το καθεστώς τού να είναι κανείς ανεξάρτητος.

Emma Tarlo, Ανθρωπολόγος (μετάφραση: Ελένη Οικονόμου),
Περιοδικό Αρχαιολογία, τεύχος 85Α, Δεκ.2002 (δισκευή)

Πώς φαίνεται στην περίπτωση του Γκάντι η σημασία της ένδυσης ως σου επιδίωξης πολιτικών στόχων;

ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΣ ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 19ΟΥ ΑΙΩΝΑ

Η διάδοση της δυτικής ενδυμασίας στην Ελλάδα

Τα πρώτα βήματα της διάδοσης της δυτικής αστικής ενδυμασίας στην Ελλάδα.

Πριν από την Επανάσταση οι Έλληνες, που κατοικούσαν στο χώρο που τρέφεται να αποτελέσει το ελεύθερο ελληνικό βασίλειο, είχαν τις δικές τους ενδυματολογικές συνήθειες. Ως επί το πλείστον, οι ενδυματολογικές συνήθειες των αστών ήταν επηρεασμένες από τα πρότυπα της Ανατολής ενώ, παράλληλα, οι κατά τόπους περιοχές του ελλαδικού χώρου είχαν διατηρήσει και διαμορφώσει μία τοπική ενδυμασία, η οποία αναγνωρίζεται σήμερα ως λαϊκή ενδυμασία.

Η ύπαρξη διαφορετικού ενδυματολογικού τύπου στη Δύση σαφώς ήταν γνωστή σε όσους Ελλαδίτες είχαν προσωπική εμπειρία του δυτικού πολιτισμού μέσω του εμπορίου ή έρχονταν σε επαφή με τους ομογενείς του εξωτερικού ή τους ξένους περιηγητές. Όμως, πέρα από αυτό, η δυτική ενδυμασία δεν ήταν διαδεδομένη στην Ελλάδα.

Τα πρώτα χρόνια μετά την ίδρυση του κράτους, την ευρωπαϊκή ενδυμασία έφεραν λίγα άτομα σε σύγκριση με την τοπική. Δεν υπάρχει πιο αντιπροσωπευτικό παράδειγμα των ενδυματολογικών συνηθειών που επικρατούσαν στη χώρα από που δίνουν τα μέλη της Δημογεροντίας στην Εθνοσυνέλευση του 1832 (Πρόνοια (Ναύπλιο): Γράφει σχετικά ο Λούντβιχ Ρος στο βιβλίο του, μνήσεις και ανακοινώσεις από την Ελλάδα» (1832-1833):

Η εξωτερική εμφάνιση της Εθνοσυνέλευσης είναι αρκετά ποιητική. Τέσσερα κυρίως είδη φορεσιάς μπορεί κανείς να διακρίνει τήν: Τη φορεσιά των Νησιωτών, τη φορεσιά των Πελοποννησίων, τη Ρουμελιωτών, τη φράγκικη (ευρωπαϊκή) φορεσιά που τη φοράει τι

* καφτάνι, το: (τούρκικη λέξη) πολυτελής μανδύας ποδήρης, με μακριά μανίκια, που στηρίζονταν στη μέση με ζώνη.

ένα όγδοο των πληρεξουσίων και, τέλος, είναι μερικοί που φοράνε τούρ-
κικα καφτάνια.*

Ένα δεύτερο και πιο σημαντικό βήμα έγινε με την εισαγωγή δυτι-
κών ηθών και εθίμων από τις ομάδες που διαμόρφωσαν την πρώτη «αστι-
κή» τάξη στην Αθήνα του Όθωνα: την ακολουθία του βαυαρού βασιλέως
καθώς και τους ομογενείς ή τους ξένους που εγκαταστάθηκαν στη χώρα
προερχόμενοι από κάποιο αστικό κέντρο του εξωτερικού είτε για να εκ-
πληρώσουν το όραμα της στελέχωσης του νεοσύστατου κράτους
είτε για να αναπτύξουν επιχειρηματικές δραστηριότητες. Όλοι αυ-
τοί ενδυνάμωσαν την αίγλη της ευρωπαϊκής ενδυμασίας.

Και αυτή η προσπάθεια γνώρισε κάποια αντίσταση, καθώς δεν
ήταν λίγοι εκείνοι που θεωρούσαν το δυτικό παντελόνι, τα «στενά
των Φράγκων» όπως αποκαλούνταν, ανάρμοστο για τους άνδρες. Η
αντίδραση όμως ήταν περιορισμένη μεταξύ των ναυτικών, ενώ οι άνδρες του
στρατού ξηράς μοιάζει να έδειξαν μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα.

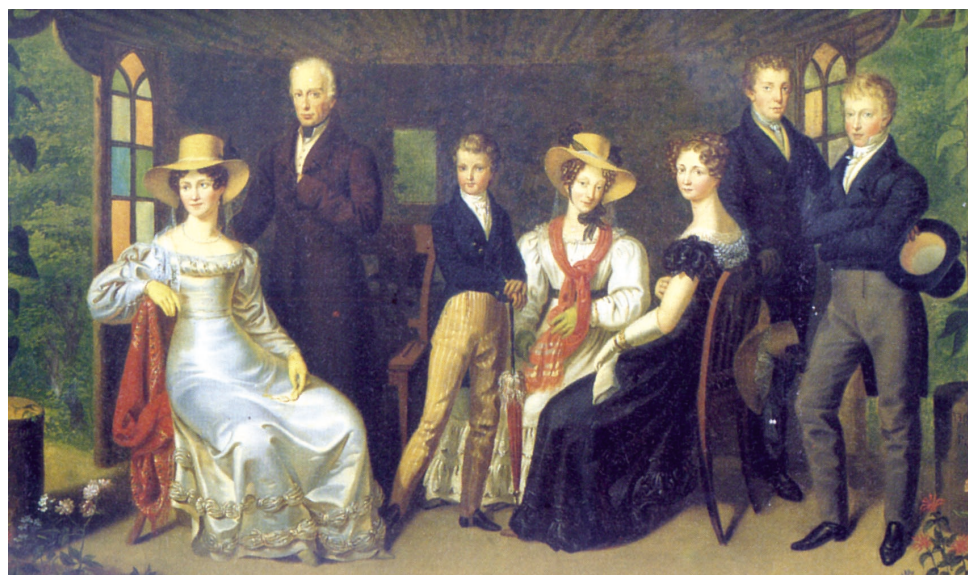
Βέβαια, παρ' όλη τη διάδοσή της, η υιοθέτηση της ευρωπαϊκής ενδυμασίας
δεν ήταν καθολική. Υπήρχαν εξαιρέσεις που παρατηρούνται καθ' όλο το 19^ο αιώ-
να μέχρι τον 20^ο.

Η ευρωπαϊκή ενδυμασία διαδόθηκε κυρίως στα αστικά κέν-
τρα, ενώ τις τοπικές ενδυματολογικές συνήθειες διατη-
ρούσαν όσοι κατοικούσαν στην επαρχία. Επίσης, υπήρχαν οι
περιπτώσεις των ευπατριδών με συμβολή στην ιστορία του
τόπου, οι οποίοι συνειδητά διατηρούσαν την παράδοση. Με-
ταξύ αυτών χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούσαν τα
«παλικάρια», οι παλιοί αγωνιστές του 1821, που διαμόρφω-
ναν τώρα τα μέλη των ενόπλων σωμάτων και οι οποίοι διατή-
ρησαν την ενδυμασία τους, τη φουστανέλα, μαζί με μία αυ-

στηρή παραδοσιακή ιδεολογία.

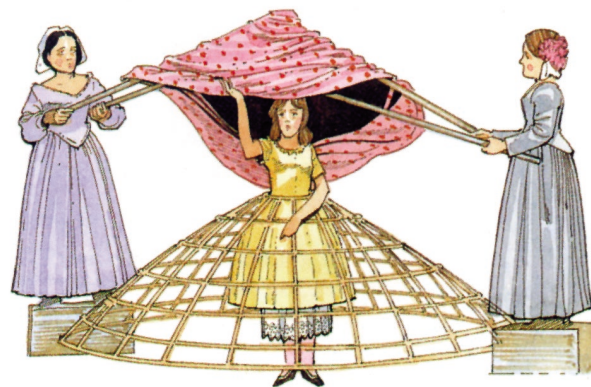
Τέλος, αρκετοί ήταν αυτοί που προσπαθούσαν να βρουν κάποια ισορροπία μεταξύ
των δύο ταυτοτήτων τους, της ελληνικής και της ευρωπαϊκής, συνδυάζοντας στην εν-
δυμασία τους στοιχεία και από τους δυο πολιτισμούς. Δύο χαρακτηριστικά δείγματα θα
πρέπει να αναφερθούν:

Πρώτον, ένας τύπος
του φράκου (στην ελλη-
νική βιβλιογραφία απα-
ντάται και ως ρεντιγκό-
τα), ο οποίος φορέθηκε
από άνδρες και γυναί-
κες ως επανωφόρι σε
συνδυασμό με την τοπι-
κή ενδυμασία. Δεύτε-
ρον, η ανδρική πουκαμί-

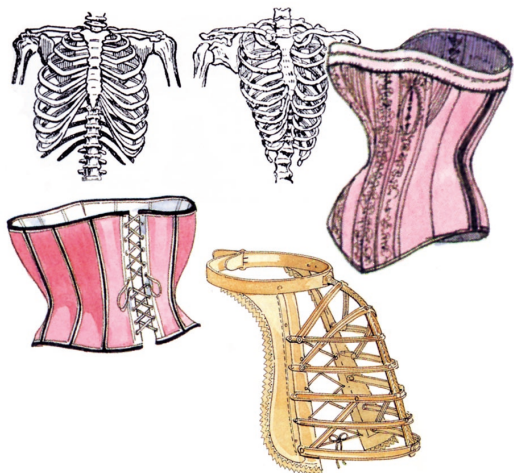

σα ή καναβίτσα, ένα ανδρικό ένδυμα του οποίου το κάτω μέρος επεκτείνεται και καταλήγει σε φούστα παρόμοια με της φουστανέλας, και το οποίο φορέθηκε σε συνδυασμό με το «φράγκικο» παντελόνι.

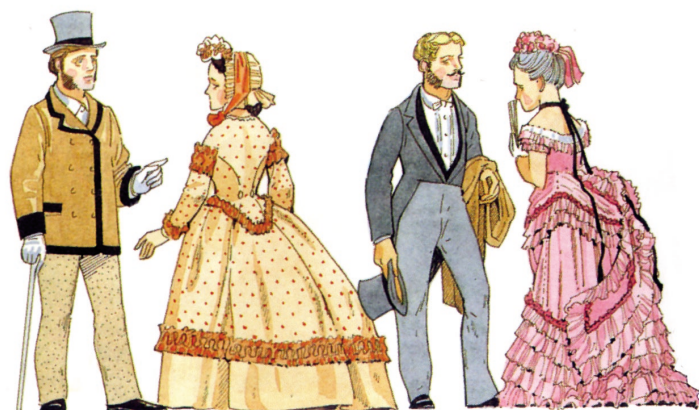
Η προσπάθεια μεταρρύθμισης της γυναικείας ενδυμασίας στην Ευρώπη

Ένα αίτιο που συνέβαλε στη μεταρρύθμιση της γυναικείας ενδυμασίας αφορούσε ζητήματα υγιεινής. Σε διαφορετικές περιόδους στην ιστορία της ανθρωπότητας τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες ταύτισαν την καλαισθησία με τη διαστρέβλωση της φιγούρας τους. Στην περίπτωση, όμως, των γυναικών συχνά οι υπερβολές αυτές είχαν σοβαρές επιπτώσεις στην υγεία τους. Η αντίφαση υπή ήταν ιδιαίτερα εμφανής κατά το 19^ο αιώνα, καθώς, ενώ η ωνία έμοιαζε, κατά τα άλλα, να εξελίσσεται με βάση μία νέα ορκή αντίληψη, η γυναίκα αρχικά αποδέχθηκε τους ρόλους γαυστης και ρομαντικής προσωπικότητας, που οι μόνες της δρατητες αφορούσαν αγαθοεργίες, ποίηση, εργόχειρο και νοικοκυ-λε την περίτεχνη κρατική της ενδυμ

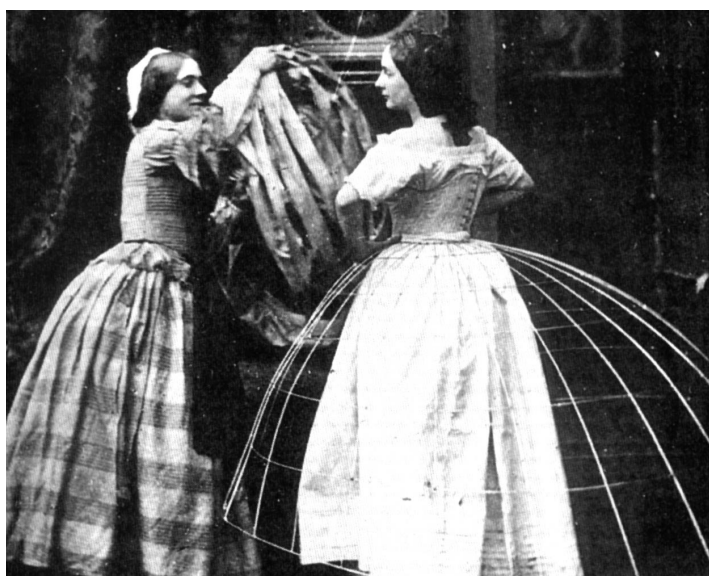
σία στεκόταν δίπλα στον άνδρα επιχειρημ-τία ως απόδειξη της οικονομικής του επιτι-χίας και της κοινωνικής του θέσης. Το γι-ναικείο σώμα γνώρισε, στο όνομα της μόδα και της κοινωνικής προβολής, πολλά δεινά: γυναίκες υποχρεώνονταν να φορούν μέ-τι ύφασμα συναγωνιζόμενες σε ποσότητα κ-αισθητική τα υφαντά που χρησιμοποιούσαν γ-την εσωτερική διακόσμηση.

Συνεχής ήταν η δημοτικότητα του εφαρμοστού μπούστου και της στενής μέσης, που απαιτούσαν κορσέ, ο οποίος πίαζε τα εσωτερικά όργανα. Υπήρχαν δε μάλιστα και περι-πτώσεις που οι κάτω πλευρές αφαιρούνταν, ούτως ώστε ο κορσές να μπορεί να πιέζει

«ανεμπόδιστος», ή παραμορφώνονταν από τη συνεχή χρήση του κορσέ με την πάροδο των χρόνων.

Ομοίως, η φούστα μπορεί να άλλαζε όψη ανάλογα με τη μόδα, πάντοτε όμως υπήρχε μία αίσθηση μανιεριστικής* υπερβολής. Αρχικά, στα

* μανιερισμός: επιτηδευμένο και επίπλαστο ύφος/στιλ

1840, υποστηριζόταν από το κρινολίνο, το οποίο είχε μορφή εσωτερικής φούστας από ύφασμα που κατασκευαζόταν με τρίχες αλόγου (γαλλικά crin). Στα 1860 όταν η διάμετρος της φούστας έφτασε έως και δύο μέτρα, το κρινολί αντικαταστάθηκε από υποστήριγμα – πλαίσιο από σίδηρο, καλάμι ή κόκαλ φάλαινας. Στα 1870 όλο το ύφασμα μαζεύτηκε στα οπίσθια και υποστηρίχθηκε από ανάλογο πλαίσιο.

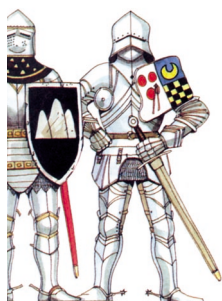

Σε κάθε περίπτωση, πλήθος μικροβίων συγκεντρωνόταν στον εσωτερικό αυτό κώνο, όταν η γυναίκα περπατούσε και η φούστα σερνόταν στον δρόμο. Επιπλέον, η μεγάλη ποσότητα υφάσματος περιόριζε τις κινήσεις της γυναίκας και, σε συνδυασμό με το σφιχτό κορσέ, την καθιστούσε ναυτική και αδύναμη, με συχνές λιποθυμίες.

Η επίδραση των ευρωπαϊκών μεταρρυθμιστικών ιδεών στην Ελλάδα

Αναμφισβήτητα, η επίδραση που ασκούσε ο ευρωπαϊκός πολιτισμός στην Ελλάδα έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στην διάδοση των μεταρρυθμιστικών ενδυμασιών στη χώρα. Παράδειγμα αποτελεί η σποραδική, όμως σημαντική, αναφορά στον ελληνικό τύπο στις γυναίκες του εξωτερικού που αποπειράθηκαν να υιοθετήσουν το ανδρικό παντελόνι. Μπορεί αυτή η ιδέα να είχε κριθεί ως ριζοσπαστική, όμως, μία πρώτη εφαρμογή του παντελονιού, οι σκελέες, δεν σόκαραν πλέον τις Ελληνίδες, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, καθώς η πρακτικότητα της χρήσης τους είχε περάσει στη χώρα μας μέσα από το πρότυπο της αθλούμενης γυναίκας, της ποδηλάτισσας, που είχε δημιουργηθεί στη Δύση από τα τέλη του 19ου αιώνα.

Υπέρ της υγιεινής μάχονταν άντρες και γυναίκες. Προσωπικότητες της εποχής, όπως

ο Περικλής Γιαννόπουλος και ο Ίων Δραγούμης, αντιδρούσαν στην ευρωπαϊκή επίδραση στο ανδρικό ένδυμα με την αιτιολογία ότι το κλίμα της Ελλάδας δεν επέτρεπε ενδυμασία που είχε σχεδιαστεί για το ψυχρό κλίμα των βορειο-ευρωπαϊκών χωρών. Για παράδειγμα, ο Ίων Δραγούμης κατέκρινε την κυριαρχία της βρετανικής μόδας στην Ελλάδα και αντι-

δρούσε στα μαύρα υφάσματα, τα σκληρά κολάρα, τα ημίψηλα καπέλα, και τα παπούτσια από σκληρό δέρμα.

Όσον αφορά τη γυναικεία ενδυμασία, ο Αλέξανδρος Φιλαδελφεύς έλεγε: «οι γυναίκες μας, όταν εξέρχονται εις περίπατον, οπλίζονται από κεφαλής μέχρι ποδών ως αστακοί και ως σιδηρόφρακτοι του Μεσαίω-νος ιππότες. Αλλοίμονον και να τας ίδη και άπαξ ακτίς ηλίου!». Ο γιατρός Αλέξανδρος Ι. Γεωργιάδης διαμαρτυρόταν για τις πιέσεις του ενδύματος στον τράχηλο, από τον οποίο «διέρχο-

- ▶ νται σπουδαιότατα αιμοφόρα αγγεία εξυπηρετούντα την κυκλοφορίαν του εγκεφάλου» καθώς και για τον κορσέ, «τον τύραννον των σπλάχνων», στον οποίον αφιερώνει μία σελίδα περιγράφοντας επιβλαβείς επιπτώσεις.

Επιπλέον, τέθηκε και το ζήτημα κατά πόσο η ευρωπαϊκή αισθητική μπορούσε να εκφράσει την Ελλάδα. Ο Γιαννόπουλος επανειλημμένα εκφράστηκε κατά των σκούρων χρωμάτων των βορειο-ευρωπαίων, τα οποία δεν άρμοζαν στο λαμπερό ήλιο της Αττικής. Σαρκαστικά παρομοιάζει τις «ουρές» στο επίσημο φράκο με τις ουρές που σχηματίζουν τα φτερά στα κοράκια.

Ευφροσύνη Ρούπα,
περιοδικό «Θεσσαλονικέων Πόλις»,
σελ. 137-166 (αποσπάσματα σε διασκευή)

1. Πώς, κατά τη γνώμη σας, εξηγείται

η τελική επικράτηση της δυτικής ευρωπαϊκής ενδυμασίας.

2. Πόσο σημαντική θεωρείτε την πλευρά της υγιεινής στις ενδυματολογικές συνήθειες;

Ομαδική εργασία

Να σχηματίσετε στην τάξη έναν κατάλογο από ενδυμασίες που χαρακτηρίζουν ομάδες ατόμων (κοινωνικές, επαγγελματικές, υπηρεσιακές κ.ά.) π.χ. νοσοκόμων, δημοτικής αστυνομίας.

Στη συνέχεια να χωριστείτε σε ομάδες και να επιλέξετε μια ενδυμασία για να την περιγράψετε με λόγο (ή και με σχέδιο) και να τη σχολιάσετε.

- ▶ Διαβάστε το παρακάτω κείμενο, στο οποίο υποστηρίζεται ότι με την τοπική φορεσιά μπορεί κανείς να «διαβάσει» την ιστορία και τις τοπικές συνήθειες μιας περιοχής. Μπορεί κανείς να «διαβάσει» σε μια φορεσιά την ιστορία και τις τοπικές συνθήκες ενός

χώρου, τη διάρθρωση και τις αξίες μιας κοινωνίας, τη θέση και την προσωπικότητα ενός ατόμου [...]. Η φορεσιά δείχνει σαφώς την εθνολογική

ομάδα (π.χ. Βλάχα, Σαρακατσάνα, Καραγκούνα κτλ.), λειτουργώντας έτσι σαν ανασταλτικό της επιμειξίας. Στο εσωτερικό της ομάδας αυτής πρέπει να ξεχωρίζει το κάθε χωριό. Το χωριό, σαν κοινωνία με σαφή όρια, είναι υποχρεωμένο να περιφρουρήσει την ταυτότητά του [...]. Τονίζει τις διαφορές του (από τα άλλα χωριά) δημιουργώντας μian ασπίδα κατά της αφομοίωσης. Γι' αυτό, όταν οι φορεσιές είναι βασικά ίδιες, φροντίζει να δημιουργήσει μερικές χαρακτηριστικές διαφορές...

Άλκης Ράφτης, Ο κόσμος του ελληνικού χορού, εκδ. Πολύτυπο, Αθ. 1985, σ. 53, 54

Να διαβάσετε το παρακάτω κείμενο και να σχολιάσετε την άποψη του Ε. Π. Παπανούτσου ότι η αμφίεση «αποτελειώνει και επισφραγίζει το πρόσωπό μας, το συμπληρώνει και το παρουσιάζει»

Ο άνθρωπος και το φόρεμα

... Το φόρεμα (ανθρώπινη επινόηση και φροντίδα) ως προστασία και στολισμός αποτελείώνει και επισφραγίζει το «πρόσωπό» μας, το συμπληρώνει και το παρουσιάζει. Το πώς ντύνομε το σώμα μας (από την κεφαλή έως τα πόδια), με τι υλικά και με ποιο τρόπο, δεν είναι καθόλου ασήμαντο ή τυχαίο γεγονός για την υπόστασή μας, τη «δημόσια» και την

▶ «ιδιωτική». Αποτελεί μέρος του εαυτού μας, την προβολή του προς τα έξω, και εκφράζει την προσωπική μας υφή: το πώς θέλουμε να μας βλέπουν οι άλλοι και τα δικά μας μάτια. Γδύνετε έναν άνθρωπο (στο ιατρείο, στο στρατόπεδο, στη φυλακή) και χάνει αμέσως την αυτοπεποίθηση, τη δύναμη, το γόητρό του. Έχει την εντύπωση ότι του αφαιρέσατε και κρατάτε στα χέρια σας όχι απλώς το περίβλημα, αλλά ένα μεγάλο μέρος από τη ουσία του. Ότι τον ακρωτηριάσατε. Φαντάζεστε ότι μπορεί να επιβληθεί,

να έχει συνείδηση του εαυτού του «πλήρη», να ασκήσει την εξουσία ή την αποστολή του ένας αξιωματικός χωρίς στολή, ένας παπάς, δίχως ράσο, ένας δικαστής ντυμένος όπως ο κατηγορούμενος;...

Ε. Π. Παπανούτσος,

Πρακτική Φιλοσοφία, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα, 1984, σ. 206

Διαβάστε τώρα ένα άλλο απόσπασμα από το ίδιο βιβλίο του Ε. Π. Παπανούτσου. Συμφωνείτε με την άποψη του συγγραφέα ότι μπορούμε πιθανόν να μαντέψουμε τον εσωτερικό κόσμο ενός ατόμου από την εξωτερική του εμφάνιση; Αν συμφωνείτε, περιγράψτε την αμφίεση που θα χαρακτήριζε κάποιον από τους τύπους που αναφέρονται στο απόσπασμα ή κάποιον άλλο τύπο, π.χ. έναν ακατάστατο, ματαιόδοξο, φιλάρεσκο, σχολαστικό, προσεκτικό.

... Και ένα οξύ βλέμμα μπορεί από την αμφίεση και μόνο να ξεχωρίσει τον

► *φιλάρεσκο από τον αδιάφορο· τον ματαιόδοξο από τον ταπεινό· τον επιτηδευμένο και περίπλοκο από τον αφελή και απλό· κείνον που ζητεί να πάρει από τους άλλους σημασία, απ' αυτόν που γνωρίζει ότι την έχει· τον ασταθή και αβέβαιο από τον ήσυχο και σίγουρο· τον άνθρωπο με θολό και βάναυσο από τον άνθρωπο με λεπτό και καθαρό αισθηματικό κόσμο· τον επιτήδειο, αλλά και επικίνδυνο από τον αδέξιο και αγαθό· τον*

ονειροπόλο από τον πρακτικό· τον άνθρωπο της άμεσης και γρήγορης εντύπωσης από εκείνον που ξέρει και προτιμά να περιμένει· αυτόν που δεν εννοεί να παραιτηθεί και επιμένει στις χαρές της ζωής, απ' αυτόν που αποφάσισε ή προσποιείται ότι θέλει να συνθηκολογήσει με τον κάματο, τις απογοητεύσεις ή την ευπρέπεια και ούτω καθεξής...

(ό. π. σελ. 208)

Να διαβάσετε προσεκτικά το ποίημα του Καβάφη που ακολουθεί και να ερμηνεύσετε τους λόγους για τους οποίους ο Αριστομένης υιοθετεί μια συμπεριφορά ξένη προς το χαρακτήρα του. Με ποιο τίμημα πληρώνει «την καλούτσικην εντύπωση» που δημιουργεί η συμπεριφορά αυτή; Αν πιστεύετε ότι το ποίημα του Καβάφη έχει διαχρονική αξία, δοκιμάστε να περιγράψετε έναν παρόμοιο τύπο. Μπορείτε να διατηρήσετε το ειρωνικό ύφος του ποιητή;

ΗΓΕΜΩΝ ΕΚ ΔΥΤΙΚΗΣ ΛΙΒΥΗΣ

*Άρεσε γενικώς στην Αλεξάνδρεια,
τες δέκα μέρες που διέμεινεν αυτού,
ο ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης¹
Αριστομένης², υιός του Μενελάου.
Ως τ' όνομά του, κ' η περιβολή, κοσμίως, ελληνική.
Δέχονταν ευχαρίστως τες τιμές, αλλά
δεν τες επιζητούσεν· ήταν μετριόφρων.
Αγόραζε βιβλία ελληνικά,
ιδίως ιστορικά και φιλοσοφικά.
Προ πάντων δε άνθρωπος λιγομίλητος.
Θάταν βαθύς στες σκέψεις, διεδίθετο,
κ' οι τέτοιοι τόχουν φυσικό να μη μιλούν πολλά.*

Μήτε βαθύς στες σκέψεις ήταν, μήτε τίποτε.

1 Λιβύη ήταν η ελληνική ονομασία της Αφρικής.

2 Πρόσωπο φανταστικό.

3 Βαρβαρισμοί· λάθη γραμματικά (τα συντακτικά λάθη ονομάζονται σολοικισμοί).

Ενας τυχαίος, αστείος άνθρωπος.
Πήρε όνομα ελληνικό, ντύθηκε σαν τους Έλληνες,

έμαθ' επάνω κάτω σαν τους Έλληνες να φέρεται·
κ' έτρεμεν η ψυχή του μη τυχόν
χαλάσει την καλούτσικην εντύπωσι
μιλώντας με βαρβαρισμούς³ δεινούς τα ελληνικά,
κ' οι Αλεξανδρινοί τον πάρουν στο ψιλό,
ως είναι το συνήθειο τους, οι απαίσιοι.

Γι' αυτό και περιορίζονταν σε λίγες λέξεις,
προσέχοντας με δέος τες κλίσεις και την προφορά·
κ' έπληττεν ουκ ολίγον έχοντας
κουβέντες στοιβαγμένες μέσα του.

(1928)

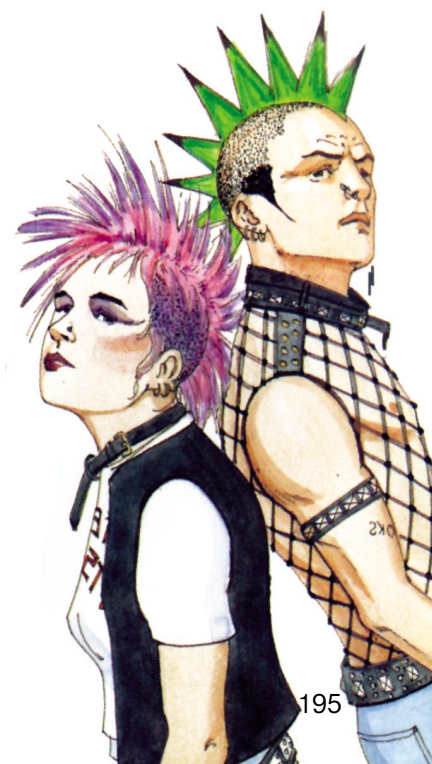
Το παρακάτω κείμενο αναφέρεται σε κάποιες ομάδες νέων που επιλέγουν έναν τελείως διαφορετικό τρόπο ντυσίματος από άλλους ανθρώπους.

Τα πιο ασήμαντα και ακατάλληλα αντικείμενα - μια καρφίτσα, ένα μανταλάκι, ένα εξάρτημα τηλεόρασης, - μπορούσαν να μπουν μέσα στη σφαίρα της (μη) μόδας των Πανκς. Καθετί, λογικό ή παράλογο, γινόταν «στολή αντιμετώπισης» (ο κανόνας φαίνεται να ήταν: «Αν το καπέλο δεν ταιριάζει, φόρα το!»).

«Φτηνά» ευτελή υλικά σε χυδαία σχέδια (απομίμηση δέρματος λεο-

πάρδαλης) και «άταχτα» χρώματα, που από καιρό είχαν απορριφθεί από τη βιομηχανία υψηλής μόδας σαν τελείως κακόγουστα, διασώθηκαν από τους Πανκς και μετατράπη-

- ▶ *καν σε ρούχα (στενά σωληνωτά παντελόνια, μίνι φούστες) που από μόνα τους σχολιάζαν συνειδητά τις έννοιες του μοντέρνου και του γούστου. Οι συμβατικές ιδέες ομορφιάς απορρίφθηκαν μαζί με την παραδοσιακή γυναικεία πείρα των καλλυντικών. Αντίθετα με τις συμβουλές κάθε γυναικείου περιοδικού, το μακιγιάζ σ' αγόρια και κορίτσια γινόταν για να φαίνεται. Τα πρόσωπα έγιναν αφηρημένα πορτρέτα: μελέτες της αποξένωσης, έπειτα από προσεχτική παρατήρηση και άψογη εκτέλεση. Τα μαλλιά ήταν ολοφάνερα βαμμένα (αχυρένια, κορακί ή έντονο πορτοκαλί, με πράσινες τούφες) και τα μπλουζάκια με τα παντελόνια διηγούνταν την ιστορία της κατασκευής τους με πολλαπλά φερμουάρ και εμφανείς εξωτερικές ραφές.*

(Dick Hebdige, Υποκουλτούρα: το νόημα του στίλ, εκδ. «Γνώση», Αθήνα 1981, σ. 145-146, διασκευή)

Δοκιμάστε να περιγράψετε κι εσείς ένα νέο ή μια νέα με ιδιαίτερο ντύσιμο και προσπαθήστε να ερμηνεύσετε τη συμπεριφορά του.

Δοκιμάστε να περιγράψετε τον ήρωα ενός λογοτεχνικού έργου από το σχολικό βιβλίο της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Στην αρχή συγκεντρώστε όλα τα στοιχεία που δίνονται από τον συγγραφέα για την εξωτερική εμφάνιση και για το χαρακτήρα του ήρωα. Στη συνέχεια, συζητήστε αν τα στοιχεία αυτά είναι επαρκή για να σχηματίσετε μια ολοκληρωμένη εικόνα του ήρωα. Αν δεν είναι επαρκή, προσθέστε όσα θεωρείτε απαραίτητα.

Διαβάστε το παρακάτω κείμενο για το ρόλο του σκηνοθέτη και του ενδυματολόγου σε μια θεατρική παράσταση.

Στη συνέχεια να περιγράψετε και να σχολιάσετε το σκηνικό και κάποια από τα κοστούμια των ηρώων μιας θεατρικής παράστασης που παρακολουθήσατε ή είδατε από την τηλεόραση.

... Το έργο του σκηνογράφου και του ενδυματολόγου έχει στόχο να υπογραμμίσει και να κάνει πιο ευανάγνωστο το νόημα ενός θεατρικού έργου μέσα από οπτικά σύμβολα. Τα σύμβολα αυτά μπορεί να μην έχουν καμιά

σχέση με τη ρεαλιστική πραγματικότητα ή με την εποχή που περιγράφει το έργο. Ωστόσο, ακόμα κι όταν τα κοστούμια ενός έργου είναι ρεαλιστικά και πιστά στη μόδα της εποχής, ο σκοπός του ενδυματολόγου δεν είναι να ντύσει τον ηθοποιό μ' ένα ρούχο που «του πάει», αλλά να τονίσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (θετικά ή αρνητικά) που αυτός εκπροσωπεί, προκειμένου να γίνει πιο ανάγλυφος ο ρόλος του μέσα στο έργο, και πιο ευανάγνωστη η ιδέα που θέλει να μεταδώσει το έργο.

Παράλληλα, τόσο ο σκηνογράφος όσο και ο ενδυματολόγος φροντίζουν να υπάρχει συνεχώς πάνω στη σκηνή ένα ολοκληρωμένο αισθητικό σύνολο, υπολογίζοντας το οπτικό βάρος του κάθε στοιχείου, την υφή, το χρώμα, και την ποιότητα των υλικών, την ένταση των χρωμάτων και των τόνων κτλ. Έτσι αιχμαλωτίζεται το μάτι του θεατή στα σημεία που ο σκηνογράφος ή ο ενδυματολόγος θέλει να τονίσει...

Ομαδική εργασία

Να εργαστείτε σε ομάδες. Η κάθε ομάδα να επιλέξει ένα θεατρικό έργο που διάβασε στη συνέχεια, να προσπαθήσει να σχεδιάσει τα κοστούμια ορισμένων προσώπων του έργου και το σκηνικό μιας συγκεκριμένης πράξης και να τα περιγράψει προφορικά στους μαθητές των άλλων ομάδων.

Χρήσιμες πληροφορίες

ΜΗΔΕΙΑ

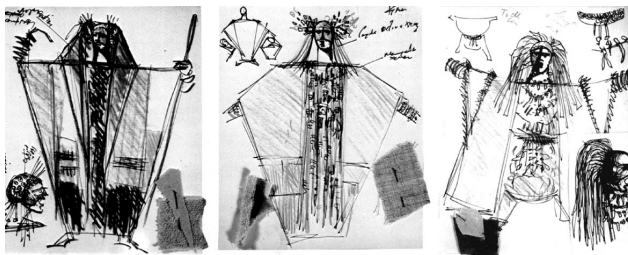
ΔΗΠΕΘΕ Ρούμελης, 2003

Σκηνοθεσία: Δημήτρης Παπαγεωργίου

Χορογραφία: Μαρία Αλβανού

Μουσική: Βασίλης Δημητρίου

Σκηνικά, κοστούμια: Μέντης Μποσταντζόγλου
(όπως τα είχε σχεδιάσει πριν από δέκα χρόνια)

ΜΗΔΕΙΑ

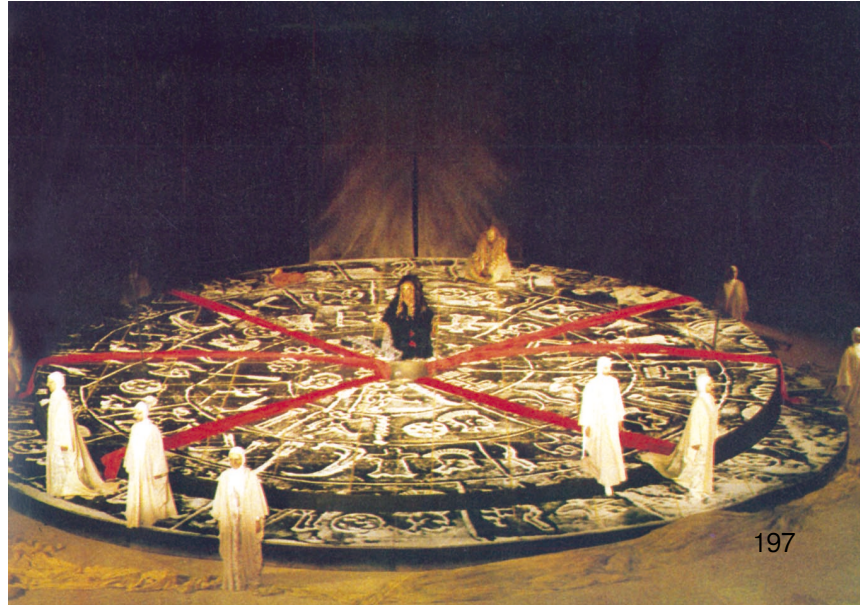
ΘΕΑΤΡΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΚΥΠΡΟΥ, 1984

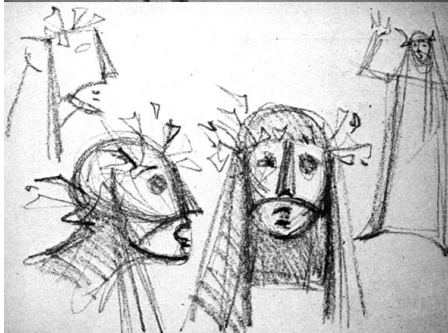
Χορογραφία: Ε. Πήττα

Μουσική: Μ. Χριστοδουλίδης

Σκηνικά, κοστούμια: Διονύσης Φωτόπουλος

Μάσκες: Β. Κυριαζής

ΒΑΚΧΕΣ

ΘΕΑΤΡΟ ΤΕΧΝΗΣ. 1977

Σκηνοθεσία: Κάρολος Κουν

Μουσική: Χ. Λεοντής

Σκηνικά, κοστούμια: Διονύσης Φωτόπουλος

ΒΑΚΧΕΣ

ΘΕΑΤΡΟΚΙΝΗΣΗ. 2003

Χορογραφία: Κ. Κοσμίδης

Μουσική: Γ. Μεταλλινός

Σκηνικά: Γ. Κατρανίτσας

Κουστόμια: Στ. Αντωνόπουλος

1. Μελετήστε προσεκτικά το έργο και συγκεντρώστε πληροφορίες
 - α) για τα πρόσωπα (φύλο, ηλικία, εξωτερικά χαρακτηριστικά, ένδυμα, χαρακτήρα κτλ.)
 - β) για την εποχή που διαδραματίζονται τα γεγονότα.
 2. Μπορείτε να ντύσετε τα πρόσωπα με ρούχα εποχής, οπότε είναι απαραίτητη κάποια έρευνα (σε εγκυκλοπαίδειες, βιβλία ιστορίας κτλ.) για τις ενδυμασίες της εποχής του έργου.
- Διαφορετικά, μπορείτε να αυτοσχεδιάσετε, ντύνοντας τους ήρωες με οποιαδήποτε

IV ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ρούχα νομίζετε ότι τους ταιριάζουν (σύγχρονο ντύσιμο, φανταστικό, εξωπραγματικό κτλ.), αρκεί αυτά να εναρμονίζονται με το γενικό κλίμα του έργου, όπως το έχετε συλλάβει. Το ίδιο ισχύει και για τα σκηνικά. Κοιτάξτε για παράδειγμα τις παρακάτω φωτογραφίες από σκηνογραφικές και ενδυματολογικές λύσεις που έδωσαν κατά καιρούς διαφορετικοί καλλιτέχνες για το ίδιο έργο.

Δραματοποίηση

Υποθέστε ότι οργανώνετε για την τηλεόραση μια συζήτηση με θέμα: «Το ρούχο ως μέσο επικοινωνίας, αλλά και ταξινόμησης των ανθρώπων σε κοινωνικές ομάδες». Ο κάθε ομιλητής να παρουσιάσει με επιχειρήματα, από τη δική του οπτική γωνία, τις απόψεις του για το θέμα.

Οι ρόλοι που μπορείτε να υποδυθείτε είναι οι ακόλουθοι: ένας / μία κοινωνιολόγος, ένας σχεδιαστής ή μια σχεδιάστρια μόδας, μια οικοκυρά, ένας έμπορος, μια εκπρόσωπος φε-

▶ μινιστικού κινήματος.

Παράγραφος

Ανάπτυξη μιας παραγράφου με αναλογία

Μερικές φορές στην περιγραφή, για να γίνουν πιο κατανοητά ορισμένα στοιχεία του περιγραφόμενου αντικειμένου, δίνονται κάποια ανάλογα παραδείγματα από άλλους χώρους που είναι πιο οικείοι στον αναγνώστη / δέκτη. Με αυτό τον τρόπο προβάλλεται μια λανθάνουσα ομοιότητα ανάμεσα σε δύο αντικείμενα, που φαινομενικά είναι εντελώς διαφορετικά.

Στη μέθοδο αυτή, που είναι γνωστή με τον όρο αναλογία, υπάρχουν δύο μέρη / σκέλη· το ένα μέρος αναφέρεται στο περιγραφόμενο αντικείμενο, ενώ το άλλο σε ένα αντικείμενο που παρουσιάζει αναλογίες / ομοιότητες προς αυτό.

Η αναλογία, όπως ορίστηκε πιο πάνω, είναι ένας από τους τρόπους με

▶ τους οποίους αναπτύσσεται μία παράγραφος.

Να διαβάσετε την παρακάτω παράγραφο και να εντοπίσετε τα μέρη / σκέλη της αναλογίας:

Ο οργανισμός καταναλώνει ενέργεια όπως και μία μηχανή. Το αυτοκίνητο λ.χ. ή η θεριζοαλωνιστική μηχανή εξασφαλίζουν την αναγκαία για τη λειτουργία τους (κίνηση κτλ.) ενέργεια καίγοντας βενζίνη. Το ηλεκτρικό ψυγείο ή ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, δύο άλλες μηχανές, χρησιμοποιούν ηλεκτρική ενέργεια, ηλεκτρικό ρεύμα. Κι ο οργανισμός βρίσκει την αναγκαία για τις λειτουργίες τους ενέργεια με ανάλογο τρόπο, καίγοντας ή διασπώντας χημικές ενώσεις. Ο μηχανισμός αυτός της παραγωγής ενέργειας λέ-

γεται κ α τ α β ο λ ι σ μ ό ς. Είναι φανερό πως ο καταβολισμός είναι φαινόμενο κοινό και για τους οργανισμούς και για ορισμένες μηχανές, αφού και στις δύο περιπτώσεις για τη λειτουργία τους καταναλώνεται ενέργεια που παράγεται από τη διάσπαση χημικών ενώσεων ...

Κ. Κριμπά, Ι. Καλοπίση, Μαθήματα Γενικής Βιολογίας, Β΄ Λυκείου, σ. 8

Να παρατηρήσετε τη δομή και την οργάνωση της πιο πάνω παραγράφου και να εντοπίσετε.

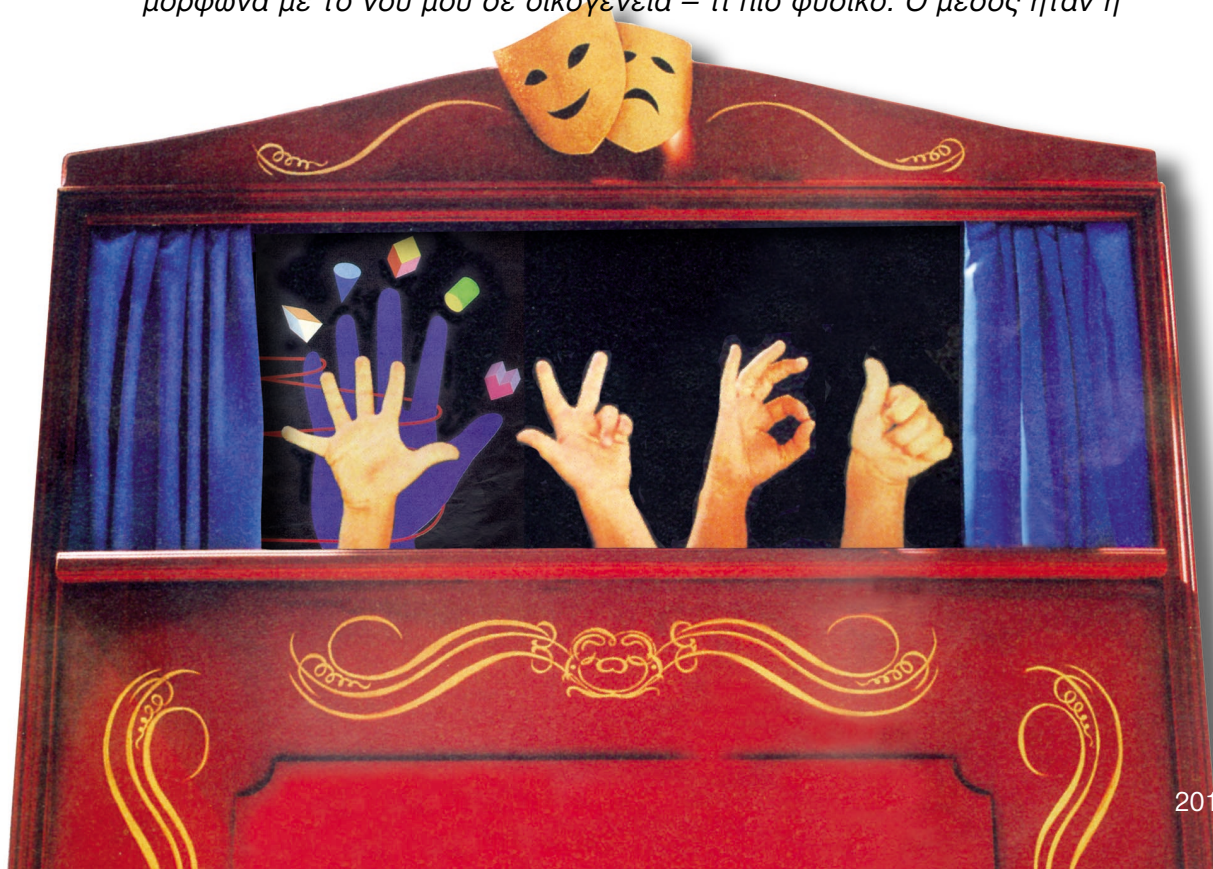
α) Το τμήμα στο οποίο εισάγεται η αναλογία

β) Πώς διαρθρώνεται το κύριο μέρος της παραγράφου στο οποίο αναπτύσσεται η αναλογία. Προσπαθήστε να αναπτύξετε την αναλογία, διαρθρώνοντας διαφορετικά την παραπάνω παράγραφο και επιφέροντας τις αναγκαίες αλλαγές, όπου χρειάζεται.

Στο παρακάτω λογοτεχνικό κείμενο να επισημάνετε και να σχολιάσετε τις αναλογικές συσχετίσεις που χρησιμοποιεί η λογοτέχνη. Τι επιτυγχάνεται με την αναφορά των αναλογιών;

... Ζω με τα χέρια μου. Μου είναι γνώριμα. Είναι στιγμές που μπορώ να τα κοιτάζω με απάθεια, όχι σαν όργανα ή προεκτάσεις του σώματός μου, αλλά σαν αλλόκοτα, τυφλά μα πολύξερα ζώα που χώνονται εδώ κι εκεί, κλείνουν, τεντώνονται, μηρυκάζουν. Μοιάζουν να συνεχίζουν αυτό που λέμε ζωή, ενώ απουσιάζω. Τα εμπιστεύομαι. Είναι ζωντανά, άσχετα τι κάνω εγώ.

Όταν ήμουν παιδί έπαιζα μαζί τους σαν να ήταν κούκλες. Κάθε χέρι ήταν ένα σύμπλεγμα από πέντε κούκλες, άρρηκτα ενωμένες. Τις μεταμόρφωνα με το νου μου σε οικογένεια – τι πιο φυσικό. Ο μέσος ήταν η

μητέρα και ο δείχτης ο πατέρας. Δυσκολεύτηκα λίγο να αποφασίσω τους ρόλους. Στην αρχή φαινόταν ότι ο μέσος έπρεπε να είναι ο πατέρας, αφού ήταν μακρύτερος και οι πατεράδες πρέπει να είναι ψηλοί και επιβλητικοί, αν πρέπει να είναι κάτι. Υπάρχει όμως μια κομψότητα και μια χάρη στο μεσαίο δάχτυλο, που τελικά με έπεισε να το χρησιμοποιήσω ως μητέρα.

Ο πατέρας θα 'πρεπε λοιπόν αναγκαστικά να είναι ο δείχτης, κοντύτερος από τη μητέρα, αλλά αναπληρώνοντας το ύψος με το γερό δέσιμο και τη στερεότητα. Ο δείχτης ασφαλώς διέθετε κύρος· είναι το δάχτυλο που χρησιμοποιείς για να διατάξεις, να παρακινείς, να δείχνεις, να εξετάζεις: το πιο δραστήριο δάχτυλο απ' όλα. Το τέταρτο και το πέμπτο δάχτυλο ήταν οι κόρες· μάλλον όμοιες, χλομές απομιμήσεις της μητέρας τους,

■ Λεπτές και ονειροπόλες, με τα κάπως μυτερά τους κεφάλια. Ίσως η μικρότερη αδερφή να μην ήταν τόσο άχρωμη όσο η αδερφή της· είχε πάνω της έναν αέρα σκανδαλιάς και μία τάση κινητικότητας [...]. Ο αντίχειρας ήταν φυσικά ο γιος, ο μόνος γιος (ο αδελφός που δεν είχα ποτέ). Στεκόταν μια ιδέα απόμερα, αλλά δίπλα στον πατέρα. Ανήκαν φανερά στο ίδιο είδος. Αντιλαμβάνομαι τώρα πόσο άκαμπτα, πόσο ανέκκλητα διαχωρι-

σμένα και διάφορα μεταξύ τους ήταν τα δύο φύλα στο μυαλό μου στην ηλικία που βρισκόμουν. Ακόμα ο γιος ήταν μάλλον κοντός και άσχημος, αλλά πολύ σίγουρος για τον εαυτό του, πεισματάρης και ζωηρός. Μπορούσες να το δεις στον τρόπο που στεκόταν, με το κεφάλι ριγμένο πίσω, το στομάχι να προεξέχει και τα πόδια φυτεμένα σταθερά στο έδαφος. (Ο αντίχειρας μοιάζει να είναι προσκολλημένος στο χέρι με μεγαλύτερη

ασφάλεια από τα άλλα δάχτυλα. Είναι επίσης πιο ευλύγιστος). Ο γιος μπορούσε να κάμπτεται και να γέρνει υπερβολικά προς τα πίσω, να πηδάει πάνω κάτω και να κάνει όλων των ειδών τα πράγματα που δεν μπορούν να κάνουν τα κορίτσια...

Καίη Τσιτσέλη, Το Χαμένο Πάτωμα, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1984, σ. 71-72

Η αναλογία – που αποτελεί μια μορφή αναπτυγμένης παρομοίωσης – άλλοτε είναι φανερή και άλλοτε εύρημα / έμπνευση του συγγραφέα για να διατυπώσει με μεγαλύτερη ενάργεια τη σκέψη του.

Να επισημάνετε στο παρακάτω κείμενο ποια πράγματα συσχετίζονται

▶ αναλογικά και με ποια κοινή ιδιότητα.

... Οι στίχοι ενός δημοτικού τραγουδιού μοιάζουν, θα μπορούσε να πει κανείς, με τους λιθόπλινθους ενός αρχαίου ισοδομικού τοίχου, που μπορούν να κάθονται και μόνο με το βάρος τους, χωρίς να υπάρχει συνδετική ύλη μεταξύ τους. Αν αφαιρεθούν μερικοί λιθόπλινοι, ο τοίχος εξακολουθεί να διατηρεί τη συνοχή και την αντοχή του. Έτσι και οι στίχοι του δημοτικού τραγουδιού: είναι αυτοτελείς και κάποιοι από αυτούς μπορούν να λείψουν από το τραγούδι, χωρίς συνέπειες για τη νοηματική ενότητά του. Αυτή η αυτοτέλεια των στίχων των δημοτικών τραγουδιών βοήθησε σημαντικά στη μεταφορά στίχων από ένα δημοτικό τραγούδι σ' ένα άλλο, στην αξιοποίησή τους για τη δημιουργία νέων τραγουδιών ή και στην απόσπαση από δημοτικά τραγούδια χαρακτηριστικών στίχων που εκφράζουν σε δύο συνήθως στίχους μια πετυχημένη παρομοίωση, ένα χαρακτηρισμό ή μια γνώμη.

Η διδασκαλία του δημοτικού τραγουδιού στη Μέση Εκπαίδευση και στο Πανεπιστήμιο, Φιλολόγος 21,

Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 1980, σ. 119

Με βάση την αναλογία που υπάρχει ανάμεσα σε μια πυρκαγιά που εξαπλώνεται και σε μια επιδημική ασθένεια, γράψτε μία παράγραφο γύρω στις δέκα σειρές (100-130 λέξεις). Θεωρήστε περιγραφόμενο αντικείμενο (αυτό που χρειάζεται επεξήγηση) την πορεία της επιδημικής ασθένειας και οργανώστε την περιγραφή σας έτσι, ώστε να εξυπηρετεί αποτελεσματικά το σκοπό σας.

- Μπορείς να χρησιμοποιήσεις κοινές ή παρόμοιες ρηματικές φράσεις και στα δύο σκέλη, π.χ. πυρκαγιά - επιδημική ασθένεια

- στην αρχή δε γίνεται εύκολα αντιληπτή

- εξαπλώνεται γρήγορα κτλ.

Διαβάστε το παρακάτω κείμενο και συζητήστε το νόημά του. Ποιες αναλογικές σχέσεις υποκρύπτονται;

ΔΙΗΓΗΣΗ

Η παραβολή του αετού

Μια φορά κι έναν καιρό ένας άνθρωπος πήγε στο δάσος κι έψαχνε να βρει κανένα πουλί της προκοπής. Τελικά έπιασε ένα αετόπουλο. Το πήρε στο σπίτι του και το 'βαλε ανάμεσα στις κότες, στις πάπιες, στα γαλόπουλα, και μόλο που ήταν αετόπουλο το τάζε με το ίδιο φαΐ που τάζε και τ' άλλα πουλιά.

Περάσανε πέντε χρόνια. Μια μέρα τον επισκέφθηκε ένας φυσιοδίφης. Εκεί που περπατούσαν στον κήπο του είπε: «Αυτό το πουλί δεν είναι κοτόπουλο. Αετός είναι». «Το ξέρω, απάντησε ο ιδιοκτήτης του αετού, αλλά τον έχω εξασκήσει να συμπεριφέρεται σαν κοτόπουλο. Δεν είναι πια αετός. Έγινε κοτόπουλο, αν και οι φτερούγες του από τη μια άκρη στην άλλη έχουν μήκος τέσσερα μέτρα».

«Όχι, του λέει ο φυσιοδίφης, εξακολουθεί να είναι αετός, έχει την καρδιά ενός αετού και θα τον κάνω να πετάξει στον ουρανό».

«Είναι κοτόπουλο και δε θα πετάξει ποτέ» ξαναλέει ο ιδιοκτήτης του.

Συμφώνησαν τότε να κάνουν ένα πείραμα. Ο φυσιοδίφης πήρε τον αετό, τον σήκωσε ψηλά, του είπε επιταχτικά:

«Αετέ, είσαι αετός, ανήκεις στον ουρανό, δεν ανήκεις σ' αυτή τη γη, άνοιξε τα φτερά σου, πέταξε».

Ο αετός γύρισε από δω, γύρισε από κει και ύστερα βλέποντας τις κότες που τρώγανε πήδηξε κάτω. Και ο ιδιοκτήτης:

«Δε σου 'λεγα πως είναι κοτόπουλο;

«Όχι, επέμενε ο φυσιοδίφης, είναι αετός. Δώσ' του ακόμη μια ευκαιρία αύριο»...

Την άλλη μέρα σηκώθηκε νωρίς και πήρε τον αετό έξω από την πό-

► λη, μακριά από τα σπίτια, στα ριζά ενός ψηλού βουνού. Ο ήλιος, που μόλις γεννιότανε, έβαφε χρυσαφιά την κορφή του βουνού κι έκανε όλα τα βράχια να λάμπουνε μέσα σ' εκείνο τ' όμορφο πρωινό.

Ο φυσιοδίφης σήκωσε τον αετό και του είπε:

«Αετέ, είσαι αετός, ανήκεις στον ουρανό, δεν ανήκεις σ' αυτή τη γη, άνοιξε τα φτερά σου, πέταξε».

Ο αετός κοίταξε γύρω και τρεμούλιασε, λες κι έμπαινε μέσα του καινούρια ζωή. Δεν πέταξε όμως. Ο φυσιοδίφης τον έκανε να κοιτάξει κατά τον ήλιο. Ξαφνικά άπλωσε τα φτερά του και με μια αετίσια
► κραυγή πέταξε πάρα πολύ ψηλά και δεν ξαναγύρισε πια. Έμεινε ένας αετός, μόλο που θελήσανε να τον υποτάξουνε και να τον κάνουνε κοτόπουλο.

Λαέ μου της Αφρικής, πλαστήκαμε κατ' εικόνα του Θεού, οι άνθρωποι όμως θέλησαν να μας κάνουν να

αΦΗΓΗΣΗ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΑΦΗΓΗΣΗ

I. ΑΦΗΓΗΣΗ

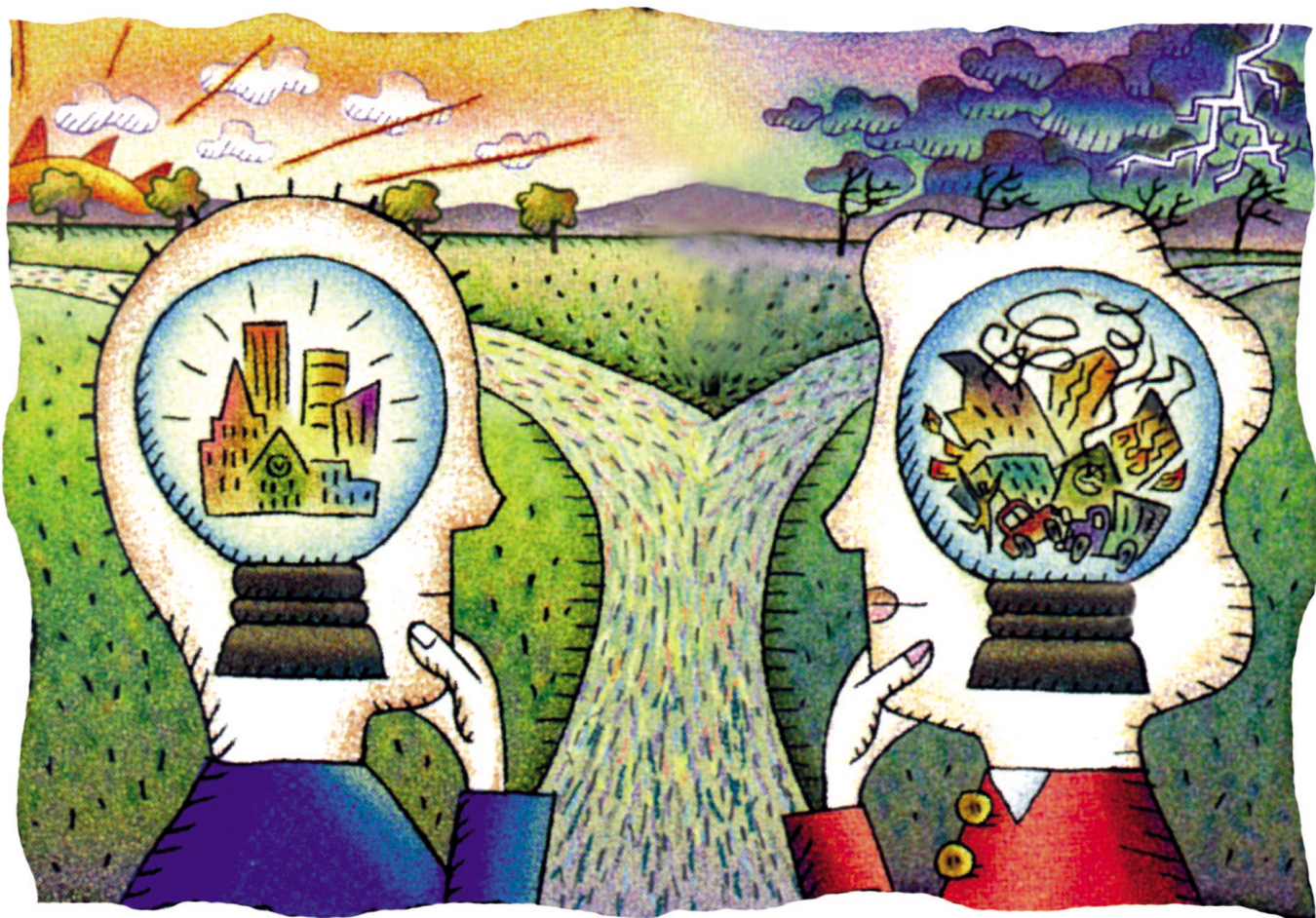
1. Ορισμός της αφήγησης	210
2. Αφηγηματικό περιεχόμενο και αφηγηματική πράξη	212
3. Αφηγηματικά είδη, το ύφος και ο σκοπός τους	214
Λεξιλόγιο	224
4. Ποιος αφηγείται	227
5. Η οπτική γωνία στην αφήγηση	229
6. Αφηγηματικοί τρόποι	239
7. Αφηγηματικός χρόνος	240
Λεξιλόγιο	251
Θέματα για συζήτηση ή έκφραση / έκθεση	252

II. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΣΗ

α) Διάκριση της περιγραφής από την αφήγηση	259
β) Η περιγραφή μέσα στην αφήγηση.	260
Λεξιλόγιο	262
Θέματα για συζήτηση και έκφραση / έκθεση (το κωμικό και η σημασία του γέλιου)	264

III. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Συνοχή κειμένου	272
Συνοχή σε αφηγηματικό κείμενο	274

1. Ορισμός της αφήγησης

Αφήγηση είναι μια πράξη επικοινωνίας με την οποία παρουσιάζεται προφορικά ή γραπτά μια σειρά πραγματικών ή πλασματικών (επινοημένων) γεγονότων. Επομένως κάθε αφήγηση, ως πράξη επικοινωνίας, προϋποθέτει τουλάχιστον δύο πρόσωπα: ένα πομπό - τον αφηγητή- και κάποιον στον οποίο απευθύνεται ο αφηγητής -τον αποδέκτη- της αφήγησης. Ο αφηγητής φροντίζει να δώσει στον αποδέκτη τις απαραίτητες πληροφορίες για τον τόπο, το χρόνο, τα πρόσωπα και τα πιθανά αίτια ενός συμβάντος. Η έκταση της αφήγησης ποικίλλει· μπορεί η αφήγηση να είναι πολύ εκτεταμένη ή να περιορίζεται σε μια μόνο φράση. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η ρήση του Καίσαρα "Veni, Vidi, Vici" («ήρθα, είδα, νίκησα»), που θεωρείται η συντομότερη αφήγηση. Δείτε και τις παρακάτω αστυνομικές αναφορές. Στην πρώτη (1) γίνεται μια τηλεγραφική αναφορά ενός περιστατικού (εξαφάνιση προσώπου), ενώ στη δεύτερη (2) το περιστατικό (σύλληψη παραβάτη του Β.Δ.* 29/71) παρουσιάζεται πιο αναλυτικά.

* Β(ασιλικό) Δ(ιάταγμα).

(1)

18.3.1986

ΕΞΑΦΑΝΙΣΗ ΠΡΟΣΩΠΟΥ

ΧΡΟΝΟΣ ΕΞΑΦΑΝΙΣΗΣ: 15.3.1986 ΩΡΑ: 17.30

ΤΟΠΟΣ ΕΞΑΦΑΝΙΣΗΣ: ΘΕΣ/ΝΙΚΗ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΑΥΤ. ΕΞΑΦΑΝΙΣΘΕΙΣΗΣ: Κ.Μ. ΤΟΥ Γ. ΚΑΙ ΤΗΣ Κ., ΓΕΝ.

1970 ΣΤΗ..... ΚΑΤΟΙΚΟΣ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ.... ΕΡΓΑΤΡΙΑ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ: ΑΝΑΣΤΗΜΑ 1.70 - ΣΩΜΑΤΙΚΗ

ΔΙΑΠΛΑΣΗ ΛΕΠΤΗ - ΧΡ. ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΛΕΥΚΟ - ΜΑΛΛΙΑ ΜΑΥΡΑ -

ΜΑΤΙΑ ΚΑΣΤΑΝΑ - ΠΡΟΣΩΠΟ ΩΘΕΙΔΕΣ - ΜΥΤΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ.

ΕΝΔΥΜΑΤΑ: ΜΑΥΡΗ ΦΟΥΣΤΑ, ΦΑΝΕΛΑ ΑΣΠΡΗ, ΜΑΥΡΟ

ΠΕΤΣΙΝΟ ΜΠΟΥΦΑΝ.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ:

Α) ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΞΑΦΑΝΙΣΗΣ: ΠΗΓΕ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΠ' ΟΠΟΥ ΕΞΑΦΑΝΙΣΤΗΚΕ

Β) ΑΙΤΙΑ: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑ

Γ) ΠΙΘΑΝΟΙ ΤΟΠΟΙ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ: ΔΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΟΛΗΣ

ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

Ο ΔΗΛΩΣΑΣ ΤΗΝ ΕΞΑΦΑΝΙΣΗ:** ΠΑΤΕΡΑΣ

Ο ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ

Κ. Γ., ΥΠΑΣΤΥΝΟΜΟΣ

Ο ΔΙΑΒΙΒΑΣΑΣ

Σ. Μ., ΑΡΧΙΦΥΛΑΚΑΣ

(2)

Προς ...

Αναφέρω ότι:

Στις 26-11-1986 και ώρα 20.00 συνελήφθη ο Τ. Π. του Ι. και της Μ., γεννηθείς το 1960 στη Λάρισα και κάτοικος Θεσ/νίκης, καταστηματάρχης, άγαμος, Έλληνας, Χ. Ο., κατηγορούμενος για παράβαση του Β. Δ. 29/71, διότι: στο ιδιόκτητο κατάστημά του ηλεκτρονικών παιχνιδιών, οδός... επέτρεψε σε δυο ανήλικους που δε συμπλήρωσαν το 18ο έτος της ηλικίας τους την είσοδο, παραμονή και συμμετοχή στα διενεργούμενα ηλεκτρονικά παιχνίδια. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τους: α) Α. Μ. του Κ. και της Σ., κάτοικον Θεσ/νίκης, γεννηθέντα στις 5.8.70 και β) Β. Κ. του Γ. και της Ε., κάτοικον Θεσ/νίκης, γεννηθέντα στις 9.5.70.

Θεσ/νίκη, 28-11-86

Κ.Μ.

Αρχιφύλακας

● Προσπαθήστε να αποδώσετε με αναλυτικό τρόπο την τηλεγραφική αστυνομική αναφορά

** Ορισμένοι από τους όρους και τις εκφράσεις που συναντούμε στις δύο αστυνομικές αναφορές είναι κατάλοιπα της λόγιας γλωσσικής ποικιλίας η οποία χρησιμοποιούνταν παλαιότερα στη διοίκηση.

2. Αφηγηματικό περιεχόμενο και αφηγηματική πράξη

■ Σε κάθε αφήγηση διακρίνουμε το αφηγηματικό περιεχόμενο (γεγονότα – πράξεις προσώπων που συνιστούν μια ιστορία) και την αφηγηματική πράξη (τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται τα γεγονότα από τον αφηγητή). Έτσι μπορούμε να έχουμε δύο αφηγήσεις με κοινό αφηγηματικό περιεχόμενο, στις οποίες όμως τα γεγονότα παρουσιάζονται με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό. Με άλλον τρόπο π.χ. έχει συνταχτεί η υπηρεσιακή έκθεση/αναφορά ενός αστυνομικού για ένα φόνο και με άλλον τρόπο είναι γραμμένο το διήγημα που εμπνεύστηκε ένας συγγραφέας με αφορμή το ίδιο περιστατικό. Φυσικά κάθε αφήγηση χρησιμοποιεί και γλωσσική ποικιλία ανάλογη με τον αφηγητή και το κοινό (δέκτη/δέκτες) στο οποίο απευθύνεται.

● Να διαβάσετε το ακόλουθο απόσπασμα από ένα αστυνομικό μυθιστόρημα. Ύστερα, λαμβάνοντας υπόψη την προηγούμενη αναλυτική αστυνομική αναφορά (2), να συντάξετε, ως αστυνομικός της Εγκληματολογικής Υπηρεσίας/Δίωξης Κοινού Εγκλήματος, μια αναφορά που θα απευθύνεται στον επιθεωρητή Λιζέν.

■ Χρήσιμη πληροφορία.

Στις αφηγήσεις που καλύπτουν καθημερινές ανάγκες, και μάλιστα σ' αυτές που έχουν έναν επίσημο χαρακτήρα, όπως είναι π.χ. η κατάθεση μάρτυρα, η υπηρεσιακή αναφορά κτλ., ο συντάκτης κάνει συνήθως μία σύντομη και όσο γίνεται πιο αντικειμενική παρουσίαση των γεγονότων σε χρονολογική σειρά, αποφεύγοντας να εκφράσει τα προσωπικά του αισθήματα.

Αγαπητέ επιθεωρητά Λιζέν,
Θα θυμάστε ασφαλώς ότι μου ζητήσατε, σε περίπτωση που θα τύχει να συναντήσω τον άνθρωπο εκείνο που ακολούθησε τον πατέρα - Γιορμά τη βραδιά της δολοφονίας του, να επικοινωνήσω μαζί σας. Από τότε είχα διαρκώς το νου μου και πρόσεχα τους πάντες και τα πάντα, χωρίς, δυστυχώς, αποτέλεσμα.
Χτες, όμως, για καλή μου τύχη, βρέθηκα σε κάποια φιλανθρωπική γιορτή, σ' ένα χωριό, κάπου τριάντα χιλιόμετρα έξω από το Λονδίνο, γιατί είχα πληροφορηθεί πως η κ. Όλιβερ, η διάσημη συγγραφέας, θα ήταν εκεί, για να υπογράψει τα βιβλία της.
Και ξαφνικά, εκεί που δεν το περίμενα, τι φαντάζεστε πως είδα ανάμεσα στο πλήθος που πηγαινοερχόταν αδιάκοπα; Μάλιστα! τον άνθρωπό μας, τον άνθρωπο που σας περιέγραψα την ημέρα που με επισκεφτήκατε. Φαίνεται, όμως, πως στο μεταξύ έπαθε κάποιο ατύχημα, γιατί περιφερόταν πάνω σε αναπηρικό καροτσάκι. Φρόντισα ωστόσο να πληροφορηθώ ορισμένα πράγματα γι' αυτόν, κι έτσι έμαθα πως τον λένε Βέναμπλ και μένει σε κάποιον πύργο της περιοχής, το Πράϊορς Κορτ. Επιπλέον, χαίρει εκτιμήσεως και σεβασμού. Ελπίζω οι πληροφορίες που σας διαβιβάζω να σας βοηθήσουν στο έργο σας.

Φιλικότατα
Ζαχαρίας Όσμπορν

Αγκάθα Κρίστι, Φόνοι υπό εχεμύθειαν, εκδ. Λυχνάρι σ. 88, μετ. Τάσου Λαζαρίδη

► Το παρακάτω κείμενο* είναι κατάθεση αυτόπτη μάρτυρα σε τροχαίο ατύχημα.

Στις 20 Μαΐου και ώρα 18.15, ενώ βρισκόμουν στο κατάστημά μου στην οδό Αγίου Δημητρίου 41, στη Θεσσαλονίκη, είδα το ΛΑ 9857 ΙΧ αυτοκίνητο οδηγούμενο από τον εναγόμενο Δημήτριο Χατζηστεφάνου στην οδό Αγίου Δημητρίου, με κατεύθυνση προς την έξοδο της πόλης, και κινούμενο στην εσωτερική λωρίδα κυκλοφορίας, να προσκρούει, όταν έφθασε στο ύψος του Καυταντζογλείου σταδίου, λόγω απότομης μετακίνησής του προς τη δεξιά λωρίδα κυκλοφορίας, από απροσεξία και αδεξιότητα του οδηγού, στο πίσω αριστερό μέρος του ΔΖ 4985 ΙΧ αυτοκινήτου του ενάγοντος που κινούνταν κανονικά, προηγούμενο, στη δεξιά λωρίδα κυκλοφορίας.

* Διατηρήθηκαν το ύφος και η στίξη του κειμένου.

Υποθέστε ότι είστε ο αυτόπτης μάρτυρας του ατυχήματος και διηγείστε το περιστατικό στους φίλους σας. Προσπαθήστε να ζωντανέψετε την αφήγησή σας εκφράζοντας τα προσωπικά σας συναισθήματα και προσθέτοντας σχόλια δικά σας και των παρευρισκομένων, καθώς και χαρακτηριστικές λεπτομέρειες για το ατύχημα. Να έχετε υπόψη σας ότι σκοπός σας δεν είναι να δώσετε τις απαραίτητες πληροφορίες για την εκδίκαση της υποθέσεως, αλλά να μεταδώσετε τις εντυπώσεις και τις εμπειρίες σας. Συμβουλευτείτε το παρακάτω λεξιλόγιο, όπως και το λεξιλόγιο της σ. 224.

- *ανησυχία, αγωνία, καρδιοχτύπι, συγκρατημένη αναπνοή, ταραχή, αναστάτωση, πιάνεται η ψυχή μου, αναστατώνομαι, γίνομαι άνω κάτω, με περιλούζει κρύος ιδρώτας, μου κόβονται τα ήπατα, έκπληξη, ξάφνιασμα, σοκάρισμα, σάστισμα, αισθάνομαι έκπληξη, παγώνω, αναπηδώ, μένω με ανοιχτό το στόμα, κοκαλώνω, κερώνω.*
- *απρόσεχτος οδηγός, αφηρημένος -, επιπόλαιος -, ατζαμής -, αδέξιος -.*
- *επιταχύνω, αναπτύσσω ταχύτητα, φορτσάρω, επιβραδύνω την κίνηση, μειώνω την ταχύτητα, φρενάρω, πέφτω επάνω, τρακάρω.*
- *βίαιη σύγκρουση, σφοδρή -, άγρια -, απότομη μετακίνηση, ξαφνική -, απρόβλεπτη-.*

3. Αφηγηματικά είδη, το ύφος και ο σκοπός τους

Είναι γνωστό ότι υπάρχουν διάφορα είδη αφήγησης που αποβλέπουν το καθένα σε ένα διαφορετικό σκοπό. Η λογοτεχνική και η ιστορική αφήγηση εξυπηρετούν η καθεμιά τους γενικότερους στόχους της λογοτεχνίας και της ιστορίας αντίστοιχα, ενώ υπάρχουν ορισμένα είδη αφηγήσεων που καλύπτουν τις καθημερινές ανάγκες της ζωής, όπως είναι π.χ. η δημοσιογραφική είδηση, το ημερολόγιο, το (αυτο)βιογραφικό σημείωμα, η υπηρεσιακή αναφορά, η μαρτυρική κατάθεση κτλ.

- ▶ Τα αφηγηματικά είδη μπορούν να ενταχθούν σε δύο βασικές κατηγορίες: στις αφηγήσεις πραγματικών γεγονότων και στις αφηγήσεις πλασματικών γεγονότων. Προσπαθήστε να κατατάξετε στην κατάλληλη κατηγορία τα παρακάτω είδη: ιστοριογραφία, (αυτο)βιογραφία, μυθιστορηματική βιογραφία, ημερολόγιο, απομνημονεύματα, υπηρεσιακή αναφορά, επιστολή, μυθιστόρημα, ιστορικό μυθιστόρημα. Στην κατηγοριοποίηση αυτή δε θα συμπεριλάβετε όσα είδη ανήκουν σε μια ενδιάμεση κατηγορία, εφόσον περιέχουν και πραγματικά και πλασματικά στοιχεία.
- ▶ Να διαβάσετε τα παρακάτω κείμενα και να προσδιορίσετε το είδος τους (π.χ. επιστημονική ανακοίνωση, υπηρεσιακή αναφορά, πρακτικά συνεδρίασης κτλ.), έχοντας ως κριτήριο

το περιεχόμενό τους και το σκοπό για τον οποίο γράφτηκαν. Προσπαθήστε ακόμη να χαρακτηρίσετε το ύφος τους (επίσημο, οικείο, λογοτεχνικό, επιστημονικό) και να καθορίσετε τους παράγοντες που συντελούν στη διαμόρφωσή του. Να έχετε υπόψη σας ότι το ύφος ενός κειμένου επιδέχεται περισσότερους από έναν χαρακτηρισμούς, π.χ. επίσημο και επιστημονικό.

(1)

Πραξις ιη'

^ο ũ+ĩĩοάό~ à ô, ¿ĩĩÀÈ %È¿ ·óŭfi~ ũòŭ Á~ĩó·ŭ>ô~ ũfió ì·1Èŭ<ó ũÉ~
 αì ũÉ~ ũ¿ÍÁ~ ~ ΆŨÈŭŭò%ò†ĩô~ ΆŨóŭŭóó, %ÈfiŭÈ ôγŭô~, î·1' nó ~ŭfi-
 óóó ũFÉ 16FÈ ũŭα~óóŭô~ ì î·1ÈÁÈŭ<~ î. ^¿óóÈ~ * >î ·~ áóó~1α-
 ũÀÈ ũ<ó ũ¿ÍÈó, àóÁÈóóÈŭÂ ũ<ó ñ,ŭÈŭŭÈî<ó Èŭ¿ŭÈó: «î·ĩα ¿óŭÂ~!»
 ñ,ŭ>' ^ó Lî· ôRŭ^ ũ· cŭ~·ŭ· î·> ũfió ũ+ĩĩοάόó nĩóó.
 \Εó εΆŭŭ·ĩóó>îFÈ ũFFÉ 19 ϕΆîÁî,ŭ>ô~ 1915
 ^ο °~ĩó·ŭÈ¿ŭ~È~ È ·1ÈÁÈŭ·>

(2)

Θεσ/νίκη, 10-6-1987
 Προς
 το... Γραφείο Β/θμιας Εκπι/σης
 Θεσ/νίκης
 Ενταύθα

Θέμα: Πολιτιστικές δραστηριότητες του σχολείου μας.

Σας αναφέρουμε ότι κατά τη διάρκεια του σχολ. έτους 1986-87 το σχολείο μας, αντί των ημερησίων περιπάτων, πραγματοποίησε τις παρακάτω πολιτιστικές δραστηριότητες:

- 1) επίσκεψη στη Δημοτική Πινακοθήκη (6-10-86) και ξενάγηση στην έκθεση ζωγραφικής με έργα Ελλήνων ζωγράφων, κυρίως Θεσσαλονικέων, του 19ου και 20ού αιώνα.
- 2) καλλιτεχνική εκδήλωση στο σχολείο (10-12-1986), που οργανώθηκε από το 15/μελές συμβούλιο. Η εκδήλωση περιλάμβανε: έκθεση ζωγραφικής με έργα μαθητών, έκθεση βιβλίου, συναυλία από μαθητικά συγκροτήματα, ελληνικούς χορούς από ομάδα μαθητών του σχολείου.
- 3) [...]

Η διευθύντρια

(3)

Σπέτσες, 23-6-1911

Και στην Αθήνα ακόμη δεν είχα την ηρεμία που γύρευα· έμεινα εκεί ως 20 ημέρες, κανόνισα ό,τι έπρεπε να κανονίσω και μ' όλες τις παρακλήσεις των δικών μας ήρθα στο ωραίο νησί όπου θα μείνω ως το τέλος Σεπτεμβρίου. Τις Σπέτσες δεν τις ξέρετε· μοσχοβολούν από θυμάρι και πεύκο και η ανοιχτή θάλασσα, είτε γαληνή είτε αγριεμένη, είναι τόσο ωραία που μορφαίνει και την πέτρα ακόμη. Εδώ τώρα μόνος και απείραχτος από τους γύρω συγκεντρώνω σιγά σιγά τον εαυτό μου και την εργασία που πρέπει να ιδή το φως. Το σχολείο* έκλεισε και ούτε θα ξανανοίξει πια. Λυπήθηκα μόνο τα παιδιά μου που το περίμεναν όπως τα λουλούδια τον ήλιο· μα η ιδέα δεν έχασε καθόλου, ίσα ίσα μπορεί να ειπή κανείς πως στυλώθηκε πιο δυνατή και πιο χτυπητή στο διωγμό που της έγινε.

Στο μεγάλο και κουρασμένο γράμμα που Σας είχα στείλει από το Βόλο προσθέσετε ακόμη και ένα μικρό επεισόδιο: 5-6 δημοδιδάσκαλοι προετοιμασμένοι από το χειμώνα με τα μαθήματα, που κάναμε μαζί τους κάθε Σάββατο, φανατίστηκαν τόσο πολύ τελευταία με τον κατατρεγμό, ώστε έρχονταν κάθε μέρα σπίτι και συχνά βγαίναμε μαζί περίπατο..Ο σύλλογος των δημοδιδασκάλων έστειλε στον επιθεωρητή των δημ. σχολείων δυο αντιπροσώπους τους και του ζήτησε ν' απαγορεύσει στους δημοδιδασκάλους να έρχονται μαζί μου και αν δεν υπακούσουν, να τους τιμωρήσει! Ευτυχώς ο επιθεωρητής τους μίλησε όπως έπρεπε -είναι Κεφαλώνιτης- και το επεισόδιο έληξε έτσι...

Με υπόληψη

Αλ. Δελμούζος

* Το σχολείο στο οποίο αναφέρεται ο Δελμούζος, είναι το Ανώτερο Δημοτικό Παρθεναγωγείο του Βόλου το οποίο έκλεισε το 1911 μέσα σε θύελλα αντιδράσεων που ξεσήκωσε εναντίον του ο επίσκοπος Δημητριάδος. Ως διευθυντής του σχολείου ο Δελμούζος επιχείρησε να εφαρμόσει κάποιες από τις αρχές του Εκπαιδευτικού Δημοτικισμού. Η άγνη όμως συντήρηση της εποχής τον πολέμησε. Το σχολείο έκλεισε, ο Δελμούζος διώχθηκε και κουρασμένος από την περιπέτεια πηγαίνει στις Σπέτσες.

(4)

ΘΕΜΑ ΓΙΑ ΔΙΗΓΗΜΑ

Τέσσερα ξυπόλυτα παιδιά
ήρθαν να δουν τη μητέρα τους στο Νοσοκομείο.
Είναι γύρω απ' το κρεβάτι της.
Και δε μιλούν.
Τι να πουν; Δεν ξέρουν τι να πουν.
Μιλά εκείνη. Μιλά διαρκώς εκείνη.
Και τα ρωτά και τα ρωτά
χωρίς να περιμένει απάντηση
και τους πασπατεύει τα κεφάλια.
Έπειτα τους δίνει τέσσερις καραμέλες
που της τις πρόσφερε χτες μια άλλη άρρωστη
και τις φύλαξε
(Της είχε πει: «Μπορώ να πάρω τέσσερις;»)
Όταν χτύπησε το κουδούνι τα παιδιά έφυγαν,
τα δυο μεγάλα έσερναν τα δυο μικρά κ' έφυγαν.
Ξυπόλυτα καθώς ήταν, σιωπηλά καθώς ήταν,
έφυγαν σα γατάκια.
Μα δεν έφυγαν αμέσως απ' το Νοσοκομείο,
έμειναν πολλή ώρα ακόμα στην αυλή.
Κι η μητέρα όλο και ρωτά τις νοσοκόμες
αν τα βλέπουν απ' το μπαλκόνι,
όλο και ρωτά.

Κ. Μόντης

(5)

25. 8. 43

...Η Άννυ, όταν με είδε άξαφνα, έλαμπε από χαρά (Μια μέρα πριν φύγω για πάνω, που συναντηθήκαμε τυχαία).

Κρύβομαι απ' όλους τους γνωστούς εδώ και τρεις μέρες. Όλοι, καθώς κι η Μητέρα μου κι ο Πατριός μου, πρέπει να νομίζουν πως έφυγα για το Άγιο Όρος, σε κάποια τάχα μυστική αποστολή του Υπουργείου μου. (Έχω κάνει επίτηδες ένα τέτοιο ψεύτικο έγγραφο).

Χτες, όμως, στη μικρή Άννυ, που είναι η μόνη που ξέρει την αλήθεια (παρ' όλη τη μικρή ηλικία της, της έχω απόλυτη εμπιστοσύνη και ξέρω πως δε θα μιλήσει), άφησα ένα γράμμα:

«Αύριο φεύγω για ορισμένως. Δεν μπορείς να φανταστείς την πίκρα μου όταν ήρθα και είδα έρημο από σένα το δωμάτιο μας. Έτσι, φαίνεται, είναι η μοίρα μου - όταν φεύγω για τον πόλεμο, να φεύγω από έρημα, άδεια σπίτια.

Όταν ανέβηκες επάνω, στις Μητέρας μου, απόψε, εγώ έκανα όλους τους γύρους από κάτω, στο δρόμο, έτσι όπως είχαμε συμφωνήσει - κοίταζα συνεχώς επάνω στη βεράντα για να σε δω' στεκόμανε επίτηδες, για να με διακρίνεις κι εσύ, μπροστά στα φώτα των στραγαλατζήδων του Πάρκου - και μια φορά που μου φάνηκε, μες στο μισοσκόταδο πως σε είδα, σου κούνησα ακόμη μια φορά, αποχαιρετιστικά, το χέρι.

Γεια σου, καλό μου παιδί. Καλή και γρήγορη αντάμωση μέσα στην τελειωτική για ΝΙΚΗ».

(Τρίτη βράδυ. Ώρα δώδεκα και μισή. 24 Αυγούστου 1943).

Γιάννη Μπεράτη, Μια ματιά στο εργαστήρι του Γ. Μπεράτη,
Το Πλατύ ποτάμι, εκδ, Ερμής, Αθήνα, 1973, σ. 467-468

(6)

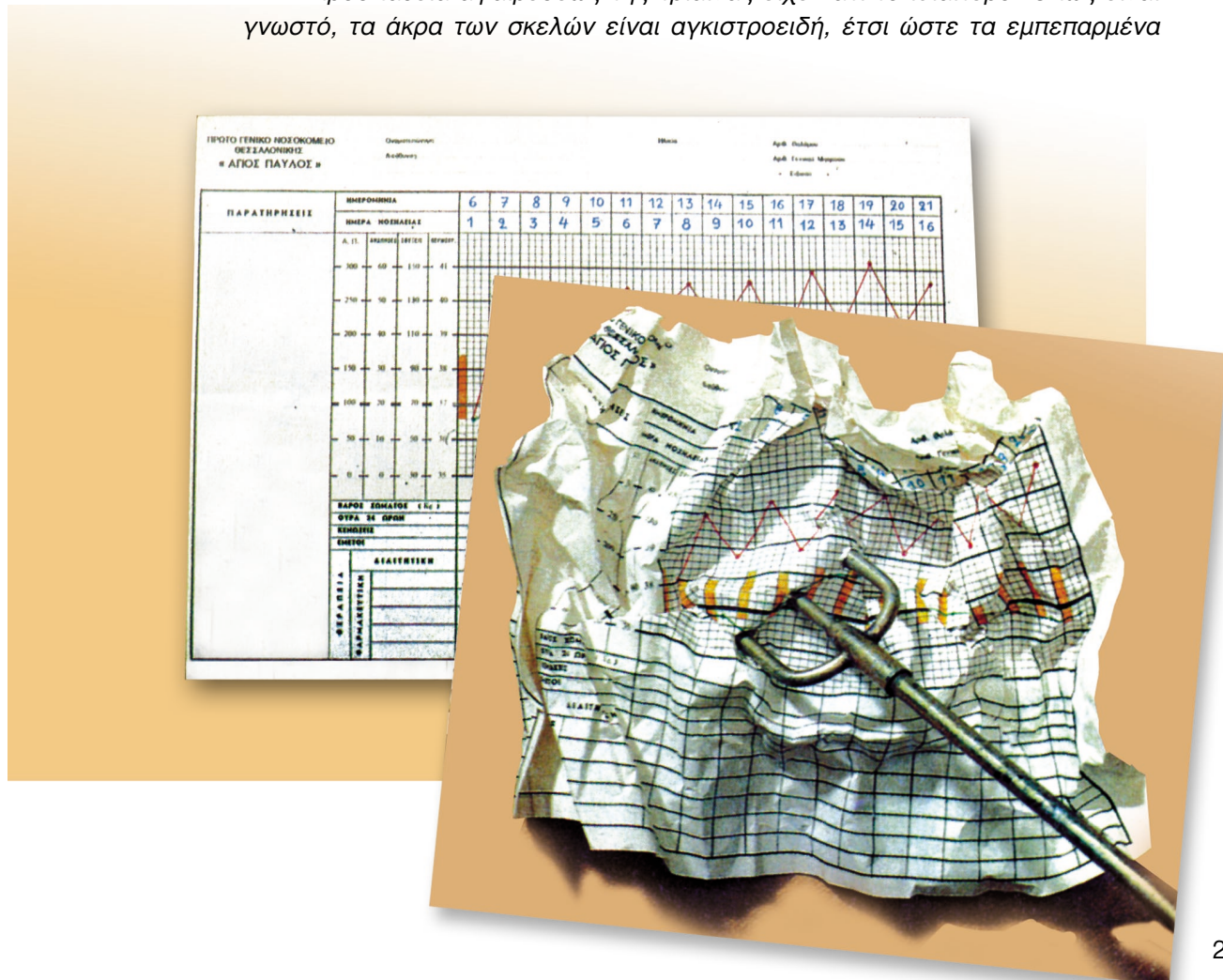
Συνεδρία της Οφθ/κής Κλινικής του Γ. Κεντρικού Νοσ/μείου
Θεσ/νίκης, 14/3/81, Χ. Χαραλαμπίδης – Σ. Μαυροπούλου –
Κολοκυθά – Δ. Ναούμ – Α. Αργαλιάς.

Ασυνήθιστη περίπτωση τραύματος του κόγχου.

A Το περιστατικό που αναφέρεται συνέβη το περασμένο καλοκαίρι. Η εννιάχρονη μικρούλα Α. Μ. έπαιζε στην αμμουδιά κάποιου παραθαλάσσιου θερέτρου της Χαλκιδικής, ενώ εκεί κοντά κάποιος ενήλικας συγγενής της ετοίμαζε σύνεργα υποβρύχιου ψαρέματος. Είχε οπλίσει το ψαροντούφεκό του, ενώ βρισκόταν ακόμη έξω από το νερό, και, όταν τυχαία πιάστηκε η σκανδάλη, η τρίαίνα, μήκους 10 εκ. περίπου, με το κεντρικό στέλεχος 110 εκ., εκτοξεύτηκε προς το κοριτσάκι που βρισκόταν σε απόσταση 2 μέτρων. Αποτέλεσμα ήταν η τρίαίνα να καρφωθεί στο σπλαχνικό κρανίο της μικρής.

B Οι παρευρισκόμενοι μετέφεραν αμέσως το παιδί στη Θεσσαλονίκη – ας σημειωθεί, χωρίς να ξεβιδώσουν την τρίαίνα από το κεντρικό της στέλεχος. Νευροχειρουργός που το εξέτασε, από την όλη του κατάσταση και τις ακτινογραφίες που είχαν ληφθεί, αποφάνθηκε ότι δεν είχε τραωθεί η εγκεφαλική κοιλότητα. Έπειτα από αυτά το κοριτσάκι οδηγήθηκε στο χειρουργείο.

Η προσπάθεια αφαιρέσεως της τρίαίνας είχε κάτι το ιδιαίτερο. Όπως είναι γνωστό, τα άκρα των σκελών είναι αγκιστροειδή, έτσι ώστε τα εμπεπαρμένα

- Γ τμήματα δεν μπορούσαν να αφαιρεθούν ελκόμενα προς τα πίσω, διότι εμποδίζονταν από τους ιστούς και υπήρχε πιθανότητα προκλήσεως μεγαλύτερων βλαβών. Έπρεπε, λοιπόν, τα σκέλη της τρίαινας να κοπούν, και εδώ φάνηκε η αδυναμία όλων των χειρουργικών εργαλείων του νοσοκομείου να κόψουν τα ισχυρά σκέλη της τρίαινας. Οι τεχνικοί του νοσοκομείου δεν μπόρεσαν με τα εργαλεία τους να βοηθήσουν. Δεν μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σιδηροπρίονο, διότι με τους κραδασμούς της κοπής θα επιδεινωνόταν η κατάσταση της ασθενούς. Εκλήθησαν λοιπόν τεχνικές υπηρεσίες της ΔΕΗ, του ΟΤΕ και τελικά μόνο το τεχνικό τμήμα των δυνάμεων καταδρομών του Γ' Σ.Σ. έφερε μια μεγάλη ψαλίδα κοπής ασάλινων βεργών, με την οποία κατορθώθηκε η κοπή των σκελών της τρίαινας. Αμέσως μετά, τα εμπεπαρμένα σκέλη τραβήχτηκαν από την έμπαρσή* τους στα οστά και αφαιρέθηκαν κατά τη φορά της εισόδου. Τότε μόνο έγινε δυνατό να ελεγχθεί η κατάσταση των οφθαλμών. Ο αριστερός οφθαλμός ήταν διερρηγμένος σχεδόν πλήρως στο ύψος του ισημερινού, ενώ ο δεξιός, παρά τη βίαιη μετατόπισή του από το άλλο σκέλος της τρίαινας, διαπιστώθηκε ότι ήταν υγιής.
- Δ Το παιδάκι υποβλήθηκε σε θεραπεία με αντιβίωση και ύστερα από αρκετές ημέρες βγήκε από την κλινική με απολύτως υγιή τον δεξιό οφθαλμό και τον αριστερό οφθαλμό ήρεμο, αλλά κάπως μικρότερο στο μέγεθος.

Το κείμενο δημοσιεύτηκε στα αρχεία της Οφθαλμολογικής Εταιρείας Βορείου Ελλάδος, τ. 1981. Εδώ δημοσιεύεται σε μικρή διασκευή

- ▶ Παρατηρήστε τώρα όσα κείμενα έχουν επίσημο ή και επιστημονικό ύφος και συζητήστε πώς το ύφος αυτό διαφοροποιείται από το οικείο σε σχέση με το είδος της σύνταξης, το ρηματικό πρόσωπο, το είδος του λεξιλογίου.
- ▶ Το παρακάτω κείμενο είναι μια μήνυση των φοιτητών της Φιλοσοφικής Σχολής εναντίον ενός ταξιδιωτικού πράκτορα. Σε τι αποσκοπεί μια τέτοια εκτεταμένη και λεπτομερής αφήγηση των γεγονότων; Νομίζετε ότι είναι βάσιμες και πειστικές οι κατηγορίες των μηνυτών; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Είμαστε τελειόφοιτοι της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ. Τον Απρίλιο του 1985 συνήψαμε σύμβαση με το μηνυόμενο, ο οποίος ανέλαβε να μας μεταφέρει στη Σοβιετική Ένωση, όπου θα πραγματοποιούσαμε εκπαιδευτική εκδρομή εγκεκριμένη από τη Σχολή μας.*

Στις 9-4-85 καταβάλαμε στο μηνυόμενο 400.000 δρχ., στις 18-4 άλλες 300.000 δρχ., στις 25-5 300.000 δρχ., και στις 24-6 1.000.000 δρχ. Ωστε συνολικά καταβάλαμε στο μηνυόμενο 2.000.000 δρχ.

* Έμπαρση: διατρύπηση, πέρασμα (από το ρ. εμπείρω-εμβάλλω, μπήγω, σουβλίζω μτχ. παθ. παρακειμένου: εμπεπαρμένος)

* Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στις αρχές Ιουλίου πληροφορηθήκαμε τυχαία από κάποια συνάδελφό μας που δε συμμετείχε στην εκδρομή ότι η εκδρομή δεν επρόκειτο να γίνει, διότι ο μηνυόμενος δεν είχε κάνει τις αναγκαίες προεργασίες για τη διοργάνωσή της. Απευθυνθήκαμε στο μηνυόμενο, για να μας δώσει εξηγήσεις. Αυτός στην αρχή προσπάθησε να μας διαβεβαιώσει ότι όλα ήταν εντάξει. Τελικά όμως ομολόγησε ότι δεν μπορούσε να κάνει την εκδρομή στις 20 Ιουλίου. Στη συνέχεια υποσχέθηκε ότι θα έκανε την εκδρομή μέσω του πρακτορείου [...] με διήμερη καθυστέρηση, υπέγραψε μάλιστα ενώπιόν μας συμφωνητικό με το πρακτορείο αυτό. Φαίνεται όμως ότι ο μηνυόμενος ενήργησε έτσι μόνο για να μας παραπλανήσει, δεδομένου ότι του ζητούσαμε ήδη την επιστροφή των χρημάτων μας. Διότι έξι μέρες αργότερα ο μηνυόμενος ακύρωσε ο ίδιος την εκδρομή, χωρίς να μας ενημερώσει, προφανώς επειδή όφειλε να καταβάλει στο πρακτορείο το ποσό του 1.000.000 για το κλείσιμο της εκδρομής. Έκτοτε ζητήσαμε επίμονα και επανειλημμένα από το μηνυόμενο να μας επιστρέψει το ποσό των 2.000.000 δρχ., εκείνος όμως αρνιόταν δόλια, άλλοτε ισχυριζόμενος ότι «αποτελεί αρχή του πρακτορείου του να μην επιστρέφει χρήματα, αλλά να διενεργεί εκδρομές» και ότι «κρατάει τα χρήματα, για να μας πάει στη Σκανδιναβία», και άλλοτε αποφεύγοντάς μας.

Η άρνηση του μηνυόμενου να μας αποδώσει τα χρήματα που βρίσκονται στην κατοχή του, ενώ ανήκουν σε μας, γίνεται με πρόθεση να τα ιδιοποιηθεί παράνομα, και επομένως συνιστά υπεξαίρεση και μάλιστα ιδιαιτέρως μεγάλης αξίας (2.000.000). Η δόλια πρόθεσή του προκύπτει από τα απατηλά μέσα που μετέτληθε από την αρχή, για να αποφύγει να μας επιστρέψει τα προκαταβληθέντα. Για τους λόγους αυτούς ζητούμε την ποινική του δίωξη και κολασμό, δηλώνουμε παράσταση πολιτικής αγωγής για την ηθική μας βλάβη και προτείνουμε μάρτυρες προς απόδειξη των ισχυρισμών μας τους...

■ Μια αφήγηση μπορεί να έχει ως στόχο: να πληροφορήσει την κοινή γνώμη για κάτι, να μεταδώσει προσωπικές εμπειρίες, να προκαλέσει ορισμένες επιθυμητές αντιδράσεις / ενέργειες.

- ▶ Διαβάστε την παρακάτω επιστολή διαμαρτυρίας που δημοσιεύτηκε σε εφημερίδα.
- Ποιο είναι το θέμα της επιστολής;
 - Με ποιο τρόπο αναπτύσσεται; Με επιχειρήματα, με παραδείγματα;
 - Εντοπίστε σημεία του κειμένου όπου χρησιμοποιείται η ειρωνεία.
 - Σχολιάστε το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγουν οι συντάκτριες.
 - Είναι αποτελεσματικό το κείμενο; Πετυχαίνει το στόχο του;
 - Στην επιστολή διαμαρτυρίας υπάρχει το θέμα για το οποίο διαμαρτύρονται οι συντάκτριες αλλά και οι προτάσεις τους. Είναι υποχρεωτικό να υπάρχουν προτάσεις σε μια επιστολή διαμαρτυρίας; Είναι χρήσιμο;

Τουρίστες 6' κατηγορίας

Κύριε Διευθυντά,

Είχαμε κι εμείς, όπως τόσοι άλλοι έλληνες τουρίστες, την ατυχή έμπνευση να θελήσουμε να περάσουμε ένα Σαββατοκύριακο στο κοντινό νησί. Φρούδες ελπίδες... Γιατί, από τη στιγμή που πατήσαμε το πόδι μας στο νησί, βρεθήκαμε αντιμετώπιες με... το ρατσισμό που επικρατεί απέναντι στους Έλληνες.

Δωμάτιο: Πού τέτοια τύχη!... Στο ξενοδοχείο η απάντηση ήταν καταφατική (ή, τουλάχιστον, έτσι νομίσσαμε), διότι το δωμάτιο που υπήρχε έπρεπε να είναι ελεύθερο το άλλο πρωί στις 10, εφόσον θα ερχόταν το γκρουπ με τους ξένους. Το ίδιο συνέβαινε και σε κάθε «πολιτισμένο» ξενοδοχείο του νησιού που ρωτήσαμε... στα ελληνικά. Όσο για τα ενοικιαζόμενα δωμάτια, καλύτερα ας μη μιλάμε γι' αυτά: τουαλέτες στο διάδρομο, ντους στην αυλή, μπάνιο... στο πλυσταριό, και οι τιμές,... τιμές και «με τη βούλα» του ΕΟΤ!

Πώς μας ήρθε η επιφοίτηση και απευθυνθήκαμε αγγλικά στον μπακάλη του χωριού, ο οποίος μας πρόσφερε δωμάτιο, που βέβαια δεν είχε ζεστό νερό («το βλέπει ο ήλιος»!!!). Κατόπιν αυτού, μας παρέπεμψε σε ξενοδοχείο Ε' κατηγορίας. Εκεί, πάντοτε μιλώντας αγγλικά, βρήκαμε – ω του θαύματος – δωμάτιο, ή καλύτερα κοκέτσι, αλλά βέβαια δεν ξέραμε τι επρόκειτο να επακολουθήσει.

Οι διαστάσεις του δωματίου ήταν 2x2 ακριβώς, και βρίσκονταν εκεί μέσα στριμωγμένα κρεβάτια με σχισμένα στρώματα, κομοδίνο, τραπέζι, ντουλάπα, καρέκλες. Το μπάνιο, με ετοιμόρροπο καζανάκι, «πεντακάθαρο». Έπειτα από αρκετή ώρα, έφθασε μια κοπέλα – η καθαρίστρια, Αγγλίσ! – η οποία, αφού μας πέταξε τα σεντόνια, μας συνέστησε να... στρώσουμε μόνες μας τα κρεβάτια και να περιμέ-

νουμε καθαρές πετσέτες το άλλο πρωί, γιατί «έβρεχε», λέει, «και δε στέγνω-
ναν». Βέβαια, ύστερα από τρεις ημέρες περιμέναμε ακόμα τις πετσέτες... Άραγε,
είχε πραγματικά περάσει το «HOTEL» αυτό από τον έλεγχο του τουρισμού, όπως
έγραφε το σχετικό χαρτί πίσω από την πόρτα, με ημερομηνία ελέγχου Φεβρουά-
ριος '87;

Στο εστιατόριο, φυσικά, όταν μιλήσαμε ελληνικά, γίναμε πελάτες β' κατηγορίας
και δεν είχαμε δικαίωμα ούτε καν στην ευγενική συμπεριφορά του σερβιτόρου -
ας μη μιλήσουμε για την «ταχύτητα» με την οποία σερβιριστήκαμε, σε σχέση με
τις παρέες των ξένων. Από τη στιγμή, βεβαίως, που μας είδαν με... ξενόγλωσσο
έντυπο στο χέρι, η τύχη μας γύρισε!... Η εξυπηρέτηση που απολαμβάνει κανείς
στην περίπτωση αυτή τείνει στη δουλοπρέπεια: όλοι μιλούν τη γλώσσα του!!!

Ηθικόν δίδαγμα: στην ίδια σου τη χώρα αναγκάζεσαι να προσποιείσαι τον ξένο,
αν θέλεις να έχεις δικαίωμα σε στοιχειώδη εξυπηρέτηση. Να ένας ακόμα λόγος
για να μαθαίνει κανείς ξένες γλώσσες: να κάνει τουρισμό στον ελλαδικό χώρο!..

Μετά τιμής, Ν. Μ. φιλόλογος, Ε.Τ. φοιτήτρια.

- Βασιστείτε στην παρακάτω είδηση, για να γράψετε μια επιστολή διαμαρτυρίας που θα
στείλετε για δημοσίευση σε κάποια εφημερίδα. Αφηγηθείτε το περιστατικό και φροντί-
στε να είστε αποτελεσματικοί με το κατάλληλο ύφος, με την πειστικότητα των επιχει-
ρημάτων σας κτλ.

*Χτες, 11.8.86, στη 1 το μεσημέρι, τραυματίστηκε βαριά ο Π. Χ., 9 ετών, Τσιγγά-
νος, στη συμβολή των οδών... και... Ο μικρός Π. Χ., μαζί με δύο μικρότερα αδέλ-
φια του, είχε «στέκι» τα φανάρια της διασταύρωσης και καθάριζε τζάμια αυτοκι-
νήτων. Την ώρα του ατυχήματος, ενώ είχε ανάψει πράσινο, επέμεινε να καθαρί-
σει τα τζάμια ΙΧ αυτοκινήτου και, μέσα σε ένα πανδαιμόνιο από κορναρίσματα,
μία μοτοσικλέτα, οδηγούμενη από τον Κ. Π., 22 ετών, τον παρέσυρε και τον
τραυμάτισε. Ο Κ. Π. δήλωσε ότι είχε ήδη ξεκινήσει και δεν μπόρεσε να κόψει τα-
χύτητα, όταν αντιλήφθηκε το μικρό Π. Χ. Ο μικρός Τσιγγάνος μεταφέρθηκε στο
Ιπποκράτειο Νοσοκομείο.*

από τον ημερήσιο Τύπο

Οδηγία: Μπορείτε να συμβουλευτείτε και να αξιοποιήσετε το παρακάτω λεξιλόγιο στην
αφήγησή σας:

- ευθύνη ηθική, - νομική, - προσωπική, επίγνωση ευθυνών, συναίσθηση -, καταλογισμός -,
ανάληψη -, είμαι υπεύθυνος, έχω ευθύνη, φέρω το βάρος της ευθύνης,
καθιστώ υπεύθυνο.
- προστασία, προάσπιση, προφύλαξη, περιφρούρηση, προστατεύω, παραστέκομαι,
παρέχω προστασία, «έχω υπό την προστασία μου», θέτω -, επαγρυπνώ, εγκαταλείπω,
φροντίδα, περιποίηση, περιθαλψη, μέριμνα, κοινωνική μέριμνα, -πρόνοια.
- δικαίωμα νόμιμο, αναμφισβήτητο -, αναφαίρετο -, αναγνωρισμένο -, κεκτημένο -,
είναι δικαίωμα μου, έχω το δικαίωμα, δικαιούμαι, διεκδικώ.
- υποχρέωση, καθήκον, δέσμευση, επιβεβλημένη ανάγκη, επιτακτική -, κοινωνική -,
αδικία, έλλειψη δικαιοσύνης, μεροληψία, «το δίκαιο του ισχυροτέρου».

Λεξιλόγιο σχετικό με τα κείμενα της ενότητας

► Προσπαθήστε να συσχετίσετε τις παρακάτω ομάδες λέξεων με τα κείμενα που διαβάσατε προηγουμένως.

- αναφέρω, γνωστοποιώ, πληροφορώ, παρέχω πληροφορίες, ενημερώνω, καθιστώ κάποιον ενήμερο, κατατοπίζω, κοινοποιώ, φέρω στη δημοσιότητα, διακηρύσσω, αποκαλύπτω, αναφορά, ενημέρωση, διάγγελμα, ανακοίνωση, γνωστοποίηση, υπόμνημα, εγκύκλιος, ειδοποιητήριο.
- εντοπίζω, ορίζω, καθορίζω, διαγράφω τα όρια, προσδιορίζω, διακρίνω, αντιλαμβάνομαι, ξεχωρίζω, επισημαίνω, παρατηρώ, βλέπω, εξετάζω, περιεργάζομαι, κοιτάζω, ρίχνω ένα βλέμμα, συσχετίζω, συνδυάζω, αλληλεξαρτώ, συγκρίνω, αντιπαραθέτω, αντιπαραβάλλω, προσέχω, προσηλώνομαι, παρακολουθώ, παραφυλάγω, αποσπάται η προσοχή μου, διασπάται -, χαλαρώνεται -, αφαιρούμαι, αποξεχνιέμαι.
- ατύχημα, δυστύχημα, τραγικό συμβάν, δράμα, τραγωδία, θλιβερό συμβάν, συγκλονιστικό -, συνταρακτικό -, τραγικό -, αναπότρεπτο -, καταστροφικό-, κάκωση, σωματική κάκωση, σωματική βλάβη, προσκρούω, χτυπώ, συγκρούομαι, τρακάρω, μετακίνηση, μετατόπιση, προώθηση, οπισθοδρόμηση, επιταχυνόμενη κίνηση, επιβραδυνόμενη -, ταχεία -, πυρετώδης -, μεταφέρω, διακομίζω, κουβαλώ, φέρω, μεταφέρομαι, μεταβιβάζομαι, διακομίζομαι, παραπέμπω, συνοδεύω, «υπό συνοδείαν», με συνοδεία, (με συντροφιά).
- διοργανώνω, καταρτίζω πρόγραμμα, καταστρώνω -, προγραμματίζω, εφαρμόζω, συγκροτώ, συστηματοποιώ, εργάζομαι μεθοδικά, αποσυνθέτω, εξαρθρώνω, εργάζομαι ερασιτεχνικά, - απρογραμμάτιστα, - τσαπατσούλικά, αξιολογώ, εκτιμώ, ζυγίζω, ζυγιάζω, λογαριάζω, υποτιμώ, παραγνωρίζω, υπερτιμώ.
- νουθετώ, συμβουλεύω, δίνω συμβουλή, παρέχω -, συνιστώ, κάνω συστάσεις, νουθεσία, παρίνεση, σύσταση, συμβουλή.
- (υ)βρίζω, θίγω, προσβάλλω, πειράζω, προσβάλλω την τιμή, - την υπόληψη, πληγώνω, ψάλλω/σύρω τα «εξ αμάξης», σέρνω όσα σέρνει η σκούπα.
- κατηγορώ, μέμφομαι, διατυπώνω κατηγορία, απαγγέλλω -, ψέγω, καταγγέλλω, εκτοξεύω κατηγορίες, καταμαρτυρώ, ενοχοποιώ.
- τιμωρώ, καταδικάζω, επιβάλλω ποινή, σωφρονίζω, παραδειγματίζω, δίνω ένα μάθημα, βάζω γνώση,
- παρανομία, αδίκημα, πταίσμα, αδίκημα «εξ αμελείας», - «εκ προθέσεως», επιλήψιμη πράξη, αξιόποινη -, κλοπή, κλεψιά, κατακλέβω, ληστεύω, γδέρνω, ξαφρίζω, σουφρώνω.

- 1. Με τα ρήματα **κοινοποιώ, ενημερώνω, φέρω στη δημοσιότητα** να σχηματίσετε φράσεις που να δηλώνουν την ακριβή σημασία των λέξεων.
- ▶ 2. Έχοντας υπόψη σας τους ακόλουθους ορισμούς των λέξεων **εγκύκλιος, κοινοποίηση, υπόμνημα, διάγγελμα**, να σχηματίσετε φράσεις συνδυάζοντας τις λέξεις αυτές (ΟΣ-αντικείμενα): με τα κατάλληλα ρήματα, με ΟΣ-υποκείμενα και με εμπρόθετους προσδιορισμούς από τον ακόλουθο πίνακα.

ΟΣ – Υποκείμενα	Ρήματα	ΟΣ – Αντικείμενα	Επιρρηματικά σύνολα
Ο υπουργός	έστειλε	διάγγελμα	προς όλα τα σχολεία
Ο πρωθυπουργός	υπέβαλε	κοινοποίηση	προς το Υπουργείο Εργασίας
Η συνδικαλιστική οργάνωση των εργαζομένων που εκλέχτηκε πρόσφατα	κοινοποίησε	εγκύκλιο	προς τον ελληνικό λαό
Ο δικαστικός υπάλληλος	επέδωσε	υπόμνημα	αγωγής εξώσεως στον ένοικο του διαμερίσματος

- **εγκύκλιος** (διαταγή, οδηγία, αναγγελία κτλ.) που κοινοποιείται συγχρόνως σε πολλές αρχές ή πρόσωπα.
- **κοινοποίηση**: επίδοση δημοσίου εγγράφου ή δικόγραφου.*
- **υπόμνημα**: έγγραφη έκθεση σχετικά με κάποια υπόθεση. Στη νομική ορολογία είναι το έγγραφο από το οποίο διαπιστώνεται ότι κάποια πράξη έγινε στο παρελθόν.
- **διάγγελμα**: προκήρυξη που εκδίδεται από τον ανώτατο άρχοντα ή την κυβέρνηση μιας χώρας, καθώς και από τους αρχηγούς των πολιτικών κομμάτων ή άλλων οργανώσεων, και το οποίο απευθύνεται προς το σύνολο του λαού και του γνωστοποιεί διαταγές, αποφάσεις κτλ. για ζητήματα μεγάλου ενδιαφέροντος.

* Δικόγραφο: δικαστικό έγγραφο

- ▶ 3. προώθηση, οπισθοδρόμηση: να σχηματίσετε φράσεις με τις λέξεις στην κυριολεκτική (δηλωτική) και στη μεταφορική (συνυποδηλωτική) σημασία τους.
- ▶ 4. Να επιλέξετε τις κατάλληλες λέξεις από το παρακάτω λεξιλόγιο και να συμπληρώσετε τα κενά στο κείμενο που ακολουθεί:

αδίκημα, εκδίκηση, ποινή, παραδειγματισμός, ενεργεί, αποτρέπεται, σωφρονισμός, επιβάλλεται, επισείεται, δράστη, συνειρμός, αποτρεπτικό, αξιόποινες, αναθεωρούν, ποινική.

... Από διάφορες πλευρές (λ.χ. από την Αγγλία, την Ιταλία) ακούονταν διαμαρτυρίες για την κακή κατάσταση των φυλακών και την απάνθρωπη μεταχείριση των κρατουμένων. Ο Ιταλός Τσέζαρε Μπεκαρία (CESARE BECCARIA) δημοσίευσε στο Μιλάνο ένα «Δοκίμιο περί Εγκλημάτων και Ποινών» και διατύπωσε τρεις θεμελιακές αρχές για το νόημα της ποινής και της απονομής δικαιοσύνης. Υποστήριξε ότι:

(1) Σκοπός της ποινής δεν είναι η..... αλλά ο εκείνου που διέπραξε και ο των άλλων· άρα, σωστό είναι να επιλέγεται όχι η πιο εξοντωτική αλλά εκείνη που θα έχει το διαρκέστερο αποτέλεσμα στη σκέψη και στη βούληση του και των άλλων.

(2) Η δικαιοσύνη πρέπει να άμεσα, σύντομα· γιατί όσο πιο σύντομα έλθει η ποινή τόσο πιο στενός θα είναι ο των δύο (αδικήματος - ποινής) στη σκέψη όλων, ώστε να αποφεύγουν πράξεις.

(3) Το αδίκημα πιο αποτελεσματικά μάλλον όταν υπάρχει η βεβαιότητα κάποιας ποινής παρά όταν η αυστηρότητα αβέβαιης τιμωρίας· η βεβαιότητα μιας μικρής ποινής ενεργεί πιο πολύ από μια μεγάλη ποινή που θεωρείται πιθανή μόνο. Σε πολλές χώρες άρχισαν να την..... νομοθεσία προς το ανθρωπινότερο (βελτίωση όρων ζωής στις φυλακές, ελαφρότερες ποινές κτλ.)

Θέματα Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας,
Γ' Λυκείου, τ. Α', σ. 19

- ▶ 5. Σε ένα σύντομο κείμενο, 200-250 λέξεων να διατυπώσετε τις προσωπικές σας απόψεις για το νόημα της ποινής και ειδικά για τις ποινές που επιβάλλονται στο σχολείο, καθώς και στους ανηλίκους από τα αρμόδια δικαστήρια (δικαστήρια ανηλίκων). Διαβάστε και το σχετικό κεφ. ΙΓ' από τον Πρωταγόρα που αναφέρεται στο νόημα της ποινής. Φροντίστε να αξιοποιήσετε το προηγούμενο λεξιλόγιο.
- 6. Σχηματίστε φράσεις με τρεις από τις παρακάτω λέξεις. Πώς θα αποδίδате το νόημα των φράσεων αυτών χρησιμοποιώντας πιο επίσημο ύφος; Δείτε και το παράδειγμα: - Ο συνεταίρος του με διάφορες κομπίνες τον έγδερνε συστηματικά. Ο συνεταίρος του απομυζούσε συστηματικά το κεφάλαιο της εταιρείας.

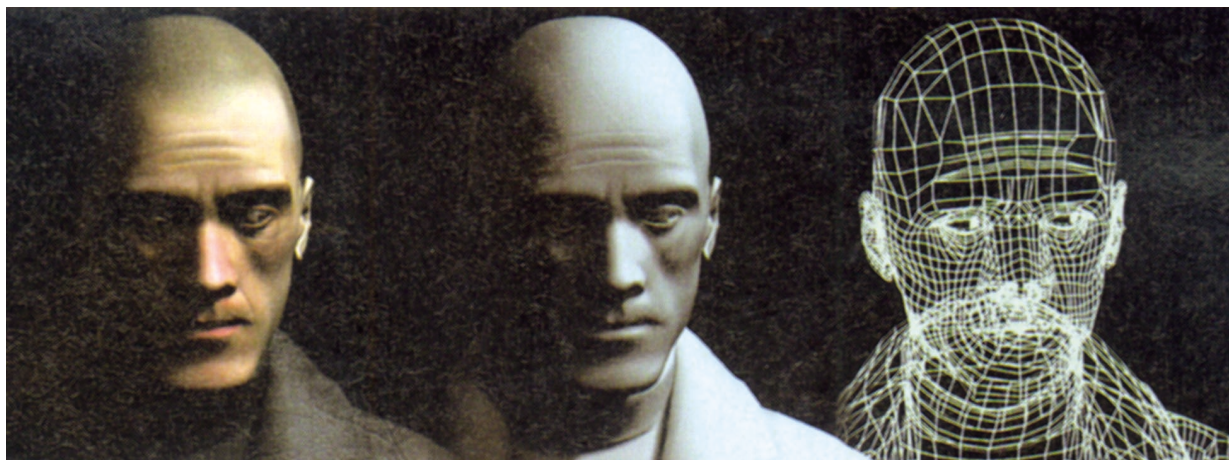
γδέρνω (μτφ), ξαφρίζω, εργάζομαι τσαπατσούλικά, ξεχαρβαλώνω, συμβουλευώ/ορμηνεύω, ζυγιάζω, αστόχαστος, φροντίδα.

7. Να αντικαταστήσετε τις ακόλουθες ιδιωματικές φράσεις με μια ισοδύναμη λέξη/έκφραση και να τις εντάξετε στο κατάλληλο γλωσσικό πλαίσιο:
- «του έσυρα/του έψαλλα τα εξ αμάξης»
 - μου έσυρε «όσα σέρνει η σκούπα»
 - «του βάζω γνώση»
 - «τα προς το ζην»
 - «θέλω σώνει και καλά»
 - «του δίνω ένα μάθημα»
8. Με τα ουσιαστικά **κλοπή, ληστεία, κατάχρηση, οικειοποίηση** ή τα αντίστοιχα ρήματα να σχηματίσετε φράσεις που να δηλώνουν την ακριβή σημασία των λέξεων.

4. Ποιος αφηγείται;

Στις αφηγήσεις πραγματικών γεγονότων συνήθως είναι φανερό ποιος αφηγείται. Σε μια μαρτυρική κατάθεση π.χ. ο αφηγητής είναι το ίδιο πρόσωπο που καταθέτει προφορικά ή γραπτά τη μαρτυρία του. Στην περίπτωση της λογοτεχνίας όμως τα πράγματα είναι πιο σύνθετα. Ο αφηγητής και ο συγγραφέας είναι δύο διαφορετικά πρόσωπα που δεν πρέπει να συγχέονται. Ο συγγραφέας είναι ένα πραγματικό πρόσωπο με αληθινή ζωή· υπάρχει έξω από το κείμενο. Αντίθετα, ο αφηγητής είναι ένα πρόσωπο του κειμένου που υπάρχει μόνο μέσα στο πλαίσιο του πλασματικού λόγου, είναι δηλαδή ένα κατασκεύασμα από λέξεις. Φυσικά, αυτοβιογραφικά στοιχεία του συγγραφέα μπορεί να υπάρχουν στον αφηγητή, όπως εξάλλου και σε όλα τα πρόσωπα του έργου.

Και στις δύο περιπτώσεις πάντως μπορούμε να διακρίνουμε δύο τύπους αφηγητή, ανάλογα με το βαθμό συμμετοχής του στα γεγονότα που αφηγείται: α) ο αφηγητής συμμετέχει στα γεγονότα είτε ως πρωταγωνιστής είτε ως αυτόπτης μάρτυρας, π.χ. ο αφηγητής σε μια αυτοβιογραφία ή σε απομνημονεύματα, οπότε στο κείμενο επικρατεί το πρώτο ρηματικό πρόσωπο, και β) ο αφηγητής δε μετέχει καθόλου στα γεγονότα, π.χ. ο ιστορικός, ο δημοσιογράφος, ο αφηγητής στο ιστορικό μυθιστόρημα κτλ., οπότε επικρατεί συνήθως το τρίτο ρηματικό πρόσωπο.

- Διαβάστε το παρακάτω απόσπασμα από λογοτεχνικό κείμενο και προσπαθήστε να αντλήσετε στοιχεία για τον αφηγητή.

... Βγήκα το πρωί να πάω στην τράπεζα και είδα ένα γάτο εκεί στη γωνία. Δεν νομίζω ότι ήταν χτυπημένος, δεν φαινότουσαν αίματα, πάντως ξεψυχούσε. Σκέφτηκα να ζητήσω κάποιον, να του κάνει μια ένεση, όπως γίνεται στην Ευρώπη. Στην Αγγλία όπου πατάνε μια ένεση στα ζώα και τα λυτρώνουν. Ήταν φοβερό, αυτή η ατέλειωτη διαδικασία. Μετά πήγα στην τράπεζα και ξαναγύρισα, γιατί φυσικό είχα όλη την ώρα το γάτο στο νου μου. Είχα πάρα πολύ ενοχληθεί. Ήταν περίεργο, ξεψυχούσε και είχε ανοίξει το στόμα και έβαζε τα πόδια μπροστά στα μάτια του. Είχαν μαζευτεί μερικά παιδιά γύρω και φώναζαν, ανοιχτά τα μάτια του ανοιχτά τα μάτια του. Τους λέω αφήστε τον ήσυχο, μην τον ενοχλείτε αυτόν το γάτο. Γιατί βέβαια δεν μπορούσαν να καταλάβουν ότι δεν το έκανε από κέφι. Ευτυχώς μετά πέθανε. Έφυγα και συνέχεια ως το μεσημέρι με ενοχλούσε αυτή η εικόνα. Ήθελα να τον πάρω στην αγκαλιά εκείνη την ώρα, σα να τον νανουρίζω, αλλά δε γινότανε. Δεν είχα το κουράγιο. Ήμουν σε τέτοια ψυχική κατάσταση που δεν θα μπορούσα ούτε να τον σηκώσω, θα σωριαζόμουν στη μέση του δρόμου και θα γινόμουν ρεζίλι, θα άρχιζα να κλαίω πάνω στο γάτο, που όλος ο δρόμος θα σταματούσε και θα έλεγε ότι είμαι τρελή. Οπότε, όπως είναι εκεί η γειτονιά, πώς να τους εξηγούσα ότι είμαι λίγο τρελή. Αυτά δεν είναι ευαισθησίες, είναι νευρώσεις. Σ' αυτό τον ωκεανό που ζούμε, από ενθύμια, από φωτογραφίες και τα λοιπό, όλα αυτά άμα κουνηθούν είναι άσχημα. Ίσως είναι ζήτημα ηλικίας...

Θανάση Βαλτινού, Μπλε βαθύ σχεδόν μαύρο,
εκδ. Στιγμή, Αθήνα 1985, σελ. 19-21

5. Η οπτική γωνία στην αφήγηση

Σε μια αφήγηση δεν μπορούμε να συμπεριλάβουμε όλα τα γεγονότα που συνέβησαν. Αναγκαστικά γίνεται μία επιλογή γεγονότων, όπως στην περιγραφή γίνεται επιλογή λεπτομερειών. Η επιλογή αυτή εξαρτάται από την οπτική γωνία του προσώπου που κάνει την αφήγηση, δηλαδή είναι ανάλογη με τη γνώση του για τα γεγονότα (άμεση ή έμμεση), τη συναισθηματική του φόρτιση, τον τρόπο που σκέφτεται, το αποτέλεσμα που επιδιώκει κτλ.

Πίνακας του Paul Zwolak

- ▶ Διαβάστε τα παρακάτω κείμενα και δείτε πώς παρουσιάζεται το ίδιο περιστατικό από διαφορετική οπτική γωνία (της καθηγήτριας και των μαθητών).
- Πώς γίνεται η ιεράρχηση των πληροφοριών στο κάθε κείμενο; Ειδικότερα, ποια πληροφορία, σημαντική για την όλη εξέλιξη της υποθέσεως, παραλείπεται στην αναφορά του περιστατικού από την καθηγήτρια, ενώ προβάλλεται στην αναφορά των μαθητών;
 - Ποια σχόλια εντοπίζετε στην κάθε αφήγηση και ποιο σκοπό εξυπηρετούν;
 - Ποιος είναι ο τόνος (νηφάλιος, επιθετικός) της αφήγησης κάθε φορά;

Προς
τον κ. Γυμνασιάρχη του - Γυμνασίου Θεσ/νίκης
Ενταύθα

Αναφορά
της καθηγήτριας
του - Γυμνασίου
Θεσ/νίκης
.....
.....
κλάδου Α2
σχετική
με επεισόδιο που
συνέβη στο Β2 τμήμα

Θεσ/νίκη, 2/4/1980

Την τελευταία (6η) ώρα του χτεσινού προγράμματος είχα μάθημα στο Β2 τμήμα, η αίθουσα του οποίου βρίσκεται στο 2ο όροφο.

Όταν χτύπησε το κουδούνι, ανέβηκα στο 2ο όροφο και κατευθύνθηκα προς την τάξη. Τα υπόλοιπα τμήματα του 2ου ορόφου είχαν σχολάσει και ήταν αναμμένα τα φώτα μόνο του διαδρόμου και της αίθουσας όπου είχα μάθημα. Επικρατούσε απόλυτη ησυχία, γεγονός που με παραξένευε όσο πλησίαζα προς την αίθουσα Β2, γιατί πρόκειται για άτακτο τμήμα. Μπήκα στην αίθουσα. Ήταν άδεια. Σκέφτηκα ότι θα έκαναν ομαδική αποχή. Έσβησα το φως και συγχυσμένη κατέβηκα στον 1ο όροφο και κατευθυνόμουν προς το γραφείο σας, για να σας αναφέρω το περιστατικό. Λίγο πριν φτάσω στο γραφείο σας, συνάντησα τον επιστάτη και του διηγήθηκα τι έγινε. Αποφασίσαμε να ανεβούμε πάλι στο 2ο όροφο να ρίξουμε μια ματιά. Είδα μ' έκπληξη από μακριά το φως της αίθουσας του Β2 τμήματος αναμμένο, ενώ εγώ το είχα σβήσει. Η ησυχία ήταν πάλι απόλυτη. Μπήκαμε με τον επιστάτη στην αίθουσα και όλοι οι μαθητές ήταν εκεί καθισμένοι φρόνιμα φρόνιμα στα θρανία τους. Τους ρώτησα πού ήταν πριν και τι είναι αυτά που κάνουν. Τότε σηκώνεται ο Γ. Π. και με προσποιητή απορία μου είπε: «Εμείς εδώ ήμασταν. Σας είδαμε μάλιστα που μπήκατε πριν, μας κοιτάξατε, σβήσατε το φως και φύγατε».

Επειδή θεωρώ τη συμπεριφορά τους απαράδεκτη και προσβλητική κι επειδή ο Γ. Π. συμπεριφέρθηκε κι άλλες φορές με παρόμοιο τρόπο, ζητώ από σας να συγκαλέσετε σε συνεδρίαση το Σύλλογο των Καθηγητών, για να επιληφθεί του θέματος.

Η καθηγήτρια
(υπογραφή)

Κε Γυμνασιάρχη,

Σχετικά με το χτεσινό επεισόδιο πρέπει να πούμε ότι δεν είχαμε σκοπό ούτε να προσβάλουμε την καθηγήτρια ούτε να χάσουμε το μάθημα. Επειδή ήταν Πρωταπριλιά και συνηθίζεται στα σχολεία να κάνουν οι μαθητές κάποια αστεία, σκεφτήκαμε να φύγουμε από την αίθουσα μόνο για λίγο. Πήγαμε στη διπλανή αίθουσα και κάναμε ησυχία. Η καθηγήτρια μπήκε στην αίθουσα μας, δε μας βρήκε και έφυγε. Τότε γυρίσαμε γρήγορα γρήγορα, ανάψαμε το φως και καθίσαμε στα θρανία μας. Αποφασίσαμε να πάει ο Γ. Π. να φωνάξει την καθηγήτρια και να της πει ότι κάναμε ένα πρωταπριλιάτικο αστείο. Πριν να προλάβουμε όμως, εμφανίστηκε η καθηγήτριά μας και μας ρώτησε πού είχαμε πάει. Τότε ο Γ. Π. που έχει χιούμορ της απάντησε αυτό που σας ανέφερε η καθηγήτρια. Εκείνη όμως θύμωσε. Εμείς προσπαθήσαμε να της εξηγήσουμε ότι ήταν απλώς ένα πρωταπριλιάτικο αστείο και της ζητήσαμε συγγνώμη που άθελα μας τη στενοχωρήσαμε. Η καθηγήτρια όμως δε δέχτηκε τις δικαιολογίες και τη μεταμέλειά μας.

Λυπούμαστε πολύ που το αστείο μας έγινε αιτία να στεναχωρηθεί, αλλά σας επαναλαμβάνουμε ότι δεν είχαμε την πρόθεση να την προσβάλουμε.

Ο πρόεδρος του Β2

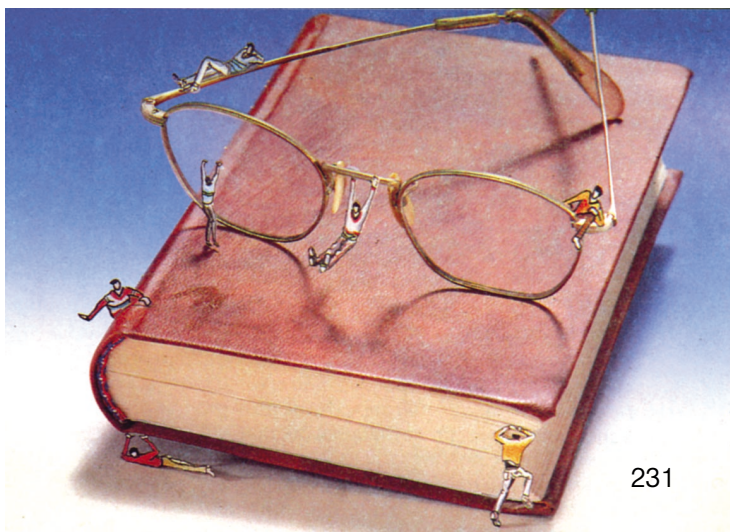
Δραματοποίηση

- ▶ Εργαστείτε σε ομάδες των τεσσάρων ατόμων και προσπαθήστε να επινοήσετε σε 10' μια φανταστική ιστορία κλοπής, στην οποία ο δράστης τελικά συλλαμβάνεται και δικάζεται. Σκηνοθετήστε την υπόθεση καθορίζοντας τα αίτια/κίνητρα που οδήγησαν το δράστη στην κλοπή, τις συνθήκες της σύλληψης του, τη στάση του θύματος και του αυτόπτη μάρτυρα, και την απόφαση του δικαστή. Παρουσιάστε την ιστορία σας αυτοσχεδιάζοντας, αφού κάνετε την κατανομή των ρόλων: δράστης, θύμα, αυτόπτης μάρτυρας, δικαστής.
- ▶ Εργαστείτε τώρα για να γράψετε τρεις ξεχωριστές αφηγήσεις που υποτίθεται ότι είναι οι γραπτές καταθέσεις: α) του δράστη, β) του θύματος, γ) του αυτόπτη μάρτυρα. Προσέξτε ότι το κάθε πρόσωπο παρουσιάζει την υπόθεση από τη δική του οπτική γωνία και επομένως επιλέγει και προβάλλει τα γεγονότα ανάλογα με το σκοπό που επιδιώκει (συμφέρον, αντικειμενική παρουσίαση των γεγονότων), τη συναισθηματική του φόρτιση, και γενικότερα την προσωπική του στάση απέναντι στη συγκεκριμένη υπόθεση.

Φροντίστε ακόμη να αξιοποιήσετε το παρακάτω λεξιλόγιο:

*τυχαία, συμπτωματικά,
έχω τη γνώμη, - την υπόνοια, - την υποψία, νομίζω, θεωρώ, πιστεύω,
πρεσβεύω, φαντάζομαι,
παρανομία, αδίκημα, παράβαση του νόμου, αξιόποινη -, επιλήψιμη -,
κολάσιμη πράξη*

*μηνύω, κατηγορώ, διατυπώνω κατηγορία, καταγγέλλω, ψέγω,
καταμαρτυρώ, ενοχοποιώ, ζητώ την τιμωρία,
ποινή, τιμωρία, κολασμός, κύρωση, καταδίκη, σωφρονισμός, τιμωρία/
ποινή
- ελαφρή, - αυστηρή, - παραδειγματική, - σκληρή, - άμεση
ανακαλύπτομαι, συλλαμβάνομαι, πιάνομαι επ' αυτοφώρω,
κλοπή, σφετερισμός, οικειοποίηση, κατάχρηση, υπεξαίρεση,
ληστεία, ιδιοποιούμαι, οικειοποιούμαι,
ανάγκη μεγάλη, - εξαιρετική, - επιτακτική, - επείγουσα, - σκληρή,
αμείλικτη -, άμεση -, χρεία, βιολικές ανάγκες, τα αναγκαία, τα
απολύτως αναγκαία, τα προς το ζην, πόροι,
ζητώ, αιτώ, επιζητώ, επιδιώκω, απαιτώ, επιθυμώ.*

- Το παρακάτω κείμενο είναι μια δημοσιογραφική είδηση που σκοπό έχει να παρουσιάσει την «καταναλωτική υστερία» των Αθηναίων, όταν έγινε γνωστό το πυρηνικό ατύχημα του Τσέρνομπιλ.

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΥΣΤΕΡΙΑ

ΑΘΗΝΑ, 7 – Πρωτοφανής καταναλωτική υστερία κατέλαβε τους Αθηναίους προκειμένου να προμηθευτούν γαλακτοκομικά προϊόντα, εμφιαλωμένο νερό και τρόφιμα, που είχαν παραχθεί πριν από το Πάσχα. Η αναταραχή που επικράτησε ήταν τόση, ώστε χρησιμοποιήθηκε και αστυνομική δύναμη, για να καθησυχάσει τους πανικόβλητους πολίτες.

Από τις 6 το πρωί ατέλειωτες ουρές καταναλωτών είχαν παραταχθεί έξω από τα «σούπερ μάρκετ». Είχαν φέρει ακόμα και φορτηγάκια κι ό,τι μεταφορικό μέσο διέθεταν για να φορτώνουν τις προμήθειες!

Όταν στις 8 άνοιξαν οι πόρτες, τα πλήθη έκαναν κυριολεκτικά έφοδο και μέσα σε λίγα λεπτά άδειασαν τα ράφια με παστεριωμένο και κονσερβοποιημένο γάλα και εμφιαλωμένο νερό, δυσπιστώντας, όπως φαίνεται, στις δηλώσεις των αρμοδίων ότι το γάλα που εισάγεται ελέγχεται δειγματοληπτικά, και δεν υπάρχει κανένας κίνδυνος από το νερό της εταιρείας ύδρευσης. Άλλοι αγόραζαν κονσέρβες με κηπευτικά και κομπόστες, τυριά, βούτυρα και κατεψυγμένα λαχανικά.

Ο συνωστισμός και η αναταραχή που δημιουργήθηκε ήταν τέτοια, που σε ορισμένα «σούπερ μάρκετ» δόθηκε εντολή να κλείσουν οι πόρτες! Σημειώθηκαν και μικροεπεισόδια μεταξύ καταναλωτών για την προτεραιότητα στην «ουρά» και μεταξύ καταναλωτών και υπευθύνων των «σούπερ μάρκετ».

Σε λίγες ώρες είχαν εξαντληθεί τα αποθέματα στα ράφια και τις αποθήκες των «σούπερ μάρκετ». Στις 11.30 το πρωί δεν υπήρχε ούτε ένα κουτί με γάλα σε κανένα «σούπερ μάρκετ» της Αθήνας!

Στο μεταξύ έφτασαν φορτηγά με τα αποθέματα από κεντρικές αποθήκες των πολυκαταστημάτων τα οποία περικύκλωσαν οι αγοραστές και άρχισαν να κατεβάζουν με τις κούτες τα γάλατα και τα νερά και να τα φορτώνουν. Σ' ένα «σούπερ μάρκετ» βιαστικός αγοραστής έπεσε πάνω στην εξωτερική τζαμαρία του «σούπερ -μάρκετ», με αποτέλεσμα εκείνη να γίνει θρύψαλα, χωρίς, ευτυχώς, ο ίδιος να τραυματιστεί.

Όπως δήλωσε χαρακτηριστικά ο ιδιοκτήτης των γνωστών «σούπερ μάρκετ» Σ..., σημειώθηκε σ' όλα τα υποκαταστήματα πρωτοφανής κίνηση, εξαπλάσια απ' ό,τι συνήθως.

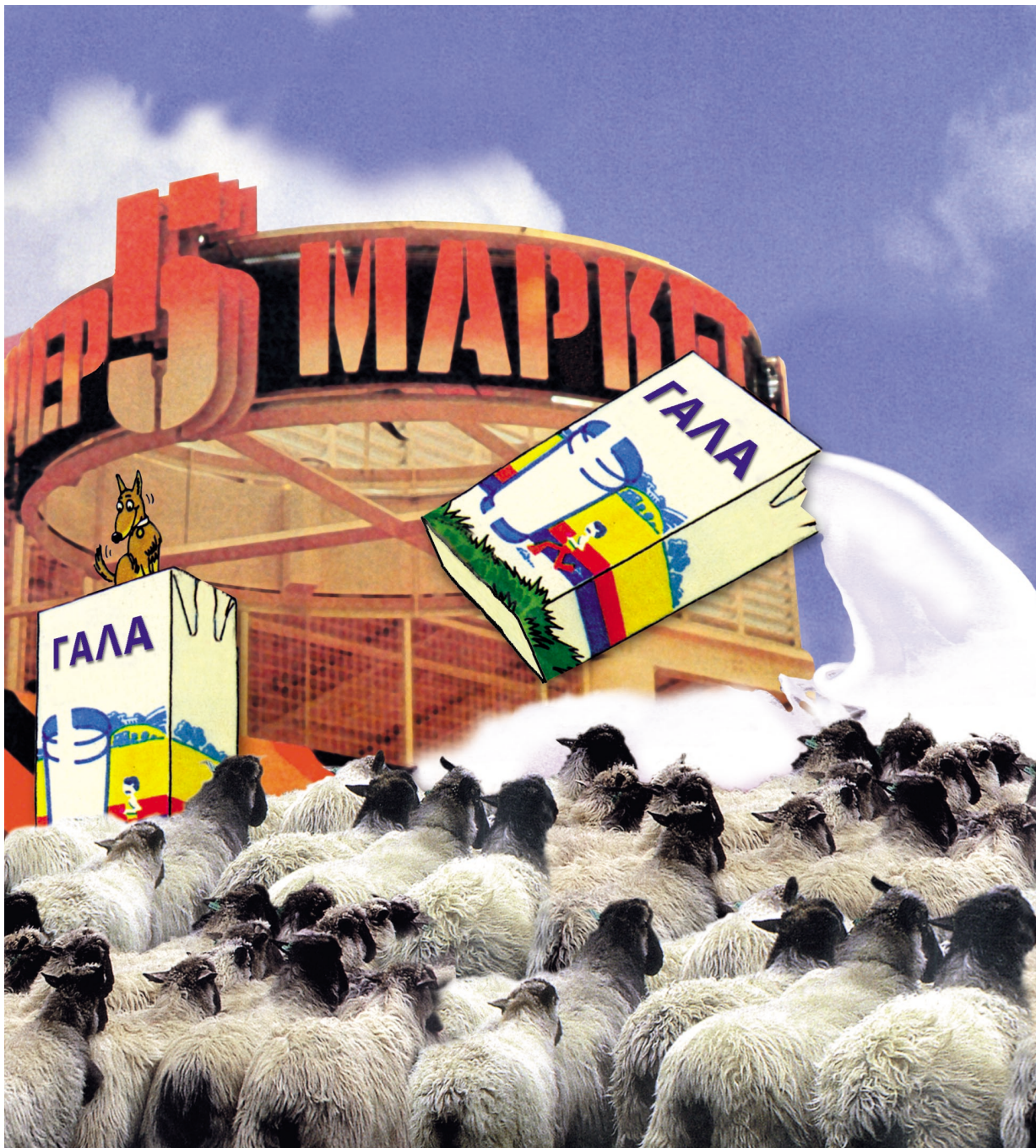
– Είναι αδικαιολόγητη αυτή η υστερία, τόνισε, αφού τα τρόφιμα που υπάρχουν στις αποθήκες κι αυτά που περιμένουμε να εκτελωνιστούν επαρκούν τουλάχιστον για ένα τρίμηνο.

Η ίδια κατάσταση επικράτησε και στα καταστήματα γαλακτοκομικών προϊόντων. Μέχρι το μεσημέρι είχαν πουληθεί όλα τα αποθέματα των ψυγείων σε νωπό γάλα, βούτυρο, τυριά και γιαούρτια παραγωγής των τελευταίων ημερών πριν από το Πάσχα. Οι πωλήσεις των προϊόντων αυτών σημείωσαν κατακόρυφη άνοδο, που έφτασε σε ορισμένες περιπτώσεις το 90% στο κέντρο της Αθήνας.

Αντίθετα, στην κεντρική λαχαναγορά η κίνηση ήταν ελάχιστη. Οι μικρές ποσότητες φρούτων και λαχανικών παρέμειναν απούλητες. Οι καταναλωτές περιδιάβαιναν τους πάγκους δύσπιστοι και διστακτικοί και δεν αγόραζαν, παρόλο που σε μερι-

κά προϊόντα υπήρχαν ταμπέλες που έγραφαν ότι συλλέχθηκαν πριν από το Πάσχα. Για πρώτη φορά εξάλλου, έπειτα από πολλά χρόνια δεν υπήρχαν στην Αθήνα πλανόδιοι οπωροπώλες.

Πώς θα αφηγούνταν στην οικογένεια του την επίσκεψη του στο σούπερ μάρκετ ο βιαστικός αγοραστής που έπεσε πάνω στην τζαμαρία; Σ' αυτή την περίπτωση να πάρετε βέβαια υπόψη σας ότι το συγκεκριμένο γεγονός, που αποτελεί μια μόνο λεπτομέρεια της «καταναλωτικής υστερίας» στο δημοσιογραφικό κείμενο, θα προβληθεί ως κεντρικό γεγονός, επειδή η ιεράρχηση των γεγονότων γίνεται από διαφορετική οπτική γωνία (του δημοσιογράφου στην πρώτη περίπτωση και του παθόντα αγοραστή στη δεύτερη) και με διαφορετικό σκοπό.

- ▶ Στο παρακάτω απόσπασμα ο Ηρόδοτος αφηγείται ένα περιστατικό από τη ναυμαχία της Σαλαμίνας.

87. Για τους άλλους, τούτους ή εκείνους, δεν μπορώ να πω με ακρίβεια πώς αγωνίζονταν ο καθένας από τους βαρβάρους ή τους Έλληνες. Με την Αρτεμισία όμως έγινε τούτο, που έκανε να την εκτιμήσει ακόμα περισσότερο ο βασιλιάς. Όταν η παράταξη του βασιλιά έφτασε σε μεγάλη σύγχυση, αυτή την ώρα το πλοίο της Αρτεμισίας το κυνηγούσε ένα αττικό. Μην μπορώντας να ξεφύγει – γιατί μπροστά της ήταν άλλα φιλικά πλοία, ενώ η ίδια ήταν προς το μέρος των εχθρών – αποφάσισε να κάνει το εξής που το έκανε και της βγήκε σε καλό: καθώς την κυνηγούσε το αττικό πλοίο, εμβολίζει ορμητικά ένα φιλικό πλοίο καλυνδίτικο, που ήταν μέσα κι ο βασιλιάς των Καλυνδίων Δαμασίθυμος. Είχε φιλονικήσει μαζί του, όταν ήταν στον Ελλήσποντο; Δεν μπορώ να πω. Ούτε αν έπραξε έτσι από προμελέτη ούτε αν ήταν συγκυρία που βρέθηκε το πλοίο κατά τύχη μπροστά της. Κι όταν το εμβόλισε και το βούλιαξε, με την καλή της τύχη πέτυχε διπλό κέρδος· ο τριήραρχος του αθηναϊκού πλοίου, επειδή την είδε να εμβολίζει το πλοίο με βαρβάρους, νομίζοντας πως το πλοίο της Αρτεμισίας ήταν ελληνικό ή πλοίο που αυτομόλησε από τους βαρβάρους και τώρα τους χτυπούσε, την παράτησε και στράφηκε σ' άλλα.

88. Με τέτοιο τρόπο από το ένα μέρος τής έτυχε να μπορέσει να διαφύγει και να μη χαθεί κι από το άλλο έγινε μ' αυτήν τούτο· ενώ προξένησε ζημία, από αυτή τη ζημία κέρδισε μεγαλύτερη εκτίμηση από τον Ξέρξη. Λένε δηλαδή ότι ο βασιλιάς που κοίταζε πρόσεξε το πλοίο που έκανε τον εμβολισμό και κάποιος από τους παρόντες του είπε· Κύριε, βλέπεις πόσο σπουδαία αγωνίζεται η Αρτεμισία, ώστε βούλιαξε κι εχθρικό πλοίο; Ο βασιλιάς ρώτησε αν το κατόρθωμα ήταν αληθινά της Αρτεμισίας κι αυτοί του το βεβαίωσαν, επειδή ήξεραν πολύ καλά το σήμα του πλοίου της και ότι το πλοίο που βυθίστηκε ήταν εχθρικό. Και όλα τα άλλα, όπως είπαμε, της βγήκαν σε καλό, καθώς επίσης και το ότι από το καλυνδίτικο πλοίο δε σώθηκε κανένας, για να την κατηγορήσει. Όταν τ' άκουσε αυτά ο Ξέρξης, λένε πως είπε· «Οι άντρες μου έγιναν γυναίκες και οι γυναίκες άντρες». Αυτά λένε πως είπε ο Ξέρξης.

Ηροδότου Ιστορία, μετάφραση Ιγν. Σακαλή,
Α' γυμνασίου, βιβλ. Η', παράγρ. 87-88, σ. 151-152

Προσπαθήστε να αποδώσετε το ίδιο περιστατικό με αφηγητή α) την Αρτεμισία, β) τον Ξέρξη και γ) έναν απλό ναύτη του καλυνδίτικου πλοίου, ο οποίος υποτίθεται ότι σώθηκε.

- Διαβάστε την παρακάτω αφήγηση – μαρτυρία για τις περιπέτειες των προσφύγων από τη Μικρά Ασία και προσέξτε τη δύναμη που έχει η αφήγηση, όταν στηρίζεται στα βιώματα του αφηγητή. Αν έχετε κι εσείς κάποια συγκλονιστική εμπειρία, καταθέστε τη μαρτυρία σας στην τάξη.

Όλη τη νύχτα ακούαμε το κανόνι και το κακό που έπεφτε. Εκεί ήρθε κι ένας από τα Βουρλά.

- Τι είδες, Μάρκο, στα Βουρλά;
- Τι να δω, φωτιά και μαχαίρι.

Το πρωί παίρνουμε το δρόμο για τ' Αλάτσατα. Εγώ είχα την κόρη κρεμασμένη στην πλάτη κι ένα μποξά στο χέρι· η συχωρεμένη η μαμά μου κουβάλησε μια στάμνα νερό για τα παιδιά.

Το βράδυ μείναμε στ' Αλάτσατα, σ' ένα συγγενή μας. Όλη νύχτα κι εκεί το κανόνι δε σταμάτησε. Το πρωί περνούσανε στρατιώτες, μας είπανε πως οι Τούρκοι φθάσανε στο Πυργί. Τα μαζέψαμε κι από τ' Αλάτσατα και πήγαμε στα Λίτζια, στου Βίτελ τα λουτρά· εκεί είχε καϊκία πολλά.

Μπήκαμε σ' ένα καϊκι, μαζί και λίγοι χωριανοί, και βγήκαμε στη Χίο. Στην αρχή μείναμε στο λιμάνι. Χάμω στα χώματα κοιμόμαστε.

Μια μέρα ο άντρας μου μού λέει: «Μαρία, να σηκωθούμε να φύγουμε, βλέπω τους αξιωματικούς χωρίς εξαρτήσεις, φοβάμαι μη γίνει κανένα κίνημα».

Νύχτα μας εσήκωσε. Παίρνουμε πάλι τα έχοντά μας στον ώμο και τραβούμε νότια και πάμε σ' ένα περιβόλι. Ο νοικοκύρης μάς διώχνει, φοβήθηκε μη φάμε τα μανταρίνια. Πάμε σ' ένα ελαιώνα. Μας διώχνουν κι από κει. Εμείς δε φύγαμε. Του λέει ο άντρας μου «εμείς είμαστε διωγμένοι, πού θες να πάμε; Κάναμε σπιτάκια με τσι πέτρες, σαν να παιδιά, και κάτσαμε. Πήγαμε σ' ένα σπίτι, κάτω από τα σκαλοπάτια. το πρωί, ανοίγει ο νοικοκύρης την πόρτα, μας βλέπει, την ξανα-

κλείνει. Σε λιγάκι ξαναβγαίνει, κρατούσε τρεις φέτες ψωμί και τυρί για τα παιδιά. «Εμείς» του είπαμε «ήρθαμε για να προφυλαχτούμε, δεν ήρθαμε για ελεημοσύνη».

Ένα μήνα μείναμε στη Χίο, ούτε παράθυρο ούτε πόρτα χιώτικη είδαμε ανοιχτή.

Μετά σπάσαμε μια αποθήκη και πήγαμε και καθίσαμε. Από κει δα ξεκινήσαμε και φύγαμε. Πρώτη του Σεπτεμβρίου πήγαμε στη Χίο, δύο του Οκτώβρη ήμαστε στην Κρήτη, στα Χανιά. Εκεί ήρθε ένας και μας πήρε να μαζέψουμε ελιές στην Παλιοχώρα. Ένα μερόνυχτο και μια μέρα κάναμε, για να φθάσουμε. Ανάμεσα στα βουνά και στα λαγκάδια περπατούσαμε.

Σα φθάσαμε στο χωριό, ήθελε να μας βάλει σ' ένα κουμάσι να κοιμηθούμε. «Εγώ» του λέω «δεν μπαίνω μέσα, άμα ήθελα να μείνω αιχμάλωτη έμενα στη Μικρασία». Ήρθε μετά ο πρόεδρος της κοινότητας και μας έβαλε σ' ένα κελί. Εκεί ήτανε τα μεγάλα, ούτε στρώμα όμως, ούτε πάπλωμα είχαμε να πλαγιάσουμε. Μαζεύτηκε ο κόσμος και μας κοίταζε περίεργα, σα να ήμαστε άλλη φυλή.

- Ξέρετε ελληνικά; μας ρωτούσανε· είχατε εκκλησίες στον τόπο σας;
- Ευρωπαϊκά είναι ντυμένοι, λέγανε.

Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, Η' Έξοδος, τ. 1:
Μαρτυρίες από τις επαρχίες των δυτικών παραλίων της Μικρασίας,
επιμ. Φ. Δ. Αποστολόπουλου, Αθ. 1980, σ. 72-73

- Το παρακάτω απόσπασμα προέρχεται από μαρτυρίες αγωνιστών της αντίστασης εναντίον των Γερμανών κατά τη διάρκεια του Β' παγκοσμίου πολέμου. Προσπαθήστε να εντοπίσετε στοιχεία του προφορικού λόγου.

[...]

Απόγευμα τσ' ίδιας μέρας, επήρα μια αποστολή, να κατέβω χαμηλά προς το αεροδρόμιο, να κάνω μια αναγνώριση, να δω τι είναι περίπου. Επήρα και μια βέργα και τα ρούχα εκείνα. Τώρα έμοιαζα τσομπάνης αρειμάνιος, τη βέργα 'σα πίσω, αεράτος, κατέβηκα χαμηλά την πλαγιά, κύτταξα εδώ κι εκεί, πλησίασα καλά χαμηλά. Είδα κάτι ανθρώπους να σέρνουν τσ' αίγες των, σαν να'τανε ειρήνη, δηλαδή. Κίνηση μες στ' αεροδρόμιο. Τίποτα το πολύ ασυνήθιστο δηλαδή ή απροσδόκητο. Κάτι συρματοπλέγματα στ' ανατολικά. Αυτό χρειαζότανε ν' αντιληφθώ. Γύρισα, έδωσα αναφορά. Θυμάμαι μάλιστα σε μια πλάκα τους έκαμα κάτι σχέδια, τι είδα, τι είναι. Και το βράδυ, άμα σκοτεινίασε, δεν θυμάμαι καλά την ώρα, έγινε κάθοδος. Δώδεκα προς δεκατρείς του μηνός. Έγινε ένα πλησίασμα εκεί, αλλά τώρα υπήρχε ένα πράμα απροσδόκητο. Αναρίθμητοι στρατιώτες κινούντανε μες στ' αεροδρόμιο. Βομβαρδισμός γινότανε από τη ΡΑΦ. Πυρσοί στον ουρανό, φωτισμός εδώ, προβολείς από κάτω, φωνές, κακό, σήματα, τουφεκίες. Αυτό να κρατά, να πούμε, ώρες ατελείωτες, ένα πράμα, αδύνατο να μπορούμε μέσα. Αδύνατο να γίνει δηλαδή το εγχείρημα. Περιμέναμε τι θα πει ο Μπερζέ.* «Πίσω». «Πίσω». Πίσω.

Την άλλη μέρα, όλη μέρα προσμονή και πάλι κατέβασμα δεκατρείς προς δεκατέσσερις. Η υπόθεση ήταν να χτυπηθεί το αεροδρόμιο δώδεκα προς δεκατρείς, να συνδυαστεί μ' ένα βομβαρδισμό, που έκανε. Γνωστός είναι στο Ηράκλειο ο βομβαρδισμός. Σκοτώθηκε και η μαθήτριά μου η Ανωγειανάκη. Σκοτώθηκε

* Γάλλος συμπολεμιστής των ανταρτών στην Κρήτη

τοι Τρεις Καμάρες. Τέλος πάντων, την επόμενη νύχτα, η κατάσταση ήταν τελείως αλλιώς. Ηρεμία, καμιά περίπολος απ' εκεί, ένας σκύλος να υλακτεί πέρα –δώθε, τίποτα περισσότερο. Έγινε μια τομή σε κάτι συρματοπλέγματα, είσοδος. Όρθιοι μέσα, γιατί είχε και αποστάσεις, βέβαια, και ντογρού. Εσημειώθηκε ένα πολύ περίεργο, όπου μια περίπολος γερμανική ερχότανε αλλιώς, απ' τα δυτικά προς τ' ανατολικά, και «δεν πειράζει», όμως εκεί η δική τους φάλαγγα ελοξοδρόμησε και ερχόταν εδώ. «Δεν πειράζει». «Μα ήρθε κοντά». «Δεν πειράζει». Άρχισε να φωνάζει ένας Γερμανός αξιωματικός. «Δεν πειράζει». Επλησίασε, είχε κι ένα φανταράκι. Επήγε και το 'βαλε στη μούρη του Μπερζέ. «Δεν πειράζει».

ΣΑΝΟΥΔΑΚΗΣ: Ο Μπερζέ το έλεγε αυτό;

ΠΕΤΡΑΚΗΣ: Βέβαια!! «Δεν πειράζει!». Εθύμωσε ο Γερμανός αξιωματικός, φώναζε. «Δεν πειράζει!». Έφυγε προς τα δυτικά αυτός και προς τα ανατολικά ο Μπερζέ. Και κείνη τη στιγμή κερδίστηκε η μάχη, δηλαδή. Και μπορούσε να την κερδίσει μόνο ο Μπερζέ, νομίζω. Ο άνθρωπος, ο υπεράνθρωπος, ο οποίος δεν έχασε το ρυθμό του, σε κάθε περίπτωση, δεν τον έχασε. Έγινε διάλυση. Έχουν γράψει αυτοί ένα κόσμο βιβλία για το θέμα. Οι τρεις ήσαν ειδικευμένοι για την τοποθέτηση των ναρκών, οι άλλοι οφείλανε να τους φυλάνε ή να τους υποβαστάζουν εν ανάγκη. Γινόταν αυτή η δουλειά, στη διάρκεια, δυο ώρες παρά τέταρτο. Διάσπαρτα τα αεροπλάνα εδώ, εκεί. Κάτι γιγαντιαία «Γιούγκερς» που έπρεπε να ανέβουν αυτοί απάνω να τοποθετήσουν το πλαστικό, σε κατάλληλη θέση. Και όπου εκείνα ήταν ρυθμισμένα να λειτουργήσουν, άλλα μετά μιάμιση ώρα, άλλα μετά μια και τέταρτο, μια και δέκα λεφτά ή τριάντα λεφτά ή είκοσι λεφτά μόνο. Ήταν ένα είδος σαν αυτά τα σακκούλια που βάζουμε τ' αλάτι, τέτοιο πιο συμπαγές, και που είχε, σαν κομπολόι περίπου είναι, ένα βραδύκαυστο, που έχει όμως διακοπές και τελειώνει σ' ένα μικρό μηχανισμό, που πρέπει να του αφαιρέσεις μια περόνη, το τοποθετείς και εκείνο θα λειτουργήσει στις ώρες του, δηλαδή, όπως είναι ρυθμισμένο. Όχι όλα την ίδια ώρα [...]

ΣΑΝΟΥΔΑΚΗΣ: Ο ρόλος ο δικός σου ποιος ήτανε σ' αυτήν την τοποθέτηση.

ΠΕΤΡΑΚΗΣ: Ο ρόλος ο δικός μου ήταν η φρούρηση του άλλου, που βγαίνει απάνω. Γιατί ένας πρέπει να κάτσει από κάτω και να τον υποβαστάξει ή να τον φρουρήσει. Τέλος πάντων, δεν πάει μόνος. Λοιπόν, έγινε η έξοδος. Το πρωί μας βρήκε στο μύλο του Σιγανού εκεί στο λιμέρι μας, όπου δεν ξαναπήγαμε στο λιμέρι μας. Αφήκαμε και κάτι κουβέρτες εκεί.

Η ανατίναξη συντελέστηκε στην καθορισμένη της ώρα. Εμείς τη χαρήκαμε απ' τα Δυο Αοράκια πιο πλάι, έτσι πιο ανατολικά. Χαλούσε η γης κι η Οικουμένη, φωτιζότανε η γης και ο κόσμος και δεν τέλειωναν οι εκρήξεις. Αυτοί κινούνταν ήδη μέσα στις λάμπεις, οι Γερμανοί, αλλά ήταν ένα πράμα γι' αυτούς που ήταν ακαθόριστο πράμα. Τους έπεσε έτσι ξαφνικό.

ΣΑΝΟΥΔΑΚΗΣ: Πόσα αεροπλάνα είχατε παγιδεύσει τότες;

ΠΕΤΡΑΚΗΣ: Δεν νομίζω ότι εκραγήκανε και όλα. Δεν νομίζω ότι μπορούμε να τ'αριθμήσομε. Δεν νομίζω ότι μπορούσε να είναι τριανταοχτώ που λένε οι εξημμένοι, δεν νομίζω ότι είναι εικοσιοχτώ. Νομίζω ότι είναι γύρω στα δεκαοχτώ. Έτσι νομίζω. Πάντως δεν είχαν και πολλά περισσότερα. Δεν είχανε πλήθος. Δεν πρέπει να σώθηκαν πολλά. Αυτά, τώρα, δεν μετριοούνται, είναι και σκοτάδι, είναι κι η ψυχολογία, δεν τα μετράς τα πράγματα όπως μετράς τα δάχτυλα του χεριού σου. Είναι μια άλλη σελίδα της ζωής που δεν τη συλλαμβάνομε, δεν περιγράφεται κι εύκολα.

Αντ. Σανουδάκη, Ιππότες του ονείρου.

Κωστή Πετράκη προς Αντ. Σανουδάκη αφήγηση, εκδ. Κνωσός, Αθήνα 1989

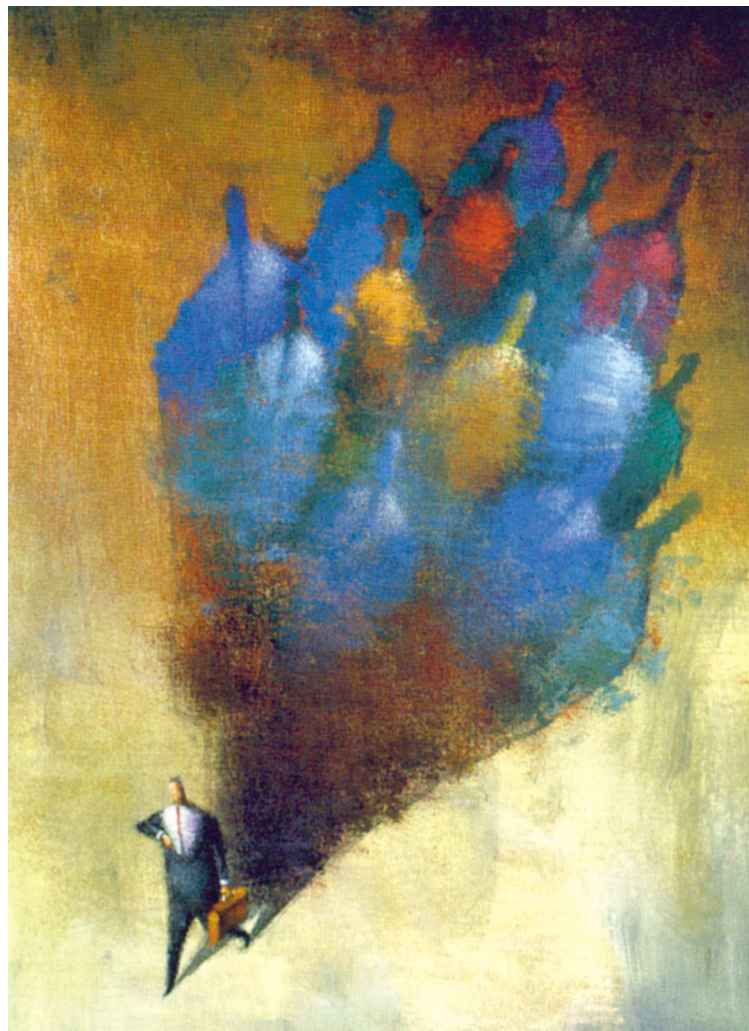
Έρευνα

- Χωριστείτε σε ομάδες 4–5 ατόμων. Να συγκεντρώσετε μαγνητοφωνημένες αφηγήσεις – μαρτυρίες, κυρίως ηλικιωμένων ατόμων για ένα πολύ σημαντικό γεγονός που αφορά τον τόπο τους, όπως π.χ. τον πόλεμο του '40, από ένα σεισμό κτλ. Προσπαθήστε επίσης να συγκεντρώσετε πρόσθετο υλικό (φωτογραφίες, σκίτσα, λογοτεχνικές περιγραφές, ιστορικές αναφορές, παραδόσεις) για το ίδιο γεγονός. Δοκιμάστε να δώσετε μια δική σας αφήγηση συνθέτοντας την εικόνα του γεγονότος με βάση τις μαρτυρίες, χωρίς φυσικά να υπάρχει απαίτηση για ακριβή ιστορική αναπαράσταση.

Αν κατορθώσετε να βρείτε την αναφορά του γεγονότος σε ένα επίσημο ιστορικό κείμενο, μπορείτε να συγκρίνετε την αναφορά αυτή με τις προσωπικές μαρτυρίες των ανθρώπων που μετείχαν στα γεγονότα ως προς:

- το ύφος της αφήγησης (ουδέτερο, επίσημο, καθημερινό, ζωντανό κτλ.)
- το λόγο της αφήγησης (λεξιλόγιο, σύνταξη κτλ.)
- την οπτική γωνία του αφηγητή
- τη συναισθηματική φόρτιση του αφηγητή
- το ρηματικό πρόσωπο της αφήγησης
- την ύπαρξη ή την απουσία σχολίων.

Από το υλικό που θα συγκεντρωθεί (μαρτυρίες, παραδόσεις, φωτογραφίες, δική σας αφήγηση και σύγκριση) μπορείτε να σχηματίσετε ένα λεύκωμα αφιερωμένο στο γεγονός με το οποίο ασχοληθήκατε.

Η οπτική γωνία στη λογοτεχνική αφήγηση

Ειδικά στην ανάλυση μιας λογοτεχνικής αφήγησης αναφερόμαστε συχνά στην οπτική γωνία του αφηγητή, δηλαδή στη σκοπιά/θέση από την οποία ο αφηγητής ή κάποιος ήρωας βλέπει (κυριολεκτικά ή μεταφορικά) τα δρώμενα. Φυσικά τη θέση αυτή την καθορίζει ο συγγραφέας, όπως εξάλλου καθορίζει και τον ίδιο τον αφηγητή, και επομένως, η οπτική γωνία στη λογοτεχνία αποτελεί βασικά μια αφηγηματική τεχνική.

Ο συγγραφέας πάντως επιλέγει συνήθως μία από τις εξής δύο δυνατότητες αφηγηματικής σκοπιάς:

- α) αφήγηση με **μηδενική εστίαση**: πρόκειται για αφήγηση χωρίς συγκεκριμένη οπτική γωνία από έναν παντογνώστη αφηγητή.
- β) αφήγηση με **εσωτερική εστίαση**: πρόκειται για αφήγηση από την οπτική γωνία ενός προσώπου, με περιορισμένη κατά συνέπεια γνώση στα όριά του.

Στην πρώτη περίπτωση ο αφηγητής γνωρίζει τα πάντα για τα πρόσωπα της αφήγησης, ακόμα και τις πιο μύχιες σκέψεις τους. Θα λέγαμε λοιπόν ότι πρόκειται για έναν αφηγητή - Θεό που βλέπει τον κόσμο από παντού, όχι από ένα συγκεκριμένο σημείο, και επομένως η απόλυτη γνώση του ισοδυναμεί με έλλειψη συγκεκριμένης οπτικής γωνίας (εστίαση μηδέν). Αντίθετα, στη δεύτερη περίπτωση έχουμε αφήγηση από την οπτική γωνία ενός προσώπου (εσωτερική εστίαση), από έναν «αφηγητή - άνθρωπο», που σε αντίθεση με τον «αφηγητή - Θεό» έχει γνώση περιορισμένη στις ανθρώπινες δυνατότητες.

Πρέπει να τονιστεί πάντως ότι πολύ συχνά ο συγγραφέας αξιοποιεί στο ίδιο έργο και τις δύο δυνατότητες αφηγηματικής σκοπιάς, μεταβάλλοντας την οπτική γωνία και τον αφηγητή σε διάφορα μέρη της αφήγησης, ανάλογα με το τι θέλει να μεταδώσει κάθε φορά στον αναγνώστη.

- ▶ Να διαβάσετε από το βιβλίο Κ.Ν.Λ. Β΄ Λυκείου τα κείμενα: α) Γ. Θεοτοκά Αργώ, σ. 347 – 353 β) Σ. Μυριβήλη Η Ζωή εν τάφω (Ζάβαλη μάικω) σ. 277 - 280. Προσπαθήστε να διακρίνετε: α) σε ποιο από αυτά ο αφηγητής συμμετέχει στα γεγονότα και σε ποιο δε συμμετέχει, β) σε ποιο έχουμε αφήγηση με εσωτερική και σε ποιο αφήγηση με μηδενική εστίαση. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας, παραπέμποντας σε συγκεκριμένα σημεία των κειμένων.

6. Αφηγηματικοί τρόποι

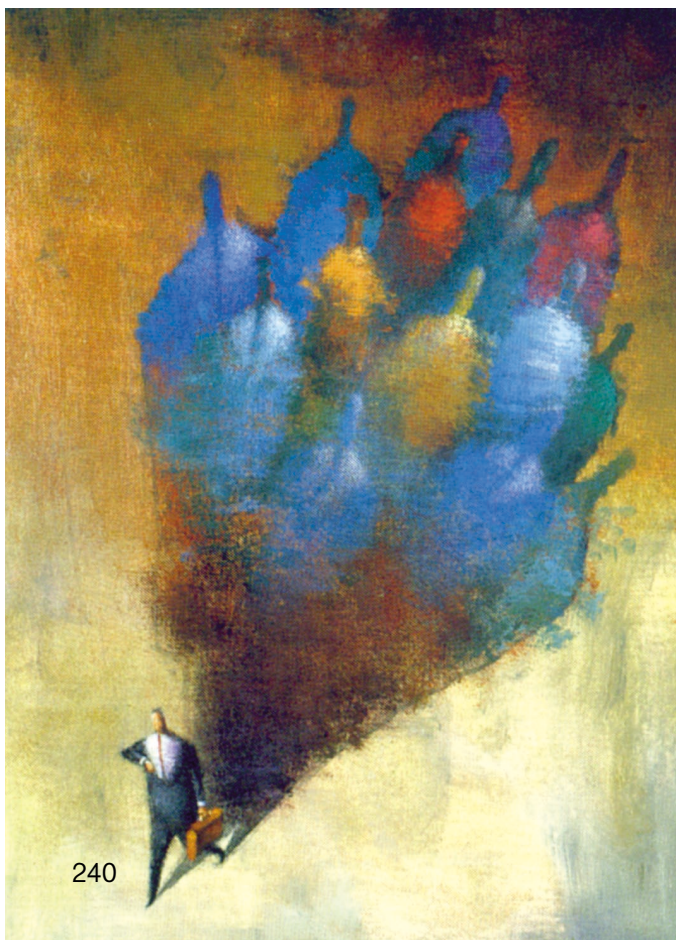
Είδαμε ότι ο συγγραφέας/αφηγητής επιλέγει, ανάλογα με την οπτική του γωνία, τα γεγονότα που θα αποτελέσουν το υλικό της αφήγησής του. Το υλικό αυτό μπορεί να το παρουσιάζει με δυο αφηγηματικούς τρόπους*: την αφήγηση και το διάλογο. Στην αφήγηση διηγείται ο ίδιος τα γεγονότα και μεταδίδει με πλάγιο τρόπο τα λεγόμενα των ηρώων του· στο διάλογο δίνει το λόγο στους ήρωές του, δείχνοντας έτσι τα γεγονότα να συμβαίνουν, όπως εξάλλου κάνει και ο θεατρικός συγγραφέας. Η εναλλαγή και ο συνδυασμός αυτών των δύο αφηγηματικών τρόπων δίνουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της κάθε αφήγησης.

* βλ. σχετικά ενότητα Ο Λόγος σ. 112

7. Αφηγηματικός χρόνος

α) Ο χρόνος του πομπού, του δέκτη, των γεγονότων

- Βασικό στοιχείο της αφήγησης είναι ο χρόνος. Με βάση το δεδομένο ότι η αφήγηση είναι μια πράξη επικοινωνίας, στην οποία ο πομπός είναι το πρόσωπο που αφηγείται (ομιλητής ή συγγραφέας), μπορούμε να διακρίνουμε τους εξής χρόνους: **το χρόνο του πομπού** (δηλαδή την εποχή κατά την οποία ζει ο πομπός, και ειδικότερα τη χρονική στιγμή κατά την οποία στέλνει το μήνυμά του), **το χρόνο του δέκτη** (δηλαδή την εποχή κατά την οποία ζει ο δέκτης, και ιδιαίτερα τη χρονική στιγμή κατά την οποία δέχεται το μήνυμά του) και **το χρόνο των γεγονότων** (την εποχή/χρονική στιγμή κατά την οποία διαδραματίζονται τα γεγονότα της αφήγησης). Για παράδειγμα: θεωρείται ότι στα ομηρικά έπη ο χρόνος του πομπού είναι ο 8ος αι. π.Χ., και ο χρόνος των γεγονότων ο 12ος αι. π.Χ.: ο χρόνος του δέκτη βέβαια μπορεί να είναι οποιαδήποτε εποχή.
- Συζητήστε για τη σχέση ανάμεσα στο χρόνο του πομπού και στο χρόνο του δέκτη στην περίπτωση α) της προφορικής αφήγησης και β) της γραπτής αφήγησης. Σε ποια περίπτωση ταυτίζονται οι δύο χρόνοι και σε ποια απέχουν μεταξύ τους; Τεκμηριώστε την άποψή σας με συγκεκριμένα παραδείγματα.
- Σε μια αφήγηση πραγματικών γεγονότων ο χρόνος του πομπού είναι πάντοτε μεταγενέστερος από το χρόνο των γεγονότων, δηλαδή πρώτα συμβαίνουν τα γεγονότα και μετά κάποιος τα αφηγείται. Το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μπορεί να εκτείνεται σε λίγες στιγμές/ώρες/μέρες, σε μια ολόκληρη ζωή ή ακόμη και σε αιώνες.

- Σε ποια από τις παραπάνω περιπτώσεις θα κατατάσσατε την αναμετάδοση ενός ποδοσφαιρικού αγώνα, την προφορική αφήγηση των αναμνήσεων κάποιου προσώπου, τη γραφή ενός ημερολογίου, μιας αυτοβιογραφίας, ενός ιστορικού έργου;
- Σε μια αφήγηση πλαστών γεγονότων ο χρόνος του πομπού μπορεί να είναι και προγενέστερος από το χρόνο των γεγονότων, δηλαδή ο πομπός να αφηγείται τα γεγονότα που θα συμβούν στο μέλλον. Μπορείτε να αναφέρετε κάποια παραδείγματα από αφηγήσεις αυτού του είδους;

6) Ο χρόνος της ιστορίας και ο χρόνος της αφήγησης

Εκτός από τους χρόνους που είδαμε προηγουμένως, και οι οποίοι μπορούν να θεωρηθούν εξωτερικοί/εξωκειμενικοί σε σχέση με την αφήγηση, πρέπει να αναφερθούμε και σε δύο **εσωτερικούς/εσωκειμενικούς** χρόνους, το **χρόνο της ιστορίας** και το **χρόνο της αφήγησης**. Χρόνο της ιστορίας ονομάζουμε το χρόνο μέσα στον οποίο εκτυλίσσονται τα γεγονότα που συνιστούν την ιστορία (story) της αφήγησης. Με το χρόνο αυτό εννοούμε τη φυσική διαδοχή των γεγονότων. Ο χρόνος της ιστορίας παρουσιάζεται στην αφήγηση με διάφορους τρόπους και έτσι προκύπτει ο χρόνος της αφήγησης. Ο χρόνος της αφήγησης γενικά δε συμπίπτει με το χρόνο της ιστορίας. Τα γεγονότα παρουσιάζονται στην αφήγηση συνήθως με διαφορετική χρονική σειρά, διάρκεια και συχνότητα απ' ό,τι διαδραματίζονται στην ιστορία.

Αν συγκρίνουμε το χρόνο της αφήγησης με το χρόνο της ιστορίας ως προς τη **χρονική σειρά**, παρατηρούμε ότι, ενώ τα γεγονότα διαδέχονται το ένα το άλλο σε μια χρονική ακολουθία, ο αφηγητής συχνά παραβιάζει τη χρονική σειρά, και προκύπτουν έτσι οι λεγόμενες αναχρονίες. Δηλαδή, άλλοτε κάνει **αναδρομικές αφηγήσεις** (flash back), που αναφέρονται σε γεγονότα προγενέστερα από το σημείο της ιστορίας στο οποίο βρισκόμαστε σε μια δεδομένη στιγμή (βλ. σ. 250, Ανδρέα Καρκαβίτσα, *Ναυάγια*) και άλλοτε κάνει **πρόδρομες αφηγήσεις**, που αφηγούνται/ανακαλούν εκ των προτέρων γεγονότα τα οποία θα διαδραματιστούν αργότερα (π.χ. «Και τότε ξαφνικά παρουσιάστηκε μπροστά του ο άνθρωπος που τρία χρόνια αργότερα θα τον τραυμάτιζε θανάσιμα με το αυτοκίνητό του σε μια φοβερή μετωπική σύγκρουση»).

Συγκρίνοντας το χρόνο της αφήγησης με το χρόνο της ιστορίας, ως προς τη **διάρκεια**, μπορούμε να διακρίνουμε βασικά τις εξής περιπτώσεις:

- α) Ο χ(ρόνος) της αφ(ήγησης) έχει μικρότερη διάρκεια από το χ(ρόνο) της ιστ(ορίας) (χ.αφ.<χ.ιστ.), όταν ο αφηγητής συμπυκνώνει το χρόνο και παρουσιάζει συνοπτικά, ακόμα και σε μια φράση, ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Έτσι επιταχύνεται ο ρυθμός της αφήγησης (βλ. σ. 250).
- β) Ο χρόνος της αφήγησης έχει μεγαλύτερη διάρκεια από το χρόνο της ιστορίας (χ.αφ.>χ.ιστ.), όταν ο αφηγητής απλώνει/παρατείνει το χρόνο και παρουσιάζει αναλυτικά, ορισμένες φορές μάλιστα σε πολλές σελίδες, ένα γεγονός που διαρκεί ελάχιστες στιγμές. Με αυτό τον τρόπο επιβραδύνεται ο ρυθμός της αφήγησης (βλ. σ. 253 το κείμενο του Μ. Προυστ). Εννοείται ότι με τη συμπύκνωση και το άπλωμα του χρόνου εξαρτάται από την ιεράρχηση των γεγονότων και επομένως από το σκοπό της αφήγησης. Ο συμπύκνωση του χρόνου, ενώ εστιάζει την προσοχή του αναγνώστη σε αυτά που θεωρεί περισσότερο σημαντικά με την παράταση της χρονικής διάρκειας.
- γ) Ο χρόνος της αφήγησης έχει την ίδια διάρκεια με το χρόνο της ιστορίας (χ.αφ. = χ.ιστ.), οπότε έχουμε τη λεγόμενη «σκηνή», που συχνά είναι διαλογική (βλ. σ. 243).

Τέλος, παρατηρούμε ότι ο χρόνος της αφήγησης μπορεί να διαφέρει από τον πραγματικό χρόνο και ως προς τη **συχνότητα**, π.χ. υπάρχει η περίπτωση ένα γεγονός που συνέβη μια φορά να παρουσιάζεται στην αφήγηση περισσότερες από μία φορές. Στην περίπτωση αυτή δεν έχουμε πανομοιότυπη επανάληψη· παρουσιάζεται επανειλημμένα το ίδιο γεγονός, αφηγημένο όμως κάθε φορά με διαφορετικό τρόπο, ύφος, προοπτική (βλ. για παράδειγμα τα παρακάτω αποσπάσματα από το *Βαρδιάνο στα Σπόρκα* του Α. Παπαδιαμάντη σ. 248).

- ▶ Διαβάστε το διήγημα του Καρκαβίτσα «Ναυάγια». Προσπαθήστε να εξηγήσετε τη λειτουργία: α) της αναδρομικής αφήγησης, β) της «σκηνής» και γ) της συνοπτικής αφήγησης.

ΝΑΥΑΓΙΑ

Μόλις αράξαμε στη Στένη, ο καπετάν Ξυρίχης πήρε τη βάρκα κι έτρεξε στο τηλεγραφείο. Δυο ημέρες τώρα δεν ήβρεσκε ησυχία. Τριάντα μίλια έξω από το Μπουγάζι αντάμωσε τον «Αρχάγγελο», το μπάρκο του, που ήταν μέσα, κυβερνήτης και γραμματικός τα δυο του αδέρφια. Δεν πρόφτασαν να καλοχαιρετηθούν, να ειπούν για τα φορτία και το ναύλο τους, και τους χώρισε ο χιονιάς. Κατόρθωσε τέλος να ορθοπλωρίση το δικό μας και ολάκερο ημερονύχτι θαλασσοδαρθήκαμε στ' ανοιχτά.

Μα όταν μπήκε στο Βόσπορο, ρώτησε όλους τους βαρκάρηδες, τους πιλότους, ακόμη τους κουμπάρους και τις κουμπάρες· αλλά τίποτε δεν έμαθε για τον «Αρχάγγελο». Τι να έγινε; Φυλάχτηκε πουθενά; Πρόφτασε να ορθοπλωρίση και κείνος ή έπεσε απάνω στους βράχους; Κι αν τσακίστηκε στο μπάρκο, σώθηκαν τουλάχιστον τ' αδέρφια του; Όλο τέτοια συλλογίζεται κι έχει συγγεφωμένο το μέτωπο, τρέμουλο έχει στην καρδιά.

Όταν έφτασε στο τηλεγραφείο, ξέχασε μια στιγμή τον πόνο του εμπρός στον πόνο των αλλωνών. Κάτω στην αυλή, απάνω στις σαρακωμένες σκάλες και παραπάνω στ' ασάρωτα πατώματα κόσμος σαν αυτός ανήσυχος· γυναίκες, άντρες, παιδιά πρόσμεναν να μάθουν από το σύρμα την τύχη των δικών τους. Και κείνο σώριαζε με την ταρναριστή φωνή του ακατάπαυτα θλίψη. Ονόμαζε πνιγμούς, μετρούσε θανάτους, έλεγε ναυάγια, περιουσίας, χαμούς, συνέπαιρνε χαρές κι ελπίδες σαν δρόλαπας. Και κάθε λίγο απάνω στα πατώματα, στις σκάλες κάτω και παρακάτω στην αυλή, θρήνοι ακούονταν, κορμιά έπεφταν λιπόθυμα, φωτιά κυλούσε το δάκρυ.

Ο καπετάν Ξυρίχης δεν μπορούσε να υποφέρει περισσότερο το βάσανο. Βιαζότανε να μάθη και τη δική του μοίρα. Έσπρωξε τον κόσμο ζερβόδεξα, ανέβηκε δυο-δυο τα σκαλιά, έφθασε με κόπο στη θυρίδα και ρώτησε με ολότρεμη φωνή:

- Για τον «Αρχάγγελο»... το μπάρκο... μην ακούσατε τίποτα;
- Τίποτα· του απαντά ξερά ο τηλεγραφεστής.
- Τίποτα! πώς είναι δυνατόν; Ξαναρωτάει.
- «Αρχάγγελο» το λεν· έχει φιγούρα δέλφινά... έχει στο μεσανό κατάρτι κόφα. Σπετσιώτικο χτίσιμο.

Και κολλάει περίεργα τα μάτια στου υπαλλήλου το πρόσωπο, αυτιάζεται τους κρότους που βγάζει ξερούς, συγκρατητούς σαν δοντοχτύπημα κρυωμένου η μηχανή. Τα σωθικά του λαχταρούν, φεύγουν τα σανίδια από τα πόδια του· έτοιμος να λιποθυμήση. Μα δεν την παραιτά τη θέση του. Τέλος, σηκώνει εκείνος τα μάτια, τον καλοκοιτάζει και λέει με φωνή αδιάφορη:

- Ναι... «Αρχάγγελος». Χάθηκε στο τάδε μέρος της Ρούμελης· κόπηκε στα δυο. Η πρύμη του ρίχτηκε στους βράχους με δυο παιδιά μέσα... Τα παιδιά είναι ζωντανά. Ζωντανά! αναστηλώνεται ο καπετάνιος στα πόδια του.

- Τα ονόματα; λέει με φωνή σαν χάδι· δεν μπορούμε τάχα να μάθουμε τα ονόματα;;
- Πέτρος και Γιάννης.

Δόξα σοι ο Θεός! Πέτρος και Γιάννης είναι τ' αδέρφια του. Ζωντανά λοιπόν και τα δυο. Ζωντανά εκείνα, θρύμματα το ολοκαίνουργο σκαφίδι! Πάλι δόξα σοι ο Θεός! Φτιάνουν άλλο μεγαλύτερο κι ομορφότερο. Φιλεύει ανοιχτόκαρδος πέντε πούρα τον υπάλληλο· δίνει ένα μετζίτι κέρασμα στον υπηρέτη· παρηγορεί γλυκομίλητος τα θλιμμένα πρόσωπα:

συνοπτική
αφήγηση

αναδρομική
αφήγηση

σκηνή

- Δεν είνε τίποτα· όλοι καλά είναι· όλα καλά!

- Ποιας ηλικίας τάχα να είναι τα παιδιά; ρωτάει πάλι.

Ο υπάλληλος σκουντουφλιάζει: Μα τον παρασκότισε! Γύρω ακούονται φωνές ανυπόμονες· σπρώχνει ο ένας τον άλλον· θέλουν να τον βγάλουν από τη θυρίδα. Έμαθε πως ζουν τ' αδέρφια του· δεν του φτάνει; Είναι κι άλλοι που λαχταρούν για τους δικούς των. Ας μάθουν και κείνοι κατιτί! Μα εκείνος δεν αφήνει τη θέση του.

- Ποιας ηλικίας τάχα; Ξαναρωτά.

- Δέκα - δώδεκα χρονών.

Πάλι απελπισία. Τ' αδέρφια του δεν είνε τόσο μικρά. Είναι από εικοσιπέντε κι απάνω. Σκουντούφλης, κατεβαίνει τις σκάλες, βγαίνει από την αυλή, παίρνει το βαποράκι και φτάνει στα Θεραπειά. Αποκεί μ' έν' άλογο φτάνει στον Αϊ – Γιώργη, παίρνει την ακρογιαλιά. Τα μάτια του ομπρίζουν. Ο ήλιος παιγνιδίζει ακόμη σε ζαφειρένιο ουρανό. Η θάλασσα λίμνη απλώνεται ως τα ουρανοθέμελα. Η γη ανθοσπαρμένη μοσχοβολά. Μα η ακρογιαλιά μοιάζει με νεκροταφείο. Κάθε βράχος και νεκροκρέβατο. Καράβια κομματιασμένα, βαρκούλες μισοσπασμένες, σχοινιά, κατάρτια, φιγούρες, πανιά, εικονίσματα, παδέλες, πιάτα, λιβανιστήρια, πυξίδες, χρυσόξυλα. Και μαζί χέρια, πόδια, κορμιά δίχως κεφάλια, κεφάλια δίχως κορμιά, άδεια καύκαλα, τρίχες χωμένες στις σκισμάδες, μυαλά στουπιασμένα στην πέτρα.

Ένα τρεχαντηράκι ομορφοφκιασμένο, άγγελος πρόβαινε με πανιά και ξάρτια, λες κι αρμένιζε ανάερα. Και όμως ήταν καρφωμένο στο βράχο, σφιλισμένο τόσο καλά στην πέτρα, που ουδέ νερό, ουδ' άνεμος μπορούσε να περάση. Κι ένα σκυλί, στην πρύμη δεμένο, γύριζε μάτια φωτιές, δάγκωνε την αλυσίδα του και το νερό κοιτάζοντας αλίχταγε κι αλίχταγε, σαν να το έβριζε που χάλασε τ' ομορφοκάραβο.

Έκαμε ακόμη μερικά βήματα ο καπετάν Ξυρίχης και έξαφνα βρέθηκε μπρος στο μπάρκο του. Έπρεπε να είναι δικό του ξύλο, για να το γνωρίση. Ούτε κατάρτια, ούτε πανιά, ούτε σκαφίδι απόμνε πλια. Μονάχα η πρύμη του, και κείνη ξεσκλισμένη, κρατιότανε σε δυο χάλαρα. Και γύρωθ' της πικρή νεκροπομπή άλλα ξύλα σκορπισμένα, κουπιά και άρμενα, άλλες ποδόσταμα και σωτρώπια και σταύρωσες. Κι ακόμη γύρωθ' της άλλη πικρότερη συνοδιά!

Βλέπει το ναύκληρο νεκρό στο πλάγι· βλέπει τους ναύτες πέρα - δώθε σκορπισμένους, άλλους κολλιτσίδα επάνω στα κοτρόνια, άλλους μισοσκεπασμένους με τον άμμο, άλλους παιχνίδι του νερού, δαρμός και φτύμα του. Κι απάνω στα τουμπανιασμένα κουφάρια, στα πρόσωπα τα χασκογέλαστα, τα όρνια καλοκαθισμένα βύθιζαν το ράμφος στη νεκρή σάρκα και στον κρότο του πέταξαν κρίζοντας, σα να διαμαρτύρονταν που τα ενόχλησε στο πλούσιο φαγοπότι.

Αρχίζει τώρα φριχτότερο του καπετάνιου το βάσανο. Εκείνα τα κουφάρια δείχνουν πως κοντά βρίσκονται και τα δικά του. Θέλη να δράμη, να ψάξη ολούθε, μα δεν τολμά. Κάτι μέσα τον κρατεί, τα πόδια του καρφώνει στ' αχνάρια τους. Τέλος πάει και ψαχουλεύει, βρίσκει ασούσουμα και τ' αδέρφια του. Το ένα κείται με το κεφάλι συψαλισμένο, το άλλο έχει και τα δυο πόδια κομμένα στα γόνατα. Αν δεν του το 'λεγε η ψυχή, βέβαια δε θα τα γνώριζαν τα μάτια του, ούτε και το μπάρκο. Αλλά του το είπε και τα καλογνώρισε. Και τότε τα μάτια του στέρεψαν· ούτε δάκρυα βγάζουν, ούτε σπαρταρούν. Τη θάλασσα μόνο κοιτάζουν πειστωμέ-

να. Άξαφνα ο γρόθος σηκώνεται και πέφτει με ορμή, που λες τρόμαξε και πισωπάτησε κείνη φοβισμένη.

Έπειτα σκύφτει και γλυκοφιλεί τ' αδέρφια του. Χαϊδεύει τους τα χτυπημένα κορμιά ανάλαφρα, σα να φοβάται μην τα ξυπνήση· κάτι τους ψιθυρίζει μυστικά στ' αυτί, θες παρηγοριά, θες μακρινήν υπόσχεση.

Έπειτα με το λάζο αρχίζει και σκάφτει τον τάφο τους. Παιδεύτηκε κάπου μια ώρα στον άμμο. Τον άνοιξε καλά· απίθωσε πρώτα τ' αδέρφια, έπειτα το ναύκληρο, κατόπιν τους ναύτες, κύλησε απάνω πέτρες και χάλαρα. Έπειτα έπιασε πάλι τη στράτα του κι έφτασε στα Θεραπειά. Βρίσκει το βαπόρι, έφτασε πάλι στο μπάρκο του.

- Ετοιμα; ρωτά το γραμματικό.

- Ετοιμα.

- Βίρα άγκουρα!

Ο καπετάν Ξυρίχης, αμίλητος, έπιασε τη θέση του στο κάσαρο κι εξακολουθήσαμε το ταξίδι.

Ανδρ. Καρκαβίτσας, Λόγια της πλώρης, Κ.Ν.Λ. Β' Λυκείου, σ. 98-101

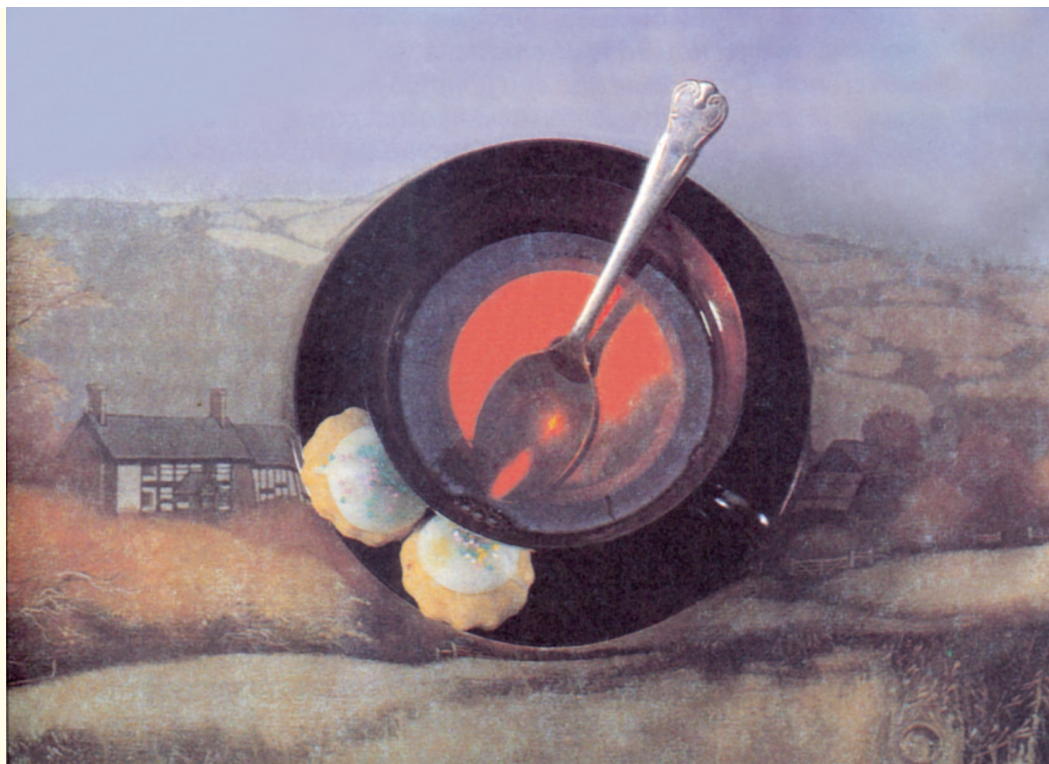

- Ανατρέξτε στα διαβάσματά σας και θυμηθείτε μια περίπτωση αφηγηματικού κειμένου με κανονική χρονολογική σειρά και μια με πρόδρομη αφήγηση.
- Να συντάξετε το χρονικό μιας εκδήλωσης που έκανε η τάξη ή το σχολείο σας την περασμένη χρονιά (π.χ. μιας θεατρικής παράστασης, μιας έκθεσης ζωγραφικής/βιβλίου, μιας έρευνας κτλ.), παραθέτοντας τα γεγονότα με συντομία και σύμφωνα με την κανονική χρονολογική σειρά. Υποθέστε ότι πρόκειται να παρουσιάσετε το χρονικό στην τοπική αυτοδιοίκηση, για να πετύχετε την επιχορήγηση ανάλογης εκδήλωσης τη φετινή χρονιά.
- Επιλέξτε μία από τις παρακάτω οδηγίες, για να χρησιμοποιήσετε την τεχνική της αναδρομικής αφήγησης σε ένα αφήγημα για την εφημερίδα του σχολείου σας:

- α) αρχίστε την αφήγησή σας περιγράφοντας την ψυχολογική κατάσταση (ανυπομονησία, απελπισία, ενθουσιασμό κτλ.) του πρωταγωνιστή ή κάποια πράξη του (μία κλοπή, μία πράξη αυτοθυσίας/ηρωισμού κτλ.). Ύστερα με μία αναδρομική αφήγηση φωτίστε τα γεγονότα που τον οδήγησαν στη συγκεκριμένη ψυχολογική κατάσταση ή πράξη (βλ. Α. Καρκαβίτσα, *Ναυάγια*).
- β) αρχίστε από ένα περιστατικό περιγράφοντάς το τη στιγμή που συμβαίνει και ύστερα δώστε πληροφορίες για όσα προηγήθηκαν, π.χ. «Μπαμ. Έγινε σε μια στιγμή. Ένας άνθρωπος κατακρεουργείται από τις βαριές μεταλλικές ρόδες του τραμ. Ήταν ο κύριος Τάδε, μόλις είχε βγει από το σπίτι του και διέσχιζε το δρόμο. Οι περαστικοί κραύγαζαν τρομοκρατημένοι». (U. Eco, *Η σημειολογία στην καθημερινή ζωή*, εκδ. Μαλλιάρης – Παιδεία, 1983, σ. 49).
- γ) αφηγηθείτε με την κανονική χρονολογική σειρά κάποια γεγονότα και έπειτα με αφορμή ένα ερέθισμα οπτικό (κάποια φωτογραφία), ένα ακουστικό (κάποιο τραγούδι) κτλ. μεταφερθείτε συνειρμικά στο παρελθόν (βλ. π.χ. παρακάτω το κείμενο του Μ. Προυστ).

... Από πολλά κιάλας χρόνια, δεν επιζούσε πια τίποτε για μένα απ' το Κομπραί, παρά μόνο η σκηνή και το δράμα της ώρας που έπρεπε να πλαγιάσω, όταν, μια χειμωνιάτικη μέρα, μόλις γύρισα στο σπίτι, η μητέρα μου, βλέποντας πως κρύωνα, πρότεινε να μου δώσει, μ' όλο που δεν το συνήθιζα, λίγο τσάι. Στην αρχή αρνήθηκα κι ύστερα, δεν ξέρω γιατί, άλλαξα γνώμη. Έστειλε να φέρουν έν' απ' αυτά τα κοντόχοντρα γλυκά που ονομάζονται μικρές μαντλέν και φαίνονται σα να 'χουν χυθεί στην αυλακωτή φόρμα μιας αχιβάδας. Και σε λίγο, μηχανικά, εξουθενωμένος απ' την πληχτική μέρα και την προοπτική ενός θλιβερού αύριο, έφερνα στα χείλια μου μια κουταλιά τσάι όπου είχα αφήσει να μαλακώσει ένα κομμάτι μαντλέν. Αλλά τη στιγμή που η γουλιά, ανακατεμένη με τα ψίχουλα του γλυκού, άγγιξε τον ουρανίσκο μου, σκίρτησα, προσέχοντας κάτι καταπληκτικό που συνέβαινε μέσα μου. Μια γλυκειά απόλαυση με είχε κυριεύσει, απομονωμένη, χωρίς να ξέρω την αιτία της. Μου είχε ξαφνικά κάνει τις περιπέτειες της ζωής αδιάφορες, ακίνδυνες τις καταστροφές της, ανύπαρκτη τη συντομία της, με τον ίδιο τρόπο που επενεργεί ο έρωτας, πλημμυρίζοντάς με με μια πολύτιμη ουσία: ή μάλλον η ουσία αυτή δεν ήταν μέσα μου, ήμουν εγώ. Είχα πάψει να νιώθω τον εαυτό μου μέτριο, τυχαίο, θνητό. Από πού μπορούσε να μου έρχεται αυτή η έντονη χαρά; Αισθανόμουν πως ήταν συνυφασμένη με τη γεύση του τσαγιού και του γλυκού, αλλά και πως την ξεπερνούσε απεριόριστα, πως δεν μπορούσε να είναι της ίδιας φύσης. Από πού ερχόταν; Τι σήμαινε; Πού θα την συλλάβω; [...]

Και ξαφνικά παρουσιάστηκε η ανάμνηση. Αυτή η γεύση ήταν η γεύση του μικρού κομματιού της μαντλέν που την Κυριακή το πρωί στο Κομπραί (τη μέρα εκείνη δεν έβγαινα πριν απ' την ώρα της λειτουργίας) μου πρόσφερε η θεία μου η Λεονί, όταν πήγαινα να της πως καλημέρα στο δωμάτιό της, αφού πρώτα το βουτούσε στο τσάι ή στο φλαμούρι της. Η όψη της μικρής μαντλέν δε μου 'χε θυμίσει τίποτα πριν να τη γευτώ· ίσως γιατί, έχοντας δει συχνά από τότε μικρές μαντλέν, χωρίς όμως να τις δοκιμάσω, πάνω στα ράφια των ζαχαροπλαστείων, η εικόνα τους είχε εγκαταλείψει εκείνες τις μέρες του Κομπραί για να δεθεί μ' άλλες πιο πρόσφατες· ίσως γιατί, απ' αυτές τις αναμνήσεις τις εγκαταλειμμένες τόσο

καιρό έξω απ' τη μνήμη, δεν επιζούσε τίποτα, όλα είχαν διαλυθεί· οι μορφές – κι αυτή ακόμα του μικρού κοχυλιού της ζαχαροπλαστικής, τόσο στρουμπουλά αισθησιακού κάτω απ' τις αυστηρές κι ευλαβικές πτυχές του – είχαν διαλυθεί ή, κοιμισμένες, είχαν χάσει τη δύναμη της επέκτασης, που θα τους επέτρεπε να ξαναδεθούν με τη συνείδηση. Όταν όμως από ένα μακρινό παρελθόν τίποτα δεν επιζεί, αφού πεθάνουν οι άνθρωποι, αφού καταστραφούν τα άψυχα, μόνες, πιο φθαρτές, αλλά πιο μακρόβιες, πιο άυλες, πιο επίμονες, πιο πιστές, η όσφρηση και η γεύση ζουν για καιρό ακόμα, σα τις ψυχές, για να θυμούνται, να περιμένουν, να ελπίζουν, πάνω σ' όλα αυτά τα ερείπια, να βαστούν χωρίς να λυγίζουν, πάνω στη μικρή σχεδόν άυλη σταγόνα τους, το τεράστιο οικοδόμημα της ανάμνησης.

Και μόλις αναγνώρισα τη γεύση του κομματιού της μαντλέν, βουτηγμένο στο φλαμούρι, που μου 'δινε η θεία μου (μ' όλο που δεν ήξερα ακόμα τότε και πόρρεσα πολύ αργότερα ν' ανακαλύψω γιατί η ανάμνηση αυτή μ' έκανε τόσο ευτυχισμένο), αμέσως, το παλιό γκρίζο σπίτι πάνω στο δρόμο, όπου βρισκόταν το δωμάτιό της, ήρθε σα σκηνικό θεάτρου να στηθεί μπροστά στο εξοχικό σπιτάκι που 'βλεπε στον κήπο και το 'χαν χτίσει για τους γονείς μου στο πίσω του μέρος (αυτή την ξεκομμένη επιφάνεια, τη μόνη που είχα ξαναδεί ως τότε)· και, μαζί με το σπίτι, την πόλη, απ' το πρωί ως το βράδυ και μ' οποιοδήποτε καιρό, την Πλατεία όπου μ' έστελναν πριν απ' το γέυμα, τους δρόμους όπου πήγαινα να κάνω θελήματα, τα εξοχικά δρομάκια που παίρναμε όταν ο καιρός ήταν καλός. Και σαν το παιχνίδι που διασκεδάζει τους Ιάπωνες, όταν μουσκεύουν σ' ένα μπωλ πορσελάνης γεμάτο νερό μικρά κομμάτια χαρτί, αξεχώριστα ως τότε, μα που μόλις βραχούν, τεντώνονται, στρίβουν, χρωματίζονται, διαφοροποιούνται, γίνονται λουλούδια, σπίτια, πρόσωπα στέρα και που τ' αναγνωρίζεις, έτσι και τώρα όλα τα λουλούδια του κήπου μας και του πάρκου του κυρίου Σουάν, και τα νούφαρα της Βιβόν, κι οι καλοί άνθρωποι του χωριού και τα μικρά τους σπίτια, κι η εκκλησία κι όλο το Κομπραί και τα περίχωρά του, όλ' αυτά που παίρνουν μορφή και υλική υπόσταση, βγήκαν, πόλη και κήποι, απ' το φλυτζάνι μου με το τσάι.

Μ. Προυστ, Αναζητώντας το χαμένο χρόνο. (1) Από τη μεριά του Σουάν, εκδ. Ηριδανός, μετ. Π. Ζάννας, Αθήνα, χ.χ., σελ. 61-65

● Διαβάστε τα παρακάτω αποσπάσματα* (1, 2) από το διήγημα του Α. Παπαδιαμάντη «Βαρδιάνος στα Σπόρκα», όπου το ίδιο γεγονός παρουσιάζεται στην αφήγηση δύο φορές, κάθε φορά με διαφορετικό τρόπο. Πρόκειται για το διορισμό της γριάς Σκεύως ως βαρδιάνου στα Σπόρκα, δηλαδή ως φύλακα στα πλοία που βρίσκονται σε καραντίνα, επειδή υπάρχει επιδημία χολέρας. Στη σκηνή αυτή ο υγειονόμος, ο επιστάτης του λοιμοκαθατηρίου και ο λιμενάρχης εξαπατούνται από τη μεταμφίεσή της και τη διορίζουν βαρδιάνο.

Να συγκρίνετε τις δύο αφηγήσεις, έχοντας υπόψη ότι στο απόσπασμα (1) το περιστατικό παρουσιάζεται από τον αφηγητή, ενώ στο (2) ο αφηγητής δίνει το λόγο στη Σκεύω που αφηγείται το περιστατικό στο γιατρό.

(1)

Την εσπέραν της αυτής ημέρας, ήτις ήτο η 17 Αυγούστου, βραχύσωμον γερόντιον παρουσιάσθη ενώπιον του κυρ-υγειονόμου, του επιστάτου του λοιμοκαθατηρίου και του λιμενάρχου, οίτινες είχαν συνέλθει εις συμβούλιον εν τω λιμεναρχείω. Εις τον προθάλαμον ευρίσκοντο πέντε ή εξ άλλοι γηραιοί, πρώην ναύται, οίτινες επερίμεναν να μάθωσιν αν έγινε δεκτή η προσφορά των. [...]... Το γερόντιον είχε ρυτίδας εις το πρόσωπον και ήτο σπανόν. Εφόρει πλατεϊαν βράκαν, γελέκον και τσάκαν από ξεθωριασμένον βελούδον.

Εφαινετο ως ζων αναχρονισμός μεταξύ των άλλων ναυτικών, οίτινες εφόρουσιν συνήθως τας καθημερινάς στενά αμπαδίτικα. Εσηκώθη μετά διστακτικού βήματος και επλησίασεν εις την θύραν του εσωτερικού γραφείου. Ο μπαρμπα-Νίκας τον συνώδευεν εγγύς εκ των όπισθεν.

- Ποιος είναι αυτός πάλι; είπεν ο λιμενάρχης με δύσπιστον βλέμμα. Πρώτην φοράν τον βλέπω! Δεν μου φαίνεται για θαλασσινός.

- Α, εσύ είσαι, μπαρμπα-Σταμάτη Γυρατσίνη! Ανέκραξεν ο υγειονόμος, άμα ιδών το γερόντιον.

- Εγώ είμαι, κυρ-υγειονόμε, απήντησε μετ' αποφάσεως το γερόντιον.

- Δεν μου τον είπες Σταμάτη Γυρατσίνη μπαρμπα-Νίκα, είπεν αποτεινόμενος προς τον υπάλληλόν του ο επιστάτης του λοιμοκαθατηρίου. Κάπως αλλοιώς μου τον είπες.

- Ναι... ναι, Σταμάτης Γυρατσίνης ήθελα να πω, κύριε επιστάτη, είπε τραυλίζων ο μπαρμπα-Νίκας· δεν θυμούμουν το όνομα καλά.

Ο επιστάτης επαραξενεύθη.

* Η παραπομπή στα συγκεκριμένα αποσπάσματα ως παράδειγμα επαναληπτικής αφήγησης βασίζεται στο σχετικό κεφάλαιο του βιβλίου της Γ. Φαρίνου – Μαλαματάρη Αφηγηματικές τεχνικές στον Παπαδιαμάντη 1887-1910, εκδ. Κέδρος (1987)

- Τι συγγενής σου είναι αυτός, οπού δεν θυμάσαι το όνομά του; είπε μετά μικρού καγχασμού.

Ο μπαρμπα-Νίκας ήρχισε να ξύη εν αμηχανία το κρανίον του. Είχε κοιμηθή δύο ώρας μετά το δειλινόν, και όταν εσηκώθη είχε πεί μονον ένα ρούμι. Ήτο σχετικώς νηφάλιος.

Αίφνης το βλέμμα του ελαμψεν εκ νοημοσύνης. Έκυψε προς τον επιστάτην και του είπε.

- Τον λένε και Καρδαράκη... μα αυτό είναι παρατσούκλι και δεν το δέχεται ο ίδιος... το καθ' αυτό όνομά του είναι Σταμάτης Γυρατσίνης.

- Α! έκαμεν ο επιστάτης όστις επείσθη εντελώς.

Εν τω μεταξύ ο υγειονόμος απήυθυνεν εκ νέου τον λόγον προς τον μικρόσωμον γέροντα.

- Και τι γίνεσαι Γυρατσίνη; Γεράσαμε, μπαρμπα-Σταμάτη, γεράσαμε...

- Γεράσαμε, κύριε υγειονόμε, ετραύλισε το γερόντιον. [...]

... Μόνος ο λιμενάρχης, ο γηραιός πλωτάρχης του Β. Ναυτικού, εφαινετο έχων υποψίας. Εκύτταζε δυσπίστως το γερόντιον, κι έλεγεν: Αυτός μοιάζει σαν γριά ζαρωμένη. Μετά τινας άλλας διατυπώσεις εδόθη το χαρτί του διορισμού εις τον Σταμάτην Γυρατσίνην, ενεχειρίσθη αυτώ προκαταβολή εκ δύο ταλλήρων, και ο νεωστή διορισθείς βαρδιάνος διετάχθη να είναι εις την θέσιν του εντός της ημέρας της επαύριον. [...]

(2)

Η Σκεύω εξηκολούθησε. [...]

- Το βράδυ-βράδυ πήγα, και ήταν εκεί ο υγειονόμος, κι ο επιστάτης κι ο λιμενάρχης, οι τρεις τους, κλεισμένοι μες στην μέσα κάμαρη... Κι εμάς μας έβαλαν να καρτερούμε στην όξου κάμαρη, για να νυχτώση ακόμα, σαν να τους είχα ορμηνεμένους... Κι άλλοι πέντε' εξ γέροι που καρτερούσαν εκεί, νάρθ' η αράδα τους, να παρουσιαστούν στ' αφεντικά, για να μπουν βαρδιάνοι, μ' επήραν για ξένο, και μ' ερώτησαν κι εγώ τους είπα, πως ήμουν από τα Εικοσιτέσσερα Χωριά. Ύστερα ένας-ένας παρουσιάστηκαν και επήραν το χαρτί τους κι εμβήκαν βαρδιάνοι. Στα υστερινά ήρθεν η αράδα μου να παρουσιαστώ κι εγώ.

- Ε! και τότε;

- Εγώ εμβήκα μέσα τρέμοντας, και λίγο έλειψε να μου φανή ο ουρανός σφοντύλι... Και πιάστηκα από την πόρτα, για να μην πέσω. Κι' όσο να μβω μέσ' απ' την πόρτα, παρακάλεσα την Παναγιά και μούδωσε θάρρος... Κι' ο υγειονόμος άμα με είδε...;

- Α!

- ... μου λέει, σαν να τον είχα ορμηνεμένον: «Εσύ είσαι ο Σταμάτης ο Γυρατσίνης;... Τι γίνεσαι, Σταμάτη...; Γηράσαμε, Σταμάτη, γηράσαμε...». Κι εγώ τότε, χωρίς να το συλλογισθώ: «Μάλιστα, λέω, εγώ είμαι ο Σταμάτης ο Γυρατσίνης... Τι κάνεις, κυρ-υγειονόμε; είσαι καλά;...» [...]

Ο ιατρός ανεπήδησεν από του στελέχους εφ' ου εκάθητο, διότι σφοδρός

γέλωσ ανετίναξεν όλον το σώμα του, και ησθάνετο την ανάγκην να καγχάση εν ανέσει.

- Ω! ντιάλοε! Ω ντιάλοε... τώρα καταλαβαίνω... σ' επήρε για τον πετάμενο... Κι' εσύ σαν σου ήρτε, σα μπούφος, έτοιμο όνομα, το εντέχτης, και επαπατήτηκες από το άλλο;

- Ναι. [...]

- Ω ντιάλολο! το στραβούλιακα... Κι εσύ είπες μέσα σου, τι τέλω να γγυρεύω άλλο όνομα, αφού μου ντίνει αυτό ο υγειονόμος; Έτσι;

- Ναι. [...]

- Ε! και ύστερα... ντεν ηύρες καμμία ντυσκολία, και οι άλλοι, έκοντας κολαούζο τον υγειονόμο, σ' επαραντέχτηκαν για Σταμάτη Γυρατσίνη και σε ντιώρισαν βαρντιάνο...

- Ο επιστάτης κάτι υποπτεύθηκε, απήντησεν η Σκεύω.

- Α!

- Εγύρισε και είπε του Νίκα: «Μα εσύ αυτόν που τον εσύστησες τον έλεγες Καρδαράκη, τώρα πώς βρίσκεσαι Γυρατσίνης;».

- Α, κι ο Νίκας τι του είπε;

- Ο Νίκας τα εχρειάστηκε... λίγο έλειψε να τα χάση.

- Κι ύστερα πώς μπόρεσε και τα μάλωσε;

- Τον εφώτισε ο Θεός και του είπε, του επιστάτη: «Τον λένε και Καρδαράκη, μα αυτό είναι το παρατσούκλι, και του κακοφάινεται... το καθ' αυτό όνομά του είναι Γυρατσίνης».

Ο κ. Βουνδ εκάγχασε θορυβδέστερον παρά ποτέ.

- Μπράφο! Μπράφο! χοχ! πραιχτιγ! Φερμάχτ!

Ήναψε τοτσιμπούκι του, εισέπνευσε πεντάκις ή εξάκις, πλαταγίζω τα χείλη και επανέλαβε.

- Κι ο επιστάτης εγελάστη μ' αυτό;

- Γελάστηκε.

- Ύστερα, σούντωκαν το καρτί σου, κι ήρτες;...

- Μου τόδωκαν...; Μονάχα ο λιμενάρχης είχε ακόμα κάποια υποψία, κι' έλεε: «Αυτός φαίνεται σα γριά ζαρωμένη!». [...]

Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη,
Απαντα, Εταιρεία Ελληνικών Εκδόσεων,
Αθήνα, χ.χ., τομ. Β', σ. 448-449, 460-462

Λεξιλόγιο σχετικό με τα θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση που ακολουθούν

- ▶ 1) Να συγκεντρώσετε ονοματικά σύνολα που αναφέρονται σε έναν άνθρωπο μεγάλης ηλικίας, όπως π.χ. πρεσβύτες, θαλερός γέρος. Ποια από αυτά είναι φορτισμένα με θετικό ή αρνητικό σχόλιο;
- 2) Σχημάτισε φράσεις με τις παρακάτω λέξεις που χαρακτηρίζουν έναν υγιή γέροντα: **θαλερός, ακμαίος, ευσταλής, λεβεντόγερος, καλοστεκούμενος.**
- 3) Με ποια ρήματα ή ρηματικές εκφράσεις ένας γέροντας θα αναφερόταν στην ηλικία του; π.χ. **γέρασα, με πήραν τα χρόνια.**
- 4) **Είναι νέος/α:** Με ποια συνώνυμα ουσιαστικά ή εκφράσεις μπορεί να αντικατασταθεί η πρόταση;
- ▶ 5) Προσέξτε τον παρακάτω πίνακα και συνδυάστε τα ρήματα με τα κατάλληλα ονοματικά σύνολα (υποκείμενα) και με τα κατάλληλα προθετικά σύνολα, για να σχηματίσετε φράσεις.

Ρήματα	Ονοματικά σύνολα	Προθετικά σύνολα
πρόκειται ενδέχεται προβλέπεται επίκειται προμηνύεται πλησιάζει /ζυγώνει του μέλλεται προεξοφλείται επικρέματα ήγγικεν βρίσκεται	ανασχηματισμός της κυβέρνησης η ώρα της κρίσης να υποφέρει τα πάνδεινα να ξεσπάσει πόλεμος θύελλα η καταστροφή η αποτυχία του η ώρα	στο χείλος της καταστροφής στα πρόθυρα της διάλυσης στις παραμονές του πολέμου

- 6) α) Σχημάτισε ονοματικά σύνολα προσθέτοντας στα ουσιαστικά **μέλλον** και **παρελθόν** τα κατάλληλα επίθετα ή επιθετικές μετοχές π.χ. **αβέβαιο μέλλον, δοξασμένο παρελθόν.**
β) Συγκέντρωσε ρήματα για να σχηματίσεις ρηματικά σύνολα με τα ουσιαστικά μέλλον και **παρελθόν** ως αντικείμενα π.χ. **οραματίζομαι το μέλλον, αναπολώ το παρελθόν.** Σχημάτισε με ορισμένα από αυτά φράσεις.

- ▶ 7) Να αντικαταστήσετε τις παρακάτω υπογραμμισμένες φράσεις με άλλες ισοδύναμες:
 - Για να αναθεωρήσουμε την ιστορία, πρέπει να προηγηθεί η **ανασκόπηση του παρελθόντος**.
 - Είναι προσηλωμένος στη μελέτη των ιστορικών κειμένων τον ελκύει η **αναδίφηση της ιστορίας**.
 - Κατανοώ το ενδιαφέρον σου να εξιχνιάσεις το μυστήριο, αλλά θα σε συμβούλευα να **μην ανακινείς λησμονημένες υποθέσεις**.

- ▶ 8) Με επιρρήματα ή επιρρηματικές εκφράσεις που αναφέρονται στο μέλλον συμπλήρωσε τη φράση: **Θα συμβεί, π.χ. Θα συμβεί σύντομα, θα συμβεί στο προσεχές μέλλον.**

Θέματα για συζήτηση ή έκφραση / έκθεση

Γηρατειά και νεότητα

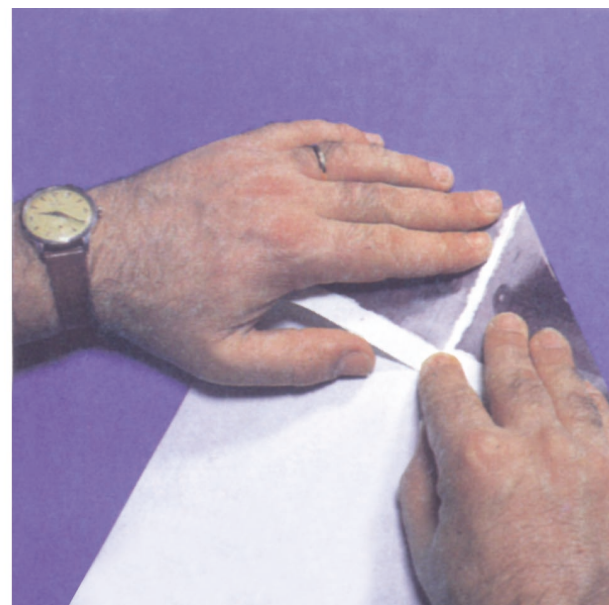
Χθες - Σήμερα - Αύριο

Αφηγήσεις για το παρελθόν και το μέλλον

- 1) Πώς αντιμετωπίζετε τους ηλικιωμένους; Νομίζετε ότι μπορείτε να ωφεληθείτε από την επικοινωνία σας μ' αυτούς;

- 2) Ποια εικόνα της ζωής και της συμπεριφοράς των ηλικιωμένων προβάλλουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης; Να αναφέρετε σχετικά παραδείγματα.

- 3) Σε ορισμένες κοινωνίες τα ηλικιωμένα άτομα κατείχαν μια εξέχουσα θέση και απολάμβαναν ιδιαίτερες τιμές, π.χ. η γερουσία στη Σπάρτη, οι δημογέροντες των κοινοτήτων στην εποχή της τουρκοκρατίας κτλ. Θυμηθείτε και τις παροιμίες «Αν δεν έχεις γέρο, δώσ' κι αγόρασε» και «Πάρε του γέροντος βουλή, του παιδεμένου γνώση». Ποια θέση κατέχουν οι ηλικιωμένοι στην κοινωνία σήμερα; Αν δέχεστε ότι η θέση τους έχει υποβιβαστεί, προσπαθήστε να δώσετε μια εξήγηση στο γεγονός αυτό.

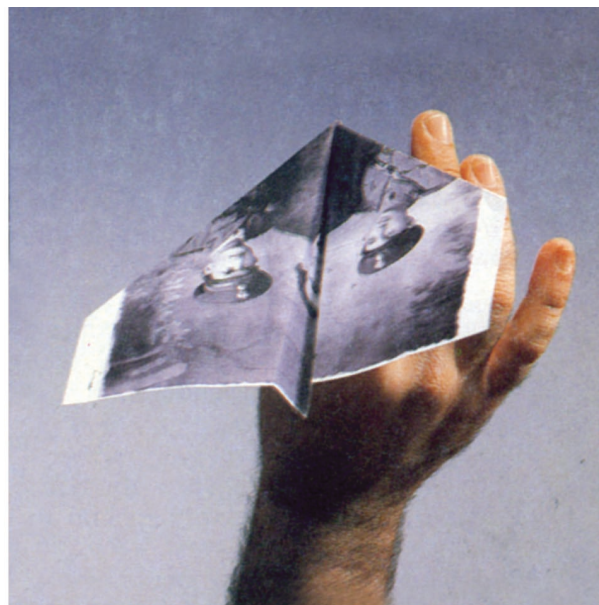
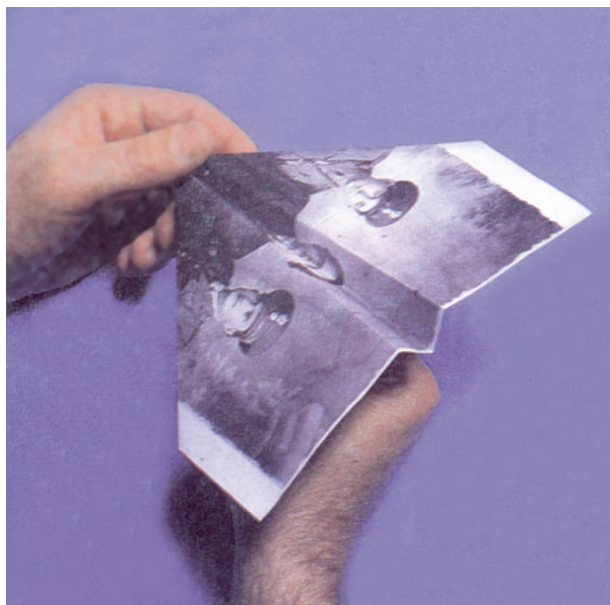
- 4) Θα έπρεπε οι νέοι να σέβονται τους ηλικιωμένους μόνο και μόνο επειδή είναι μεγαλύτεροι; Τι σημαίνει «σεβασμός» προς ένα ηλικιωμένο άτομο; Διαβάστε σχετικά και το παρακάτω κείμενο:

... Ο σεβασμός είναι άγραφος νόμος, μια τάξη αναγκαία για την ισορροπία της ζωής, εξασφαλίζει την ομαλή διαδοχή, οργανώνει εσωτερικά τον καινούριο κι ορμητικό φορέα της. Δεν είναι όμως προνόμιο, επιταγή δίχως αντίκρισμα. Η υπεροχή δεν μπορεί να σταθεί σαν κάτι δεδομένο. Πρέπει να έχει τα πειστήρια της πάντοτε έτοιμα, ακόμα κι αν δεν της τα ζητήσει ποτέ κανένας. Διαφορετικά, γίνεται αυθαιρεσία, πρόληψη, ταμπού, ωμό δίκαιο του συμπτωματικά και πρόσκαιρα ισχυρότερου. Ήταν ένας καιρός, πραγματικά, όπου ο σεβασμός αξιωνόταν με το έτσι θέλω, από εκείνον που τύχαινε να έχει ένα χρονικό και μόνο προβάδισμα. Ο κόσμος γνώρισε πρεσβύτερους ανάξιους, που απαιτούσαν το σεβασμό μόνο και μόνο γιατί έτσι τους συνέφερε και γιατί είχαν την εξουσία να τον επιβάλουν. Ο καιρός αυτός, ας το πάρουμε απόφαση, έχει περάσει [...]

... Μέσα στα μάτια εμάς των παλαιότερων, που χαμηλώνονταν μπροστά στον οποιονδήποτε πρεσβύτερο με συστολή, έβλεπες την ωραία νεανική σεμνότητα, αλλά έβλεπες συχνά και τη θολή υποκρισία, και τη μωρία. Έβλεπες την παθητική συμμόρφωση με μια σύμβαση. Πολλές φορές τη φοβισμένη υποταγή σε μian επικρεμάμενη φοβέρα. Δεν σεβόμασταν πάντα όλους εκείνους που τους δείχναμε σεβασμό. Και συχνά «σεβόμασταν» εκείνους που θα έπρεπε ν' αγαπάμε, να εκτιμούμε ή και να θαυμάζουμε, επειδή μας έπεισαν, επειδή δείχτηκαν άξιοι της αγάπης μας ή του θαυμασμού μας. [...]

A. Τερζάκη, Τα παιδιά με τα κλωνάρια

- 5) Δύο ηλικιωμένα άτομα συζητούν. Ο ένας αφηγείται στον άλλο μια ιστορία που δείχνει έλλειψη σεβασμού προς τους ηλικιωμένους. Υποδυθείτε τους ρόλους.
- 6) Αρχίζει κανείς να γερνά, όταν οι άλλοι του φέρονται σαν να είναι γέρος. Συζητήστε την άποψη αυτή.

7) «Τι θα γίνει με τον παππού και τη γιαγιά;».

Υπάρχει περίπτωση:

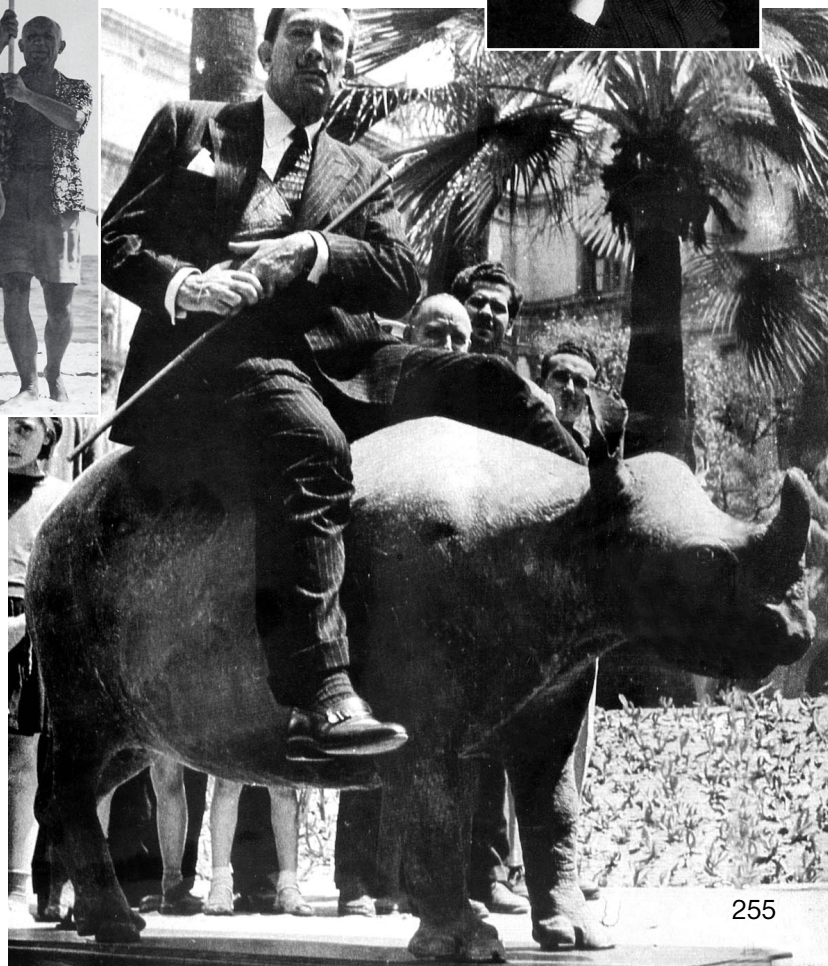
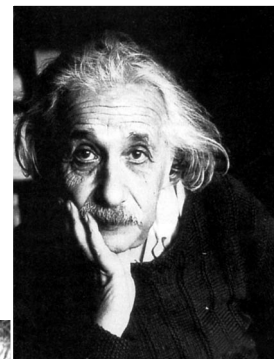
- να συγκατοικήσουν με την υπόλοιπη οικογένεια
- να ζήσουν μόνοι τους, σε ένα δικό τους σπίτι
- να καταφύγουν σε έναν οίκο ευγηρίας.

Υποθέστε ότι συγκαλείται οικογενειακό συμβούλιο στο σπίτι. Τα μέλη της οικογένειας (γονείς, παιδιά, παππούς/γιαγιά) συζητούν τις παραπάνω δυνατότητες. Υποδυθείτε τους ρόλους. Αφηγηθείτε ύστερα τη συζήτηση σε ένα γράμμα που απευθύνεται σε κάποιο φίλο, είτε από την πλευρά/οπτική γωνία ενός παιδιού είτε από την πλευρά/οπτική γωνία του παππού/της γιαγιάς είτε από την πλευρά των γονέων σας.

- 8) Προσπαθήστε να δώσετε την «εικόνα» του παππού ή της γιαγιάς σας μέσα από την αφήγηση δύο τριών περιστατικών της ζωής τους.
- 9) Σε μια συνέντευξη που θα πάρετε από τη γιαγιά, τον παππού ή κάποιο άλλο ηλικιωμένο άτομο, ζητήστε να σας περιγράψουν τον τρόπο με τον οποίο διασκεδάζαν οι νέοι στην εποχή τους, και ύστερα να σας αφηγηθούν ένα συγκεκριμένο περιστατικό (π.χ. από μια εκδρομή, από τον πρώτο τους χορό κτλ.). Μαγνητοφωνήστε τη συνέντευξη ή κρατήστε σημειώσεις.
- Περιγράψτε κι εσείς, γραπτά, τον τρόπο με τον οποίο διασκεδάζουν οι νέοι σήμερα και αφηγηθείτε ένα αντίστοιχο περιστατικό.
 - Παρουσιάστε το υλικό που συγκεντρώσατε στην τάξη και προσπαθήστε να καταλήξετε σε ορισμένα συμπεράσματα για τον τρόπο με τον οποίο διασκεδάζαν οι νέοι άλλοτε και τώρα.
 - Ποιες αλλαγές νομίζετε ότι θα επέλθουν στο μέλλον σχετικά με τον τρόπο που διασκεδάζουν οι νέοι;
- 10) Ο άνθρωπος δύσκολα αποδέχεται τα γηρατειά, γιατί, όπως λέει και ο Μίμνερμος, «το γήρας είναι άχαρο και άσχημο, ένα βαρύ φορτίο που κάνει τον άνθρωπο αγνώριστο και μισητό στους άλλους». Η βαθιά επιθυμία του ανθρώπου να παραμείνει νέος φαίνεται από το παράδειγμα του Φάουστ που πουλάει την ψυχή του στο Διάβολο, για να κερδίσει τη νιότη («Φάουστ» του Γκαίτε). Ο άνθρωπος αγωνίζεται με τη βοήθεια της επιστήμης για έναν κόσμο χωρίς γηρατειά. Όμως τι είδους κόσμος μπορεί να είναι αυτός; Ο Άλντους Χάξλεϊ π.χ. οραματίστηκε έναν τέτοιο κόσμο και τον παρουσίασε στο βιβλίο του «Θαυμαστός Καινούριος Κόσμος». Πρόκειται για έναν κόσμο μηχανοποιημένο, όπου οι άνθρωποι νίκησαν τα γηρατειά, αλλά έχασαν το συναίσθημα. Δοκιμάστε να γράψετε κι εσείς μια αφήγηση για έναν κόσμο χωρίς γηρατειά.
- 11) Ωστόσο υπάρχουν ηλικιωμένοι που διατηρούν τη ζωτικότητα και τη «νεανικότητά» τους. Θυμηθείτε π.χ. τη Μις Μαρπλ (της Α. Κρίστι), τη Λωξάντρα (της Μ. Ιορδανίδου), το Ζορμπά (του Ν. Καζαντζάκη), την ίδια τη Μ. Ιορδανίδου, την Ε. Αλεξίου, τον

Πικάσο, τον Τσάρλι Τσάπλιν κτλ. Ποιες αντιστάσεις μπορούν να προβάλουν οι ίδιοι οι ηλικιωμένοι απέναντι στα γηρατειά, και με ποιους τρόπους μπορεί να τους βοηθήσει η οικογένεια και ο κοινωνικός περίγυρος; Τι μέτρα μπορεί να πάρει η πολιτεία, για να έχουν οι ηλικιωμένοι μια ζωή «γεμάτη» και ενδιαφέρουσα;

- 12) «Αν η αφήγηση είναι ένας τρόπος για να ζωντανέψει το χαμένο για πάντα παρελθόν, τότε οι ιστορίες του παππού και της γιαγιάς δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια αντίσταση στο πέρασμα του χρόνου». Συζητήστε την άποψη αυτή.
- 13) Σήμερα έχει επικρατήσει η μορφή της πυρηνικής (συζυγικής ή μικρής) οικογένειας, η οποία αποτελείται από τους γονείς και όσα παιδιά είναι ακόμη ανήλικα ή και ανύπαντρα και ζουν μαζί με τους γονείς. 'Αλλοτε η πιο συνηθισμένη μορφή οικογένειας ήταν η πατριαρχική· αυτή αποτελούνταν από ένα πλατύτερο κύκλο προσώπων ή συζυγικών οικογενειών που κατάγονταν από ένα κοινό γενάρχη και ζούσαν μαζί.

Απευθυνθείτε στους γονείς σας και σε πρόσωπα της τρίτης ηλικίας που ανήκουν στο οικογενειακό ή φιλικό σας περιβάλλον και ρωτήστε τους: Ποια μορφή είχε η δική τους οικογένεια; Ποιοι συμβίωναν στο ίδιο σπίτι; Ήταν ευχαριστημένοι από τη συμβίωση; Ποιος θεωρούνταν αρχηγός της οικογένειας και ποιος ήταν ο ρόλος που έπαιζαν τα άλλα μέλη της; Συγκεντρώστε, αν μπορείτε, χαρακτηριστικές φωτογραφίες που να δείχνουν τη σύνθεση της οικογένειας σε κάθε περίπτωση.

- . Ποιοι λόγοι συνετέλεσαν, ώστε να αλλάξει η σύνθεση της οικογένειας;
- . Πώς φαντάζεστε την οικογένεια στο μέλλον;

14) Πώς εύχεστε να είναι ο κόσμος του μέλλοντος; Υποθέστε ότι ζείτε σε έναν τέτοιο κόσμο και περιγράψτε τα γεγονότα μιας ημέρας στο ημερολόγιο σας.

15) Ο Όργουελ στο βιβλίο του «1984» οραματίστηκε έναν κόσμο εφιαλτικό κάτω από την κυριαρχία ενός ολοκληρωτικού καθεστώτος. Διαβάστε τα παρακάτω αποσπάσματα:

... Είτε συνέχιζε είτε σταματούσε να γράφει το ημερολόγιο δεν είχε σημασία. Η Αστυνομία Σκέψης θα τον έπιανε έτσι κι αλλιώς. Είχε διαπράξει – θα το είχε διαπράξει ακόμα κι αν δεν είχε πιάσει την πένα στα χέρια του – το βασικό έγκλημα που περιείχε όλα τ' άλλα μέσα του. Έγκλημα της Σκέψης το έλεγαν. Το Έγκλημα της Σκέψης δεν ήταν κάτι που μπορούσε να κρύψει κανείς για πάντα. Μπορούσες να ξεγελάσεις με επιτυχία για λίγο ακόμα και για χρόνια, αλλά αργά ή γρήγορα, θα σ' έπιαναν [...]

Το τι συνέβαινε στον αόρατο λαβύρινθο όπου οδηγούσαν οι αεροσωλήνες, δεν το ήξερε με λεπτομέρειες, αλλά το ήξερε σε γενικές γραμμές. Μόλις μαζεύονταν και γίνονταν η αντιπαραβολή όλων των διορθώσεων που ήταν απαραίτητες για κάθε αριθμό τεύχους των Τάιμς, αυτή η έκδοση ξανατυπωνόταν, η αρχική καταστρεφόταν και στη θέση της τοποθετούσαν στα αρχεία τη διορθωμένη. Αυτή η διαδικασία των συνεχών διορθώσεων δεν αφορούσε μόνο τις εφημερίδες αλλά και τα βιβλία, τα περιοδικά, τα φυλλάδια, τις αφίσες, τα έντυπα, τις ταινίες, τις ηχητικές εγγραφές, τα κινούμενα σχέδια, τις φωτογραφίες. Αφορούσε κάθε είδος λογοτεχνίας ή εγγράφου που θα μπορούσε να έχει πολιτική ή ιδεολογική σημασία. Μέρα με τη μέρα και σχεδόν από λεπτό σε λεπτό το παρελθόν γινόταν παρόν. Έτσι κάθε προφητεία του Κόμματος μπορούσε να παρουσιαστεί σωστή με χειροπιαστές αποδείξεις. Δεν επιτρεπόταν να καταχωρηθεί καμιά πληροφορία, ή γνώμη που ερχόταν σε αντίθεση με τις ανάγκες της στιγμής. Όλη η ιστορία ήταν από δεύτερο χέρι, σβησμένη και ξαναγραμμένη τόσες φορές, όσες κρινόταν απαραίτητο. Από τη στιγμή που γινόταν η αλλαγή, σε καμία περίπτωση δεν μπορούσες ν' αποδείξεις ότι έγινε οποιαδήποτε παραποίηση. [...]

-«Ήδη τώρα καταστρέφουμε τις συνήθειες της σκέψης που έχουν επιζήσει από την προ-Επαναστατική εποχή. Σπάσαμε τα δεσμά που ένωναν τους γονείς με τα παιδιά, τους άνδρες με τους άνδρες και τον άνδρα με τη γυναίκα. Κανένας δεν τολμά πια να εμπιστευτεί τη γυναίκα του, το παιδί του ή το φίλο του. [...] Τα παιδιά θα τα παίρνουνε απ' τη μητέρα τους μόλις γεννιούνται, όπως παίρνει κανείς τα αυγά από την κότα [...] Οι νευρολόγοι εργάζονται πάνω σ' αυτό τώρα. Δεν θα

υπάρχει πίστη παρά μόνο για το Κόμμα, δε θα υπάρχει αγάπη παρά μόνο για τον Μεγάλο Αδερφό. Δε θα υπάρχει γέλιο, παρά μόνο το γέλιο του θριάμβου για κάποιον νικημένο εχθρό. Δε θα υπάρχει τέχνη, λογοτεχνία, επιστήμη. Όταν θα είμαστε παντοδύναμοι, δε θα την έχουμε πια ανάγκη την επιστήμη. [...] Δε θα υπάρχει πια η περιέργεια ούτε η χαρά της ζωής. Δε θα υπάρχει άμιλλα. Πάντα όμως – αυτό μην το ξεχνάς Ουίνστον – πάντα θα υπάρχει η μέθη της δύναμης, που ολόένα θα μεγαλώνει διαρκώς και ολόένα θα οξύνεται περισσότερο. Πάντα, σε κάθε στιγμή, θα υπάρχει η αγαλλίαση της νίκης, η συγκίνηση να ποδοπατάς έναν ανήμπορο εχθρό. Αν θέλεις μιαν εικόνα του μέλλοντος, φαντάσου μια μπότα να πατάει το πρόσωπο ενός ανθρώπου – για πάντα...

Τζορτζ Όργουελ, 1984, εκδ. Κάκτος,
μετ. Ν. Μπάρτη, Αθήνα 1978, σ. 26, 47, 264

- Υποθέστε ότι είστε ένας νέος που ζει στον εφιαλτικό αυτόν κόσμο και αφηγηθείτε στο ημερολόγιο σας το χρονικό μιας ημέρας.
- Ποια είναι η γνώμη σας για τα λεγόμενα «reality shows» (π.χ. Big brother, Φάρμα, Fame story κ.ά);

16) Διαβάστε τα παρακάτω αποσπάσματα και συζητήστε τη σχέση των μυθιστορημάτων επιστημονικής φαντασίας:

- . με την επιστήμη
- . με τη λογοτεχνία

Όσοι διαβάζετε αφηγήσεις επιστημονικής φαντασίας προσπαθήστε να περιγράψετε:

- α) τα βασικά χαρακτηριστικά που παρουσιάζουν τα μυθιστορήματα αυτά, και
- β) τα κέρδη που αποκομίζετε από την ανάγνωση τους.

... Όπως και η ίδια η επιστήμη, η τέχνη επιστημονικής φαντασίας είναι καρπός της φαντασίας. Αν σήμερα η επιστήμη μοιάζει να ξεπερνάει τις πιο απίθανες προβλέψεις της επιστημονικής φαντασίας, τόσο η μια όσο και η άλλη θα εξακολουθήσουν να εμπλουτίζονται και να γονιμοποιούνται αμοιβαία.

Στο σημερινό κόσμο, η παρουσία της επιστήμης είναι αισθητή σε κάθε πλευρά της καθημερινής ζωής, στην τέχνη, την εκπαίδευση και την κοινωνική οργάνωση. Το μεγάλο επίτευγμα της λογοτεχνίας επιστημονικής φαντασίας είναι ότι μας προετοίμασε να δεχτούμε αυτή την ισχυρή νέα επιρροή, μας προειδοποίησε για τους ενδεχόμενους κινδύνους και μας εξέθεσε τις τεράστιες δυνατότητες που προσφέρει. Κυρίως όμως κατάστρεψε το φάντασμα της επιστήμης ως ανεξέλεγκτου Φραγκεστάιν υπενθυμίζοντας μας ότι όλο το οικοδόμημα της επιστήμης στηρίζεται στην απεριόριστη δύναμη της ανθρώπινης φαντασίας...

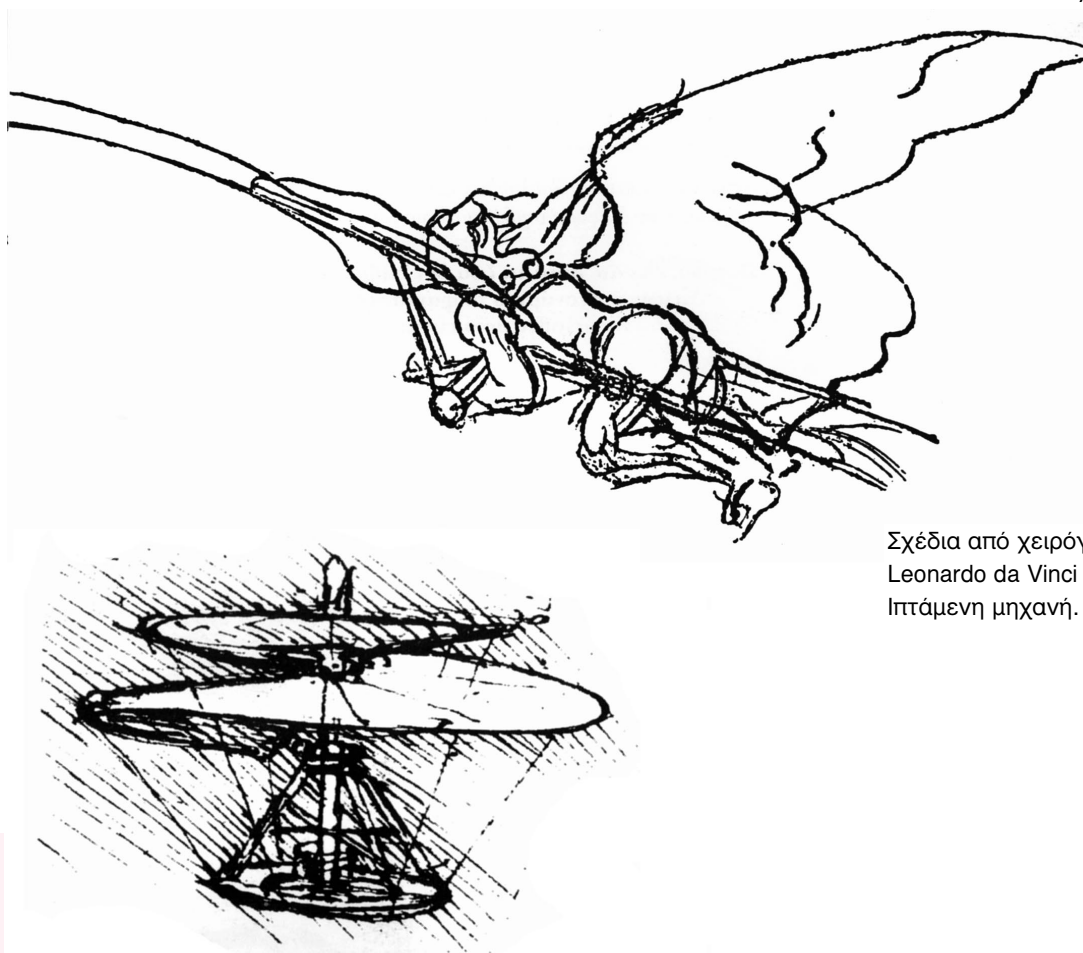
Courrier, Ιανουάριος 1985

... Η λογοτεχνία επιστημονικής φαντασίας έχει τους δικούς της κανόνες. Καθώς ασχολείται με τα νέα σύνορα της επιστήμης, απεικονίζει τα τελευταία επιστημονικά επιτεύγματα και μερικές φορές προσφέρει και ιδέες που η επιστήμη μπορεί να εκμεταλλευτεί, γιατί ο ρόλος της λογοτεχνίας επιστημονικής φαντασίας δεν είναι μόνο να ψυχαγωγεί, αλλά και να προαναγγέλλει το μέλλον, να μαντεύει νέα επιστημονικά και τεχνολογικά επιτεύγματα, να τα προβλέπει και να τα προβάλλει...

A. Καζάντσεφ, Δε νοείται επιστήμη χωρίς φαντασία,
Courrier, Ιανουάριος 1985

... Το παράδοξο είναι ότι, ύστερα από 60 χρόνια ζωής, η επιστημονική φαντασία εξακολουθεί να ζει και να δρα μέσα σ' ένα κλειστό κύκλωμα. Θα μπορούσε, άραγε, κάποιο μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας να κερδίσει ένα από τα μεγάλα λογοτεχνικά βραβεία, έστω κι αν είναι πραγματικό αριστούργημα; Μάλλον δύσκολο. Εκείνοι που πιστεύουν στη Λογοτεχνία (με «Λ» κεφαλαίο) δε θα δέχονταν ποτέ ν' αγκαλιάσουν αυτό το «λογοτεχνικό υποπροϊόν», όπως το αποκαλούν. Από την άλλη, οι συγγραφείς και οι αναγνώστες των έργων επιστημονικής φαντασίας, αμυνόμενοι εναντίον των υπερασπιστών της κλασικής λογοτεχνίας, έχουν περιχαρακωθεί σ' έναν εντελώς δικό τους χώρο, σ' ένα είδος μοιρολατρικού γκέτο. Ίσως κάποτε η ιστορία της λογοτεχνίας δικαιώσει αυτό το παρεξηγημένο είδος και του αναγνωρίσει τις πραγματικές του αξίες: πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις, όνειρα για κάποιον κόσμο του μέλλοντος και, πάνω απ' όλα, την εκστατική τοποθέτηση απέναντι στην ανθρώπινη φαντασία...

από τις εφημερίδες

Σχέδια από χειρόγραφο του
Leonardo da Vinci (1452-1519).
Ιπτάμενη μηχανή.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΣΗ

α) Διάκριση της περιγραφής από την αφήγηση

Είδαμε ότι η περιγραφή απεικονίζει με το λόγο τα βασικά γνωρίσματα ενός αντικειμένου. Το αντικείμενο αυτό παρουσιάζεται στατικά μέσα στο χώρο, ενώ ο χρόνος φαίνεται να έχει «παγώσει». Αυτό συμβαίνει ακόμη και στην περίπτωση ενός κινούμενου αντικειμένου, οπότε η περιγραφή απεικονίζει το αντικείμενο που κινείται και όχι την ενέργεια της κίνησης με τα αίτια και τις συνέπειες της.

Αντίθετα στην αφήγηση ένα πρόσωπο / πράγμα / ομάδα / θεσμός / ιδέα παρουσιάζεται δυναμικά, καθώς ενεργεί, κινείται ή μεταβάλλεται μέσα στο χρόνο. Επομένως η αφήγηση σχετίζεται με την εξέλιξη των γεγονότων και αναφέρεται στις αιτίες και τα αποτελέσματα τους. Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι η περιγραφή ανήκει στα στατικά στοιχεία ενός κειμένου, ενώ η αφήγηση στα δυναμικά, αφού η πρώτη μας δίνει πληροφορίες σχετικά με το «είναι» και η δεύτερη με το «γίνεσθαι» των πραγμάτων.

- Προσπαθήστε να διακρίνετε τα περιγραφικά μέρη (περιγραφή του αντικειμένου που κινείται) από τα αφηγηματικά (αποτελέσματα της κίνησης) στο παρακάτω απόσπασμα. Παρατηρήστε ακόμη ποιος χρόνος του ρήματος χρησιμοποιείται στα περιγραφικά μέρη και ποιος στα αφηγηματικά και επιχειρήστε να δώσετε μια εξήγηση για τη χρήση των χρόνων (βλ. και ΝΕ.Σ. σ. 70-72).

... Χίμηξε μέσα στην κοιλάδα, ασυγκράτητο τέρας, οργισμένο από τη φοβερή δύναμη που βόγκαγε κλεισμένη στα ατσαλένια σπλάχνα του και το 'κανε να τρέμει σύγκορμο. Πιλαλούσε αγκομαχώντας πάνω στο σιδερένιο του δρόμο, και με τα κυρτά μάτια του κοίταζε με λύσσα, όλο μπροστά του. Ήταν ένας δράκοντας που έφτυνε βραστό σάλιο. Βρουχιότανε κι έτρεχε, ξεφυσούσε σπίθες και κόκκινες φλόγες από τα ρουθούνια, και το σώμα του ήταν μακρύ, χωρισμένο σε χοντρούς σπόνδυλους, σαν πελώριο προκατακλισμαίο έντομο.

Η κοιλάδα συνταράχτηκε από τον αχό και τον αντίλαλο. Το φεγγάρι βούλιαξε μέσα στους καπνούς, τα χαμοβούνια τρέμανε και οι άρρωστες φυλλωσιές των παραταγμένων δέντρων σάλεψαν βίαια στο πέρασμα του. Πήγαν κι ήρθαν με τη λικνιστική κίνηση που κάνουν τα ενάλια φυτά, όταν ένα τέρας του βουθού περάσει σύρριζα, σαρώνοντας με τις δυνατές φτερούγες το βαρύ νερό...

Στρ. Μυριβήλη, Τοπίο, Κ.Ν.Λ. Β' Λυκείου, σ. 281-285

Η διάκριση ανάμεσα στην περιγραφή και την αφήγηση δεν είναι απόλυτη. Πολλές φορές τα όρια συγχέονται· π.χ. στην περιγραφή της λειτουργίας μιας μηχανής ή μιας διαδικασίας (βλ. Περιγραφή σ. 180-181). Στην περίπτωση αυτή μολονότι έχουμε μια σειρά από πράξεις/ενέργειες, μπορούμε να μιλήσουμε για περιγραφή και όχι για αφήγηση, επειδή οι ενέργειες αυτές είναι επαναλαμβανόμενες και επομένως αποτελούν σταθερά γνωρίσματα του αντικειμένου της περιγραφής.

6) Η περιγραφή μέσα στην αφήγηση

Η αφήγηση και η περιγραφή συνδέονται στενά. Μπορούν να συνυπάρχουν στο ίδιο κείμενο ή ακόμα και στην ίδια περίοδο· π.χ. «Χίμηξε μέσα στην κοιλάδα» (αφήγηση)/ «ασυγκράτητο τέρας οργισμένο από... σύγκορμο» (περιγραφή). Όταν ο συγγραφέας παρεμβάλλει μια περιγραφή σε ένα αφηγηματικό κείμενο, επιδιώκει ορισμένους από τους παρακάτω στόχους:

- Να σκιαγραφήσει τα πρόσωπα, να στήσει το σκηνικό της δράσης και γενικά να φωτίσει την αφήγηση με διάφορες άμεσες ή έμμεσες πληροφορίες.
- Να πετύχει τη μετάβαση από το ένα αφηγηματικό μέρος στο άλλο.
- Να προκαλέσει αγωνία και αναμονή (suspens) στον αναγνώστη με την επιβράδυνση της δράσης, αφού με την περιγραφή φαίνεται ότι σταματάει ο αφηγηματικός χρόνος.
- Να προσφέρει αισθητική απόλαυση στον αναγνώστη.

● Βασισμένοι σε ένα συγκεκριμένο αφηγηματικό κείμενο (π.χ. «Η ομορφιά του κόσμου» του Κ. Πολίτη, Κ.Ν.Λ. Β' Λυκείου, σελ. 287-298), ελέγξτε αν αληθεύουν όσα επισημάνθηκαν προηγουμένως για το ρόλο της περιγραφής μέσα στην αφήγηση.

● Χωριστείτε σε ομάδες 4 ατόμων. Το κάθε μέλος της ομάδας πρέπει να περιγράψει:

- ένα πρόσωπο
- ένα χώρο
- ένα αντικείμενο
- μία κατάσταση.

Αποφασίστε ποιος θα κάνει ποια από τις περιγραφές. Διαβάστε την περιγραφή σας, και μετά κάντε ο καθένας μια αφήγηση που να περιλαμβάνει και τις τέσσερις περιγραφές.

● Χωριστείτε σε ομάδες 6 ατόμων. Έχετε στη διάθεση σας τις ακόλουθες ερωτήσεις, για να κάνετε μια αφήγηση:

- Ποιος ήταν;
- Πού βρισκόταν;
- Τι έκανε;
- Τι είπε;
- Τι είπε ο κόσμος;
- Τι έγινε στο τέλος;

Ο πρώτος της ομάδας απαντά στην πρώτη ερώτηση, ο δεύτερος στη δεύτερη κ.ο.κ., χωρίς όμως να ξέρει ο ένας την απάντηση του άλλου. Ενώστε τις απαντήσεις σας και φτιάξτε ένα αφήγημα. Αυτό που θα προκύψει μπορεί να είναι κωμικό ή τελείως παράλογο.

● Ας ξαναθυμηθούμε τα παραμύθια.

Ο Ρώσος ερευνητής Προπ, αναλύοντας το ρωσικό παραμύθι, εντόπισε ορισμένες λειτουργίες/πράξεις των ηρώων του παραμυθιού, που επαναλαμβάνονται σταθερά σε πολλά παραμύθια.

Μερικές από αυτές τις λειτουργίες/πράξεις είναι οι εξής: «απομάκρυνση του ήρωα», «απαγόρευση σε κάποιον να κάνει κάτι», «παράβαση της απαγόρευσης», «προδοσία», «παγίδα», «αναχώρηση του ήρωα», «αποστολή», «συνάντηση με το δωρητή», «μαγικά δώρα», «εμφάνιση του ανταγωνιστή», «υπερφυσικές ικανότητες του ανταγωνιστή», «αγώνας», «νίκη», «επιστροφή του ήρωα», «αφιξη στο σπίτι», «γάμος». (Παρατηρήστε ότι παρόμοια οργάνωση μπορεί να έχει και μια οποιαδήποτε φανταστική αφήγηση).

Χωριστείτε σε ομάδες. Φτιάξτε μια «τράπουλα» με τις λειτουργίες/πράξεις του Προπ. Σε κάθε «τραπουλόχαρτο» γράψτε το όνομα μιας «λειτουργίας» και, αν είναι δυνατό, ζωγραφίστε και μια σχετική γελοιογραφική εικόνα. Τοποθετήστε τα «τραπουλόχαρτα» στη σειρά με την οποία αναφέρονται πιο πάνω οι λειτουργίες/πράξεις, και προσπαθήστε να κάνετε μια αφήγηση, ακολουθώντας αυτή τη σειρά στην εξέλιξη των γεγονότων. Τώρα, τραβήξτε στην τύχη 3-4 «τραπουλόχαρτα» και φτιάξτε μια άλλη ιστορία, με βάση τα νέα δεδομένα.

Λεξιλόγιο σχετικό με τα θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση που ακολουθούν

1. α) **ξεκαρδίζομαι στα γέλια, μειδιώ, γελώ:** να τα κατατάξετε από τα ασθενέστερα στα ισχυρότερα.
β) Να βρείτε συνώνυμα της ρηματικής έκφρασης «ξεκαρδίζομαι στα γέλια».
2. Να σχηματίσετε σύνθετα ρήματα με β' συνθετικό το ρ. **γελώ**.
3. Με το ουσιαστικό **γέλιο** και τα κατάλληλα επίθετα σχηματίστε ονοματικά σύνολα και χρησιμοποιήστε κάποιο από αυτά, για να περιγράψετε με λίγες φράσεις το χαρακτήρα ενός ατόμου, π.χ. *Είναι ένας άνθρωπος ανοιχτόκαρδος που αγαπάει τη ζωή και ξέρει να τη χαίρεται. Κάθε φορά που μας έρχεται, το τρανταχτό του γέλιο γεμίζει το σπίτι μας.*
4. Να συγκεντρώσετε τα συνώνυμα του ρ. **κοροϊδεύω** και να τα κατατάξετε από τα ασθενέστερα στα ισχυρότερα, π.χ. σκώπτω, εμπαίζω, μυκτηρίζω.
5. Να σχηματίσετε φράσεις με τα ρήματα **διακωμωδώνω και παρωδώνω** ή με τα αντίστοιχα ουσιαστικά (διακωμώδηση, παρωδία), ώστε να δηλωθεί με σαφήνεια η σημασία των λέξεων αυτών.
6. Να συμπληρώσετε τη στήλη Β με εκφράσεις που χρησιμοποιούνται σε ένα κείμενο με επίσημο ύφος.

A.

- α) τον πήραν στο μεζέ, – ψιλό
τον δούλεψαν
- β) τον γιουχάισαν
- γ) έγινε ρεζίλι, – θέατρο

B.

- α) έγινε στόχος σκωμμάτων,
- β)
- γ)

7. Προσπαθήστε να αποδώσετε το νόημα των παρακάτω φράσεων χρησιμοποιώντας άλλες ισοδύναμες.
 - Είναι μεγάλος χωρατατζής.
 - Προκαλεί τη θυμηδία.
8. Να βρείτε τα ουσιαστικά με τα οποία δηλώνουμε τον αστεϊσμό σε βάρος κάποιου σε επίσημο και ανεπίσημο ύφος.
9. Με το ουσιαστικό **αστείο** και τα κατάλληλα επίθετα σχημάτισε ονοματικά σύνολα και χρησιμοποίησε τα, για να περιγράψεις/χαρακτηρίσεις ένα άτομο ως προς την ποιότητα των αστεϊσμών του, π.χ. Είναι άξεστος και αγροίκος. Σε προσβάλλει συνέχεια με τη συμπεριφορά του. Ακόμη και τα αστεία του είναι χοντροκομμένα.

10. Να αντιστοιχίσετε τις δύο στήλες.

A.	B.
διασυρμός	πικρή ειρωνεία
λογοπαίγνιο	επιδεικτικό, σαρκαστικό γέλιο
χαριεντισμός	δημόσιος εμπαιγμός, δυσφήμιση
δηκτικότητα	χαριτωμένο πείραγμα, αστεϊσμός, ευφρολογία, ευφρολόγημα
σκώμμα	απάτη, περιγέλασμα, χλεύη
καγχασμός	δηκτικό πείραγμα, κοροϊδία
εμπαιγμός	παιχνίδι με λέξεις, που στηρίζεται στην πολλαπλή σημασία της ίδιας λέξης ή παιχνίδι με ομόηχες λέξεις που έχουν διαφορετική σημασία, κοινώς καλαμπούρι.

11. **ευτράπελη διήγηση, σκωπτική διάθεση, κακεντρεχή σχόλια, δηκτικός υπαινιγμός, χαιρέκακο γέλιο:** Να εντάξετε τα ονοματικά αυτά σύνολα στο κατάλληλο γλωσσικό πλαίσιο.

ΧΙΛΙΑΡΙΚΟ ΕΙΝΑΙ.
ΠΑΡΑΤΑ ΤΟ!
ΘΑ ΣΕ ΠΙΑΣΕΙ Η ΜΕΣΗ ΣΟΥ
ΚΑΙ ΘΑ ΧΡΕΙΑΣΤΟΥΜΕ
ΠΕΝΤΟΧΙΛΙΑΡΟ!

Θέματα για συζήτηση και έκθεση / έκθεση το Κωμικό και η σημασία του γέλιου

- ▶ Από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας έχουν γίνει πολλές προσπάθειες να οριστεί το κωμικό. Οι ορισμοί αυτοί διαφέρουν βέβαια μεταξύ τους, παρουσιάζουν όμως και κάποια κοινά σημεία. Διαβάστε τους παρακάτω ορισμούς και προσπαθήστε να επισημάνετε ορισμένα κοινά σημεία τους.

- Αυτή είναι ακριβώς η διαφορά που ξεχωρίζει την τραγωδία από την κωμωδία. Η κωμωδία θέλει να τους αναπαριστάνει χειρότερους [τους ανθρώπους] απ' ό,τι είναι, η τραγωδία θέλει να τους αναπαριστάνει καλύτερους.

Αριστοτέλους Ποιητική, Εισαγωγή, Μετάφραση, Σχόλια, Σ. Ι. Δρομάζου, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1982, σ. 205

- Η κωμωδία είναι, όπως είπαμε, μίμηση των πιο ανάξιων ανθρώπων, όχι όμως σε όλα τους τα ελαττώματα αλλά μόνο σ' ένα, στο κωμικό· το κωμικό είναι ένα μέρος του άσχημου. Το κωμικό, δηλαδή, είναι ένα λάθος και μια ασχήμια, ανώδυνη και αβλαβής, όπως π.χ. το κωμικό προσωπίο είναι άσχημο και παραμορφωμένο, χωρίς να προκαλεί πόνο.

Αριστοτέλους, Ποιητική, ό.π., σ., 219

- Σύμφωνα με τον Καντ¹ το κωμικό προκαλείται, όταν μια έντονη προσδοκία μας ξαφνικά διαψεύδεται. Η διάψευση αφορά ένα αντικείμενο που δε μας ενδιαφέρει σοβαρά, γιατί διαφορετικά προκαλείται θλίψη και όχι ευθυμία.

- Σύμφωνα με τον Th. Lipps² κάτι μικρό και ασήμαντο μπορεί να γίνει κωμικό, όταν προβάλλει την αξίωση ότι είναι κάτι μεγάλο και γεμάτο σημασία, έπειτα όμως αποδειχνεται ξαφνικό και απρόοπτα αυτό που πραγματικά είναι. Μπορούμε λοιπόν να διακρίνουμε δύο στάδια στην αντίληψη του κωμικού: την εξαπάτηση με τη σοβαροφανή επίδειξη και το ξεμασκάρεμα με την αποκάλυψη. Η μετάπτωση από το πρώτο στάδιο στο δεύτερο προκαλεί το γέλιο.

Ε. Π. Παπανούτσος, Αισθητική, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1956, σ. 299, διασκευή

- Συγκεντρώστε τώρα υλικό σχετικά με το κωμικό (ευθυμογράφημα, κωμωδία, ανέκδοτο, λογοπαίγνιο, γελοιογραφία κτλ.) και παρατηρήστε αν επαληθεύονται οι παραπάνω ορισμοί. Μπορείτε π.χ. να διαβάσετε από τα ΚΝΛ της Α' και Β' Λυκείου τα έργα: Φον Δημητράκης του Μ. Ψαθά, Ο Δον Κιχώτης του Μ. Θερβάντες, Ο Αρχοντοχωριάτης του Μολιέρου, Ο καυχησιάρης στρατιωτικός του Πλαύτου, Μονόλογος ευαίσθητου του Ε. Ροΐδη, Ο Πατούχας του Ι. Κονδυλάκη.

1 Γερμανός φιλόσοφος (1724-1804)

2 Γερμανός φιλόσοφος (1851-1924)

- ▶ Υποθέστε ότι παρουσιάζετε στη θεατρική/κινηματογραφική στήλη ενός μαθητικού περιοδικού μια κωμωδία που σας έκανε εντύπωση. Αφηγηθείτε την υπόθεση και προσπαθήστε να αναλύσετε και να σχολιάσετε τα ευρηματικά στοιχεία του έργου που προκάλεσαν το γέλιο του κοινού.
- ▶ Να διαβάσετε το παρακάτω κείμενο και να βρείτε από τα λεξικά τη σημασία του καθενός από τους τόνους του σατιρικού φάσματος που υπογραμμίζονται. Να δώσετε κατάλληλα παραδείγματα.

τιρα από τη μια μεριά ξεσκεπάζει την ανοησία και από την άλλη ηττάζει το κακό. Κυμαίνεται ανάμεσα στο ελαφρό και το σοντελώως ασήμαντο και το πιο βαριά δασκαλίστικο. Εκτείνε την ακαριαία χοντροκοπιά και τη βαρβαρότητα μέχρι την τέπτυση και κομψότητα. Χρησιμοποιεί μεμονωμένα ή σε συννόλογο, διάλογο, ποίηση, δημηγορία, αφήγηση, ηθογραφία, ι χαρακτηρών, αλληγορία, φαντασίωση, **διακωμώδηση, πα-ι** και οποιοδήποτε άλλο μέσο διαλέγει. Και χρησιμοποιώντας υς τους τόνους του σατιρικού φάσματος, **γελοιοποίηση, σαρ-τμό, κυνισμό, σαρδόνιο γέλιο** και **λοιδορία**, θυμίζει χαμαιλέ-τα...

Σάτιρα, Arthur Pollard, Η γλώσσα της κριτικής, Ερμής, Αθήνα 1972, σ. 16

Ο Τσάρλι Τσάπλιν σε σκηνή από την ταινία "Ο μεγάλος δικτάτωρ"

- Να διαβάσετε το σατιρικό ποίημα του Κ. Καρυωτάκη «Δημόσιοι Υπάλληλοι». Ποιος είναι ο τόνος του σατιρικού φάσματος που χαρακτηρίζει το ποίημα;

ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

Οι υπάλληλοι όλοι λιώνουν και τελειώνουν
σαν στήλες δύο δύο μες στα γραφεία.
(Ηλεκτρολόγοι θα 'ναι η Πολιτεία
κι ο θάνατος, που τους ανανεώνουν).

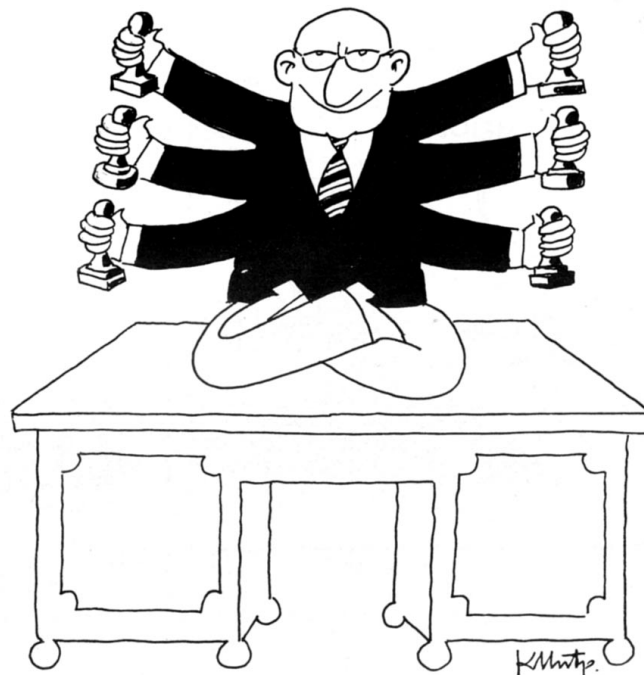
Κάθονται στις καρέκλες, μουτζουρώνουν
αθώα λευκά χαρτιά, χωρίς αιτία.
«Συν τη παρούση αλληλογραφία
έχομεν την τιμήν» διαβεβαιώνουν.

Και μοναχά η τιμή τους απομένει,
όταν ανηφορίζουνε τους δρόμους,
το βράδυ στις οχτώ, σαν κουρντισμένοι.

Παίρνουν κάστανα, σκέπτονται τους νόμους,
σκέπτονται το συνάλλαγμα, τους ώμους
σηκώνοντας οι υπάλληλοι οι καημένοι.

Κ. Καρυωτάκη, Ποιήματα και πεζά,
επιμ. Γ. Π. Σαββίδης, Ερμής, Αθήνα 1979, σ. 104

- ▶ Δοκιμάστε να αφηγηθείτε ένα επεισόδιο από τη ζωή σας σατιρίζοντας πρόσωπα και πράγματα που σχετίζονται με αυτό. Για παράδειγμα, αφηγηθείτε ένα περιστατικό σχετικά με την έκδοση ενός πιστοποιητικού καυτηριάζοντας τη γραφειοκρατία που παραλύει τις δημόσιες υπηρεσίες και αποξενώνει τον πολίτη από το κράτος.
Αν η αφήγηση σας είναι προφορική, θεωρήστε ότι την απευθύνετε σε ένα φιλικό πρόσωπο. Αν είναι γραπτή, υποθέστε ότι πρόκειται να δημοσιευτεί στην εφημερίδα ως επιστολή διαμαρτυρίας για το επεισόδιο.

- ▶ Να σχολιάσετε το παρακάτω κείμενο και τον τίτλο της είδησης που ακολουθεί. Να διατυπώσετε τις απόψεις σας σχετικά με το ρόλο της σάτιρας και του κωμικού στην κοινωνική μας ζωή και στις διαπροσωπικές μας σχέσεις.

- ... Εκείνος που σατιρίζει θέλει να θίξει, να «δαγκάσει» είτε από τάση προς το σαρκασμό και την κακεντρέχεια είτε από μνησικακία. Κάποια κακία υπάρχει πάντα στη σατιρική διάθεση, αφού προϋπόθεση της είναι η έλλειψη της επιεικειας [...] Η ευθυμία λοιπόν εκείνου που σατιρίζει είναι στο βάθος χαιρεκακία, ενώ το γέλιο του σατιριζόμενου είναι πικρό και οργισμένο. Αντίθετα από τη σάτιρα, το καθάριο κωμικό ενώνει όσους το δέχονται στην ίδια εύθυμη διάθεση...

Ε. Π. Παπανούτσος, Αισθητική, σ. 305-306, διασκευή

- «τον μετέθεσαν, γιατί σατίριζε τον προϊστάμενο του».

από τις εφημερίδες

- ▶ ... Από την αθώα πρωταπριλιάτικη φάρσα που είχε στόχο τη διασκέδαση, έχουμε ένα ποιοτικό πέρασμα στη φάρσα της βόμβας, μια διαφοροποίηση τόσο στις προθέσεις όσο και στις επιπτώσεις. Γιατί, ενώ ο στόχος της πρωταπριλιάτικης φάρσας ήταν η σταθεροποίηση της κοινωνικής δομής, δικλείδα ασφάλειας στο σοβαρό και αντιστάθμισμα στο «δέον», η φάρσα της βόμβας έχει σαν στόχο, αντίθετα, την αποσταθεροποίηση, ενέχει έμμεσα το αντικοινωνικό. Ο φαρσέρ στην πρώτη περίπτωση είναι «κοινωνικά μετέχων», ενώ στη δεύτερη «κοινωνικά απέχων»...

Σ. Νικολαΐδου, 24 ώρες χωρίς αλήθεια, (άρθρο σε εφημερίδα)

Με ποιον τρόπο αντιλαμβάνεστε την άποψη της αρθρογράφου ότι η πρωταπριλιάτικη φάρσα έχει στόχο τη σταθεροποίηση της κοινωνικής δομής, ενώ η «φάρσα της βόμβας» την αποσταθεροποίηση της;

Δραματοποίηση

- Ένας φαρσέρ και το θύμα του έρχονται σε αντιπαράθεση σε μια τηλεοπτική εκπομπή. Ο καθένας αφηγείται και σχολιάζει τη φάρσα από τη δική του οπτική γωνία. Δυο μαθητές να υποδυθούν τους σχετικούς ρόλους.

- Να συζητήσετε την άποψη του συγγραφέα. Είναι δυνατόν να χαρακτηρίσουμε ένα λαό ή ένα άτομο από τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται το κωμικό; Μπορείτε σ' αυτή την περίπτωση να αναφέρετε κάποια παραδείγματα;

- ... Η ευαισθησία και ο συναισθηματικός κόσμος μιας κοινωνίας, η πνευματική της στάθμη και η αισθητική της καλλιέργεια μπορούν με πολύ ασφαλή τρόπο να προσδιοριστούν τόσο από τη συχνότητα του γέλιου όσο και από την ποιότητα των μέσων που το προκαλούν. Έτσι συχνά μας βοηθά να χαρακτηρίσουμε ένα λαό το αν γι' αυτόν μια κατάσταση θεωρείται κωμική ή όχι, ένας μορφασμός, μια χειρονομία, μια έκφραση, μια λέξη του προκαλεί γέλιο ή τον αφήνει αδιάφορο. Φυσικά κάτι ανάλογο συμβαίνει όταν πρόκειται να κρίνουμε ένα συγκεκριμένο άτομο· ιδιαίτερα ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνεται το κωμικό, ο τρόπος με τον οποίο αντιδρά σ' αυτό και η ικανότητα του να κάνει χιούμορ συμβάλλουν πολύ στον χαρακτηρισμό του...

Ηλ. Σπυρόπουλος, Τα Αρχαία Ελληνικά στο Γυμνάσιο και το Λύκειο, Εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα, 1980, σ. 44-5

- ▶ Αφού το γέλιο, όπως βλέπουμε από τα ακόλουθα αποσπάσματα, παίζει καθοριστικό ρόλο στη ζωή μας, για ποιους λόγους νομίζετε ότι οι άνθρωποι σήμερα γελούν όλο και λιγότερο;

- Η εκπληκτική περίπτωση Αμερικανού δημοσιογράφου. Θεράπευσε την αρθρίτιδα με το γέλιο.

από τις εφημερίδες

- Δε χρειάζεται να γίνει ιδιαίτερος λόγος για το πόσο απαραίτητο είναι το γέλιο στη ζωή μας. Η παρουσία του είναι ευεργετική και, αντίθετα, η απουσία του γίνεται δυσάρεστα αισθητή σε κάθε σχεδόν εκδήλωση της κοινωνικής ζωής.

Ηλ. Σπυρόπουλος, δ.π., σ. 44

- Από μια στατιστική που έγινε στη Γαλλία αποδείχτηκε ότι το 1939 γελούσαν 19' την ημέρα, ενώ το 1980 μόνο 6' την ημέρα.

- ▶ Προσπαθήστε να αξιοποιήσετε όσα έχετε υπόψη σας για το κωμικό, για «να βγάλετε γέλιο».
- Μπορείτε:

- να γράψετε μια κωμική ιστορία (ευθυμογράφημα), μια σάτιρα, μια παρωδία
- να επινοήσετε ένα λογοπαίγνιο, ένα ανέκδοτο
- να παρουσιάσετε αυτοσχεδιάζοντας μια κωμική σκηνή
- να σχεδιάσετε μια γελοιογραφία.

Πρόσθετες πληροφορίες*:

Γελούμε συνήθως:

- όταν βλέπουμε ένα σφάλμα, μια αδεξιότητα, ένα λάθος (γέλιο ανωτερότητας)
- όταν κάτι μας προκαλεί έκπληξη
- όταν επαναλαμβάνεται ένας λόγος, μια κίνηση, μια κατάσταση, μια σκηνή
- όταν συμβαίνει μια παρεξήγηση, π.χ. συγχέεται η ταυτότητα δύο προσώπων
- όταν έχουμε εκτροπή από το καθιερωμένο (νόρμα): π.χ. ένας κροκόδειλος μιλάει σε ένα τηλεοπτικό παιχνίδι
- όταν έχουμε αντιστροφή όρων σε μια φράση, ρόλων σε μια κατάσταση κτλ.: π.χ. «— Γιατί πετάτε τα σκουπίδια σας στην ταράτσα μου; — Εσείς γιατί βάζετε την ταράτσα σας κάτω απ' τα σκουπίδια μου;» (αντιστροφή όρων σε μια φράση)· π.χ. «Ο κλέφτης που τον κλέβουν» (αντιστροφή ρόλων σε μια κατάσταση).
- όταν μεταφέρουμε/μεταθέτουμε μια φράση, μια σκηνή, μια ιστορία σ' ένα(ν) τόνο/ύφος που δεν της ταιριάζει: από το ταπεινό στο υψηλό (υπερβολή-grotesque), π.χ. η καυχησιολογία της μαντάμ-Σουσουί, ή από το υψηλό στο ταπεινό (υποβάθμιση-burlesque), π.χ. η παρωδία της Ιλιάδας «Βατραχομουμαχία».

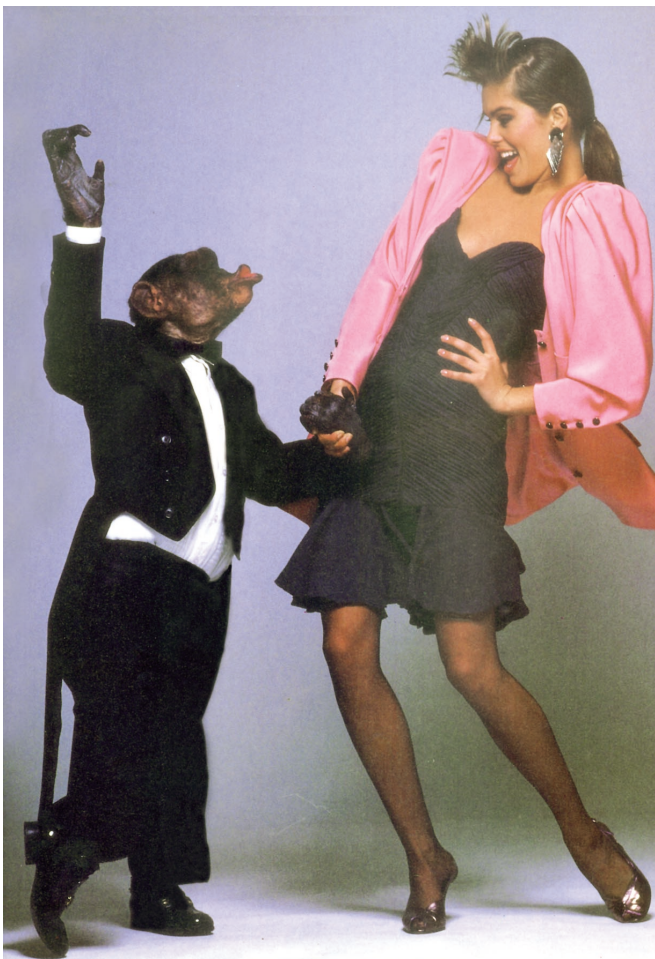

του ΚΩΣΤΑ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

* Τα παραπάνω στοιχεία σχετικά με το γέλιο αντλήθηκαν από τα βιβλία: α) Ανρί Μπεργκσόν, Το γέλιο, δοκίμιο για τη σημασία του κωμικού, εκδ. Γερ. Αναγνωστίδη, Αθήνα, χ.χ. και β) Τζιάνι Ροντάρι, Γραμματική της φαντασίας, εκδ. Τεκμήριο, Αθήνα, 1985.

▶ Να συζητήσετε σχετικά με τη θέση του «γέλιου» στη σχολική ζωή και να δώσετε τεκμηριωμένες απαντήσεις στα παρακάτω ερωτήματα.

- Νομίζετε ότι το χιούμορ αποτελεί θετικό στοιχείο για τη σχολική ζωή ή, αντίθετα, πιστεύετε ότι το «γέλιο» είναι ανάρμοστο και ανατρεπτικό για τη σχολική τάξη και πειθαρχία;
- Αν συμφωνείτε με την πρώτη άποψη, να αναφέρετε τις προϋποθέσεις που απαιτούνται, για να μην οδηγεί το «γέλιο» στην αποδιοργάνωση, αλλά αντίθετα να εξασφαλίζει μια ευχάριστη και δημιουργική ατμόσφαιρα μέσα στην τάξη.

Έρευνα

Να εργαστείτε σε ομάδες, για να ερευνήσετε πώς αντιμετωπίζεται το «γέλιο» στη σχολική ζωή. Μπορείτε να βασίσετε την έρευνά σας σε παρατηρήσεις που θα κάνετε σχετικά:

α) με το αν ασκείται και σε ποιο βαθμό μια «αγωγή του γέλιου» στο σχολείο μέσα από τα διδασκόμενα κείμενα. Για να το διαπιστώσετε αυτό, πρέπει καταρχήν με τη βοήθεια του καθηγητή σας να κάνετε έναν κατάλογο με έργα της αρχαίας και της νεοελληνικής λογοτεχνίας που έχουν χαρακτήρα κωμικό. Έπειτα να εξετάσετε ποια από αυτά προβλέπεται από το αναλυτικό πρόγραμμα να διδαχτούν. Τέλος, να συζητήσετε αν τα κείμενα αυτά διδάσκονται με τέτοιο τρόπο, ώστε να ευαισθητοποιούνται οι μαθητές απέναντι στο κωμικό, να αποκτούν δηλαδή τα κριτήρια, για να μπορούν να κάνουν ποιοτική διάκριση των αστεϊσμών και να αξιοποιούν την έμφυτη ικανότητα τους για πετυχημένα αστεία, κωμικές αφηγήσεις και περιγραφές.

β) πώς αντιμετωπίζεται το γέλιο από τους διδάσκοντες και τους διδασκόμενους.

Για να το διαπιστώσετε αυτό, να κάνετε μια σφυγμομέτρηση με συγκεκριμένα ερωτήματα, όπως π.χ. τα παρακάτω που δίνονται ενδεικτικά:

- Θεωρείτε «το γέλιο» βασικό κίνητρο για τη μάθηση;
- Νομίζετε ότι χρησιμοποιείται με αυτόν το σκοπό στην εκπαιδευτική διαδικασία;
- Πιστεύετε ότι «το γέλιο» λειτουργεί ως μέσο, για να δημιουργηθούν φιλικές σχέσεις ανάμεσα στους καθηγητές και τους μαθητές;
- Νομίζετε ότι η σοβαρότητα πρέπει να συνδέεται οπωσδήποτε με το βλοσυρό ύφος;
- Πώς μπορούμε να διακρίνουμε τα όρια ανάμεσα στη σοβαρότητα και τη σοβαροφάνεια;
- Ενθαρρύνεται ή αποθαρρύνεται «το γέλιο» στη σχολική πράξη, και για ποιους λόγους;

Αν τα συμπεράσματά σας από την έρευνα δείχνουν ότι το γέλιο δεν ενθαρρύνεται στη σχολική ζωή, και εφόσον πιστεύετε ότι το γέλιο παίζει σημαντικό ρόλο για την ολοκλήρωση της προσωπικότητας του νέου ανθρώπου, να κάνετε προτάσεις σχετικά με τα εξής θέματα:

- α) πώς μπορεί να ασκηθεί μια «αγωγή του γέλιου» στο σχολείο και
- β) πώς μπορεί γενικότερα να εξασφαλιστεί μια ευχάριστη και δημιουργική ατμόσφαιρα στο σχολικό χώρο, από την οποία δε θα λείπει και το γέλιο.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Συνοχή κειμένου

■ Μια σειρά προτάσεων αποτελούν **κείμενο** μόνο εφόσον υπάρχει συνοχή μέσα στις προτάσεις και ανάμεσα σ' αυτές, όταν δηλαδή η ερμηνεία/κατανόηση ενός στοιχείου της πρότασης εξαρτάται από την ερμηνεία κάποιου άλλου, στο οποίο αναγκαστικά καταφεύγει κανείς για μια αποτελεσματική ανάγνωση του κειμένου. Στην

περίπτωση αυτή, όπως είναι φανερό, «υφαίνονται»/διαπλέκονται τα νοήματα, και οι προτάσεις αποτελούν ένα συνεκτικό σύνολο/κείμενο.

Τη συνοχή την πετυχαίνουμε, όταν με τους κατάλληλους τρόπους μεταβαίνουμε φυσικά και λογικά από τη μια λέξη στην άλλη, από τη μια πρόταση στην άλλη, από τη μια περίοδο στην άλλη και από τη μια παράγραφο στην άλλη χωρίς κενά και χάσματα.

- Τέτοιοι τρόποι είναι οι ακόλουθοι:
- α) η χρήση **διαρθρωτικών λέξεων λέξεων και εκφράσεων**, που σηματοδοτούν καθαρά τις σχέσεις συνοχής:
 - δηλαδή, με άλλα λόγια κτλ. (που εισάγουν επεξήγηση)
 - αν και, εντούτοις, εξάλλου, άλλωστε, ωστόσο, αντίθετα κτλ. (που αντιθέτουν)
 - και, επίσης, πρώτο, δεύτερο κτλ. (που προσθέτουν)
 - επομένως, συνεπώς, λοιπόν κτλ. (που δηλώνουν συμπερασμα)
 - έπειτα, αργότερα, όταν κτλ. (που δηλώνουν χρονικές σχέσεις)
 - β) η **επανάληψη** μιας λέξης/φράσης (π.χ. ο μηνυόμενος, στο μηνυόμενο)·
 - γ) η **παράλειψη** μιας λέξης/φράσης που ήδη αναφέρθηκε (π.χ. όμως ομολόγησε, ενν. ο μηνυόμενος)¹
 - δ) η **αντικατάσταση** μιας λέξης με αντωνυμία (ο οποίος = ο μηνυόμενος), με επίρρημα (στη Σοβιετική Ένωση, όπου...), με άλλη συνώνυμη² λέξη (ο μηνυτής = ο ενάγων) κτλ.
 - ε) η χρήση **συνυπώνυμων** και **υπερώνυμων** λέξεων (ο ταξιδιωτικός πράκτορας, ο καθηγητής, ο δικηγόρος > ο επαγγελματίας)·
 - στ) η χρήση του **όλου** και των **μερών** του (π.χ. προκαταβολή, υπόλοιπο > συνολική αμοιβή)·
 - ζ) η χρήση **γενικότερου όρου** (π.χ. φοιτητές, σπουδαστές, μαθητές > σπουδάζουσα νεολαία)
 - η) η χρήση λέξεων που ανήκουν στον **ίδιο χώρο** και παρουσιάζουν νοηματική **συγγένεια** (π.χ. δραχμές, ποσό, συνολική αμοιβή).

Σημείωση

Ας σημειωθεί ότι τα όρια ανάμεσα στους τρόπους συνοχής δ, ε, στ, ζ, η είναι ελαστικά, δηλαδή η χρήση μιας λέξης/έκφρασης μπορεί να υπαχθεί σε περισσότερους από έναν τρόπους. Π.χ. οι λέξεις **αμοιβή, αποδοχές, αποζημίωση, επίδομα, μισθός, σύνταξη** μπορούν να χαρακτηριστούν είτε ως συνώνυμες είτε ως λέξεις από τον ίδιο χώρο με νοηματική συγγένεια.

► Δείτε πώς λειτουργούν οι τρόποι β, γ, δ, στ, η στο παρακάτω κείμενο:

*Είμαστε τελειόφοιτοι της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ. Τον Απρίλιο του 1983 συνήψαμε σύμβαση με το μηνυόμενο, ο οποίος ανέλαβε να μας μεταφέρει στη Σοβιετική Ένωση, όπου θα πραγματοποιούσαμε εκπαιδευτική εκδρομή εγκεκριμένη από τη Σχολή μας. [...] Ο τελικός αριθμός των ατόμων που θα συμμετείχαν ορίστηκε σε 63, ώστε η **συνολική αμοιβή** του μηνυομένου ανερχόταν στο **ποσό***

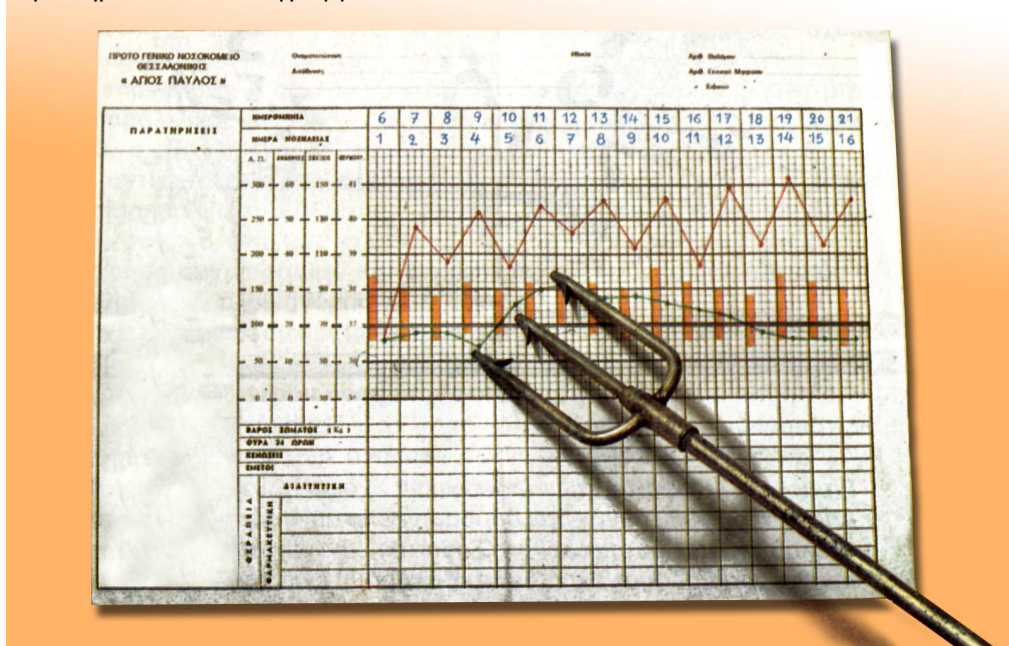
¹ Τα παραδείγματα για τους τρόπους β), γ), στ), η) προέρχονται από το κείμενο της σελ. 221

² Για τα συνώνυμα βλ. Νεοελληνική γλώσσα, τ. Γ', έκδ. 2002, σ. 136.

των δύο εκατομμυρίων εξακοσίων ενενήντα έξι χιλιάδων (2.696.000) **δραχμών**, από το οποίο οφείλαμε να καταβάλουμε το 20% ως **προκαταβολή** και το **υπόλοιπο** να το εξοφλήσουμε μέχρι τρεις μέρες πριν από την έναρξη της εκδρομής.[...] Στις αρχές Ιουλίου πληροφορηθήκαμε από κάποια συνάδελφό μας, που θα συμμετείχε στην εκδρομή, ότι η εκδρομή δεν επρόκειτο να γίνει, διότι ο **μηνυόμενος** δεν είχε κάνει τις αναγκαίες προεργασίες για τη διοργάνωση της. Απευθυνθήκαμε στο **μηνυόμενο**, για να μας δώσει εξηγήσεις, ο οποίος στην αρχή προσπάθησε να μας διαβεβαιώσει ότι όλα ήταν εντάξει, τελικά όμως ομολόγησε ότι δεν μπορούσε να κάνει την εκδρομή στις [...].

Συνοχή σε ένα αφηγηματικό κείμενο.

- ▶ Να διαβάσετε το κείμενο 7 «Ασυνήθιστη περίπτωση τραύματος του κόγχου» σελ. 220 και να εντοπίσετε τις **μεταβατικές λέξεις/εκφράσεις** που σηματοδοτούν τη συνοχή ανάμεσα στις προτάσεις και τις περιόδους. Υπάρχει συνοχή ανάμεσα στις παραγράφους; Με ποιο τρόπο επιτυγχάνεται;
- ▶ Η προηγούμενη αφήγηση οργανώνεται όπως είναι φυσικό, πάνω στον άξονα του χρόνου παρουσιάζοντας τη διαδοχή των γεγονότων και τη χρονική τους σχέση (σύγχρονο, προτερόχρονο, υστερόχρονο)*. Παρατηρήστε στο παρακάτω σχεδιάγραμμα πώς η οργάνωση της αφήγησης γύρω από τον άξονα του χρόνου εξυπηρετεί τη συνοχή του κειμένου, και συμπληρώστε το διάγραμμα.

* Προσέξτε ότι στην περίπτωση αυτή οι όροι χρησιμοποιούνται για να δηλωθεί γενικά η χρονική σχέση των γεγονότων της αφήγησης και όχι μόνο για να δηλωθεί το προτερόχρονο, σύγχρονο, υστερόχρονο της δευτερεύουσας χρονικής πρότασης σε σχέση με αυτό που εκφράζει η πρόταση η οποία προσδιορίζεται από αυτήν.

Θέμα – κεντρικό γεγονός κατά παράγραφο	Οργάνωση της αφήγησης γύρω από τον άξονα του χρόνου	Χρονική σχέση των γεγονότων
1η παράγραφος Ο τραυματισμός της 9χρονης μικρούλας Α. Μ. στην αμμουδιά σε παραθαλάσσιο θέρετρο.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Το περιστατικό [...] συνέβη το περασμένο καλοκαίρι. ■ Η εννιάχρονη μικρούλα Α.Μ. έπαιζε στην αμμουδιά κάποιου παραθαλάσσιου θερέτρου, ενώ εκεί κοντά κάποιος ενήλικας συγγενής της ετοίμαζε τα σύνεργα υποβρύχιου ψαρέματος. <p>(συνέχισε)</p>	<p>σύγχρονο</p> <p>(συνέχισε)</p>
2η παράγραφος Μεταφορά του παι- διού σε νοσοκομείο της Θεσσαλονίκης και παραπομπή στο χειρουργείο.	<p>(συνέχισε)</p>	
3η παράγραφος Λεπτομέρειες από την εγχείρηση. Η αφαίρεση της τρίαινας.	<p>(συνέχισε)</p>	
4η παράγραφος Κατάληξη επεισοδίου	<p>(συνέχισε)</p>	

- ▶ Με τη φράση «Αποτέλεσμα ήταν» δηλώνεται η σχέση αίτιου – αποτελέσματος με την οποία συνδέονται τα προηγούμενα με τα επόμενα, ενώ συγχρόνως υποδηλώνεται και η χρονική σχέση των γεγονότων. Μπορείτε να βρείτε στο ίδιο κείμενο άλλη λέξη / φράση με παρόμοια λειτουργία;
- ▶ Αν δεχτούμε ότι η μικρή που τραυματίστηκε, το αντικείμενο που τη τραυμάτισε (τρίαινα) και το μέρος του σώματος που έφερε το τραύμα (σπλαχνικό κρανίο) αποτελούν βασικά κέντρα γύρω από τα οποία συνέχεται το κείμενο, παρατηρούμε ότι η συνοχή του κειμένου, σε σχέση με τα κέντρα αυτά, επιτυγχάνεται με διάφορους τρόπους. Προσέξτε τα παραδείγματα που σας δίνονται ενδεικτικά και συμπληρώστε τα κενά στη δεύτερη στήλη (II).

I

II

- A {
- η μικρούλα
▪ το κοριτσάκι
▪ της μικρής
- B {
▪ το παιδί
▪ (που) το (εξέτασε)
▪ (από την όλη) του (κατάσταση)
▪ το κοριτσάκι
▪ της ασθενούς
▪ το παιδάκι
▪ (ενήλικας συγγενής) της
- A {
- η τρίαίνα
▪ σύνεργα υποβρύχιου ψαρέματος
▪ σκανδάλη
▪ τρίαίνα
- B {
▪ το κεντρικό στέλεχος (της τρίαίνας)
▪ (το κεντρικό) της (στέλεχος)
▪ τα άκρα των σκελών
- Γ {
▪ τα εμπεπαρμένα τμήματα
▪ τα ισχυρά σκέλη
▪ τα εμπεπαρμένα σκέλη
▪ (από την έμπαρσή) τους
- A - σπλαχνικό κρανίο
- B ▪ εγκεφαλική κοιλότητα
- Γ {
▪ ιστούς
▪ οστά
▪ των οφθαλμών
▪ ο (αριστερός) οφθαλμός
▪ τον οφθαλμό
▪ (στο ύψος) του ισημερινού

χρήση γενικότερου όρου

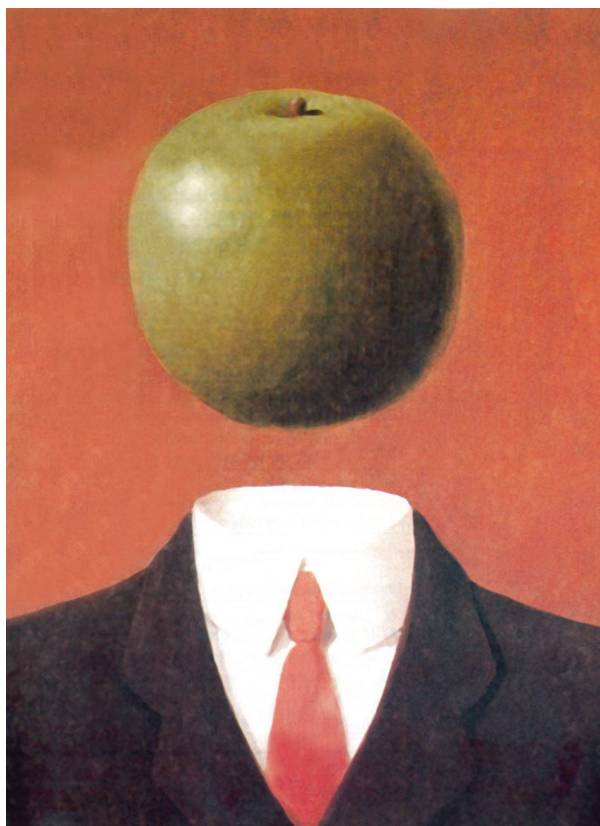
χρήση λέξης με νοηματική

- Η συνοχή επιτυγχάνεται ακόμη, όταν το ύφος του κειμένου, το οποίο είναι φυσικά ανάλογο με τον επιδιωκόμενο σκοπό, διατηρείται ενιαίο. Πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος του προηγούμενου κειμένου; Νομίζετε ότι είναι ενιαίο; Πώς εξηγείτε τη χρήση ορισμένων λέξεων που παρουσιάζουν υφολογικά κάποια απόκλιση;
- ▶ Να αποκαταστήσετε τις σχέσεις συνοχής στην παρακάτω σειρά κύριων προτάσεων με τους εξής τρόπους: α) με τη χρήση λέξεων και εκφράσεων, έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα κείμενο με σύνθετες φράσεις, β) με την αντικατάσταση ουσιαστικών από αντωνυμίες, όπου το κρίνετε απαραίτητο.

Μας έμεινε να ανοίξουμε τη μαρμάρινη σαρκοφάγο. Η προσδοκία πως εκεί μέσα υπήρχε το πιο πολύτιμο αντικείμενο δημιουργούσε μέσα μου μίαν ακατανίκητη περιέργεια, ένα αίσθημα συνηθισμένο στον αρχαιολόγο αλλά και ένα αίσθημα επικίνδυνο. Το αίσθημα της επιστημονικής ευθύνης μου επέβαλλε την υπομονή. Έκρινα πως ήμασταν έτοιμοι για την τελευταία πράξη. Κατέβηκα στον τάφο με τις δύο βοηθούς, τον τεχνίτη – συντηρητή του Μουσείου Θεσσαλονίκης και τον επιστάτη της ανασκαφής [...]. Τότε είδαμε κάτι. Ήταν αδύνατο να το φανταστώ. Ποτέ ως τότε δεν είχε βρεθεί τέτοιο οστεοδόχο σκεύος: μια ολόχρυση λάρνακα με ένα επιβλητικό αστέρι στο κάλυμμα της λάρνακας. Βγάλαμε τη λάρνακα από τη σαρκοφάγο. Αποθέσαμε τη λάρνακα στο δάπεδο. Ανοίξαμε τη λάρνακα.

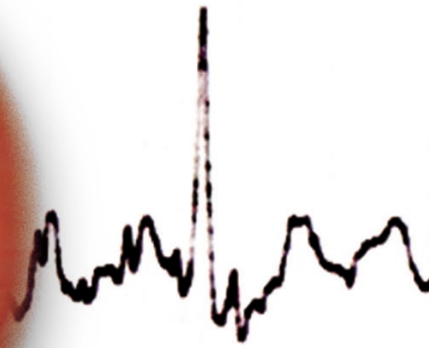
Διασκευή από το βιβλίο του Μ. Ανδρόνικου, Βεργίνα. Οι Βασιλικοί τάφοι, Εκδοτική Αθηνών, 1984

- ▶ Να διαβάσετε μια από τις αφηγήσεις που γράψατε και να ελέγξετε τη συνοχή του κειμένου. Ποιους τρόπους έχετε χρησιμοποιήσει; Με ποιους τρόπους μπορείτε να βελτιώσετε τη συνοχή, αξιοποιώντας όσα πρόσφατα διδαχτήκατε;

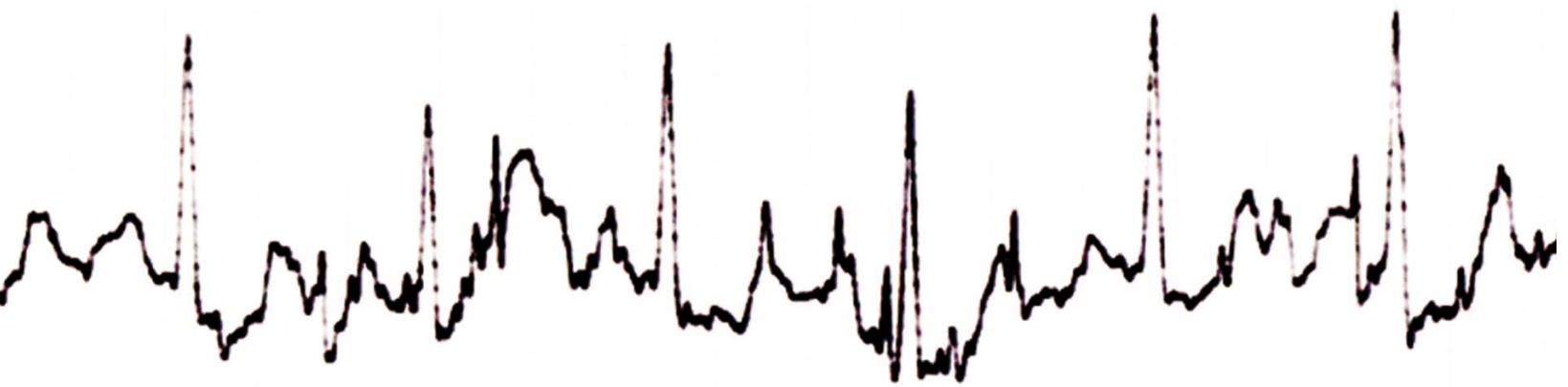

TO

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ ...

Το χρονογράφημα είναι είδος έντεχνου πεζού λόγου με λογοτεχνική συχνά χροιά· δημοσιεύεται σε εφημερίδες και σε περιοδικά· κυρίως σε εφημερίδες, αν και στην Ελλάδα τουλάχιστον ξεκίνησε από τα περιοδικά. Πρόθεσή του είναι να σχολιάσει την επικαιρότητα της κοινωνικής, της πολιτιστικής, της πολιτικής κτλ. ζωής. Κινείται δηλαδή σε κάθε κατεύθυνση και αγκαλιάζει κάθε μορφή ζωής που παρουσιάζει ευρύτερο ενδιαφέρον. Κατά πάγια συνήθεια, είναι σύντομο κείμενο ευχάριστο και καλύπτει συγκεκριμένη στήλη στην εφημερίδα ή στο περιοδικό. Γράφεται σε τόνο εύθυμο, χαριτωμένο, χιουμοριστικό, κάποτε επικριτικό, δηκτικό άλλοτε, συχνά ειρωνικό, παραινετικό, έμμεσα ή άμεσα διδακτικό και παιδαγωγικό. Αυτά σημαίνουν ότι συστεγάζει αρμονικά τη χάρη και τη σκωπτικότητα, την ευφυολογία και τον κριτικό στοχασμό, την αφηγηματική ροή και τη διδακτική πρακτική, την ειρωνική διάθεση και τη σοβαρή πρόθεση. Με την ποικιλία των θεμάτων του και των τρόπων με τους οποίους γράφεται εξασφαλίζει όλες τις προϋποθέσεις μιας φιλικής ευχάριστης και τακτικής επικοινωνίας χρονογράφου και κοινού. Οι αναγνώστες το περιμένουν. Έτσι τουλάχιστον συνέβαινε και συμβαίνει, όταν εκλεκτοί χρονογράφοι θεραπεύουν αυτό το είδος του λόγου. Είναι, άλλωστε, γνωστό ότι συχνά χρονογράφος και αναγνώστες αναπτύσσουν μια ιδιότυπη σχέση που φτάνει έως και στην αλληλογραφία, όπως είναι γνωστό ότι κάποτε οι χρονογράφοι ζητούν από τους αναγνώστες τους ακόμη και θέματα για πραγμάτευση: «θεματοπραγματευτές» ονόμαζε ο γνωστός χρονογράφος Σπύρος Μελάς απλούς ανθρώπους του περιβάλλοντός του, οι οποίοι τού υποδείκνυαν θέματα για χρονογραφική πραγμάτευση.

Όπως σημειώσαμε, τα θέματα τα αντλεί ο χρονογράφος από την επικαιρότητα, την οποία και σχολιάζει: το ευχάριστο και το δυσάρεστο, το σοβαρό και το αστείο, το ευτυχές και το ατυχές περιστατικό, το ατομικό και το κοινωνικό πρόβλημα, το πνευματικό και το υλικό, το παλαιό και το νέο, το συντηρητικό και το προοδευτικό, η μορφή και η ουσία, το στατικό και το δυναμικό και όλα τα συναφή συγκροτούν πλούσιο και ανοιχτό πεδίο της θεματικής του χρονογραφήματος.

Το είπαμε κίολας, σκοπός του χρονογράφου είναι να ωφελήσει την κοινωνική ομάδα στην οποία απευθύνεται: να υποδείξει, να συμβουλέψει, να διδάξει, να διαπαιδαγωγήσει ενδεχομένως, να συμβάλει στη διάπλαση της κοινωνίας – και όλα αυτά, και άλλα ακόμη και άλλα (το χρονογράφημα υπερβαίνει κάθε φραγμό) επιδιώκει να τα πραγματοποιήσει με τρόπο ευχάριστο αλλά και καυστικό. Είναι ο χρονογράφος ο καθημερινός οδηγός και δάσκαλος πολλών ανθρώπων και, όπως κάθε δάσκαλος έτσι κι αυτός, βαθύτερο κίνητρο έχει το «φιλάνθρωπον» του Αριστοτέλη, παρατηρεί ο Ευάγγελος Παπανούτσος.

Το ύφος του παρουσιάζεται κι αυτό με τόσες παραλλαγές όσα και τα χρονογραφήματά του. Συνήθως είναι κοφτό, λιτό, ζωντανό. Το ύφος αυτό προτιμάει τον μικροπερίοδο λόγο, που σημαίνει: προτιμάει τις μικρές προτάσεις και τις μικρές περιόδους, όπως σημαίνει ότι προτιμάει και την παρατακτική σύνδεση ή το ασύνδετο σχήμα, δηλαδή προτιμάει τα μέλη του λόγου να τα συνδέει με παρατακτικούς συνδέσμους ή να τα παραθέτει και να τα χωρίζει με κόμμα. Το ύφος αυτό είναι πολύ κοντά στον προφορικό λόγο: εδώ παραλείπεται το ρήμα, εκεί το όνομα· οι δομές του προφορικού λόγου αξιοποιούνται με τον καλύτερο τρόπο· η δραματοποίηση έχει κυρίαρχο ρόλο. Κυμαίνεται το ύφος

των χρονογράφων και των χρονογραφήματων· η γλαφυρότητα και η λιτότητα, πάντως, αποτελούν σταθερά του, θα λέγαμε, γνωρίσματα.

Όπως έχουμε ήδη επισημάνει, το χρονογράφημα είναι είδος έντεχνου λόγου, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι και λογοτεχνικό είδος. Κάποτε εισχωρεί στο χώρο της λογοτεχνίας, κάποτε όχι, παραμένοντας στην περιοχή της δημοσιογραφίας. Η σύνθεσή του, άλλωστε, έχει τα γνωρίσματα του ατημέλητου λόγου που κατασκευάζεται και στήνεται γρήγορα, για να υπηρετήσει εφήμερες ανάγκες του πιο γρήγορου / πρόχειρου / ρευστού εντύπου που είναι η εφημερίδα.

Πάντως δεν είναι λίγοι οι χρονογράφοι που χτίζουν τα χρονογραφήματά τους με λογοτεχνική χάρη. «Είτε είδος, λοιπόν, λογοτεχνικόν, είτε, αν προτιμάτε, παραλογοτεχνικόν το χρονογράφημα, γράφει ο Π. Νιρβάνας, έχει το δικαίωμα να παρίσταται εις τον νάρθηκα, τουλάχιστον, του ναού της Τέχνης».

Κλείνουμε το σημείωμα αυτό με μια γενική παραπομπή στην ιστορική καταγωγή του χρονογραφήματος.

Με τη σημερινή του μορφή το χρονογράφημα παρουσιάστηκε πρώτη φορά στη Γαλλία πριν αρχίσει η Γαλλική Επανάσταση. Είναι μάλιστα συνδεδεμένο με τη δημοσιογραφική πολεμική η οποία στρεφόταν κατά της βασιλικής αυλής.

Στην Ελλάδα το χρονογράφημα το εισήγαγε ο Κωνσταντίνος Πωπ, ο οποίος κατά τα μέσα του δέκατου ένατου αιώνα κατέγραφε και σχολίαζε στο περιοδικό «Ευτέρπη» τα αξιοσημείωτα γεγονότα κάθε μήνα.

Εκτός από τον Πωπ, μνημονεύουμε τον Ειρηναίο Ασώπιο, τον Εμμανουήλ Ροΐδη, τον Ιωάννη Κονδυλάκη. Ο Κονδυλάκης θεωρείται από πολλούς πατέρας και δημιουργός του σημερινού χρονογραφήματος – Διαβάτης ήταν το φιλολογικό του ψευδώνυμο, με το οποίο υπέγραφε τα χρονογραφήματά του. Από εκεί κι εκεί μνημονεύουμε κάποιους από εκείνους που ασχολήθηκαν κυρίως με το χρονογράφημα. Τέτοιοι ήταν: ο Παύλος Νιρβάνας, ο Σπύρος Μελάς (υπέγραφε τα χρονογραφήματά του με το φιλολογικό ψευδώνυμο Φορτούνιο), ο Ζαχαρίας Παπαντωνίου, ο Δημήτρης Ψαθάς, ο Παύλος Παλαιολόγος, ο Φρέντυ Γερμανός, για να περιοριστούμε σ' αυτούς οι οποίοι ακόμη και επαγγελματικά συνδέθηκαν με το χρονογράφημα κατά το παρελθόν. Αυτό σημαίνει ότι είναι πολλοί εκείνοι που έγραψαν και γράφουν χρονογράφημα. Το χρονογράφημα ζει, όπως θα διαπιστώσετε από χρονογραφήματα σημερινών χρονογράφων που ακολουθούν.

- ▶ Στο κείμενο που ακολουθεί ο Παύλος Νιρβάνας επισημαίνει κάποια χαρακτηριστικά γνωρίσματα του χρονογραφήματος του Ιωάννη Κονδυλάκη και τα τεκμηριώνει παραθέτοντας περικοπές από το έργο του. Διαβάστε το κείμενο του Νιρβάνου, σημειώστε τα γνωρίσματα που επισημαίνει και συσχετίστε τα με τα γνωρίσματα του χρονογραφήματος, όπως αυτά εκτίθενται στην εισαγωγή για το χρονογράφημα.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

Εισιτήριοσ ακαδημαϊκός λόγος*

8 Μαρτίου 1928

(απόσπασμα)

[...]

«Και εις το σημείον αυτό επιτρέψατέ μου, κύριοι, να μαζύ σας ολίγας από τας παλαιάς αυτάς σελίδας. Θα μας δορία να εκτιμήσωμεν, με το φυλλομέτρημα αυτό, πώς από ένα καθημερινόν γεγονός εκπηγάξει μία μεγάλη φιλοσοφία και εις τα παροδικά φαινόμενα και πράγματα συλλαμβάνεται ο βαθύτερος παλμός μιας ζωής. Ανοίγω κατά τύχην τον μικρό τόνον των χρονογραφημάτων του Κονδυλάκη. Ο «Διαβάτι ιστορεί ένα μικρόν επεισόδιον της μεγάλης πλημμύρας τς 1916.

«... Εις δε τον Πειραιά, ως έμαθα, συνέβη το εξής: Ενώ την αυγήν νέοι τινές περιεφέροντο παρά τα Καμίνια, διά να σουσιν κανέναν κινδυνεύοντα, ήκουσαν εις το σκότος έρρινον φώνημα.

- Φέρτε άρμ !

Έκαστος φαντάζεται την απορίαν των. Τρέχουν προς το οπόθεν ήλθεν η κραυγή και μετ' ολίγον ανακαλύπτουν κλου, το οποίον επέπλεεν εις τα νερά και συγκρατηθέν κάπου, διετηρείτο εις ισορροπίαν. Εντός του κλουβιού ευρίσκετο ωραίος παπαγάλος, όστις ιδών τους νέους, επανέλαβε το παράγγελμα με φωνή στρατιωτικού Φασουλή. – Φέρτε άρμ !... Όταν δε οι νέοι το παρέδωκαν εις την κυρίαν, εις ην ανήκε, της είπαν. – Το φρονιμώτερον είναι να τον μάθετε να φωνάζει : «Βοήθεια!»

Από το ελάχιστον αυτό πραγματάκι με τόσην λεπτότητα ιστορημένον, δεν μαντεύετε λοιπόν την φιλοσοφίαν, που αναδίδεται; Είναι η ειρωνική φιλοσοφία όλων των ασκόπων μαθημάτων και πάσης περιττής σοφίας παπαγάλων και ανθρώπων.

Άλλοτε ένας διάλογος μαθητών, εις εποχήν εξετάσεων, που αρπάζει εις τον δρόμον, του δίδει αφορμήν εις την χαριτωμένην σκέψιν, ότι «κατά τους παιδικούς και εφηβικούς μας χρόνους πρέπει να παίζωμεν και να διασκεδάζωμεν, κατά δε το γήρας να σπουδάζωμεν». «Παίρνομεν ένα παιδί, λέγει, που δεν ημπορεί να μείνη επί πέντε λεπτά εις την ιδίαν θέσιν και το αναγκάζομεν να μένη ακίνητον επί ώρας, προσηλωμένον εις το βιβλίον του, εις την φαλάκραν του διδασκάλου του. Δεν θα ήτο φυσικώτερον να υποβληθούν εις τα καθήκοντα ταύτα οι έχοντες ανάγκην ακινησίας γέροντες, αντί να διημερεύουν εις τα καφενεία και να κάμνουν πολεμικά σχέδια; Εάν η παιδεία είναι πράγμα σοβαρόν και οι γέροντες επίσης είναι σοβαροί, ενώ τα παιδιά είναι σοβαρά μόνον όταν είναι άρρωστα. Θα ήτο δε και διασκεδαστικόν να βλέπεις πρωί – πρωί τους πάππους και τας ομηλικούς των κυρίας να διευθύνωνται καθ' ομίλους εις τα σχολεία,

* Παραμένει η ορθογραφία του κειμένου, όχι όμως και το πολυτονικό

με την σάκκαν υπό μάλης. Ούτω θα δύναται να γίνη και μία οικονομική καινοτομία: θα λείψη η διάκρισις των σχολείων κατά φύλον, αι δε αρσακείαδες θα συναγελάζωνται εις το αυτό σχολείον με τους άρρενας, χωρίς κανένα κίνδυνο των ηθών. Αι μόναι εκμυστηρεύσεις των θα είναι περί των γεροντικών των ασθενειών. Θα παύσουν δε και αι βάρβαροι σχολικάί τιμωρίαί. Διότι, ποίος διδάσκαλος θα τολμήση να τιμωρήση ένα εξηντάρην μαθητήν; Αλλά θα μου πήτε, διατί να σπουδάζουν αφού μετ' ολίγον πρόκειται ν' αποθάνουν; κτλ.».

Αυτό είναι, κύριοι, εις μερικά πρόχειρα δείγματα, το χρονογράφημα του Κονδυλάκη. Αυτό είναι, περίπου, το Ελληνικόν χρονογράφημα ως είδος. Ας του αποδώσωμεν την τιμήν που του ανήκει, φέροντες ευλαβώς εις την μνήμην μας τον εκλιπόντα δημιουργόν του.

Π. Νιρβάνα «Άπαντα», επιμ. Γ. Βαλέτα,
εκδ. Χ. Γιοβάνη, Δ' τόμος, Αθήνα 1968, σ. 196 – 198

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΟ ΠΡΟΣΦΥΓΟΠΟΥΛΟ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ*

Εις τον προσφυγικόν καταυλισμόν της Λαχαναγοράς Πειραιώς ενεφανίσθη μίαν των ημερών ένας ανέλπιστος, πληγωμένος πρόσφυξ. Δεν ήτο ούτε Μικρασιάτης, ούτε Θραξ. Δεν τον είχαν κυνηγήσει αι ορδαί του Κεμάλ. Δεν του είχαν σπάσει το πόδι του οι Τούρκοι Τσέτηδες. Ήτον απλούστατα ένας αθώος σπουργίτης. Και καθώς επετούσε στον ουρανόν, τον οποίον δεν διεκδικούν, ως γνωστόν, ούτε οι Έλληνες, ούτε οι Τούρκοι, το λάστιχο ενός μικρού εντοπίου Τσέτη τον ετόξευσεν εις τα ύψη και δεν είχε την ευσπλαχνία να του δώση τουλάχιστον τον θάνατον. Του ετσάκισε το ποδαράκι του. Και ο πληγωμένος σπουργίτης, λιγοθυμισμένος από ημερόν πόνον έπεσεν ως νεκρόν σώμα, εις το χώμα. Ο μικρός Τσέτης έσπευσε να μαλωτίση, και νεκρόν ακόμη. Αλλά την τελευταίαν στιγμήν, ο πτερωτός τραυματίας την δύναμιν των φτερών του. Και εσώθη πάλιν, εις τα ύψη από τα οποία έπεσε.

Τα φτερά του όμως απέκαμαν εις την ουρανίαν περιπλάνησιν. Εδοκίμασε ν' ακουμπήση σ' ένα κλαδί δένδρου να ξεκουρασθή. Αλλά πώς; Μόλις επροσπάθησε να στηριχθή στο ποδαράκι του, τρομεροί πόνοι τον έκαμαν να παραιτηθή από κάθε ιδέαν αναπαύσεως. Και με τας τελευταίας δυνάμεις, που απέμεναν στις μουδιασμένες φτερούγες του, εδοκίμασε πάλιν να πετάξη. Έκαμε δύο – τρεις γύρους εις τον αέρα, αλλά οι φτερούγες του δεν τον εκρατούσαν πλέον. Ένοιωθε τώρα ότι ύστερα από λίγα λεπτά, λίγα δευτερόλεπτα, θα ευρίσκετο κάτω στο χώμα, ανίκανος πλέον να σωθή από τους αγρίους Τσέτες της γειτονιάς. Εις ομοίαν περίστασιν, ο αεροπόρος, του οποίου εσταμάτησεν έξαφνα ο μοτέρ, κατοπτεύει βιαστικά το έδαφος και ζητεί το κατάλληλον έδαφος, δια να προσγειωθή, όσο ασφαλέστερα μπορεί.

Έτσι έκαμε και ο μικρός πτερωτός αεροπόρος. Ο μοτέρ του δεν εδούλευε πια. Κατώπτευσε το έδαφος. Παντού δρόμοι, με τρομερά παιδιά, που επερίμεναν με τα λάστιχα τεντωμένα. Παντού εχθρικοί αυλόγυροι. Παντού άξενα κεραμίδια, όπου ένας τραυματίας σπουργίτης, ανίκανος ν' αναζητήση αλλού την τροφήν του, θα εκινδύνευε ασφαλώς να πεθάνη από ασίτιαν. Έξαφνα, προς ένα σημείον του εδάφους διέκρινε μίαν αυλήν, όπου γυναικούλες και μικρά παιδάκια, εκινούντο, με ένα ύφος μεγάλης δυστυχίας. Και επειδή η δυστυχία εννοεί την δυστυχίαν, ο πληγωμένος σπουργίτης δεν άργησε να καταλάβη ότι οι άνθρωποι αυτοί ήσαν αδελφοί του και ότι η αυλή αυτή δεν ήταν όπως οι άλλες αυλές των κακών ανθρώπων.

-Μαζί με τους άλλους δυστυχισμένους κι εγώ! εσκέφθη ο μικρός σπουργίτης.

Και, μ' ένα τέλειον βολ – πλανέ, το οποίον οι άνθρωποι εδιδάχθησαν, ως γνωστόν, από τα πουλιά, ευρέθη μέσα εις την αυλήν του προσφυγικού καταυλισμού, κατάκοιτος στο χώμα, ανίκανος να κινηθή, έτοιμος ν' αποθάνη. Αλλά δεν άργησε να βεβαιωθή ότι ευρίσκεται μεταξύ πονετικών ψυχών. Μία ατμόσφαιρα συμπαθείας και αγάπης εσηματίσθη γύρω από την δυστυχίαν του. Οι άλλοι δυστυχισμένοι εννοούσαν τον πόνον του. Τα παιδάκια δεν ήσαν εκεί σκληρά και άσπλαχνα, όπως τα άλλα παιδιά. Οι μεγάλοι δεν ήσαν κακοί και αδιάφοροι. Αγαθά χέρια τον εσήκωσαν από το χώμα. Πνοές αγάπης τον εχουχούλισαν. Και, διά να συμπληρωθή η ευτυχία του, μία ακόμη πονετική ψυχή έσκυψε από πάνω του, ως Θεία Πρόνοια. Ήταν η αγαθή Πρόνοια και των άλλων δυστυχισμένων, η δεσποινίς, η διακονούσα την Φιλανθρωπίαν εις τον προσφυγικόν καταυλισμόν.

-Το καϊμένο το πουλάκι! είπεν η δεσποινίς. Έχει σπασμένο το ποδαράκι του. Πρέπει να το κρατήσουμε κι αυτό δω, να το γιατρέψουμε, ως που να μπορέση να ξαναπετάξη.

* Παραμένει η ορθογραφία του κειμένου, όχι όμως και το πολυτονικό

Ο μικρός σπουργίτης, μολονότι δεν εγνώριζε την γλώσσαν των ανθρώπων, εκατάλαβε πολύ καλά τι έλεγεν η δεσποινίς, διότι η γλώσσα της αγάπης είναι μία για όλα τα πλάσματα του Θεού. Και έσπευσε να ευχαριστήση την δεσποινίδα μ' ένα γλυκύτατον τσίου – τσίου.

Δύο τρυφερά χεράκια επήραν τον μικρόν πτερωτόν πρόσφυγα, του έδεσαν το ποδαράκι του, τον εταίσαν, τον επότισαν και ύστερα τον ετοποθέτησαν σε μια ζεστή και μαλακή φωλίτσα. Ήτο και αυτός ένα προσφυγόπουλο του ουρανού, όπου η κακία των ανθρώπων φθάνει κάποτε αγρία και τρομερά, ως να μην της έφθανε για να χορτάση όλη αυτή η μεγάλη και απέραντη Γη.

Π. Νιρβάνα «Άπαντα», επιμ. Γ. Βαλέτα,
εκδ. Χ. Γιοβάνη, Ε' τόμος, Αθήνα 1968, σ. 315-316

- ▶ Ποιος νομίζετε ότι είναι ο δημιουργός της τόσης δυστυχίας στους ανθρώπους και στα πουλιά; Ποια είναι η στάση του σημερινού ανθρώπου απέναντι στα ζώα και τα φυτά; σέβεται ο σημερινός άνθρωπος τη φύση;
- ▶ Οι άνθρωποι του καταυλισμού συμπόνεσαν και προστάτεψαν το προσφυγόπουλο του ουρανού. Γιατί; Συζητήστε τις προτάσεις: «Η δυστυχία εννοεί την δυστυχίαν», «Η γλώσσα της αγάπης είναι μία για όλα τα πλάσματα του Θεού». Αναζητήστε τον λόγο της αγάπης που διατρέχει το κείμενο.
- ▶ Στο χρονογράφημα συστεγάζονται δύο παράλληλα θέματα. Ποια είναι αυτά και πώς τα συνδέει ο χρονογράφος; Διακρίνετε κάποια φιλοσοφική / στοχαστική διάθεση στο κείμενο; Κοιτάξτε πάλι την εισαγωγή στο χρονογράφημα και πείτε αν αυτή η διάθεση αποτελεί ένα από τα γνωρίσματά του.
- ▶ Γράψτε ένα σύντομο κείμενο για ένα ζώο που το κακομεταχειρίστηκαν οι άνθρωποι. Δώστε στο κείμενό σας μορφή χρονογραφήματος ή όποιαν άλλη προτιμάτε εσείς.

Μια άλλη στάση σκληρής συμπεριφοράς του ανθρώπου απέναντι στα ζώα μπορείτε να δείτε στο ακόλουθο χρονογράφημα του Σπύρου Μελά (Φορτούνιο), ενός από τους πιο διακεκριμένους Νεοέλληνες συγγραφείς του εικοστού αιώνα.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΞΟΧΗΣ*

Ύστερα ένα δράμα στις ακτές και παντού, όπου παραθέρισαν Έλληνες. Οι γάτες. Εδώ είναι που αληθεύει ο λόγος «πήραν ως και τις γάτες τους!» Όταν φεύγουν για τα θαλάσσια λουτρά τους τις παίρνουν μαζί τους. Κι' όταν γυρίζουν, τις αφήνουν στην εξοχή. Τι τις θέλουν που τις κουβαλούν στη θάλασσα; Τους είναι απαραίτητες; Τότε γιατί να τις ξεχνούν ύστερα; Τις παίρνουν, γιατί ποιος θα τις τάιζε στο σπίτι; Μα και στην ερημιά που τις αφήνουν ποιος θα τους δώσει να φάνε; Όπως κι' αν είναι στα πεύκα, στην αμμουδιά, στα σχίνα, στα βράχια, πλάι στο κύμα, αυτόν τον καιρό, τίποτα δεν είναι πιο συνηθισμένο απ' αυτές τις λησμονημένες γάτες, τις

αδέσποτες. Οι «πευκιάδες» αντί να κελαιδούν – νιαουρίζουν. Και νιαουρίζουν άγρια. Καμιά ιδέα δεν έχετε για πορείες της πείνας, αν δεν ακούσετε αυτό το ομαδικό νιαούρισμα και προ πάντων αν δεν ιδήτε τις γάτες αυτές να πηδούν, η μια πίσω απ' την άλλη, μέσα στα ερημωμένα σύδεντρα ή στ' ακρογιαλία, σ' αναζήτηση τροφής. Δεν ξαίρω τι συνήθειες είχε αυτό το ζώο, πριν γίνη κατοικίδιο. Αλλά στην πόλη το διακρίνουν τα πιο αριστοκρατικά ήθη: κλεισούρα την ημέρα, μόνωση, αγάπη της ήσυχης γωνιάς, ημίφως, ξάπλωμα... Και δε βγαίνουν παρά τη νύχτα για τις πιο απίθανες περιπέτειες, τα πιο ραφινάτα καπρίτσια. Εδώ τα πράγματα έχουν αναποδογυριστεί τέλεια. Η αριστοκρατικότητα κι' οι μπωντελαιορισμοί έχουν πάει περίπατο. Η στέρηση τις έχει φέρει στην πληβειακή κατάσταση της αγέλης. Πάνε κατά μικρά κοπάδια, σα ζώα της ζούγκλας. Το μόνο σημείο ευγένειας που διατηρούν είναι η κομψότητά τους. Με την αναγκαστική δίαιτα που κάνουν έχουν όλες σιλουέττα. Έχουν αγριέψει. Τα μάτια τους δεν έχουν πια την αυτάρκη εμβριθεία των πλασμάτων που τους σερβίρουν την τροφή στο πιάτο. Έχουν βγάλει τις βελούδινες παντούφλες του σπιτιού. Έχουν γίνει πάλι τα φυσικά αιλουροειδή. Η μα-

τιά τους έχει πάρει τη ζωηρότητα και την οξύτητα του ζωντανού που γυρεύει θήραμα. Φερμάρον μια μεγάλη ακρίδα ή ένα σκορπιό, που είδε τα σκούρα και ταμπουρώνεται κάτω από την πέτρα, με την ανεξάντλητη επιμονή συστηματικού χαρτοπαίχτη, που περιμένει ν' αλλάξει το γούρι. Και οι πράσινες μαρκίζες τους φωσφορίζουν, πετάνε σπίθες, όταν σκαρφαλώνουν στα δέντρα και προσπαθούν να υπνωτίσουν μια δυστυχισμένη παπαδίτσα να πέσει στο στόμα τους. Ύστερα παθαίνουν κάτι περίεργους πανικούς. Βλέπουν εχθρό, που εγώ δεν ξεχωρίζω; Βλέπουν οράματα από την πείνα, όπως όσοι νηστεύουν; Δεν ξαίρω. Άξαφνα όμως το βάζουν στα τέσσερα για τ' αμπέλια, χάνονται μέσα στα κιτρινωμένα φύλλα. Αμέσως ύστερα τις βλέπετε να ξεφυτρώνουν και να φεύγουν, με φρενιασμένο καλπασμό, κατά το βουνό. Πού πάνε; Ποιος τις ξαίρει! Έχουν μάθει να ξεχωρίζουν από μακριά τις τράτες. Όταν καμιά ζυγώνει, ροβολούν όλες στη θάλασσα –κι' ας τη μισούν σαν τα πολλά τους κακά. Νιαουρίζουν, συναυλία ολάκερη, γύρω από τα δίχτυα, που λαχταρά και λάμπει το ασήμι της μαριδίτσας ή της γόπας του Σαρωνικού, με την ελπίδα να πέσει κανένα σκάρτο προς το μέρος τους. Τότε να ιδήτε ομηρικός καυγάς

* Παραμένει η ορθογραφία του κειμένου, όχι όμως και το πολυτονικό

: Κουβάρι γίνονται, νυχιάζονται, ματώνονται, ξεσχιζονται ποια θα τ' αρπάξει. Χαλασμός! Άξαφ-
να τέλεια παραμόρφωση. Τα θηριάκια της Ζούγκλας δε μερεύουν μονάχα, μα γίνονται ζητιάνοι.
Μαζεύονται γύρω από το μοναχικό μαγαζάκι, που απόμεινε στην ακτή να περιθάλλει τους ναυ-
τικούς, και μισοκλαίνε, μπροστά στο μάστορα που ετοιμάζει τα ψάρια, για κανένα σπάραχνο;
-Κάμε το έλεός σου, έτσι να συχωρεθούν τα πεθαμένα σου!

Σε λίγο χάνονται στον πευκιά. Το άδειο στομάχι τις βασανίζει, τις οιστρηλατεί για και-
νούργιες, ατελείωτες κούρσες. Τη νύχτα είναι η ταχτική μεγάλη μάχη με τους αρουραίους, μ'
όλους τους κανόνες της στρατηγικής. Γιατί αυτοί δεν αστειεύονται καθόλου. Δεν είναι τα πο-
ντικάκια της χρηστομάθειας που πέφτουν λιγοθυμισμένα όταν δούνε γάτα. Είναι αντρειωμένοι.
Παλεύουν. Και πουλούν ακριβά το τομάρι τους. Σ' αυτές τις δραματικές ασχολίες έχει καταδι-
κάσει η ζωοφιλία των Αθηναίων τα πιο χαϊδεμένα κατοικίδια. Εκτός πια αν το κάνουν επίτηδες
για να καθαρίσουν την εξοχή απ' όλα τα ερπετά και τα μαμούνια. Λαμπρό σχέδιο, αλλά μην το
πήτε παρά έξω. Θα μας το κλέψουν!

«Αθηναϊκά Δειλινά»- «Αθ. Νέα», 7 Σεπτεμβρίου 1934

- ▶ Διαβάστε τα ακόλουθα χρονογραφήματα και φροντίστε να επισημάνετε τα κυριότερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του χρονογραφήματος με βάση τις απόψεις που προηγήθηκαν.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΑΘΑΣ

ΕΥΤΥΧΕΙΣ... «ΤΕΩΣ»*

Να είσαι «τέως» είναι ... μια θλίψη! Διότι τέως σημαίνει... *τέως!* Όχι νυν! Κάτι δηλαδή, που ανάγεται στο παρελθόν και δεν έχει ούτε μέλλον ούτε και καμιάν ελπίδα μέλλοντος. Τέως πρόεδρος, τέως διοικητής, τέως διευθυντής, τέως κυβερνήτης, τέως βουλευτής, τέως υπουργός – και δη, *φευ!*... την σήμερον ημέραν – *τέως, τέλος πάντων... τέως!*

Χτες ήσουν παντοδύναμος, *σούζα μπροστά σου όλοι, κλαρίνο ο σωφέρ της λιμουζίνας σου, τεμενάδες από δω, τεμενάδες από κει.*

- Ω, κ. υπουργέ!

- Ω, κ. διοικητά!

- Ω, κ. κυβερνήτα!

Απροσμέτρητη η γλύκα της εξουσίας! Και ο απολαμβάνων γέρνει

λιγάκι τον ώμο προς τα κάτω, τον δεξιό ή τον αριστερό, ανάλογα με

το πού τον βαραίνει περισσότερο η δόξα. Προχωρά δε και με το κεφάλι του λιγάκι γερμένο – προς τα δεξιά ή προς τ' αριστερά – ανάλογα με την κατεύθυνση που έχουν συγκεντρωθεί οι βαθυστόχαστες σκέψεις και ιδέες του και τον βαραίνουν, επίσης.

- Ορίστε, κ. υπουργέ!

- Ορίστε, κ. διοικητά!

- Ορίστε, κ. κυβερνήτα!

Όλα αυτά, βεβαίως, όταν είσαι «νυν». Ύψιστε, πόσους φίλους έχεις, πόσους θαυμαστάς, και πόσος κόσμος συνωθείται γύρω σου, περιμένοντας το μειδιάμά σου, το πολύτιμο, και την καλή σου την κουβέντα! Περιπεράστε από δω, περιπεράστε από κει!... Και να, οι τεμενάδες και να οι καπελαδούρες! Δόξα! Την οποίαν, ως γνωστόν, ουδείς εμίσησε – και πάντες ελαχτάρησαν – ενώ τον πλούτον (λέει η... παροιμία) πολλοί!

Γινόμενος όμως «τέως», ξαφνικά – κάποτε θα γίνεις, σύμφωνα με κάποιον νόμο της φύσεως, αιώνιο και απaráβατο – Ύψιστε, τι καταστροφή! Σαν όνειρο μαγευτικό, που μια στιγμή

* Παραμένει η ορθογραφία του κειμένου, όχι όμως και το πολυτονικό

γεννιέται, με κάποιον πόνο μυστικό, ποτέ δε λησμονιέται... Και ... κλαύσον με, μάνα, κλαύσον με! Όλα τα πάτνα γίνονται παρελθόν, καπνός που διαλύεται!

Εκτός αν ήσουν τέως ... καμαριέρης του Ωνάση, φέρ' ειπείν! Η τέως γραμματεύς της κυρίας Τζάκυ φέρ' ειπείν! Η τέως αρχιθαλαμηπόλος κάποιου βασιλέως, ή τέως μάγειρος κάποιας μεγαλειότητος του πλούτου, της πολιτικής, των ανακτόρων. Είναι οι μόνες περιπτώσεις που η δόξα σου αρχίζει αποκλειστικά και μόνο από τη στιγμή που έγινες «τέως»! Ως «νυν» δεν είχες, βέβαια, να καυχηθείς ιδιαιτέρως για τη δόξα σου, διότι ολόκληρη η ζωή σου ήταν τεμενάδες... κύψεις και επικύψεις, «μάλιστα κυρίες», «διατάξατε κύριε», «όπως επιθυμείτε κύριε», «έχετε δικαίον κύριε», ή «εξοχότατε», ή «υψηλότατε», ή «μεγαλειότατε» και βάλε.

Έχοντας, όμως, γίνει «τέως», αρχίζεις να λάμπεις! Διότι κάθεσαι κάτω, γράφεις τ' απομνημονεύματά σου και... πού σε πονεί και πού σε σφάζει, εξοχότατε ή μεγαλειότατε, ή ό,τι άλλο λήγει σε «ότατε», φόρα τα πάντα της ιδιωτικής ζωής του μεγιστάνος που υπηρέτησες, σαν έμπιστος, να και τούτη, να κι εκείνη, τι ιδιοτροπίες είχε ο μεγιστάνας σου, πώς έτρωγε, πώς έπινε και πώς κοιμόταν...

ΨΑΘΑΣ — ΜΙΑ ΣΤΟ ΚΑΡΦΙ... ΚΑΙ ΜΙΑ ΣΤΟ ΠΕΤΑΛΟ!..

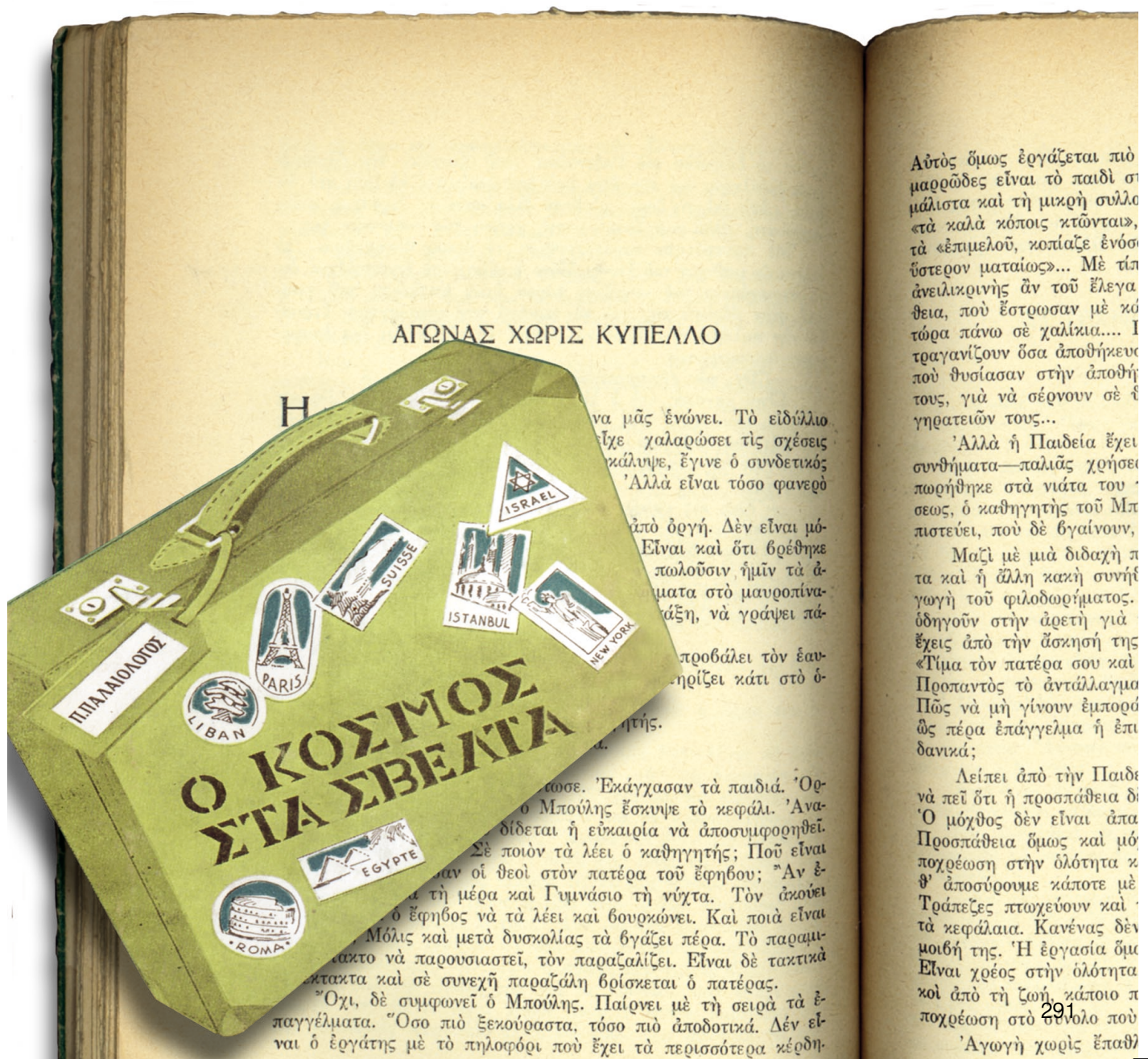
... ο Τσώρτσιλ, ο Ντε Γκωλ, ο Λούδ Τζωρτζ, ο στρατηγός σ' όλες τις εποχές. Τα απομνημονεύματα, όμως που γράφει ο τέως υπηρέεγάλων προσωπικοτήτων ή των μεγιστάνων του – ανδρών και γυναικών – έχουν άλλο άλλη επιτυχία. Είναι το συναρπαστικό υλικό κού κουτσομπολιού, που συναρπάζει τις μάιτό πάντα το είδος αυτό των βιβλίων γίνεται λερ». Και βγάζει ο «συγγραφέας» του τόσα, ά, όσα δεν έβγαλε σε όλη τη σταδιοδρομία τας τεμενάδες.

...νοι ευτυχισμένοι «τέως»!
...ς είναι αυτός ο λόρδος;
...ως... θαλαμοφύλαξ του κ. Ωνάση!
...τεριπεράστε παρακαλώ!
...δέχεται ο ίδιος τους τεμενάδες. Μη μου πεί-
... / πρόκειται για μια δόξα ελεεινής μορφής!...

Δημήτρης Ψαθάς, 20-11-1971

οι Τράπεζες πτωχεύουν και τότε μαζί με τους τόκους χάνονται και τα κεφάλαια. Κανένας δεν εγγυάται ότι θάχει η εργασία την αμοιβή της. Η εργασία όμως είναι τακτοποίηση με τον εαυτό μας. Είναι χρέος στην ολότητα. Μια που έτυχε να βρεθούμε περαστικοί από τη ζωή, κάποιο πετραδάκι οφείλουμε στην οικοδομή. Υποχρέωση στο σύνολο που ανήκουμε.

Αγωγή χωρίς έπαθλο. Αγώνας δίχως κύπελλο. Εντελώς διαφορετική τακτική από την τακτική των υποχρεώσεων. Μια τακτική, που όταν μεν οι υποχρεώσεις πραγματοποιούνται, φτηναίνει τα ιδανικά και την αξία της προσπάθειας· όταν πάλι οι υποσχέσεις διαψεύδονται, μαραίνει την πίστη και δημιουργεί τις μάζες των σκυφτών και των απογοητευμένων, ή των άλλων, που αγριεμένοι δείχνουν τις σφιγμένες γροθιές τους.

Αὐτὸς ὅμως ἐργάζεται πρὸ μαρῶδες εἶναι τὸ παιδί σὲ μάλιστα καὶ τὴ μικρὴ συλλογὴ «τὰ καλὰ κόποις κτῶνται», τὰ «ἐπιμελοῦ, κοπιάζει ἐνὸς ὕστερον ματαιῶς»... Μὲ τίπτε ἀνελευθέρῃς ἂν τοῦ ἔλεγα θεία, πρὸς ἔστρωσαν μὲ κῶπῳ πᾶνω σὲ χαλίῳ... Ἰσχυρὰ τραγανίζον ὅσα ἀποθήκευον πρὸς θυσίαςαν στὴν ἀποθήκην τους, γιὰ νὰ σέρνουν σὲ ἰσχυρατειῶν τους...

Ἄλλὰ ἡ Παιδεία ἔχει συνθήματα—παλιὰς χρήσεως—πρωτότυπα στὰ νιάτα του ἑσέως, ὁ καθηγητὴς τοῦ Μπλοκάου, πρὸς δὲ θγαίνου, πιστεύει, πρὸς δὲ θγαίνου,

Μαζὶ μὲ μιὰ διδαχὴ πρὸς τὰ καὶ ἡ ἄλλη κακὴ συνθήματα πρὸς τὸν φιλοδοξίματος. ὁδηγοῦν στὴν ἀρετὴ γιὰ ἔχεις ἀπὸ τὴν ἀσκησὴ τῆς «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὸν Θεόν» Προπαντὸς τὸ ἀντάλλαγμα πρὸς νὰ μὴ γίνου ἐμπορὰ ὡς πέρα ἐπάγγελμα ἢ ἐπιβουλεύματα;

Λεῖπει ἀπὸ τὴν Παιδείαν νὰ πῆ ὅτι ἡ προσπάθεια διδασκαλίας ὁ μόνος δὲν εἶναι ἀπαρτία Προσπάθεια ὅμως καὶ μόνος ἀπορτία στὴν ολότητα καὶ ὁ ἀποσύρουμε κάποτε μὲ τὴν Τράπεζες πτωχεύουν καὶ τὰ κεφάλαια. Κανένας δὲν εγγυάται ὅτι θάχει ἡ εργασία τὴν αμοιβή της. Ἡ εργασία ὅμως εἶναι χρέος στὴν ολότητα καὶ ἀπὸ τὴ ζωὴ, κάποιο πτωχεύωσι στὸ σύνολο πρὸς ἄγῳ γιὰ ἄγῳ

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΚΑΓΚΑΡΙΝ

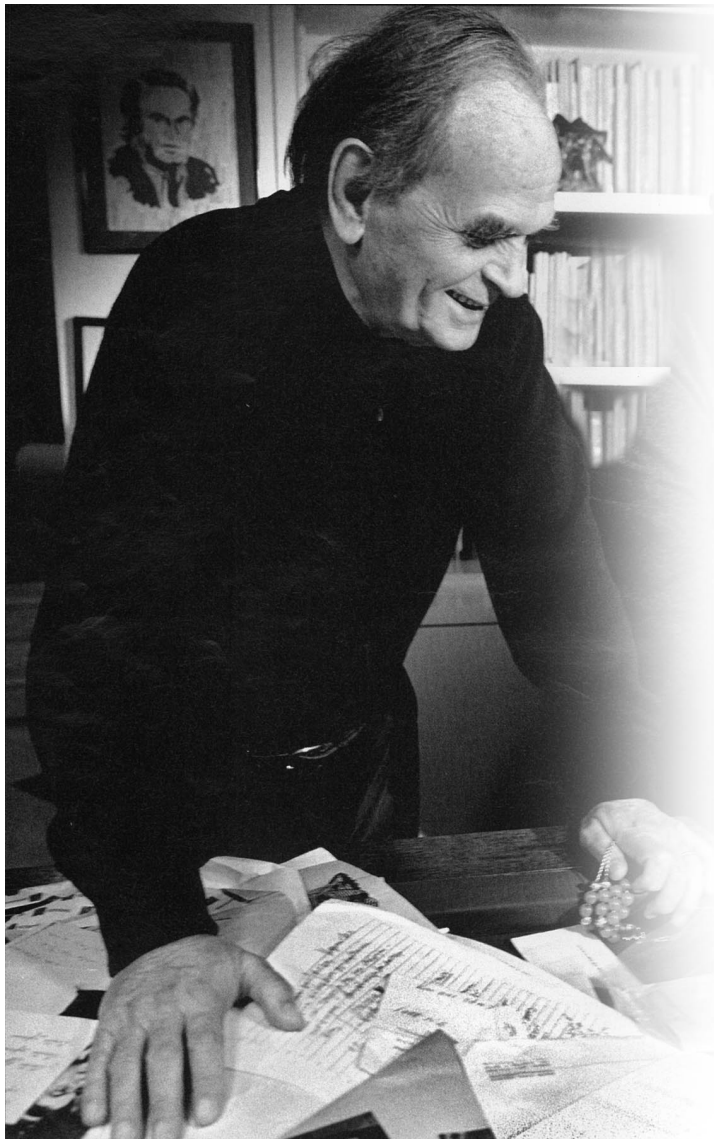
Είχε ένα θρίαμβο στο βλέμμα, στα χείλη, στα χέρια, στο κορμί, στην κίνηση, ακόμη και στα μαλλιά, εκείνο το πανέμορφο κορίτσι, που κέρδισε χθες την πρώτη σελίδα όλων, σχεδόν, των λονδρέζικων εφημερίδων! Εκείνο το πανέμορφο κορίτσι των 20 χρόνων, που κραύγαζε ευτυχισμένο, καθώς το αιχμαλώτιζε ο φακός του φωτορεπόρτερ. «Τον φίλησα».

Δεν μπορούσες να προσπεράσεις αυτή τη φωτογραφία. Είχες την υποχρέωση να σταθείς σ' αυτή τη φωτογραφία. Να σταθείς σ' αυτό το θρίαμβο, σ' αυτή την ευτυχία, που εξακτινώνονταν από το όλο του εικοσάχρονου κοριτσιού. Για ν' ανοίξει η μέρα διάπλατα τα πατζούρια της, κι ο μέσα κόσμος σου, ο μουντός, να γεμίσει από ανοιξιάτικο φως.

«Ποιο είν' αυτό το κορίτσι;» ρώτησα τον Λάμπη Τσιριγωτάκη, που βάδιζε δίπλα μου, στο Γικαντίλλυ, με πέντε εφημερίδες παραμάσχαλα. «Σταρ του σινεμά είναι; Τραγουδίστρια; Φωτομοντέλο;». Γέλασε ο Λάμπης. Τρανταχτά. «Μια απλή εργαζόμενη κοπέλα είναι», είπε. «Που είχε όμως, την τόλμη, αλλά και το μέγα προνόμιο, στην προχθεσινή υποδοχή του Γιούρι Γκαγκάριν από το λαό του Λονδίνου να πεταχτεί, να ξεκορμίσει μέσα από το συμπαγές πλήθος, να διασπάσει το φράγμα των αστυνομικών, να αγκαλιάσει τον σοβιετικό κοσμοναύτη και να του σκάσει ένα φιλί στο στόμα».

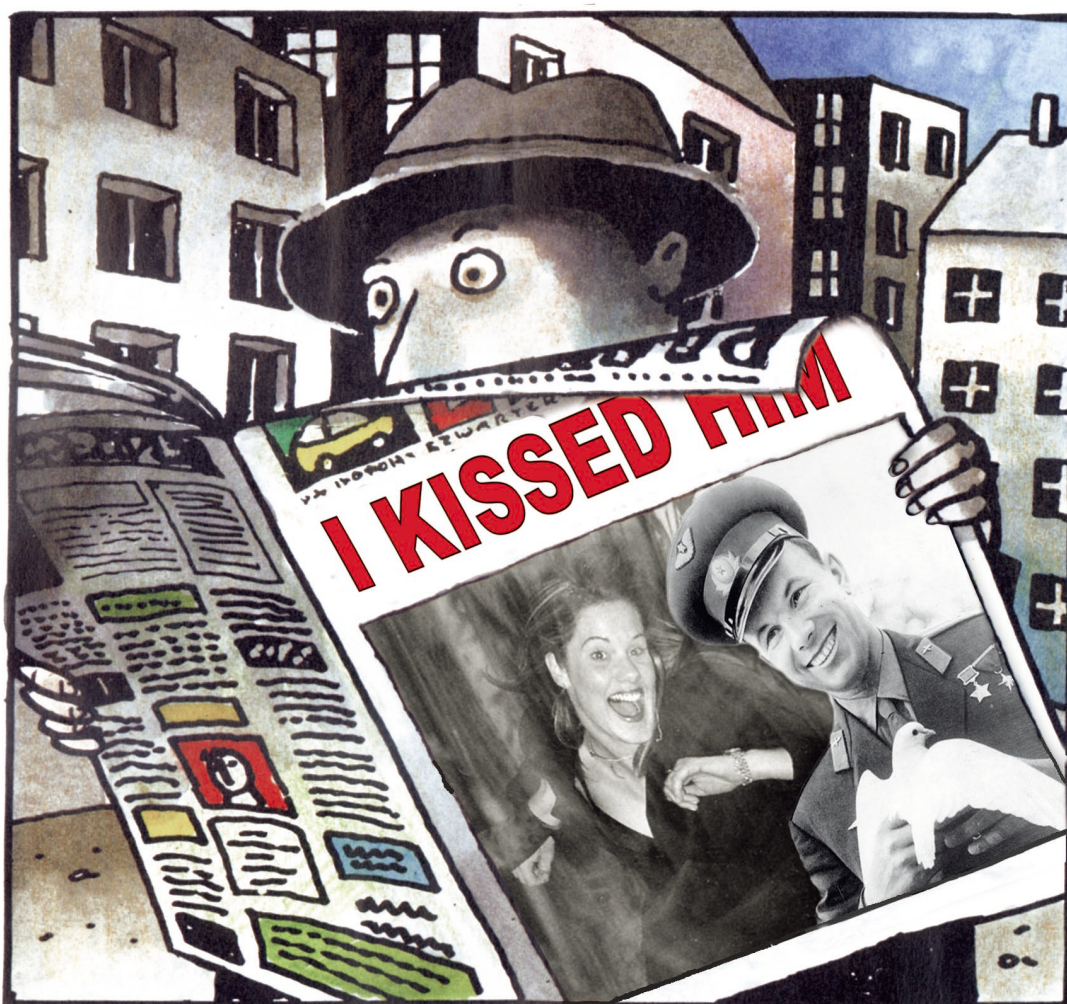
«Δεν φαντάζομαι να συνέλαβαν την κοπελίτσα, οι γκρίζοι φύλακες της τάξης, του πρωτοκόλλου και της... ηθικής;», μουρμούρισα, με πικρή γλώσσα και πικρό ουρανίσκο. Ξαναγέλασε ο Λάμπης. Και ύστερα, ανοίγοντας μπρος στα μάτια μου μian από τις εφημερίδες του, στην πρώτη σελίδα, με ρώτησε: «Συλλαμβάνεται η επιθυμία; Συλλαμβάνεται το όνειρο; Ποιος μπορεί να φορέσει χειροπέδες στον καλπασμό της καρδιάς μιας γυναίκας – και, μάλιστα, νέας γυναίκας;».

Γκαγκάριν. Γιούρι Γκαγκάριν. Χωριατόπαιδο, γιος ξυλουργού, τεχνίτης χυτηρίου το επάγγελμα, πιλότος αργότερα. Πέρυσι, στις 12 Απριλίου ώρα 9 το πρωί, μπήκε στο Βοστόκ 1, το διαστημόπλοιό του, και μιάμιση ώρα αργότερα, ανάγκασε όλη την υφήλιο να μιλάει, με θαυμασμό και ενθουσιασμό συνάμα, για το κατόρθωμά του: αυτός ο νέος των 27 ετών ήταν ο πρώτος άνθρωπος που εκτοξεύθηκε στο Διάστημα, κι αφού έκανε μια πλήρη περιφορά της Γης, σε 89 λεπτά, προσγειώθηκε στο έδαφος της πατρίδας του!

Στο σπίτι μας, στις γιορτές, η μητέρα μου δεν τελείωνε ποτέ το κρασί της. Άφηνε, πάντοτε, μια γουλιά στον πάτο του ποτηριού και μου την έδινε να την πιω. «Γιατί το κάνεις αυτό, μωρέ μάνα;» τη ρωτούσα. Κουνούσε τρυφερά το ωραίο της κεφάλι και μου 'λεγε: «Μ' αυτή τη τελευταία γουλιά που δεν ήπια και θα πιεις εσύ, όλα τα κορίτσια του κόσμου θα είναι δικά σου...».

Όλα τα κορίτσια του κόσμου, μάνα, είναι του συνομηλικού μου – έναν χρόνο μεγαλύτερος από μένα – Γιούρι Γκαγκάριν...

ΝΙΚΟΣ ΔΗΜΟΥ

ΤΡΙΛΛΙΕΣ

ΣΤΟΝ ΚΗΠΟ, κάθε νύχτα, τρελαίνεται ένα αηδόνι.

Αυτό δεν θα ήταν είδηση αν ο κήπος βρισκόταν σε μέρος εξοχικό. Όμως είναι έξι χιλιόμετρα από το Σύνταγμα, σε βορινό προάστιο. Ανάμεσα σε όγκους κτιρίων και μεγάλες πολυκατοικίες, ένα πουλάκι δέκα πόντων κάνει αντίσταση.

Οι τρίλλιες του καταφέρνουν να διαπερνούν μπετονένιες πλάκες, διπλά τζάμια, συμπαγείς τοίχους. Ακούγονται πάνω από τον βρυχηθμό των λεωφορείων, τους αεροτενόρους των εποχούμενων ερωτιδέων, τις εξατμίσεις από δίτροχα μεγάλων κυβικών. Περιφρονούν τις εκατο-

ντάδες βατ των πανάκριβων στερεοφωνικών, υπερβαίνουν τα κακαρίσματα της Ρ..... και τους κρωγμούς του Β....., αντηχούν μέσα σε πολυτελή «λίβινγκ ρουμ» και «πλαιή ρουμ», διεισδύουν μέσα σε «καπιτονέ» κρεβατοκάμαρες.

Πόσοι άκουσαν, πόσοι αφουγκράστηκαν αυτό το κελάδημα; Ρωτάω και οι γείτονες με κοιτάνε παράξενα. «Αηδόνι; Δεν πρόσεξα...». «Δηλαδή πώς κάνει αυτό;» Σαν καναρίνι;».

Ε, για να ακούσεις αηδόνι πρέπει να ξέρεις αηδόνι. Τόσες νύχτες μελίζει, ακόμα και τη μέρα τραγουδάει. Αλλά ποιος καταλαβαίνει τι ακούει; Αν το έβρισκαν στο δρόμο τους μπορεί να το θεωρούσαν κυνήγι. Η Κάλας με σάλτσα στο πιάτο σας.

Τ' αηδόνια δεν σ' αφήνουνε να κοιμηθείς στις Πλάτρες.

Πότε κοιμάται ένα αηδόνι; Πρεσβευτής ενός άλλου κόσμου τρυφερού και ευαίσθητου, με κρατάει άγρυπνο ως το ξημέρωμα. Με ταξιδεύει σε διαστάσεις φανταστικές, με καθλώνει μπροστά στο μυστήριο της ομορφιάς και το μυστικό της δημιουργίας. Στην ησυχία της νύχτας η ένταση της τρίλλιας του πολλαπλασιάζεται σαν να περνάει από μεγάλους ενισχυτές και κυριαρχεί

απόλυτα στον χώρο.

Ποιος ηχολήπτης θα μπορούσε να δικαιώσει ένα αηδόνι;

Ωστόσο εγώ αισθάνομαι πως η φύση μου έκανε ένα μεγάλο δώρο. Γιατί νιώθω (κι ας κοροϊδεύω τον εαυτό μου) ότι για μένα τρετίζει κάθε νύχτα ο μικρός φτερωτός θεός. Μου φέρνει μήνυμα από άλλες όχθες, σκοτεινής ομορφιάς, από άλλες εποχές – νυχτερινές περιπλανήσεις σε δάση της νιότης μου. Και από την πρώτη ανάγνωση της «Ωδής σε ένα αηδόνι» του Keats:

*Πονά η καρδιά μου και ένα νωθρό μούδιασμα βαραίνει
τις αισθήσεις, σαν από κώνειο να είχα πιεί.*

Πριν από χρόνια είχα γράψει για τα αηδόνια της Ελλάδας. Ξαναδιαβάζω το κείμενό μου και σταματάω στην τελευταία παράγραφο – που ισχύει σήμερα περισσότερο κι από τότε:

«Όμως εγώ πιστεύω ως αν κάτι θα γλυκάνει τις τελευταίες μου στιγμές (εκεί που ζυγίζονται όλα και ζυγίζουν λειψιά) θα είναι δυο-τρία πράγματα που είδα – τοπία, φως- και ένα άκουσμα. Αυτό το απότομο ξεπέρασμα, το τρελό, το αδύνατο κι όμως πραγματικό. Αυτό το τέντωμα στα όρια που δείχνει πως ο κόσμος μπορεί και να έχει νόημα – απροσδόκητο, σαν το τίναγμα της τρίλλιας στην πιο υψηλή ομορφιά».

Νίκος Δήμου «Καθημερινά – Κυριακάτικα»,
εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1995

Υποθέστε ότι στέλνετε μια επιστολή σε έναν από τους έξι χρονογράφους των οποίων τα κείμενα διαβάσατε προηγουμένως. Στην επιστολή σας εκφράστε τις εντυπώσεις που σας προκάλεσε η ανάγνωση του χρονογραφήματός του και υποδείξετε θέματα για χρονογραφήματα, δηλαδή γίνετε θεματοπραγματευτές...

Συγκεντρώστε τα θέματα που υποδείχθηκαν με τις επιστολές σας, επιλέξτε ένα που προτιμάτε και γράψτε το δικό σας χρονογράφημα.

